

การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

วิทยานิพนธ์
ของ
ทักษ์สุริยา หมดสะ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์
เมษายน 2560
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

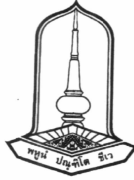
วิทยานิพนธ์
ของ
ทักษ์สุริยา หมาดสะ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์

เมษายน 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

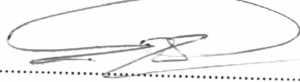

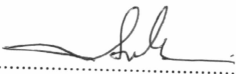
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ของ นายทักษ์สุรียา หมาดสะ
แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผศ.ดร.ชิตสิกกา วรณจันทร) (กรรมการบัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.พิสิฏฐ์ บุญไชย) (อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร.พนัส โพธิบัติ) (อาจารย์บัณฑิตศึกษาประจำคณะ)

..... กรรมการ
(ผศ.ดร.สมชาติ มณีโชติ) (ผู้ทรงคุณวุฒิ)

มหาวิทยาลัยอนุมติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

..... (ผศ.ดร.ชิตสิกกา วรณจันทร)
คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์

..... (ศ.ดร.ประดิษฐ์ เทอดทูล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
วันที่ ๑๕ เดือน เมษายน พ.ศ.

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของ ดร.สิริชัยชาญ พักจำรูณ อธิการบดีสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรมที่ได้อนุมัติงบประมาณงานวิจัยเรื่องศึกษารูปแบบเครื่องแต่งกายของชาวไทยมุสลิมแบบราชสำนักในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แก่บุคลากรของวิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง และให้คำปรึกษาข้อคิด คำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ และเป็นกำลังใจอันมีค่ายิ่งสำหรับคณะผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มศึกษาค้นคว้าจนกระทั่งสำเร็จเป็นงานวิจัยที่สมบูรณ์

คณะผู้วิจัยไม่สามารถทำวิจัยฉบับนี้ลุล่วงไปได้ หากมิได้รับความช่วยเหลือจากคุณรัศมีนทร์ นิตธรรม เจ้าของพิพิธภัณฑ์เฉลิมราชขุนละหาร ตำบลกาเต็ง อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส คุณสมาน โดชอมิ เจ้าของพิพิธภัณฑ์เฉลิมราชบ้านกือเม็ง ตำบลลาซ่อง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา คุณนิเซ็ง สาและ คุณสวาสดี พิพิธภักดี เจ้าของวังยะหริ่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดยะลา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานีและสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนราธิวาส ที่กรุณาให้ข้อมูลและเปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้เข้าสัมภาษณ์ในเรื่องรูปแบบการแต่งกายของชาวไทยมุสลิมแบบราชสำนักในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่ได้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวกในการเดินทางไปเก็บข้อมูลในพื้นที่ต่าง ๆ ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความรู้คำแนะนำการให้สัมภาษณ์และเสียสละเวลาอันมีค่า รวมถึงองค์กรส่วนราชการต่าง ๆ คณะผู้วิจัยขอถือโอกาสนี้ขอขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณนายอนุสรณ์ สุกุลณี ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุงที่สนับสนุนและส่งเสริมให้คณะผู้วิจัยได้ทำงานวิจัยในครั้งนี้ ตลอดจนทุกท่านที่ไม่สามารถกล่าวชื่อนามได้ทั้งหมดซึ่งเป็นส่วนหนึ่งช่วยเหลือให้การสนับสนุนในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การประชุมเชิงปฏิบัติการ และให้กำลังใจในการวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรมที่ให้ทุนอุดหนุนปีงบประมาณ 2557 ผู้มีพระคุณทุกท่านและงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จได้ก็ด้วยกำลังใจที่ได้รับการช่วยเหลือจากนายธีระ มินทรศักดิ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี คุณนารีรัตน์ มินทรศักดิ์ คุณวอยารี หะยิมะเย็ง ผู้อำนวยการโรงเรียนนราธิวาส คุณจันทิรา จันทโฆษิ คุณสุจินต์ ชินพงศ์ คุณนิเซ็ง สาและ คุณกัลญา แก้วประดิษฐ์ คุณคทาจุฑา กิมเส็ง คุณมานะ ป.ปาน

ทักษ์สุริยา หมาดสะ

ชื่อเรื่อง การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ผู้วิจัย นายทักษ์สุริยา หมาดสะ
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิฏฐ์ บุญไชย
ปริญญา ประ.ด. สาขาวิชา วัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่พิมพ์ 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ 2) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ 3) แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเลือกศึกษาพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี นราธิวาส และยะลา การเก็บข้อมูลมีทั้งข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสิ้น 109 คนจากนั้นนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้เทคนิคแบบสามเส้า วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมาย และนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าหลังจากสงครามไทย-ปัตตานี ในกรณีปราบกบฏ ซึ่งมีดาโต๊ะ ปิงกาลัน เป็นผู้นำแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้แบ่งแยกหัวเมืองมลายูปัตตานีเป็น 7 หัวเมือง ได้แก่ ยะลา ยะหริ่ง ะแงะ รามันห์ สายบุรี และหนองจิก แต่ละเมืองมีฐานะเป็นเมืองระดับสาม ซึ่งต้องขึ้นกับเมืองสงขลา เจ้าเมืองแต่ละเมืองต้องได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลสยาม เมืองใดที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธก็ส่งเจ้าเมืองที่นับถือพุทธศาสนาไปปกครอง และเมืองที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิมก็ใช้ผู้ปกครองที่เป็นมุสลิมมาปกครอง

สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ขณะนี้อาคารของวังบางแห่งอยู่ในสภาพสมบูรณ์เพราะมีลูกหลานอาศัยและคอยดูแล เช่น วังยะหริ่ง ส่วนวังจะบังติกอยังคงมีลูกหลานอยู่อาศัยแต่ขาดการซ่อมแซมและปรับปรุง บางวังถูกตัดแปลงแก้ไขจนไม่เหลือเค้าโครงของสถาปัตยกรรมแบบเก่า เช่น วังสายบุรี วังที่กำลังพังทลายลงมากองกับพื้นดินหรือเหลือแต่ซากปรักหักพัง เช่น วังระแงะ และวังยะลา และวังที่ลูกหลานมอบให้กับทางราชการ เช่น วังหนองจิก ปัญหาโดยรวมของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ คือ 1) ขาดงบประมาณอุปถัมภ์ทั้งภาครัฐและเอกชน 2) ขาดความรู้ ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ในความรู้ด้านสถาปัตยกรรมมลายู 3) รูปแบบการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป เช่น ปัจจุบันนักท่องเที่ยวหันไปนิยมการท่องเที่ยวห้างสรรพสินค้า 4) ปัญหาจากสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวจากภายนอกออกท่องเที่ยวสู่ภายนอกและนักท่องเที่ยวจากภายนอกไม่กล้าที่จะมาท่องเที่ยวภายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 1) ปรับปรุงภูมิทัศน์ ซ่อมแซมสภาพของวังในส่วนที่พังแต่ยังคงไว้ในรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบเดิม (สถาปัตยกรรมมลายู) 2) การอำนวยความสะดวกด้านคมนาคม หรือการจัดระเบียบรถประจำทาง เพื่อส่งนักท่องเที่ยวถึงวังต่างๆ 3) การอำนวยความสะดวกเรื่องที่พัก โรงแรม หรือโฮมสเตย์ 4) การ

อำนวยความสะดวกเรื่องร้านอาหารฮาลาล และร้านค้าขายของที่ระลึกจากวังหรือชุมชนนั้นๆ
5) จำลองวังที่พังทลายแล้วขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต และจัดกิจกรรมศิลปะการแสดง
ระหว่างนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม อำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวในเรื่องการคมนาคม ที่พัก
ร้านอาหาร ของที่ระลึกจากชุมชน 6) การรักษาความปลอดภัยของเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหาร
7) มัคคุเทศก์ หรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นนำเที่ยว 8) การประชาสัมพันธ์วังต่างให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักและ
มาท่องเที่ยว เช่นมีการประชาสัมพันธ์ผ่าน สื่อออนไลน์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ทั้งในและ
ต่างประเทศ และการออกบูทประชาสัมพันธ์ในงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐและเอกชน

สรุปการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรมี
แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยคำนึงถึงความต้องการของ
เจ้าของวัง ชุมชนและรูปแบบความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน เพื่อให้ได้แนวทางการ
พัฒนาการท่องเที่ยวสร้างสรรค์และเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับวังต่างๆ และก่อให้เกิดรายได้กับชุมชนอย่าง
แท้จริง

TITLE The Development of Governor's Places of the Seven Towns in the Southern Border Region into Areas of Cultural Tourism

AUTHOR Mr. Taksuriya Madsa

ADVISOR Asst. Prof. Dr. Pisit Boonchai

DEGREE Ph.D. **MAJOR** Cultural Science

UNIVERSITY Maharakam University **DATE** 2017

ABSTRACT

The objectives of this research are to study the historical background of Governor's palaces of the seven towns in the southern border region, the current conditions and problems of Governor's palaces of the seven towns in the southern border region and to develop these governor's palaces into areas of cultural tourism. There are three provinces in the southern border region consist of Pattani, Narathiwat and Yala province, and the data collection from document and field information. The research tools consist of the survey, interview, conversation group and workshop by data collection from knowledgeable people, group practice and related people for 109 people participating. After that, the researcher take the data to check for accuracy by triangulation technic, data analysis of destination and reporting for the results by descriptive research.

The results revealed that, when the finished Thai – Pattani war. There was Datoh Bungkalan, who has rebel on that time. King Rama I divided into seven towns, Pattani, Yala, Yaring, Ra-Ngae, Raman, Sai-Buri and Nong Chik, and the condition all of towns were third have to be under Songkhla city. The governor's palaces in cities were appointed from Siam government and some cities have a lot of Buddhist, the governor must be Buddhist and the cities majority of the population were Muslim, the governor must be Muslim.

The current conditions and problems of Governor's palaces of the seven towns in the southern border region, currently some one of building of governor place in perfect condition because there are lineage stay in and repairing such as, Yaring place. Jabang Ti –Kor still have lineage stay in but they don't repair and recondition. The place was modified until cannot see the original layout old architecture was Sai-Buri place and the place will be tumble down on the ground or still on only ruin are Ra-Ngae and Yala places, and the last one for the place lineage gave the official was Nong Chik place. The problems of Governor's Palaces of the Seven Towns in the

Southern Border are; 1) don't have budgets from government and private sector 2) don't have knowledge and comprehension for reserve of Malayu architecture 3) The tourist' liking on tour was changed. For example, the tourist today would like to travel at the shopping mall. 4) The problem of situation in the southern border province, it was become apart one of problem, the tourist inside would like to travel to outside and tourists outside don't dare to come to travel in three provinces in the southern border,

The way of development of Governor's Palaces of the Seven Towns in the Southern Border Region into Areas of Cultural Tourism 1) to develop land scape and repair the place, a part one was tumble down but it is still Malayu architecture 2) to facilitate on transportation, travel or to cooperate with bus driver to take the tourist to places. 3) to facilitate about accommodation, hotel and home stay 4) to facilitate about Halal food restaurant and keepsake shop from the place or the community. 5) to reproduce the place was tumble down again in the living museum design and showing the performing arts to the tourists, and also have to prepare about transportation, accommodation, restaurant, and keepsake shop from the community 6) to prepare the security of polices and soldier 7) to prepare the guide or local guide to travel 8) to advertising about the places to the tourist to know and they would like to coming. For example, there are promoting by online media, radio, television and printing media inside and foreign, and to exhibition for advertising in the government and private sector fair.

The conclusion of the development of the seven governors' palaces in the southern border in to an area of cultural tourism, we should have the way to develop the tourist attraction become Areas of Cultural Tourism, for the first one have to consider to the owner needs and type of tourists' needs in the current, the targets want to be creative tourism development and increase the value to the places, it really make revenue to the community.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	บทนำ 1
	ภูมิหลัง 1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย 4
	คำถามการวิจัย 5
	ความสำคัญของการวิจัย 5
	นิยามศัพท์เฉพาะ 5
	กรอบแนวคิดในการวิจัย 6
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 9
	ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว 9
	นโยบายของรัฐ 27
	วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ 57
	แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 73
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 94
	งานวิจัยในประเทศ 94
	งานวิจัยต่างประเทศ 98
3	วิธีดำเนินการวิจัย 100
	ขอบเขตของการวิจัย 100
	ขอบเขตด้านเนื้อหา 100
	วิธีการวิจัย 100
	ระยะเวลาการวิจัย 101
	พื้นที่การศึกษาวิจัย 101
	ประชากรกลุ่มตัวอย่าง 101
	วิธีดำเนินการวิจัย 102
	วิธีดำเนินการวิจัย 102
	เครื่องมือวิจัย 103
	การเก็บรวบรวมข้อมูล 103
	การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล 104
	การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล 104
	แผนการดำเนินงาน 105

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	106
ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้	106
ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้	145
ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	168
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	229
ความมุ่งหมายของการวิจัย	229
สรุปผล	230
อภิปรายผล	242
ข้อเสนอแนะ	249
บรรณานุกรม	252
ภาคผนวก	260
ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	261
ภาคผนวก ข รายนามผู้ให้สัมภาษณ์	280
ภาคผนวก ค รายละเอียดการประชุมเชิงปฏิบัติการ	287
ภาคผนวก ง ตัวอย่างรายละเอียดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัง 7 หัวเมือง ชายแดนภาคใต้	296
ภาคผนวก จ ตัวอย่างภาพประกอบ	304
ประวัติย่อของผู้วิจัย	336

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าทางการเกษตร	53
2 การพัฒนาสินค้าและบริการสุขภาพ	54
3 การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม	55
4 การพัฒนาการค้าการลงทุนและทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มจังหวัดฯ	56
5 แผนการดำเนินงาน	105
6 แสดงจุดแข็ง ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	169
7 แสดงจุดอ่อน ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	175
8 แสดงโอกาส ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	181
9 แสดงอุปสรรค ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม	187
10 แบบสรุปศักยภาพของการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม โดยรวมทุกด้าน	191
11 เปรียบเทียบศักยภาพของวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้	192

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	7
2 ดัชนีชี้วัดตามเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์	39
3 ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม	87
4 การสืบเชื้อสายวังจะบังติกอ	110
5 การสืบเชื้อสายวังยะหริ่ง	116
6 การสืบเชื้อสายวังสายบุรี	120
7 การสืบเชื้อสายวังรามันท์	125
8 ชุมประตู่วังหนองจิกในอดีต	127
9 กำแพงวังหนองจิกในอดีต	128
10 การสืบเชื้อสายวังหนองจิก	130
11 การสืบเชื้อสายวังระแงะ (ตวันเหงาะ)	136
12 การสืบเชื้อสายวังยะลา	142
13 สภาพบริเวณหน้าวังจะบังติกอ	146
14 สภาพกำแพงภายในวังจะบังติกอ	146
15 การเลี้ยงนกเขาชวาภายในวังจะบังติกอ	147
16 สภาพปัจจุบันของวังยะหริ่ง	148
17 บ่อน้ำภายในวังยะหริ่ง	149
18 ลักษณะตัวอาคารของวังสายบุรีในปัจจุบัน	150
19 บริเวณด้านข้างของอาคารวังสายบุรีในปัจจุบัน	151
20 สภาพตัวอาคารของวังรามันท์ในปัจจุบัน	152
21 สภาพบริเวณหน้าวังหนองจิกในปัจจุบัน	153
22 สภาพด้านหน้าของอาคารวังหนองจิกในปัจจุบัน	153
23 สภาพวังระแงะในปัจจุบัน	154
24 สภาพด้านข้างของตัวอาคารวังระแงะในปัจจุบัน	155
25 บ่อน้ำและอ่างเก็บน้ำของวังยะลา	156
26 สภาพกำแพงเก่าของวังยะลาในปัจจุบัน	156
27 หมวกกะปิเยาะ (หมวกสำหรับละหมาดของผู้ชาย)	207
28 ชุดรับแขกภายในวังยะหริ่ง	209
29 ชุดรับแขกภายในวังยะหริ่ง	210
30 สภาพภูมิทัศน์ในปัจจุบันของวังสายบุรี	212
31 สภาพกำแพงในปัจจุบันของวังสายบุรี	213
32 สภาพร้านค้าบริเวณหน้าวังสายบุรี	214
33 เครื่องสังคโลกของวังรามันท์	217

ภาพประกอบ

หน้า

34	เครื่องทองเหลืองของวังรามันท์	217
35	สภาพภูมิทัศน์ของวังหนองจิก	220
36	ผ้าซอกแคะ และผ้าลิมาที่ เคยตัดเย็บในวังระแงะปัจจุบันได้จัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์ ท้องถิ่นขุนละหาร จังหวัดนราธิวาส	223
37	ส่วนหนึ่งของเครื่องสังคโลกในวังระแงะ ปัจจุบันได้จัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ขุนละหาร จังหวัดนราธิวาส	223
38	ขบวนช้างกับพาหนะนำเจ้าเมืองทั้ง 7 หัวเมืองฯ ส่งเครื่องราชบรรณาการ	224
39	เจ้าเมืองทั้ง 7 หัวเมืองฯ กับผู้ครองเมืองนครปัตตานี	225
40	ศิลปะการแสดงคีตจากยาวชน 3 สามจังหวัดชายแดนภาคใต้	225
41	เรือกอลและของฝากประจำจังหวัดนราธิวาส	226
42	ดาบและกริช มรดกตกทอดของวังยะลา	227
43	วังจะบังติกอ	297
44	มัสยิดกลางปัตตานี	298
45	มัสยิดกรือเซะ	298
46	วังระแงะ	300
47	มัสยิดกลางจังหวัดนราธิวาส	300
48	พรุโตะแดง (ปาพรุสรีนธร	300
49	วังรามันท์	302
50	มัสยิดกลางจังหวัดยะลา	302
51	พรุบาโกย	302
52	จำลองพิธีส่งเครื่องราชบรรณาการวัง 7 หัวเมืองฯ ในงาน 100 ปี ตำบลละหาร อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส	305
53	ผู้วิจัยกับการควบคุมและประสานกิจกรรม	305
54	ผู้สื่อข่าวช่อง 9 (อสมท.) และสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ร่วมทำข่าวในกิจกรรมครั้งนี้	306
55	ผู้วิจัยกับการปล่อยขบวนช้าง (งานหนักของกิจกรรมในครั้งนี้)	306
56	ขบวนบุหงาซีเรห์ (1 ในเครื่องราชบรรณาการ)	307
57	ผู้วิจัยนำขบวนเครื่องราชบรรณาการเข้าสู่วังปัตตานี (จำลอง)	307
58	คุณรัศมีนทร์ นิติธรรม ผู้ใหญ่บ้านตำบลละหารประธานในการจัดกิจกรรม	308
59	พิธีเสี่ยงขวัญช้าง ก่อนจะนำขบวนช้างเข้าวังปัตตานี (จำลอง)	308
60	เจ้าเมือง 7 หัวเมืองฯ นำขบวนเครื่องราชบรรณาการส่งเจ้าเมืองปัตตานี	309
61	บุหงาซีเรห์ 1 ในเครื่องราชบรรณาการที่สำคัญของทุกๆ หัวเมือง	309
62	แขกผู้มีเกียรติ เช่น นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดนราธิวาส, ปลัดจังหวัดนราธิวาส, นายอำเภอเมือง และผู้แทนการท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย ฯลฯ	310
63	เบื้องหลังความสำเร็จ ผู้วิจัยกับเจ้าเมืองทั้ง 7 หัวเมือง	310
64	ส่วนหนึ่งของทีมงานเบื้องหลังการถ่ายทำกิจกรรมในครั้งนี้	311

ภาพประกอบ

หน้า

65	อาคารที่ถูกแก้ไขตัดแปลงในปัจจุบันของวังจะบังติกอ	311
66	นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเกี่ยวกับเครื่องใช้ภายในวังยะหริ่ง	312
67	สัมภาษณ์เครือญาติของวังยะหริ่ง	312
68	สัมภาษณ์เจ้าของวังสายบุรีในปัจจุบัน	313
69	สภาพของวังสายบุรีในปัจจุบัน	313
70	สัมภาษณ์ลูกหลานเจ้าของวังหนองจิก	314
71	มุนีทรงศการภายในวังหนองจิก	314
72	สภาพบริเวณหน้าวังระแงะ	315
73	สัมภาษณ์เครือญาติวังยะลา	315
74	สัมภาษณ์และศึกษาเอกสารประกอบของวังยะลา	316
75	บรรยากาศช่วงเช้าของโรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี	316
76	บริเวณหน้าห้องอาหารชื่อดังของโรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี	317
77	นักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย	317
78	สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย	318
79	ห้องนิทรรศการมลายูภายในโรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี	318
80	นกบุหงชิงอ (นกพญาสิงห์) ภายในโรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี	319
81	แม่น้ำปัตตานี อดีตกวีที่สำคัญของนครรัฐปัตตานี	319
82	บริเวณหน้าศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวปัตตานี	320
83	ร้านขายของที่ระลึกบริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวปัตตานี	320
84	สัมภาษณ์ร้านขายของที่ระลึกบริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวยะลา	321
85	บริเวณหน้ามัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี	321
86	บรรยากาศหน้ามัสยิดกรือเซะโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี	322
87	บริเวณหน้าสุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จังหวัดปัตตานี	322
88	บริเวณหน้าศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวอารยธรรมปัตตานี	323
89	เรือกอลและ สัญลักษณ์จังหวัดนราธิวาส	323
90	บริเวณหน้าศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะ จังหวัดนราธิวาส	324
91	บริเวณหน้าพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร จังหวัดนราธิวาส	324
92	สัมภาษณ์คุณรัศมีนทร์ นิตธิธรรม เจ้าของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร	325
93	บรรยากาศหน้ามัสยิดกลางจังหวัดนราธิวาส	325
94	บรรยากาศหน้ามัสยิดกลางจังหวัดยะลา	326
95	บรรยากาศยามเย็นหน้าวัดช้างให้ราษฎร์บูรณะ จังหวัดปัตตานี	326
96	สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้อาวุโสในพื้นที่ ณ วัดถ้ำคูหาภิมุข จังหวัดยะลา	327
97	เรียนรู้การทำบายศรีพลู ประเพณีชั้นสูงในราชสำนักมลายู	327
98	คุณสมาน โตซอมิ ครูภูมิปัญญาการทำบายศรีพลู อำเภอรามันห์ จังหวัดยะลา	328
99	ประธานสมาคมศรีจายา (วัง 7 หัวเมืองฯ) กล่าวทักทายเครือญาติแต่ละวัง	328

ภาพประกอบ	หน้า
100 ผู้วิจัยนำเสนอในกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (กลุ่มย่อย)	329
101 ผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ (กลุ่มย่อย) กำลังพิจารณาความถูกต้องของเอกสาร งานวิจัย	329
102 ผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ (กลุ่มย่อย) ร่วมแสดงความคิดเห็นในงานวิจัย	330
103 ผู้วิจัยตอบคำถามในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (กลุ่มย่อย)	330
104 ผู้วิจัยมอบเงินสมทบทุนสมาคมศรีจายาเพื่อใช้ในการกุศลต่อไป	331
105 ประธานเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ	331
106 ผู้วิจัยนำเสนอในกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ	332
107 คุณภษาณัชญ์ นิตยารมย์ หัวหน้าหอจดหมายเหตุฯ ยะลา ร่วมแสดงความคิดเห็น ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ	332
108 ผู้นำศาสนาจากอำเภอรามันห์ จังหวัดยะลา ร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุม เชิงปฏิบัติการ	333
109 คุณสมาน โตชอมิ ครูภูมิปัญญา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ	333
110 ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมฯ	334
111 คุณตีพะลี อะตะบุ ครูภูมิปัญญาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมแสดงความคิดเห็น ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ	334
112 คุณภษาณัชญ์ นิตยารมย์ มอบชุดคู่มือการท่องเที่ยวฯ แก่ผู้วิจัย	335
113 ถ่ายรูปหมู่เพื่อเป็นที่ระลึกหลังเสร็จการประชุมเชิงปฏิบัติการ	335

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในอดีตการปกครองของรัฐปัตตานีนั้นเป็นการปกครองในรูปแบบการปกครองของกษัตริย์ในการปกครองบ้านเมืองและมีฐานะเป็นประเทศราชของสยาม (ประเทศไทย) ด้วยการส่งเครื่องบรรณาการต่างๆ สองปีหรือตามระยะเวลาที่กำหนด เมื่อเกิดเหตุการณ์การกบฏของพระยาปัตตานี การกบฏโดยการยกกองทัพไปโจมตีเมืองสงขลา เมืองนครกับสงขลาได้ร่วมกันปราบกบฏปัตตานีที่เข้ามายกทัพโจมตีสงขลาจนทำให้กบฏปัตตานีพ่ายแพ้ไป และตวนกูราบิดิน (เชื้อสายสุลต่าน เมืองปัตตานี) โดนจับกุมไปจำคุกที่กรุงเทพฯ เหตุการณ์นี้ทำให้ปัตตานีสงบได้ในระยะหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันเหตุการณ์ซ้ำรอยอีกสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงรับสั่งให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบกษัตริย์มาเป็นระบอบการปกครองแบบผู้ว่าราชการแทนโดยมีการแบ่งเมืองปัตตานีเป็นทั้งหมด 7 หัวเมือง โดยมีผู้ว่าการในแต่ละหัวเมือง

ก่อน พ.ศ. 2435 (ค.ศ. 1892) ดินแดนที่รวมกันอยู่ภายใต้การปกครองของไทยแบ่งออกเป็นหัวเมืองชั้นใน หัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองประเทศราช แต่นอกไปจากหัวเมืองที่อยู่รายรอบเมืองหลวงที่เรียกว่า “วงราชธานี” แล้ว รัฐบาลหลวงมีอำนาจควบคุมน้อยมาก แม้ว่าในทางทฤษฎีจะได้อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าเมืองเพื่อที่รัฐบาลกลางจะสามารถควบคุมให้อยู่ในอำนาจการปกครอง แต่ในทางปฏิบัติการควบคุมบังคับบัญชาหัวเมืองต่างๆ เป็นไปได้โดยยากเนื่องจากอุปสรรคที่สำคัญ 3 ประการ ประการแรก คือ ปัญหาการคมนาคมและการสื่อสารที่ยังไม่ได้พัฒนา เส้นทางไปมาติดต่อระหว่างเมืองต่างๆ ในพระราชอาณาจักรที่ยังทุรกันดาร บางแห่งใช้ไม่ได้เฉพาะฤดูกาล ทำให้การส่งข้าราชการจากส่วนกลางไปควบคุม ทำได้ไม่สะดวก การส่งไปบอกข้อราชการก็กินเวลากว่าที่จะถึงจุดหมายปลายทาง ดังปรากฏว่าการเดินทางจากเมืองหลวงไปยังหัวเมืองใกล้ๆ เช่น พิชณุโลก ต้องการใช้เวลากว่า 10 วัน หัวเมืองทั้ง 7 ที่อยู่ชายพระราชอาณาเขตจึงต้องใช้เวลาเดินทางเป็นแรมก่อน ด้วยเหตุนี้ทุกข์สุขความเดือดร้อนของราษฎรในหัวเมืองต่างๆ จึงยากที่จะล่วงรู้ถึงรัฐบาลที่กรุงเทพฯ หรือว่าจะรู้ก็สายเกินการณ์ เข้าทำนอง “กว่าถั่วจะสุก งาก็ไหม้” แล้วตั้งนั้นหัวเมืองยังอยู่ไกลจากศูนย์กลางการปกครองออกไปเท่าใด จึงยังเป็นอิสระจากอำนาจของรัฐบาลมากขึ้นเท่านั้น ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงกล่าวไว้ ประการที่ 2 เนื่องจากระเบียบการบังคับบัญชาหัวเมืองจากส่วนกลางในขณะนั้นยังล่าช้า อำนาจในการควบคุมดูแลหัวเมืองทั้งหลายยังกระจัดกระจายขึ้นอยู่กับหน่วยงานถึง 3 หน่วยงาน กล่าวคือ หัวเมืองฝ่ายเหนืออยู่ในบังคับบัญชาของสมุหนายกหัวเมือง ฝ่ายใต้อยู่บังคับบัญชาของสมุหกลาโหม และหัวเมืองปากอ่าวอยู่ในบังคับบัญชาของกรมท่า ซึ่งนับเป็นการแบ่งราชการตามเขตการบังคับบัญชา แทนที่จะแบ่งตามสายงานการปฏิบัติราชการจึงสับสนและก้าวก่ายกัน เพราะในแต่ละหน่วยงานดังกล่าวต้องรับงานทุกด้าน นับแต่งานของมหาดไทย กลาโหม คลัง ศาสนยุติธรรม การควบคุมดูแลหัวเมืองทั้งปวงจึงขาดแบบแผนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียว เป็นการบั่นทอนสมรรถภาพในการบริหาร งานของหน่วยงานส่วนกลางเอง ประการที่ 3 เนื่องจากขาดกำลังทรัพย์ ทำให้รัฐบาลกลางไม่สามารถจัดหาข้าราชการไปประจำตาม

หน่วยงานในหัวเมืองได้ การแต่งตั้งกรมการเจ้าหน้าที่ต่างๆ ในหัวเมืองจึงตกอยู่ในเมืองของเจ้าเมือง เป็นเหตุให้รัฐบาลกลางหมดอำนาจในการจะเข้าควบคุมการเก็บรายได้ และขบวน การยุติธรรม โดยตรง (อิบรอฮิม ชุกรี. 2541 : 45-48)

จากอุปสรรคขั้นต้นที่ได้กล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาในการควบคุมอำนาจในการปกครอง เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปกครองนั้น ส่วนกลางหรือราชสำนักสยามได้ให้เจ้าเมืองหรือให้อำนาจแก่ เจ้าเมืองอย่างเต็มที่เพราะระยะทางนั้นเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เป็นอุปสรรคในการปกครองเพราะทางราช สำนักกรุงเทพฯนั้นมีการปกครองที่ยังไม่เป็นระบบและยากต่อการตรวจสอบการบริหารของเจ้าเมือง สำหรับเจ้าเมืองต่างๆ มีสิทธิและหน้าที่ในการเก็บภาษีต่างๆ โดยตนเองและสามารถกำหนดนโยบาย ด้วยตนเองเช่นกัน จนทำให้หัวเมืองประเทศราชมีความแข็งแกร่งในด้านกำลังพลและกำลังทรัพย์จนใน บ้างครั้งพยายามตีตัวออกจากเมืองหลวงเพื่อเป็นหัวเมืองในอิสระไม่ต้องตกอยู่เป็นประเทศราช เหตุการณ์ก่อการกบฏนั้นมีการเกิดขึ้นหลายๆ ครั้งของเมืองประเทศราชเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจมี ความแข็งแกร่งมีกำลังทรัพย์ที่จัดหาซื้ออาวุธได้และนำไปสู่การคิดกบฏเกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้งของพวก หัวเมืองประเทศราชในว่าจะเป็นการกบฏปัตตานีในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จน ต้องมีการแบ่งหัวเมืองมลายูเป็น 7 หัวเมืองได้แก่ เมืองปัตตานี เมืองยะหริ่ง เมืองหนองจิก เมือง สายบุรี เมืองยะลา เมืองรามัน และเมืองระแงะ จนทำให้บ้านเมืองไม่สงบสุขหลังจากรัชกาลที่หนึ่งได้ มีการปราบปรามกบฏปัตตานีแล้วทรงมีนโยบายป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดการกบฏอีก และเป็นการลด อำนาจและกระจายอำนาจ ได้ทรงแต่งตั้งคนของพระองค์มาเป็นเจ้าเมือง (จूरिटัน บัวแก้ว. 2540 : 30-36)

การแต่งตั้งข้าราชการไทยให้ปกครองเมืองปัตตานี ทางกรุงเทพฯได้แต่งตั้งให้ปลัด จะนะ มาเป็นพระยาปัตตานีเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการกบฏถึงแม้จะมีการแบ่งหัวเมืองแล้วก็ตาม การยกเมือง สงขลาขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯเพื่อให้ควบคุมหัวเมืองปัตตานี การดูแลนครในหัวเมืองมลายูนั้นไม่มีความ ทัวถึงส่งผลเกิดการกบฏในปัตตานีอีกครั้ง และพระยาสงขลาสามารถปราบกบฏปัตตานีได้เลยมี ความดีความชอบและได้ถูกแต่งตั้งเมืองสงขลาเป็นเมืองเอกอีกเมืองเพื่อดูแล กำกับเมืองปัตตานีหรือหัว เมืองทั้ง 7 เป็นการแบ่งเบาภาระของเมืองนครศรีธรรมราช

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดกบฏในหัวเมืองมลายูอีกครั้งแต่คราวนี้ไม่ได้ เกิดจากกบฏปัตตานีแต่กลับเป็นการกบฏในไทรบุรีทำให้เจ้าพระยาหนครขอความช่วยเหลือด้านกอง กำลังจากกรุงเทพฯมาปราบปรามได้สำเร็จ และการที่พระองค์ทรงให้เมืองสงขลานั้นขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ เพื่อให้อำนาจแก่เมืองสงขลาในการควบคุมดูแลเมืองปัตตานี และตรังกานู และให้ไทรบุรีและเมืองกลัน ตัน อยู่ในความควบคุมดูแลของเมืองนครศรีธรรมราช นับเป็นนโยบายอีกประการหนึ่งในการป้องกัน กับความยุ่งยากที่จะเกิดจากหัวเมืองทั้ง 7 เพราะเมืองสงขลาซึ่งอยู่ใกล้หัวเมืองทั้ง 7 จะแบ่งเบาภาระ ของเมืองนครศรีธรรมราชลง เพื่อจะได้ควบคุมดูแลหัวเมืองทั้ง 7 ได้ใกล้ชิดขึ้นมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น จะได้ป้องกันได้ทันท่วงที และกำหนดข้อปฏิบัติที่เมืองประเทศราชต้องปฏิบัติต่อประเทศไทย เช่น การส่งดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง และเครื่องราชบรรณาการอื่นๆ มาถวายแก่กษัตริย์ตามระยะเวลาที่ กำหนด เป็นต้น (ติงกู อารีฟิน ติงกูจิ. 2541 : 56-59)

การบริหารของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ที่ทรงให้แบ่งเมืองปัตตานีเป็น 7 หัวเมืองเพื่อป้องกันการเกิดการกบฏของหัวเมืองประเทศราชเพราะในสมัยนั้นการปกครองของกษัตริย์ ในสมัยนั้นให้เจ้าเมืองนั้นดูแลในเรื่องต่างๆ อย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเป็นการเก็บภาษี และทางส่วนกลางนั้น

มีข้อบังคับหรือกฎที่เจ้าเมืองต้องปฏิบัติตามของหัวเมืองประเทศราช กล่าวว่าการเมืองประเทศใดที่ไม่ปฏิบัติตาม และไม่ส่งเครื่องราชบรรณาการที่กำหนดหรือไม่มีการส่งกองทัพมาช่วยเหลือเมื่อมีการทำสงครามถือว่าเมืองนั้นเป็นการแข็งข้อจะมีการส่งทหารไปปราบปราม สำหรับการปกครองในดินแดนทั้ง 7 หัวเมืองนั้นที่ต้องการนำเสนอการปกครองในภายหลังสำคัญอยู่ 3 ด้าน ด้านการปกครอง การศาล และการคลัง

สำหรับในด้านการปกครอง ธรรมเนียมการปกครองภายในดินแดน 7 หัวเมืองที่มาแต่เดิมมีการแบ่งหน้าที่เขตการปกครองออกเป็นชั้นๆ มีกรรมการเมืองที่เรียกว่าศรีวันกรมการและเจ้าหน้าที่ระดับต่างๆ ดูแลรับผิดชอบประกอบไปด้วยตำแหน่งต่างๆ ดังนี้

1. ดาโต๊ะ หรือ เปาะกู (แปลว่าพ่อของกู) มีหน้าที่พิจารณาความแพ่งและความอาญาในเขตเมืองทั้งหลายบังคับบัญชาแม่กองทั่วไป และรวบรวมเงินส่งเจ้าเมืองหรือผู้ว่าราชการ
2. แม่กอง หรือ โต๊ะแขวง มีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขและความรับผิดชอบในเขตแขวงในกิจการทุกด้าน มีหน้าที่เป็นนายที่ควบคุมความรับผิดชอบในการเกณฑ์ราษฎร
3. บังฮูลู ซึ่งเป็นเสมือนนายร้อยของแม่กอง ตำบลใดอาจมีบังฮูลูได้หลายคน บังฮูลูมีหน้าที่นำราษฎรที่อยู่ใต้บังคับไปรับการเกณฑ์ต่างๆ กับแม่กอง
4. แขวง มีหน้าที่ตรวจสอบการเก็บภาษีค่านา ค่าสวน รวมถึงคดีการทะเลาะวิวาทระหว่างราษฎรที่เกี่ยวกับทำนา
5. จำหรือโต๊ะจ้อ เป็นคนรับใช้ของแม่กองมีหน้าที่เรียกว่า ลูกที่ ไปรับการเกณฑ์ผู้ใดขัดขืน จำหรือโต๊ะจ้อมีอำนาจ ผูกประตู่ หรือชักโคกระบือส่งแม่กอง ตำแหน่งนี้เปรียบได้กับสารวัตรของไทย
6. นายด่าน เป็นเจ้าหน้าที่เก็บภาษีขาเข้า ขาออก ส่งเจ้าเมือง ตำแหน่งหน้าที่กรรมการเมือง
7. ส่วนแขวง ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวกับการภาษีอากร ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจของเจ้าเมืองที่ปกครองเมืองตามอำเภอใจตน ได้แก่ตัวอย่างของพระยารามัน ซึ่งปรากฏว่าพระยารามันได้แต่งตั้งพวกแม่กอง บังฮูลูซึ่งเป็นพวกของตน เป็นญาติของตนขึ้นอีกชุดหนึ่งต่างหากจากแม่กองและบังฮูลูที่เป็นนายที่ตามปกติและอนุญาตให้ภรรยา ลูกชาย สะใภ้และบ่าวไพร่ของตนมีสิทธิที่จะนำตัวจำเลยมาพิจารณาพิพากษาโทษได้ตามความพอใจ

สำหรับในด้านการศาล นอกจากจะมีการปล่อยให้ผู้เป็นพรรคพวกเจ้าเมืองมีสิทธิที่จะเรียกคนตัดสินอย่างไรไม่มีขอบเขตแล้วสำหรับพิจารณาคดี เจ้าเมืองมีสิทธิขาดเต็มในการตัดสินความอำเภอใจทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา และด้านการคลังบริเวณ 7 หัวเมืองมีอิสระเช่นเดียวกับการปกครองและการศาลเจ้าหน้าที่ที่เก็บผลประโยชน์ต่างๆ อยู่ในบังคับบัญชาเจ้าเมือง ซึ่งเป็นผู้ควบคุมการกำหนดอัตราการเก็บภาษีต่างๆ โดยลัทธิขาด (ครองชัย หัตถา. 2548 : 61-64)

เมื่อ พ.ศ. 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้จัดแบ่งเขตการปกครองภาคใต้ใหม่ โดยปรับ 7 หัวเมือง ให้เหลือเป็น 4 เมือง ได้แก่ เมืองปัตตานี เมืองยะลา เมืองสายบุรี และเมืองระแงะ ต่อจากนั้นเมื่อได้มีการย้ายที่ว่าการเมืองระแงะไปอยู่ที่อำเภอบางนรา และตั้งระแงะเป็นอำเภอเมืองระแงะจึงได้ชื่อว่า เมืองบางนรา ต่อมาในปี พ.ศ. 2458 เปลี่ยนชื่อเมืองบางนราเป็นจังหวัดนราธิวาส ส่วนอำเภอสายบุรี ยุบเป็นอำเภอตะลุบันขึ้นกับจังหวัดปัตตานี (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2555 : 144 - 149)

เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 สยามได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย และเมื่อ 24 มิถุนายน 2482 เปลี่ยนชื่อจากสยามเป็นประเทศไทยแล้วควบคุมบังคับให้ชาวมลายูอิสลามอยู่ในกฎหมายไทยและความเป็นคนไทย ทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงมากบ้างน้อยบ้าง หลายครั้งหลายคราวสืบจนปัจจุบัน จากนั้นได้เปลี่ยนแปลงมณฑลปัตตานีขึ้นตามระบบมณฑลเทศาภิบาลและใช้มาจนถึงปี พ.ศ. 2475 จึงได้ยกเลิกแล้วจัดเป็นระเบียบการปกครองที่บริหารราชการท้องถิ่น เป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2555 : 114 - 123)

ปัจจุบันวัง 7 หัวเมืองตั้งอยู่ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ซึ่งเป็นมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ มีคุณค่า อัตลักษณ์ความเป็นมลายู เนื่องจากเจ้าเมืองเป็นชนชาติพันธุ์มลายูและนับถือศาสนาอิสลาม จึงมีขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ ทางภาคใต้ จากอัตลักษณ์พิเศษเฉพาะนี้จึงเป็นพื้นที่ที่สะท้อนความแตกต่างและสามารถสัมผัสได้อย่างชัดเจน (ภักดี ต่วนศิริ. 2556 : 1)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ กล่าวได้ว่าเป็นเหตุการณ์สำคัญที่ได้ถูกบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ระบบการปกครองของประเทศไทย บรรดาเจ้าเมืองที่ถูกแต่งตั้ง ได้มีการก่อสร้างอาคารเป็นสถานที่พักอาศัย ว่าราชการต้อนรับแขกเมือง และกิจการอื่นๆ เรียกกันว่าวังเจ้าเมือง ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของเมืองที่ถูกยุบเป็นอำเภอและในจังหวัดต่างๆ ยังปรากฏเป็นหลักฐานถึงเรื่องราวในอดีต ขณะที่ระบบการปกครองแบบเจ้าเมือง วังเจ้าเมืองเหล่านี้ได้ถูกสร้างขึ้นอย่างสมฐานะของเจ้าเมือง กล่าวคือ เป็นอาคารขนาดใหญ่มีรั้วรอบขอบชิด ใช้ช่างก่อสร้างและวัสดุก่อสร้างที่ดีเยี่ยม มีเอกลักษณ์แสดงออกถึงรูปแบบของอาคารเฉพาะตัว และมีรสนิยม ถึงแม้ว่าระบบการปกครองบริเวณ 7 หัวเมืองมลายูสามจังหวัดชายแดนใต้ ได้ถูกยกเลิกไปในที่สุด บรรดาเจ้าเมืองได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว แต่ยังมีวังเจ้าเมืองหลายแห่งยังปรากฏอยู่ถึงปัจจุบัน วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ นี้เป็นสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีความเป็นมาควบคู่กับระบบการปกครองบริเวณ 7 หัวเมืองชายแดนใต้ ขณะนี้อาคารดังกล่าวกำลังทรุดโทรมลงไปตามกาลเวลา และบางแห่งกำลังถูกซื้อขายเปลี่ยนมือจากเจ้าของเดิมที่สืบเชื้อสายจากเจ้าเมืองเป็นสิ่งที่น่าห่วงใยว่าวังเจ้าเมืองเหล่านี้กำลังจะถูกทำลายเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัดแปลงรูปแบบอาคารที่มีคุณค่ามาแต่เดิม ซึ่งควรจะได้มีการศึกษา รวบรวมในด้านสถาปัตยกรรมและเรื่องราวของวังเจ้าเมืองเหล่านี้ไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ พื้นฟู และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เยาวชนเกิดความรัก ห่วงแหน และมีความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองอีกทางหนึ่งด้วย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำถามการวิจัย

วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้มีศักยภาพในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือไม่
ถ้าไม่ควรถ่ายทอดอย่างไรที่จะพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ความสำคัญของการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ทำให้ได้องค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ประกอบด้วย ประวัติความเป็นมา ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม รูปแบบและโครงสร้าง การใช้พื้นที่ ลวดลายตกแต่งของวังจะบังติกอ ว่างะหริ่ง ว่างสายบุรี ว่างรามันท์ ว่างหนองจิก ว่างระแงะ และว่างยะลา ซึ่งปัจจุบันตั้งอยู่ในพื้นที่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส

2. ผลจากการวิจัยทำให้ทราบสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

3. ได้ข้อมูลเพื่อการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วยวังจะบังติกอ ว่างะหริ่ง ว่างสายบุรี ว่างรามันท์ ว่างหนองจิก ว่างระแงะ และว่างยะลา ซึ่งอยู่ในพื้นที่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่อันเป็นผลไปสู่การพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

4. หน่วยงานที่สนใจทั้งภาครัฐ และเอกชนสามารถนำข้อมูลการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไปต่อยอดและปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ของตนเอง ทั้งนี้เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ หมายถึง ที่พักเจ้าเมืองหรือขุนนางก่อนมีเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ได้แก่ ว่างจะบังติกอ ว่างะหริ่ง ว่างสายบุรี ว่างรามันท์ ว่างหนองจิก ว่างระแงะ และว่างยะลา

ศักยภาพการท่องเที่ยว หมายถึง ความน่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยวที่นั่นว่าจะมีมากน้อยเพียงใด เพียงพอที่จะดึงดูดใจให้มีผู้ชมมาท่องเที่ยวหรือไม่ และถ้าจะดำเนินการพัฒนาในเชิงธุรกิจจะต้องพิจารณาว่าผลตอบแทนคุ้มค่าพอที่จะลงทุนหรือไม่

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวและการเยี่ยมชมสถานที่ที่แสดงถึงความ เป็นวัฒนธรรม เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ปราสาทพระราชวัง วัด ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม รวมถึงวิถีชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย

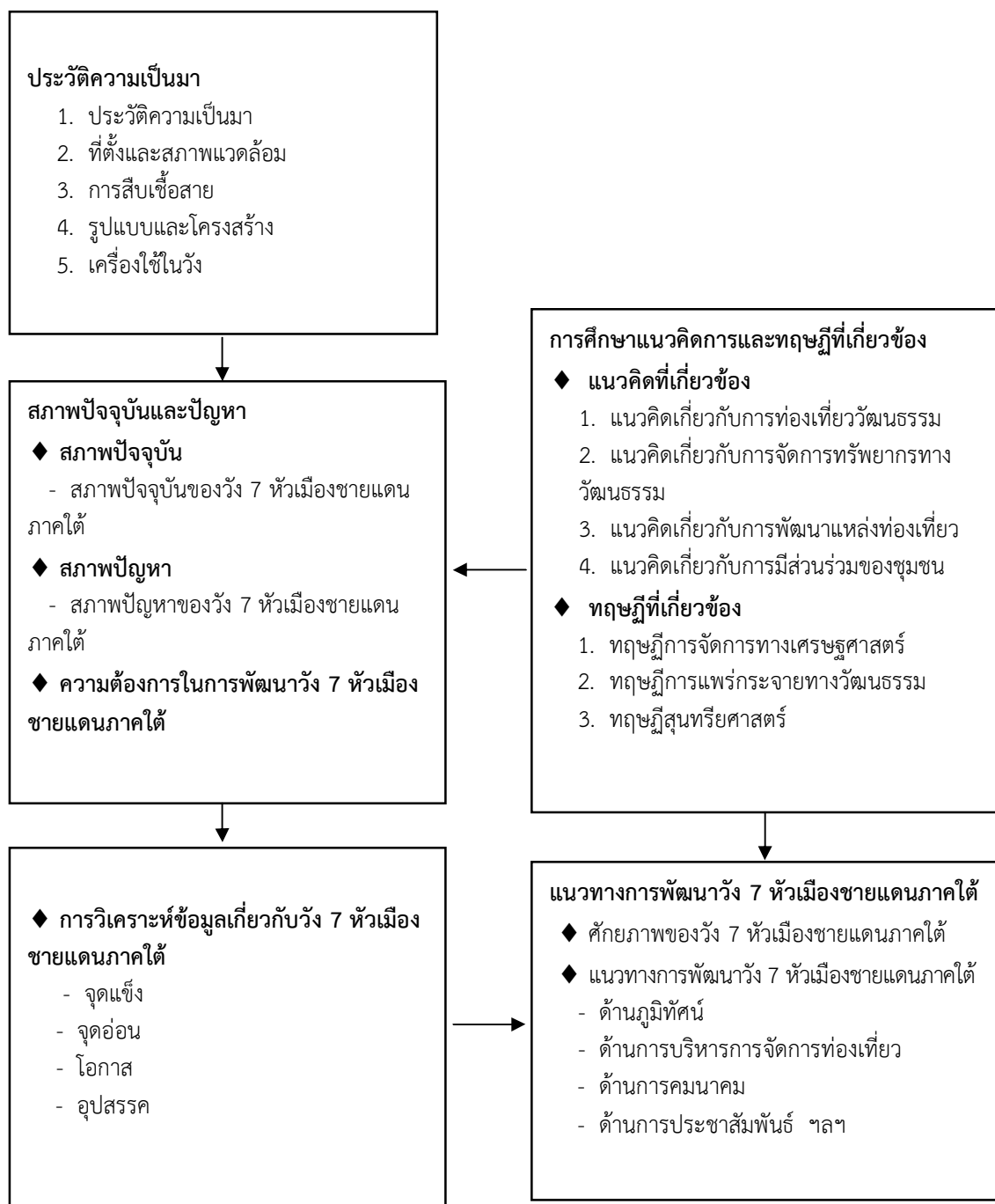
พื้นที่การท่องเที่ยว หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวหรือสถานที่ ที่แสดงถึง ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การวิจัยครั้งนี้หมายถึง พื้นที่วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ว่าจะบังติกอ วั้งยะหริ่ง วั้งสายบุรี วั้งรามันห์ วั้งหนองจิก วั้งระแงะ และวั้งยะลา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ผู้วิจัยได้นำเสนอกรอบแนวคิดในการศึกษาวิเคราะห์ภายใต้ความมุ่งหมาย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ 3) เพื่อการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วยแนวคิด 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ 2) ด้านการเข้าถึงแหล่ง 3) ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจ 4) ด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ 3) ด้านบริหารจัดการ 4) ด้านจุดอ่อนและผลกระทบเชิงลบ และผู้วิจัยยังได้ศึกษาหลักการของแนวคิดและทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน มัสยิด และวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ต่อการท่องเที่ยว การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่ที่ศึกษา ประกอบด้วย จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพประกอบที่ 1 ดังนี้

กรอบแนวคิดในการวิจัย
การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว
 - 1.1 วัฒนธรรม
 - 1.1.1 ความหมายของวัฒนธรรม
 - 1.1.2 องค์ประกอบของวัฒนธรรม
 - 1.1.3 ประเภทของวัฒนธรรม
 - 1.1.4 ความสำคัญของวัฒนธรรม
 - 1.2 การท่องเที่ยว
 - 1.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว
 - 1.2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว
 - 1.2.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว
 - 1.2.4 ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว
2. นโยบายของรัฐ
 - 2.1 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
 - 2.2 นโยบายของรัฐในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 - 2.3 ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว
 - 2.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2557– 2560
3. วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
 - 3.1 วังจะบังติกอ
 - 3.2 วังยะหริ่ง
 - 3.3 วังสายบุรี
 - 3.4 วังรามันห์
 - 3.5 วังหนองจิก
 - 3.6 วังระแงะ
 - 3.7 วังยะลา
4. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1 แนวคิดที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม
 - 4.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

- 4.1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
- 4.1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
- 4.2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
 - 4.2.1 ทฤษฎีการจัดการทางเศรษฐศาสตร์
 - 4.2.2 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม
 - 4.2.3 ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์
- 5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

1. วัฒนธรรม

1.1 ความหมายของวัฒนธรรม

วัฒนธรรม เป็นกระบวนการถ่ายทอดทางสังคมให้บุคคลเกิดความรู้ รู้จักวิถีปฏิบัติ มีความเชื่อ ตลอดจนเข้าใจผลิตผลทางศิลปะและดำรงรักษาสิ่งเหล่านั้นไว้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาที่เหมาะสม นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมไว้ สรุปได้ดังนี้

กล้า สมตระกูล (2554 : 11) กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือความคิดและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคม เพราะวัฒนธรรมคือ วิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นเอง การทำตามวัฒนธรรมของบุคคลจะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มถ้าบุคคลใดไม่ปฏิบัติตามวัฒนธรรมของสังคม จะกลายเป็นบุคคลไม่พึงปรารถนา มนุษย์จึงมีพฤติกรรมและความคิดอยู่ในขอบเขตของวัฒนธรรมจนอาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นลักษณะประจำตัวของมนุษย์ แต่ละกลุ่มจะมีวัฒนธรรมหรือแบบชีวิตของตนเอง บุคคลจะได้รับการอบรมให้รู้จักวัฒนธรรมตั้งแต่เด็ก โดยการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่และครู บางครั้งเมื่อเข้าสู่สังคมพฤติกรรมของบุคคลถูกบังคับโดยปริยาย ให้ทำตามแบบอย่างตามวัฒนธรรมที่ทุกคนหรือสังคมนั้นๆ ยึดถือโดยอัตโนมัติอย่างไม่รู้สึกรู้สีกตัวจนถือเป็นความเคยชิน นั่นคือพฤติกรรมของคนถูกควบคุมโดยวัฒนธรรมนั่นเอง องค์กรใดที่ขาดวัฒนธรรมจะเป็นองค์กรที่ขาดศูนย์รวม ขาดพลังยึดเหนี่ยวบุคลากรเข้าด้วยกัน เป็นองค์การที่ขาดขวัญ กำลังใจ วัฒนธรรมจะเป็นการชี้แนะ ช่วยให้บุคลากรทำงานดีขึ้น วัฒนธรรมแข็งแกร่ง (Strong Culture) คือ กฎระเบียบที่ไม่เป็นทางการที่บอกบุคลากรว่าควรปฏิบัติตนอย่างไร องค์กรคาดหวังอะไร ควรทำอะไรภายใต้วัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง บุคลากรจะไม่เสียเวลาในการพยายามค้นหาว่า ควรปฏิบัติตัวอย่างไร วัฒนธรรมที่แข็งแกร่งจึงมีผลต่อการปฏิบัติงานอย่างมาก บุคลากรจะทุ่มเทการทำงานมากขึ้น 1-2 ชั่วโมงต่อวัน จะช่วยลดอัตราการลาออก การขาดงาน วัฒนธรรมในองค์กร อาจทำให้บุคลากรเฉื่อยชาหรือปราดเปรียว เป็นผู้จัดการที่ทรหด เป็นครูที่อดทน เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ วัฒนธรรมจึงมีผลมากต่อชีวิตการทำงาน องค์กรที่แข็งแกร่งยังลดการเข้ามาทำงานอย่างฉาบฉวยของพนักงาน เพราะพนักงานใหม่มักขาดความซาบซึ้งและความเข้าใจวัฒนธรรมองค์กร ทำให้ยากที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม อันที่จริงแล้วความไม่เข้าใจเป็นเรื่องของความไม่แน่ใจ ในสิ่งที่เห็น ได้ยิน ได้รับรู้ องค์กรที่มีวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งจะขจัดความไม่แน่ใจนี้ลงได้ เพราะจะชี้ให้เห็นโครงสร้างมาตรฐานและค่านิยมวัฒนธรรมที่มีอยู่ อาจกล่าว

ได้ว่าองค์กรเป็นสถาบันสุดท้ายของสังคมที่สามารถมีบทบาทในการหล่อหลอมค่านิยมที่ถูกต้องแก่คนรุ่นใหม่ในสังคม ให้เลิกความจับจืดไม่มีการวางแผนในการทำงาน การใช้ชีวิต หล่อหลอมคนรุ่นใหม่ให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพผู้บริหารระดับสูง ผู้จัดการจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กร คนในทุกระดับ ทุกระดับจำเป็นต้องเข้าใจวัฒนธรรม เข้าใจว่าวัฒนธรรมทำงานกันอย่างไร เพราะวัฒนธรรมมีผลมากต่อชีวิตการทำงาน คนที่เพิ่งเริ่มทำงานอาจคิดว่า งานก็คืองาน แต่ความจริงแล้วเมื่อเขาเลิกทำงานที่ใด เท่ากับเขาเลือกวิถีทางดำเนินชีวิตวัฒนธรรมในองค์กร อาจทำให้เขาเป็นครูที่อดทนเป็นคนมีความรับผิดชอบ นิยมการรักษามิตรภาพ ทำงานเป็นทีมหรืออยู่คนเดียว แต่เมื่อเวลาผ่านไปหลายๆ ปี เขาจะปรับเข้ากับวัฒนธรรมนั้นโดยไม่รู้ตัว และเมื่อเปลี่ยนงานใหม่ เขาจะพบความประหลาดใจถึงความแตกต่างของที่ทำงานเก่ากับที่ทำงานใหม่

ความตื่นตระหนกทางวัฒนธรรม (Culture Shock) เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ว่าทำไมคนจึงพลาด เมื่อออกจากองค์กรหนึ่งไปทำงานในอีกองค์กรหนึ่ง การที่เขาพลาดมิได้เนื่องมาจากการทำงาน แต่เนื่องมาจากเขาอ่านวัฒนธรรมองค์กรใหม่ไม่ถูกต้อง ไม่เข้าใจและไม่คาดคิดมาก่อน ทุกองค์กรสามารถมีวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งได้ ถ้าผู้บริหารระดับสูงรู้ว่าองค์กรมีวัฒนธรรมลักษณะใดอยู่ แม้ว่าจะมีอยู่อย่างเลือนรางก็ตาม ความสำเร็จในส่วนนี้ขึ้นอยู่กับผู้จัดการระดับสูงสามารถอ่านวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ได้ถูกต้องเพียงใด สามารถขัดเกลา ปรับให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมได้อย่างไร ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะสร้างความสำเร็จให้องค์กร โดยการชี้นำความคิดเห็น สร้างค่านิยมร่วมกันเป็นผู้นำด้านอื่นๆ และเข้าใจความสำคัญของการทำงานร่วมกันกับคนในองค์กร

วันสาด ศรีสุวรรณ (2552 : 15) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า หมายถึง ธรรมเนียมอันเป็นความเจริญ เป็นวิถีหรือทางดำเนินแห่งชีวิตของชุมชนหมู่หนึ่ง ซึ่งอยู่รวมกันในที่หนึ่ง หรือประเทศหนึ่งโดยเฉพาะ เราจะทราบได้ว่าชนชาติใดมีความเป็นอยู่ หรือมีวัฒนธรรมอย่างไรก็อยู่ที่สิ่งต่างๆ ที่ชนชาตินั้นปรุงแต่งสร้างหรือทำขึ้น อันมีลักษณะปรากฏออกมาให้เห็นได้ในของชนชาตินั้น ได้แก่ ประเพณีศิลปวรรณคดีศาสนา ความเชื่อถือ จรรยาการศึกษา กฎหมาย การปกครองเหล่านี้ เป็นต้น แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏให้เห็นจากภายนอกมิใช่ตัวแท้ของวัฒนธรรม เพราะแท้ที่จริงแล้วตัววัฒนธรรมนั้นซ่อนอยู่ภายใน ไม่อาจมองเห็นได้โดยง่ายวัฒนธรรมนั้นเป็นศาสตร์ที่แพร่กระจายไปอยู่ในหลายๆ สาขาวิชา ในสาขาของมานุษยวิทยาวัฒนธรรมเป็นการศึกษามนุษย์จากแง่มุมของสังคมวัฒนธรรมเป็นสาระหลัก ศึกษาเปรียบเทียบมนุษย์ในสังคมวัฒนธรรมต่างๆ เพื่อบันทึกทำความเข้าใจและอธิบายวิถีชีวิต ระบบความเชื่อ การผลิต พิธีกรรม ดนตรี

ไพบูลย์ ช่างเรียม (2532 : 39) ได้ให้ความหมาย วัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิต ความเชื่อ ความคิดและคอยควบคุมพฤติกรรม อีกทั้งยังเป็นตัวกำหนดทิศทางให้บุคคล กลุ่มคนในสังคมนั้นๆ ยึดถือแล้วนำไปปฏิบัติให้เป็นไปในแนวเดียวกัน วัฒนธรรมมีผลต่อความสำเร็จขององค์กร เป็นพลังยึดเหนี่ยวบุคลากรเข้าด้วยกัน ภายใต้วัฒนธรรมที่แข็งแกร่งบุคลากรจะทำงานอย่างภาคภูมิใจ ทุ่มเทให้กับงานวัฒนธรรมจึงเป็นเครื่องวัดและเป็นเครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม

สุรศักดิ์ พิมพ์เสน และศุภชัย สิงห์บุตร (2552 : 8) กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมในสังคมเป็นวิถีทางในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมนั้นๆ ร่วมยึดถือและกำหนดลักษณะการปฏิบัติงานของกลุ่มในสังคม ตลอดจนเสมือนเป็นมาตรการในการประเมินคุณค่าทางวัตถุและ

พฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรมเป็นผลมาจากวัฒนธรรม วัฒนธรรมจะแสดงออกได้ทั้งจิตใจหรืออารมณ์และความเข้าใจง่าย ๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมเป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะวัฒนธรรมจะแสดงให้เห็นความเจริญของสังคมทั้งในทางจิตใจและวัตถุ ดังนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องที่ควรเอาใจใส่พิจารณาถึงซึ่งว่าวัฒนธรรมด้านใดบ้างที่ช่วยส่งเสริมการบริหารพัฒนา อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนงานในการแก้ปัญหาต่างๆ ทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง ตลอดจนการบริหารพัฒนาเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมและประเทศโดยส่วนรวม

อมรา พงศาพิชญ์ (2549 : 18) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วัฒนธรรม คือ กระบวนการถ่ายทอดทางสังคมให้บุคคลเกิดความรู้ รู้จักวิธีปฏิบัติมีความเชื่อ ตลอดจนเข้าใจผลิตผลทางศิลปะทั้งหลาย และดำรงรักษาสิ่งเหล่านั้นไว้หรือเปลี่ยนแปลงไปในเวลาที่เหมาะสม

วิระพล วงษ์ประเสริฐ (2540 : 35) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึงแบบแผนพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติร่วมกันของสมาชิกในสังคม รวมทั้งมีการถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อๆ มา

นิยพรรณ วรณศิริ (2540 : 37-38 , 44-46) กล่าวถึงความหมายของคำว่า วัฒนธรรมในมุมมองของนักสังคมวิทยาไว้ว่า “วัฒนธรรม” เป็นกระบวนการอบรมสั่งสอน ปลูกฝัง เพื่อให้เรียนรู้ ให้เกิดการดำรงชีวิตในรูปแบบเดียวกันของคนในสังคม และถ่ายทอดไปยังคนรุ่นหลัง ส่วนในมุมมองของนักมานุษยวิทยา “วัฒนธรรม” หมายถึง พฤติกรรมที่กลั่นกรองมาจากความคิดที่จะหาวิธีการมาตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เช่นการกินอาหาร การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม การสื่อสารความคิดต่อกัน เป็นการมองถึงพฤติกรรมพื้นฐานที่เน้นความอยู่รอด และความเป็นจริงของชีวิต ก่อนที่จะคำนึงความดีความงามใดๆ นอกจากนี้ นิยพรรณ วรณศิริ ยังได้ให้ความหมายเพิ่มเติมถึงลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมไว้ 4 ประการ คือ

1. วัฒนธรรมเป็นผลผลิตของระบบความคิดมนุษย์ (Cognitive Systems) เป็นระบบทางชีวภาพ เพราะความเกิดจากระบบสมอง ระบบประสาท และระบบจิตใจของมนุษย์
2. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัว สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ในเมื่อวัฒนธรรมคือผลผลิตจากระบบความคิดของมนุษย์ และมนุษย์ก็มีความคิดไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ย่อมจะมีผลให้เกิดวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไปด้วย
3. วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บุคคลได้มาด้วยการเรียนรู้มนุษย์รับถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อๆ กันมา โดย การอบรม สั่งสอน บอกกล่าว การสังเกต การลองผิดลองถูก บุคคลจะมีการเรียนรู้วัฒนธรรมในสังคมของตนตั้งแต่เกิดจนโต
4. วัฒนธรรมเป็นสมบัติส่วนรวม บุคคลจะมีการเรียนรู้ที่จะดำเนินชีวิต ประพฤติปฏิบัติให้เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นในสังคมเดียวกัน เพราะมนุษย์ไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่โดยลำพัง ได้วัฒนธรรมที่ถูกนำมาปฏิบัติในสังคม ก็จะกลายเป็นสมบัติส่วนรวมของสังคม และเป็นมรดกของชนรุ่นหลังต่อไปของสังคมนั้น

พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (2541 : 19) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง ความเจริญทางขนบธรรมเนียมอันมีความเจริญองงามทางวัฒนธรรมจึงถือว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยต่อสภาพแวดล้อมในสังคมและทำให้เกิดความกลมเกลียวของชาติ อีกทั้งยังเป็นเป็นวิถีชีวิตหรือการดำรงชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง วัฒนธรรมยังแพร่กระจายไปทุกที่ที่มนุษย์อาศัยอยู่ตามส่วนต่างๆ ในโลก

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2542 : 39) ได้ให้ความหมายว่า “วัฒนธรรม หมายถึง วิธีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้น ตามที่มนุษย์มีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคมและมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด หรือความเชื่อจนมีการยอมรับปฏิบัติกัน มาเป็นวิธีการหรือแบบแผน และมีการอบรมและถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมาตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เข้ากับสภาพสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

งามพิศ สัตย์สงวน (2543 : 41) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมคือ พฤติกรรมของมนุษย์ที่เกิดจากการเรียนรู้ รวมทั้งผลผลิตที่เกิดจากการเรียนรู้ และนักมานุษยวิทยาใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อทำความเข้าใจประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของมนุษย์ในสังคมต่างๆ ทั่วโลก รวมทั้งเข้าใจในตัวเองและสังคมด้วย

วรุศ สุวรรณฤทธิ์ และคณะ (2547 : 47) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่าวัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่มนุษย์สร้างขึ้น นับตั้งแต่ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา กฎหมาย ศิลปะ จริยธรรม ตลอดจนวิทยาการและเทคโนโลยีต่างๆ อาจกล่าวได้ว่า วัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่มนุษย์คิดค้นขึ้นมาเพื่อช่วยให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่ต่อไปได้เพราะการจะมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ มนุษย์จะต้องรู้จักประโยชน์จากธรรมชาติ รู้จักควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยกัน วัฒนธรรมคือ คำตอบที่มนุษย์ในสังคมคิดขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้

ประเวศ ะสี (2545 : 28) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า เป็นฐานของการพัฒนา ในทุกเรื่อง กล่าวคือ โครงสร้างของสัมมาพัฒนา ซึ่งหมายถึงการพัฒนาที่ถูกต้อง อันพึงประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนรากฐาน ส่วนกลาง และส่วนยอด ฐานมีความสำคัญมาก เพราะถ้าฐานถูกต้อง แข็งแรงโครงสร้างทั้งหมดจะมั่นคง ฐานเจดีย์ คือฐานวัฒนธรรม ยอดเจดีย์ คือ ศาสนธรรมหรือการเป็นสังคมที่เข้าถึงความดี ส่วนกลางคือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือการพัฒนาที่เชื่อมระหว่างฐานกับยอดที่ถูกต้อง

อรุณี ต้นศิริ (2549 : 23) ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง วิธี การดำเนินชีวิต (The Way Of Life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถี ทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถี แสดงความสุขทางใจและหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงออกถึงวิถีชีวิตนั้น อาจเริ่ม มาจากเอกชนหรือคณะบุคคลทำเป็นต้นแบบแล้ว ต่อมาคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา และอาจมี การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงหรือพัฒนาให้วัฒนธรรมเป็นไปตามความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

จอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์ (2550 : 34) ได้กล่าวถึงความหมายของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมคือ ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมาย ประเพณี อุปนิสัย และพฤติกรรมอื่นๆ ที่มนุษย์แสดงออกและปฏิบัติใช้ร่วมกัน จนสามารถถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อๆ มาในสังคมใดสังคม หนึ่งจนเป็นที่ยอมรับของสังคมซึ่งจัดเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิต และไม่ใช่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองตาม ธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

กระทรวงวัฒนธรรม (2552 : ก-ข) ได้ให้ความหมายคำว่าวัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนของการประพฤติปฏิบัติของผู้คนในสังคมที่ได้รับการสั่งสมจากรุ่นต่อรุ่นซึ่งแสดงออกในรูปของ สัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความคิด สติปัญญา รวมทั้งระบบคุณธรรมสัญลักษณ์ที่แสดงออกอาจอยู่ใน รูปแบบที่จับต้องได้ เช่น ภาษา การแต่งกาย เทคโนโลยี ศิลปะ กีฬา ทำทาง และรูปแบบที่จับ ต้องไม่ได้ เช่น ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อย่างไรก็ตาม สัญลักษณ์ทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากสิ่งที่จับต้องได้มักมีความหมายหรือระบบคุณค่าอยู่เบื้องหลัง วัฒนธรรมปรากฏในรูปแบบที่สัมผัสได้ (Tangible Culture) ซึ่งมีลักษณะเป็นวัตถุที่จับต้องได้ และ วัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (Heritage Culture)

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2551 : เว็บไซท์) ได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรมไว้ว่าวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงความจริงของงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน เป็นการชี้ชวน เชิญชวน วิงวอนให้ ประชาชนร่วมกันทำให้เกิดความจริงของงาม ให้มีความดีงามขึ้น ไม่ใช่เพียงแต่รับมรดกกันมา แต่ จะต้องรักษาของเดิมที่ดี แก้ไขดัดแปลงของเดิมที่ควรแก้ หรือดัดแปลงวางมาตรฐานความดีความงาม ขึ้นใหม่ แล้วส่งเสริมให้เป็น ลักษณะที่ดีประจำชาติสืบต่อไปจนถึงอนุชนรุ่นหลังวัฒนธรรมมีความหมาย ครอบคลุมถึงทุกสิ่งทุกอย่างอันเป็นแบบแผนความคิด และการกระทำที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตของมนุษย์ ในสังคมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือสังคมใดสังคมหนึ่ง มนุษย์ได้คิดสร้างระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการในการ ปฏิบัติ การจัดระเบียบตลอดจน ความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุม และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ

เปรมจิต พรหมสารเมธี (2553 : 16) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรม คือสิ่งที่ดีงามที่มีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งแสดงถึงในด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อและวิถีชีวิต ของคนในกลุ่มแต่ละสังคม วัฒนธรรมมี 2 ประเภท คือ วัฒนธรรมด้านวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ซึ่ง เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน และวัฒนธรรมทางด้านจิตใจรวมถึงความรู้ความคิดที่ทำให้มีปัญหาและมีความ เจริญงอกงาม วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงได้หากชาติใดไม่มีการบำรุงรักษาหรือส่งเสริมให้เจริญ งอกงาม เพราะว่าจะถูกชาติอื่นรุกรานและถูกผสมกลมกลืนไปกับวัฒนธรรมต่างชาติที่สูงกว่าจึงจำเป็นที่ ประเทศจะต้องรักษาวัฒนธรรมและปรับปรุงอดีตให้เหมาะสมกับปัจจุบัน

ทรงคุณ จันทจร (2549 : 17) ได้ให้ความหมายคำว่า วัฒนธรรม ไว้ว่า วิถี การดำเนินชีวิต ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม จารีต ประเพณีพิธีกรรม และภูมิปัญญา ซึ่งกลุ่มชน และสังคมได้ร่วมสร้างสรรค์สั่งสม ปลูกฝัง สืบทอด เรียนรู้ปรับปรุงและเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดความ เจริญงอกงามทั้งด้านจิตใจและวัตถุ อย่างสันติสุขและยั่งยืน

ราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 1103) ได้ให้ความหมายวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม คือสิ่งที่ดีงามที่ทำความเจริญงอกงามให้แก่หมู่คณะ เช่น วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมในการแต่งกาย วิถีชีวิต ของหมู่คณะ เช่นวัฒนธรรมพื้นบ้าน วัฒนธรรมชาวเขา

อนัญญา คำเขียว (2555 : 9) ได้ให้ความหมายของ วัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม คือภูมิปัญญาที่เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ การเมืองสังคม อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่แสดงออก ถึงความเข้มแข็ง เป็นแบบอย่างทางพฤติกรรมที่อาจจะเกิดจากการเรียนรู้และเป็นที่ยอมรับปฏิบัติ ร่วมกันของสมาชิกในสังคมไปสู่สมาชิกจากรุ่นสู่รุ่นโดยเลือกสรร สืบทอดต่อเนื่อง

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัฒนธรรม หมายถึง สรรพสิ่งทุกอย่างที่ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ ทั้งในส่วนที่เป็นวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่เกิดขึ้นในคนรุ่นหนึ่งและถ่ายทอดไป ยังอีกรุ่นหนึ่ง โดยอาจมีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาไปตามยุคสมัยให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของ สังคมของกลุ่มชนนั้นๆ ทั้งนี้ เพื่อความอยู่รอดของชีวิตซึ่งต้องดำเนินไปตามทฤษฎีนิเวศทางวัฒนธรรม และโครงสร้างหน้าที่นั่นเอง วัฒนธรรมจึงเป็นแบบอย่างหรือวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนแต่ละกลุ่ม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขในสังคม วัฒนธรรมแต่ละสังคมจะแตกต่างกัน

ขึ้นอยู่กับข้อจำกัดทางภูมิศาสตร์และทรัพยากรต่างๆ ลักษณะอีกประการหนึ่งของวัฒนธรรมคือ เป็นการสั่งสมความคิด ความเชื่อวิธีการจากสังคมรุ่นก่อนๆ มีการเรียนรู้และสามารถถ่ายทอดไปยังรุ่นต่อไปได้ วัฒนธรรมใดที่มีรูปแบบหรือแนวคิดที่ไม่เหมาะสมก็อาจจะเลือนหายไป วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงความเป็นชาติให้ปรากฏ มีเอกลักษณ์เฉพาะประจำแต่ละชาติที่เห็นได้จาก ภาษา อุปนิสัยใจคอ ความรู้สึกนึกคิด การแสดงออก หากจะแบ่งวัฒนธรรมด้วยมิติทางการท่องเที่ยว สามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถมองเห็นได้หรือจับต้องได้ เป็นการแสดงออกในด้านความคิด ประเพณี ขนบธรรมเนียม แบบแผนของพฤติกรรมต่างๆ ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มของตนว่าเป็นสิ่งที่ดีงามเหมาะสม เช่น ศาสนา ความเชื่อ ความสนใจ ทศนคติ ความรู้ และความสามารถ

2. วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เป็นวัฒนธรรมที่เป็นผลมาจากวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรมและพัฒนาจนถึงขั้นเป็นอารยธรรมก็ได้ เช่นการสร้างศาสนาในสมัยก่อนซึ่งปัจจุบันพบในรูปแบบของโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมเท่านั้นที่จะเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ต่างๆ งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ การละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลและงานประเพณี งานศิลปะหัตถกรรมที่พัฒนามาเป็นสินค้าประจำท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่และอภิปรัชญาไม่ตรี ซึ่งนับได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ

1.2 องค์ประกอบของวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ สรุปได้ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ (2541 : 101-104) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรม มี 4 องค์ประกอบได้แก่

1. องค์กรวัตถุ (Instrumental and Symbolic Objects) คือวัฒนธรรมวัตถุที่สามารถจับต้องสัมผัสได้และมีรูปร่าง เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ โรงเรียน โรงงาน ภาพเขียน เครื่องจักร สถานมหรสพ สนามกีฬา โบสถ์ วิหาร หอดูดาว และส่วนที่ไม่มีรูปร่าง เช่น ภาษา สัญลักษณ์ ในการติดต่อสื่อความหมาย หลักวิชาคำนวณ (ตัวเลข) มาตราชั่ง ตวง วัด

2. องค์กร (Association or Organization) หมายถึง กลุ่มที่มีการจัดการอย่างมีระบบ หรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับและวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน เป็นกลุ่มที่มีความสำคัญที่สุดในสังคมที่ซับซ้อน เช่น ครอบครัว (กลุ่มเล็กที่สุด) สหพันธ์กรรมกร ลูกเสือ สภากาชาด วัด สหประชาชาติ (องค์กรใหญ่ที่สุด) ฯลฯ โดยทั่วไปบุคคลที่เข้ามาร่วมกันเพื่อดำเนินการตามวัตถุประสงค์บางอย่าง และวัตถุประสงค์ก็อาจจะเป็นเรื่องไม่ใหญ่โตก็ได้ เช่น สมาคมนักเรียนเก่าร่วมกัน เพื่อผดุงรักษาชื่อเสียงของโรงเรียน หรืออาจเป็นเรื่องใหญ่ เช่น ร่วมกันป้องกันประเทศชาติให้พ้นภัย

3. องค์กรพิธีการ (Usage) เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป เช่น พิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่เรื่องการเกิด หมั้น แต่งงาน บวชนาค ตาย ปลูกบ้าน ขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ซึ่งอาจกล่าวโดยสรุปว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบ ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ครอบคลุมวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม การจัดระเบียบตลอดจนความเชื่อ ความนิยม ความรู้ และเทคโนโลยีต่างๆ ในการควบคุม

และใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ มีอิทธิพลกำหนดซึ่งกันและกัน ทำให้ความสัมพันธ์เป็นตัวกำหนดแบบแผนในการดำรงชีวิตด้านการศึกษาและการถ่ายทอดความรู้ วิธีชีวิตด้านสุขภาพอนามัย วิธีชีวิตด้านอาหาร วิธีชีวิตด้านศิลปะวรรณกรรม เป็นมรดกทางสังคมที่ประกอบด้วยความรู้ความเชื่อ ประเพณี และมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง นำไปสู่ความรักใคร่เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีการจัดระเบียบกฎเกณฑ์ เดียวกัน สังคมอยู่กันอย่างสงบสุข และวัฒนธรรมเป็นข้อตกลงที่กำหนดความหมายกับสิ่งต่างๆ ในสังคม เพื่อสมาชิกในสังคมจะได้เข้าใจตรงกันและยึดระบบเดียวกัน ซึ่งเราอาจเรียกระบบที่สมาชิกในสังคมตกลงกันว่า ระบบสัญลักษณ์

ศาสนาก็มีอิทธิพลอยู่บ้างไม่มากก็น้อย รวมตลอดถึงพิธีการแต่งกายและรับประทานอาหาร เช่น เวลาไปงานที่เป็นทางการของทางราชการ หญิงมักจะต้องแต่งชุดไทย ชายก็แต่งชุดเต็มยศ หรือการเลี้ยงดูอาหารปัจจุบันในงานต่างๆ ก็มักจะออกมาในรูปบุฟเฟต์ ดินเนอร์ ชันโตก เป็นต้น โดยพิธีการเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามสภาพของสังคม

4. องค์คติ (Concepts) หมายถึงความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่างๆ เช่น ความเชื่อกรรมเป็นเครื่องชี้เจตนา ความเชื่อในเรื่องการมีผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ความเชื่อในเรื่องตายแล้วเกิดใหม่ ความเชื่อในเรื่องพระเจ้าองค์เดียว (Monotheism) หรือหลายองค์ (Polytheism) ตลอดจนอุดมการณ์ ทศนคติ การยอมรับว่าสิ่งใดถูกหรือผิด สมควรหรือไม่ ซึ่งแล้วแต่กลุ่มชนใดจะใช้เป็นมาตรฐานในการตัดสินใจ หรือเป็นเครื่องวัดในสภาพแวดล้อมของตน

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า องค์ประกอบของวัฒนธรรม ได้แก่ องค์วัตถุ คือวัฒนธรรมวัตถุที่สามารถจับต้องสัมผัสได้และมีรูปร่าง องค์การ คือ กลุ่มที่มีการจัดการอย่างมีระบบหรือมีโครงสร้างอย่างเป็นทางการ มีการวางกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับและวัตถุประสงค์ไว้อย่างแน่นอน องค์พิธีการ เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป องค์คติ คือ ความเข้าใจ ความเชื่อ ความคิดเห็น ตลอดจนอุดมการณ์ต่างๆ

1.3 ประเภทของวัฒนธรรม

นักวิชาการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็นประเภทต่างๆ ตามเป้าหมายและลักษณะ ดังนี้

1.3.1 การจัดประเภทตามลักษณะที่มองเห็นหรือสัมผัสได้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.3.1.1 วัฒนธรรมทางวัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้น สามารถมองเห็น มีรูปจับต้องได้ เช่น พระพุทธรูป บ้าน รถยนต์ เครื่องบิน เป็นต้น

1.3.1.2 วัฒนธรรมด้านนามธรรม (ด้านจิตใจ) ได้แก่ วัฒนธรรมที่เป็นกรกระทำหรือแนวคิด เช่น อุดมการณ์ ปรัชญา ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี การแต่งกาย กฎหมาย ศิลธรรม เป็นต้น

1.3.2 การจัดประเภทตามเนื้อหา เมื่อ พ.ศ. 2496 กองวัฒนธรรมได้แบ่งประเภทวัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท คือ

1.3.2.1 คติธรรม เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับหลักในการดำเนินชีวิต คุณธรรมทางจิตใจ อันเป็นคติหรือหลักการดำเนินชีวิต เช่น ความเมตตากรุณา ความกตัญญูกตเวที เป็นต้น

1.3.2.2 วัตถุธรรม เป็นวัตถุธรรมทางวัตถุที่สมาชิกร่วมกันประดิษฐ์และกำหนดความหมายหรือวิธีการนำไปใช้ เช่น บ้านเรือน เครื่องแต่งกาย ถนนหนทาง และสิ่งประกอบความเป็นอยู่ทุกชนิด รวมถึงเครื่องอุปโภคบริโภค

1.3.2.3 เนติธรรม เป็นวัฒนธรรมทางกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ กฎเกณฑ์ หรือขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีความสำคัญเสมอด้วยกฎหมาย กล่าวคือ บางอย่างแม้ไม่มีกฎหมายห้ามแต่ถ้าใครปฏิบัติก็เป็นที่ยึดถือของสังคม เป็นที่อับอายขายหน้าเพราะถือว่าไม่ดี ไม่เหมาะสมหรือที่เราเรียกว่า จารีต นั่นเอง

1.3.2.4 สหธรรม เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต มารยาทที่พึงปฏิบัติการอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมและประเพณีต่างๆ เช่น มารยาทในการเข้ามาผู้ใหญ่ มารยาทในโต๊ะอาหาร มารยาทในการเข้าสังคม เป็นต้น

ใน พ.ศ. 2522 รัฐบาลได้จัดตั้งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติขึ้นและได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมด้านศิลปะ ได้แก่ ภาษา ดนตรี วรรณคดี ฟ้อนรำ ละคร วิจิตรศิลป์ ประติมากรรม

2. วัฒนธรรมด้านมนุษยศาสตร์ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม ศีลธรรม ศาสนา ปรัชญา โบราณคดี มารยาทในสังคม การปกครอง กฎหมาย

3. วัฒนธรรมด้านการช่างฝีมือ ได้แก่ การเย็บปักถักร้อย การแกะสลัก ทอผ้าจักสาน เครื่องเขียน เครื่องเงิน เครื่องทอง การจัดดอกไม้ ตุ๊กตา เครื่องปั้นดินเผา

4. วัฒนธรรมกีฬาและนันทนาการ ได้แก่ มวยไทย ฟันดาบ กระบี่กระบอง

5. วัฒนธรรมคหกรรมศิลป์ เช่น ความรู้เรื่องอาหาร เสื้อผ้า ยา การดูแลเด็ก มารยาทการรับแขก และการรู้จักประกอบอาชีพ

พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (2541 : 20) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ว่า วัฒนธรรมแสดงให้เห็นถึงเงื่อนไขที่แตกต่างกันที่ขึ้นอยู่กับงานที่ต่างกันของนักมานุษยวิทยาและความจำเป็นที่จะต้องมุ่งเน้นจุดการวิจัยที่ต้องชัดเจนซึ่งย่อมแตกต่างกันไปตามเชิงของเรื่องราว เชิงสังคมและเชิงบรรทัดฐาน (Norm) ด้วยเหตุนี้การแบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็นกลุ่มๆ จึงทำให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการที่มนุษย์ในสังคมและแต่ละบุคคลร่วมกันปฏิบัติ

กรมศิลปากร (2542 : 36) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมตามอุดมคติออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมทางจิตใจ (Intangible หรือ Non-Material Cultural) ได้แก่ เรื่องราวความรู้สึกนึกคิดและรสนิยมที่จับต้องไม่ได้

2. วัฒนธรรมทางวัตถุ (Tangible หรือ Material Cultural) ได้แก่ ผลผลิตที่มนุษย์ผลิตออกมาใช้ เช่น บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย เครื่องใช้ไม้สอย ศิลปวัตถุประเภทต่างๆ

สุพัทธรา สุภาพ (2541 : 85) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

1. วัฒนธรรมวัตถุ (Material Culture) ซึ่งได้แก่ สิ่งประดิษฐ์และเทคโนโลยีต่างๆ เช่น ตู้เย็นหม้อหุงข้าว แก้วน้ำ มีด โต๊ะ รถ เครื่องบิน โทรศัพท์ โทรทัศน์ จรวด บ้าน วัด หอประชุม เป็นต้น

2. วัฒนธรรมไม่เกี่ยวกับวัตถุ (Non Material Culture) หมายถึงอุดมการณ์ ค่านิยมแนวคิดในเรื่องการแข่งขันอย่างมีเหตุผล ประเพณีการปฏิบัติสืบทอดกันมาและเป็นที่ยอมรับกัน ในชนกลุ่มของตนว่า ดีงาม เหมาะสม เช่น ศาสนาความเชื่อความสนใจ ทักษะสติปัญญา ความสามารถซึ่งเป็นนามธรรม (Abstract) ที่มองเห็นไม่ได้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545 : 102) ได้แบ่งประเภทของวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ เป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งของหรือวัตถุที่มนุษย์ผลิตหรือสร้างขึ้นมา เช่น เครื่องมือ รถยนต์ สิ่งก่อสร้าง อาคารบ้านเรือน โทรศัพท์ เป็นต้น

2. วัฒนธรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (Non-Material Cultural) เป็นวัฒนธรรมที่ไม่ใช่รูปธรรม กล่าวคือ เป็นนามธรรม ได้แก่ ภาษาถ้อยคำที่ใช้พูด ความคิด ค่านิยมประเพณี ความเชื่อที่มนุษย์ยึดถือเกี่ยวกับศาสนา ลัทธิการเมือง วัฒนธรรมประเภทนี้บางครั้งรวมเอาการแข่งขัน กีฬา (Rule of The Game) ความชำนาญของผู้เล่นหรือผู้แข่งขันแนวความคิดเกี่ยวกับยุทธวิธีของผู้แข่งขัน รวมทั้งพฤติกรรมที่เป็นที่มาของผู้แข่งขันและผู้ดูแลการแข่งขันไว้ด้วย

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัฒนธรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งในสังคมมนุษย์ มนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรมขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ จึงจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการของวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดจากอิทธิพลภายนอก เพื่อให้การดำเนินชีวิตในสังคมเป็นไปอย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม อันจะทำให้เกิดการหล่อหลอมให้สมาชิกในสังคมมีทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจ ความคิดสร้างสรรค์ไปในแนวทางเดียวกัน ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มนุษย์กับวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้

1.4 ความสำคัญของวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ สรุปได้ดังนี้

พวงผกา ประเสริฐศิลป์ (2541 : 21) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวัฒนธรรมไว้ว่า ความสำคัญของวัฒนธรรม เป็นเครื่องวัดและเครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม และกำหนดชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ในสังคมเมื่อคนในสังคมมีวัฒนธรรมเดียวกันย่อมจะมีความรู้สึกผูกพันเป็นพวกเดียวกัน มีความจงรักภักดีอุทิศตนให้สังคม ทั้งนี้เนื่องจากวัฒนธรรมในสังคมเป็นตัวกำหนดรูปแบบต่างๆ และวัฒนธรรมเป็นเครื่องมือที่ช่วยตอบปัญหาและตอบสนองความต้องการต่างๆ ของมนุษย์ ดังนั้นหากสังคมได้มีวัฒนธรรมที่ดีงามเหมาะสมมีความเป็นระเบียบ วินัย ขยัน ประหยัดและอดทน สังคมหรือประเทศนั้นก็จะมีความเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว

กล้า สมตระกูล (2554 : 35) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่

1. เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ เนื่องจากมนุษย์แตกต่างจากสัตว์ในแง่ที่มนุษย์อาศัยสัญชาตญาณกระทำการต่างๆ ได้น้อยมากหรือไม่ได้เลย และการเรียนรู้ก็ต้องเรียนรู้จากมนุษย์ด้วยกัน โดยเฉพาะจากกลุ่มที่บุคคลนั้นเป็นสมาชิกอยู่ เช่น หุ่นข่าว ทอดไข่ แกง แต่งกาย การนั่ง การเดิน ร้องเพลง การใช้พลังงานจากดวงอาทิตย์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ต้องรับการเรียนรู้มาก่อน เป็นสิ่งที่ไม่ได้มาโดยกรรมพันธุ์ เช่น การเรียนรู้วิธีการทำนา หว่านข้าว อ่านหนังสือ สร้างเรือ ก็เพราะว่า

สังคมดังกล่าวมีอยู่แล้ว ดังนั้น วัฒนธรรมจึงเป็นการถ่ายทอดโดยการเรียนรู้ไม่ใช่การถ่ายทอดทางชีวภาพ หรือทางกรรมพันธุ์ดังกล่าวมา และการเรียนรู้ย่อมทำให้เกิดปฏิกิริยาโต้ตอบสัมพันธ์กัน

2. เป็นมรดกทางสังคม วัฒนธรรมจะต้องมีการเรียนรู้ แม้ว่าจะเป็นการเรียนรู้แบบไม่รู้ตัวก็ตาม (เพราะวัฒนธรรมเป็นของที่มีอยู่แล้วในสังคม) วัฒนธรรมจะต้องมีการสอนแม้จะไม่ตั้งใจก็ตาม ถ้าวัฒนธรรมต้องสิ้นสุดหรือสูญหายไป ก็แสดงว่าคนรุ่นก่อนไม่ได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อมา เช่น คนในปัจจุบันไม่รู้วิธีการดองศพ ทำมัมมี่แบบของชาวอียิปต์ หรือยากกลางบ้านของไทย บางชนิดไม่มีใครรู้ส่วนผสม ดังนั้น คนรุ่นต่อมาจึงต้องคิดค้นวัฒนธรรม ขึ้นใหม่

3. เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต ความคิดในเรื่องวัฒนธรรมทำให้สามารถจำแนกวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งจากอีกสังคม เป็นวัฒนธรรมเฉพาะอย่างเพราะบุคคลเกิดในสังคมใดก็เรียนรู้วัฒนธรรมของสังคมนั้น เช่น วัฒนธรรมชาวเขาต่างกับวัฒนธรรมของคนในเมือง วัฒนธรรมของชาวไทยอิสลามก็ต่างกับวัฒนธรรมของชาวไทยที่นับถือพุทธศาสนาโดยนัยนี้วัฒนธรรมไม่จำเป็นต้องเหมือนกันทุกชาติหรือทุกยุคทุกสมัย แต่พอจะกล่าวได้ว่าวิถีชีวิตของชาวไทยก็ดี อเมริกันก็ดี ญี่ปุ่นก็ดี หรือชาติ อื่นๆ จะมีวิถีชีวิตเป็นลักษณะของตนเอง จึงไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครสูงต่ำ ล้าหลัง ป่าเถื่อน ฯลฯ กว่าของอีกวัฒนธรรมหนึ่ง เป็นการสอนให้มนุษย์เข้าใจสภาพการณ์ต่างๆ ที่ทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่แตกต่างกัน

4. เป็นสิ่งไม่คงที่ เพราะมนุษย์มีการคิดค้นสิ่งใหม่ๆ หรือปรับปรุงของเดิมให้เหมาะกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป จึงทำให้วัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น เดิมชาวไทยมีความคิดว่าผู้หญิงควรอยู่บ้านเลี้ยงลูกดูแลบ้านเรือน ปัจจุบันเราจะเห็นผู้หญิงทำงานเคียงบ่าเคียงไหล่กับชายมากขึ้น หรือเรื่องความคิดทางการเมือง เสรีภาพ ฯลฯ การเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะมีคนที่มีความคิดแบบเก่าๆ คัดค้านบ้างเป็นเรื่องธรรมดาของสังคมที่กำลังพัฒนาที่ไม่จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเหมือนกันหมดทุกคน เรียกว่า Cultural Lag ซึ่งถ้าเราเข้าใจถึงข้อขัดกันนี้ได้ก็จะเป็นแนวทางในการช่วยสร้างวัฒนธรรมที่เป็นประโยชน์แก่คนส่วนใหญ่ได้มาก

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปสำคัญความของวัฒนธรรม ได้แก่ เป็นสิ่งที่ได้มาโดยการเรียนรู้ เป็นมรดกทางสังคม เป็นวิถีชีวิตหรือแบบของการดำรงชีวิต และเป็นสิ่งไม่คงที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

2. การท่องเที่ยว

2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ดังนี้

ปรีชา แดงโรจน์ (2544 : 31) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า ตามที่องค์การสหประชาชาติในคราวประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยว ณ กรุงโรม เมื่อปี พ.ศ. 2506 ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมที่มีเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องอยู่ 3 ประการคือ

1. ต้องมีการเดินทาง
2. ต้องมีสถานที่ปลายทางที่ประสงค์จะไปเยี่ยมเยือน
3. ต้องมีจุดมุ่งหมายของการเดินทาง

นิคม จารุมณี (2544 : 92) ได้ให้ความหมายของ การท่องเที่ยวว่าหมายถึง ผลรวมของปรากฏการณ์ต่างๆ และความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธุรกิจและบริการต่างๆ รัฐบาลประเทศเจ้าภาพและประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องอยู่ในกิจกรรมหรือกระบวนการในการดึงดูด และให้การต้อนรับที่อบอุ่นเปี่ยมไมตรีจิตแก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือน

ฉลองศรี พิมลสมพงษ์ (2546 : 11) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวเป็นเดินทางเพื่อความเพลิดเพลิน และพักผ่อนหย่อนใจเป็นการเดินทางที่มีเงื่อนไขสำคัญ 3 ประการคือ

1. เดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ได้ แต่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

รายได้

ดุษย์ ชุมสาย และญิบพัน พรหมโยธี (2546 : 36) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวต้องมีการเดินทางออกจากที่พักเป็นการชั่วคราว เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจหรือเยี่ยมญาติหรือวัตถุประสงค์อื่นๆ แต่ไม่ใช่การประกอบอาชีพ และตั้งถิ่นฐานเป็นการถาวร

ชูสิทธิ์ ชูชาติ (2547 : 45) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวกับการเดินทางสามารถใช้สลับเปลี่ยนกันได้ จนบางครั้งดูเหมือนว่าเป็นความหมายเดียวกัน แต่ถ้าพิจารณาในเรื่องความหมายและพฤติกรรมแล้ว การเดินทางกับการท่องเที่ยวแตกต่างกันการเดินทาง หมายถึง การเดินทางจากสถานที่หนึ่ง โดยวิธีการและวัตถุประสงค์ในการเดินทางต่างๆ กันหรือบางครั้งการเดินทางแล้วไม่กลับมายังสถานที่เดิม ส่วนการท่องเที่ยวหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเดินทาง ตลอดจนการจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวกับการสร้างความประทับใจ การบริการ และการสร้างความพึงใจให้กับนักท่องเที่ยว

สายพิณ ยิ้มอ่อน (2548 : 2) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมของการเดินทางไปยังต่างถิ่น โดยการพักอยู่ระยะหนึ่งโดยร่วมกิจกรรมต่างๆ ทั้งเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาหาความรู้ ติดต่อธุรกิจ เพื่อการศึกษา หรือเยี่ยมญาติ โดยไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพ ภายใต้เงื่อนไข คือ การได้เดินทางจากแหล่งที่อยู่ประจำ การได้ไปเยือนท้องถิ่นอื่นเป็นการชั่วคราว เป็นการไปด้วยความสมัครใจ มิได้รับสินจ้าง และไม่เป็นการไปประกอบอาชีพหรือหารายได้

บุบผา พิกุลแก้ว และคณะ (2550 : 7) ได้ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวไว้ว่า หมายถึง กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเดินทางเข้ามาพักในสถานที่หนึ่งของนักท่องเที่ยวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมหรือพักผ่อนหย่อนใจชั่วคราวโดยไม่ได้มุ่งหวังเพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2536 : 19-20) ได้กล่าวถึงความหมายของคำว่า การท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวในหลักการแล้วอาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ ดังต่อไปนี้

1. เดินทางที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary)
2. เดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary)

3. เดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540 : 53) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การท่องเที่ยวโดยเข้าไปสัมผัสธรรมชาติซึ่งต้องการได้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีความรู้เพิ่มขึ้น รวมถึงการสัมผัสสภาพธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเป็นมาของประชากรในท้องถิ่น และความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นที่ต้องรักษาไว้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548 : 37) กล่าวว่า การท่องเที่ยว คือ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวในด้านระบบนิเวศของทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วยธรรมชาติ ป่าไม้ และแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตลอดจนคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม ฯลฯ ของชุมชนนั้นๆ เมื่อนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจดีแล้ว นักท่องเที่ยวปฏิบัติให้กลายเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติหรือชุมชนนั้นๆ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศของสิ่งแวดล้อม สังคม หรือต่อชุมชนนั้น ดังนี้

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนนั้น จำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติด้าน เศรษฐศาสตร์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่กันกันไปตลอด ในรูปแบบของการท่องเที่ยวนั้น เป็นการใช้อยู่อาศัยจากทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องไม่ก่อให้เกิดความเสียหาย เสื่อมโทรมต่อทรัพยากร

2. การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Ecotourism) เป็นการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่ที่เป็นธรรมชาติวัฒนธรรมท้องถิ่น มีขอบเขตจำกัดโดยรูปแบบของการท่องเที่ยว สถานที่ตลอดจนกลุ่มของนักท่องเที่ยว

นิตา ชัชกุล (2552 : 5) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวว่า การท่องเที่ยวต้องเป็นการท่องเที่ยวที่มีเงื่อนไขตามหลักสากล ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นการเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นชั่วคราว
2. ต้องเป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. ต้องเป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพหรือหารายได้ในกรณีนั้น อย่างไรก็ตามก็มีข้อถกเถียงในสมัยนั้นว่า “ผู้เดินทาง” จะเรียกว่าอย่างไรจะเป็นนักท่องเที่ยว นักทัศนาจร หรือผู้มาเยือน และบทนิยามของแต่ละคำที่เรียกนั้นในแต่ละองค์การแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าบทนิยามของแต่ละองค์การนั้นมีนิยามในแง่ใด ในแง่เศรษฐกิจ แง่จิตวิทยา หรือในแง่มุมอื่นๆ ซึ่งทำให้เกิดความสับสนหลายประการโดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อต้องการจะรวบรวมสถิตินักท่องเที่ยวของโลกหรือในพิธีการทางการเมือง ทางศุลกากรก็จะประสบปัญหามานานประการ

Steven (1990 : 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว (Tourism) และการท่องเที่ยวกับการเดินทาง (Travel) สามารถใช้สลับเปลี่ยนกันได้จนบางครั้งดูเหมือนว่าเป็นความหมายเดียวกัน แต่ถ้าพิจารณาในเรื่องความหมายและพฤติกรรมแล้ว การเดินทางกับการท่องเที่ยวแตกต่างกัน ในพจนานุกรมการท่องเที่ยว (The Dictionary of Tourism) ได้ให้ความหมายของการเดินทางไว้ว่า การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่หนึ่งโดยใช้วิธีการและวัตถุประสงค์ในการเดินทางต่างๆ กัน หรือบางครั้งเมื่อเดินทางแล้วไม่กลับมาถึงสถานที่เดิมหรือการ

เดินทาง คือ การออกจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่นๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติและการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น

Pond (1993 : 35) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดบริการและการอำนวยความสะดวกเพื่อให้เกิดความสนุกสนานในการเดินทาง

Mill (1990 : 359) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การจัดกิจกรรมทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความประทับใจ การบริการ และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว

Holloway (2002 : 3) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า การท่องเที่ยว คือ การที่คนเดินทางออกจากที่พักหรือที่ทำงานไปยังสถานที่อื่นๆ ในระยะเวลาสั้นๆ และคนเหล่านี้จะทำกิจกรรมต่างๆ ระหว่างพักอาศัยชั่วคราวในสถานที่ท่องเที่ยว วัตถุประสงค์ในการเดินทางต้องการไปเยี่ยมญาติมิตร หรือการท่องเที่ยว

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปความหมายของการท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่หนึ่งโดยมีจุดมุ่งหมาย และพักค้างคืน ในสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นการพักค้างคืนชั่วคราว มีค่าใช้จ่ายอยู่ถาวรหรือเพื่อการประกอบอาชีพ หรือการไปทำงาน แต่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เยี่ยมญาติ หรือการท่องเที่ยว

2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ดังนี้

นิคม จารุมรี (2544 : 36) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ประกอบด้วยสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยว ร้านขายของที่ระลึก และสาธารณูปโภคด้านการท่องเที่ยว

วรรณ วรชวานิช (2546 : 42) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ไว้ดังนี้ คือทรัพยากรการท่องเที่ยวประกอบด้วย สิ่งดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว การขนส่ง และการต้อนรับนักท่องเที่ยว

ได้แบ่งองค์ประกอบของการท่องเที่ยวไว้ 4 ประการ เสนอไว้ดังนี้

1. นักท่องเที่ยว พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 มาตรา 3 ได้บัญญัติความหมายของ “นักท่องเที่ยว” หมายถึง บุคคลที่เดินทางท่องเที่ยวอันเป็นถิ่นที่อยู่ด้วยปกติของตนไปยังท้องถิ่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจ และด้วยวัตถุประสงค์อันมิใช่เพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ นักท่องเที่ยวต้องออกค่าใช้จ่ายในการเดินทางอย่างน้อยที่สุดเป็นค่าอาหาร ถ้าพักค้างคืนก็จะจ่ายเป็นค่าที่พัก ค่าของที่ระลึก และบริการอื่นๆ ด้วย ค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะหมุนเวียนกระจายไปในธุรกิจบริการต่างๆ ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการสร้างงาน และการกระจายรายได้สู่ระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่น องค์การท่องเที่ยวโลกของสหประชาชาติ (WTO) ได้แบ่งนักท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 นักท่องเที่ยวค้างคืน (Tourist) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราว โดยพำนักอยู่ในประเทศที่มาเยือนเป็นเวลาอย่างน้อย 24 ชั่วโมง และการเดินทางนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อการใช้เวลาว่างไปในการพักผ่อน การบันเทิง สุขภาพ ศาสนา และการกีฬา และเพื่อกิจกรรมทางธุรกิจ การเยี่ยมญาติ การปฏิบัติภารกิจต่างๆ และการประชุมสัมมนา

1.2 นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Excursionist) หรือโดยทั่วไปใช้คำว่า “นักท่องเที่ยว” ได้แก่ ผู้มาเยือนเป็นชั่วคราว โดยใช้เวลาอยู่ในประเทศที่มาเยือนน้อยกว่า 24 ชั่วโมงทั้งนี้รวมถึงผู้โดยสารที่มาพร้อมกับเรือเดินสมุทร

2. ธุรกิจซึ่งทำหน้าที่จัดหาสินค้าและบริการต่างๆ รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ที่พักแรม ร้านอาหารและภัตตาคาร บริการนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ร้านขายของที่ระลึกและขายสินค้าพื้นเมือง ฯลฯ ธุรกิจนี้ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจัดได้ว่าเป็นแหล่งจ้างงานที่ใหญ่ที่สุด เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันกับหลายหลายสาขาอาชีพ นอกจากนั้นพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ.2535 มาตรา 3 ได้บัญญัติความหมายของธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และความหมายของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยว ดังนี้

2.1 ธุรกิจนำเที่ยว หมายถึง การประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการจัดการหรือการให้บริการหรือการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการเดินทาง สถานที่พัก อาหาร ทักษนาจร และหรือมัคคุเทศก์ให้แก่นักท่องเที่ยว

2.2 ผู้ประกอบธุรกิจนำเที่ยว หมายถึง ผู้ได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวตามพระราชบัญญัตินี้

2.3 มัคคุเทศก์ หมายถึง ผู้ที่นำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ และให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่หรือบุคคลที่ได้รับค่าตอบแทน ที่มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจนำเที่ยวหรือใบอนุญาตมัคคุเทศก์แล้วแต่กรณี

3. รัฐบาลของประเทศ หรือท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของบ้าน ซึ่งทำหน้าที่จัดให้มีโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure) เช่น ถนน ท่าเรือ ท่าอากาศยาน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา ระบบการสื่อสารที่ทันสมัย เป็นการลงทุนเพื่อการท่องเที่ยวของประเทศ และเพื่ออำนวยความสะดวกสบายของคนในท้องถิ่น

4. ตัวเจ้าของบ้าน หรือประชาชนในประเทศนั้นๆ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการต้อนรับและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวหรือแขกผู้มาเยือนท้องถิ่นนั้นซ้ำอีก หรืออาจชักชวนผู้ที่ไม่เคยมาเยือนให้ตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว ทั้งความมีน้ำใจแสดงความช่วยเหลือและเรื่องของการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนให้ยั่งยืนต่อไป

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า นักท่องเที่ยว หมายถึง บุคคลที่เดินทางมาที่ใดที่หนึ่งเพื่อดำเนินกิจกรรมในเวลาใดเวลาหนึ่งด้วยความสมัครใจ ดังนั้นนักท่องเที่ยวจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพราะผลตอบแทนโดยรวม นอกจากจะตีค่าออกมาเป็นเงินตราแล้ว ยังสร้างความพึงพอใจที่ดีต่อกันได้เป็นอย่างดี

2.3 ความสำคัญของการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ดังนี้

ศิริ ฮามสุโพธิ์ (2543 : 21) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1. ความสำคัญการท่องเที่ยวต่อระบบเศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วย การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศให้แก่ประเทศชาติ ช่วยแก้ไขปัญหาการขาดดุลการค้า และ

ดุลชำระเงินของประเทศได้ ช่วยเพิ่มรายได้จากการจัดเก็บภาษีของรัฐบาล การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ และการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจ้างงาน

2. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อสังคมและจิตวิทยา สามารถช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจอันดีระหว่างคนในท้องถิ่นหนึ่งกับอีกท้องถิ่นหนึ่ง ช่วยพัฒนาระดับความเจริญของสังคมท้องถิ่น และความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นให้สูงขึ้น ช่วยก่อให้เกิดความมั่นคงปลอดภัยในสังคม ช่วยลดช่องว่างของสังคม แล้วเสริมมาตรฐานสวัสดิการสังคม ช่วยเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตใจที่ดี ด้วยประสบการณ์ที่ได้เดินทางไปพักผ่อนในที่ต่างๆ ได้พบเห็นสิ่งแปลกใหม่ได้รับทั้งความรู้และความเพลิดเพลิน ช่วยก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมประเพณีระหว่างท้องถิ่นเพื่อเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ช่วยส่งเสริม อนุรักษ์วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ช่วยดึงดูดการท่องเที่ยวในท้องถิ่นช่วยสร้างความรู้สึกรักและภาคภูมิใจ ช่วยบำรุงรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกล่าวคือ เป็นความพยายามที่จะรักษาและพัฒนาอย่างเหมาะสม ช่วยให้เกิดการพัฒนา กล่าวคือการท่องเที่ยวจะช่วยให้มีการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมที่ดีและสวยงาม เป็นการช่วยป้องกันปัญหาการเสื่อมโทรมของสภาพเมืองและสถานที่ท่องเที่ยวอย่างได้ผล

3. ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อการเมือง การท่องเที่ยวเป็นสื่อที่มีความเกี่ยวข้องอย่างมากต่อความเข้าใจอันดีต่อกันในทางการเมืองทั้งภายในและระหว่างประเทศ โดยการท่องเที่ยวจะเป็นดัชนีที่บอกสถานภาพซึ่งกันและกัน แปรผันโดยตรงต่อกัน เช่น ในสถานภาพทางการเมืองของประเทศมีความมั่นคง ก็จะเป็นปัจจัยสำคัญบางประการที่จะเป็นตัวกำหนดและบอกถึงความเจริญของสังคมวิทยาการท่องเที่ยว หรือทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็เป็นเรื่องสำคัญที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ข้อตกลงหรือสัญญาะหว่างประเทศในด้านของการท่องเที่ยวมักจะแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือและความเข้าใจซึ่งกันและกัน

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ (2549 : 27-30) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวไว้ว่า

1. การท่องเที่ยวเป็นแหล่งที่มาของเงินตราต่างประเทศ กล่าวคือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีลักษณะเป็นสินค้าส่งออกจำบัง (Invisible Export) โดยไม่มีการส่งสินค้าหรือบริการทางการท่องเที่ยวออกไปขายยังต่างประเทศจริงๆ แต่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศต้องเป็นผู้รับผิดชอบการเดินทาง และสินค้าบริการการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวเอง เช่น นักท่องเที่ยวญี่ปุ่นซื้อตั๋วโดยสารเครื่องบินมาชมวัดโพธิ์ก็จะจ่ายค่าที่พักแรม ค่าอาหาร ค่านำเที่ยว และสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวช่วยลดปัญหาการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเดินทางเข้ามาในประเทศไทยก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการเดินทางและซื้อสินค้าอีกทั้งบริการการท่องเที่ยว ซึ่งรายได้จากการท่องเที่ยวนี้สามารถนำไปช่วยลดภาวะการขาดดุลการค้าและการขาดดุลการชำระเงินของประเทศให้น้อยลง หรือทำให้เกิดการเกินดุลก็ได้ อันเป็นการส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ

3. การท่องเที่ยวช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน กล่าวคือ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่ต้องใช้แรงงานส่วนใหญ่ในลักษณะของการต้อนรับให้บริการ จึงมีการจ้างงานทั้งทางตรงและทางอ้อม การจ้างงานทางตรง ได้แก่ อาชีพในธุรกิจการขนส่ง ธุรกิจที่พัก ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจอาหาร ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น ส่วนการจ้างงานทางอ้อม ได้แก่

อาชีพทางเกษตรกรรมซึ่งเป็นแหล่งผลิตอาหาร อาชีพทางด้านหัตถกรรมซึ่งเป็นแหล่งผลิตสินค้าที่ระลึก อาชีพก่อสร้าง หรือบริการในสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านอื่นๆ งานการธนาคารในการบริการ แลกเปลี่ยนเงินตรา เป็นต้น นับว่าเป็นการสร้างอาชีพให้เกิดขึ้นมากมาย ก่อให้เกิดการจ้างงานและ ช่วยแก้ปัญหาการว่างงานของประเทศด้วย

4. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้ กล่าวคือ เมื่อมีการเดินทางท่องเที่ยวจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดการกระจายรายได้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวจะนำเงินไปจับจ่ายใช้สอยสินค้าและบริการจากท้องถิ่นทำให้ประชาชนในท้องถิ่นมีรายได้ โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนามักมีปัญหาความแตกต่างในการพัฒนาระหว่างตัวเมืองกับชนบท รัฐบาลควรวางแผนและพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ท้องถิ่นชนบท จะช่วยให้ชาวชนบทสามารถขายสินค้าและบริการ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง ช่วยให้ชาวชนบทมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

5. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น กล่าวคือ ในระยะเริ่มแรกทีอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเข้าสู่ท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นนั้นอาจไม่สามารถผลิตบริการทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ จึงจำเป็นต้องสั่งซื้อสินค้าและบริการจากนอกชุมชนหรือจากต่างถิ่น ต่อมาเมื่อการดำเนินการบริการทางการท่องเที่ยวขยายตัวมากขึ้นก็จะมีการลงทุนผลิตสินค้าและบริการสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวในท้องถิ่นได้เอง การสั่งซื้อจากนอกชุมชนจะน้อยลงซึ่งจะส่งผลดีให้แก่ท้องถิ่นนั้นทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นขึ้น

6. การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจ เนื่องจากเงินตราที่นักท่องเที่ยวนำมาจับจ่ายใช้สอยจะหมุนเวียนอยู่ในเศรษฐกิจของประเทศ กระตุ้นให้เกิดการผลิตและการนำเอาทรัพยากรของประเทศมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น ซึ่งตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เชื่อว่า รายได้ที่เกิดขึ้นครั้งหนึ่งในระบบเศรษฐกิจจะก่อให้เกิดรายได้ต่อเนื่องอีกหลายรอบเมื่อรวมรายได้รอบต่างๆ เข้าด้วยกันจะพบว่ามีผลทำให้การผลิตและรายได้มีมูลค่าสูงขึ้นกว่ารอบแรกหลายเท่าตัว หลักการดังกล่าวนี้ในทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เรียกว่า “ผลของตัวทวีคูณ” (Multiplier Effect) สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เป็นที่ยอมรับกันว่ามีค่าผลของตัวทวีคูณอยู่ในระดับสูง ทำให้เกิดการกระตุ้นการผลิตสินค้าและบริการที่เกี่ยวข้องให้สูงขึ้นด้วย

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจในการช่วยสร้างรายได้ให้กับประเทศชาติ ภาคธุรกิจ และภาคประชาชนในท้องถิ่น นอกจากนั้นในด้านสังคมและจิตวิทยาการท่องเที่ยวยังช่วยพัฒนาจิตใจ คลายความเครียด ซึ่งถือเป็นการพักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยวและยังเป็นการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืน ตลอดจนในด้านการเมืองของประเทศการท่องเที่ยวยังช่วยประสานสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างประเทศและบ่งบอกถึงความเจริญของคนในสังคมระดับประเทศและทั่วโลก

2.4 ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ดังนี้

บุบผา พิกุลแก้ว และคณะ (2550 : 24) ได้แบ่งประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวไว้ว่า ประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือ จะเป็นประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่จำแนกที่หมายปลายทางของการท่องเที่ยวหรือ

แหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกประเภทหรือแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภทดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ประสงค์ที่จะสังเกตการณ์แสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งจะรวมไปถึงการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่างๆ

2. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) การท่องเที่ยวประเภทนี้คล้ายกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ กล่าวคือ เป็นการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจากแดนไกลให้เข้ามาท่องเที่ยว แต่ข้อนี้จะเน้นสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเน้นชาติพันธุ์มนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติและการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพที่อยู่ในกลุ่มนี้ ซึ่งจะรวมการถ่ายภาพ การเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือเล็ก และการตั้งแคมป์

3. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและการเข้าร่วมในวิถีชีวิตเก่าๆ ที่กำลังจะสูญหายไปในช่วงท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงประวัติความเป็นมาการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น

4. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวชมพิพิธภัณฑสถานและโบราณวัตถุเก่าๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการไปชมอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วังต่างๆ และการแสดงแสง เสียงเหตุการณ์เด่นๆ ในอดีตกาล

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่นคือ การประชุมหรือพบปะกันหรือการสัมมนา ซึ่งมักรวมเอาการท่องเที่ยวประเภทอื่นเข้ามาไว้ด้วยเมื่อมีการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจเกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีการท่องเที่ยวได้หลายประเภทบางแห่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม แล้วแต่นักท่องเที่ยวต้องการอย่างไร

6. การท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา น้ำพุแร่รักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจสถานที่ดังกล่าวได้แก่ หาดทราย ชายทะเล การแข่งขันกอล์ฟในสนามชั้นเยี่ยม และการแข่งขันเทนนิส เป็นต้น การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะ

7. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เพื่อเป็นสวัสดิการแก่หน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่างๆ เพื่อการดูงานประชุม ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และเพื่อนันทนาการ โดยหน่วยงานและบริษัทห้างร้านจะเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมด

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจำแนกประเภทของทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือ จะเป็นประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่จำแนกที่หมายปลายทางของการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงประเภทของแหล่งท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ดังนี้

บุบผา พิกุลแก้ว และคณะ (2550 : 24) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทการท่องเที่ยวไว้ว่า ประเภทของการท่องเที่ยวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวได้อีกทางหนึ่ง กล่าวคือ จะเป็นประสบการณ์ในการท่องเที่ยวที่จำแนกที่หมายปลายทางของการท่องเที่ยวหรือแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกประเภทหรือแหล่งท่องเที่ยว สามารถจำแนกประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภทดังนี้

1. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่ประสงค์ที่จะสังเกตการณ์แสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตของประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งจะรวมไปถึงการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีกรรมรำฟ้อน และการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่างๆ

2. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental Tourism) การท่องเที่ยวประเภทนี้คล้ายกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ กล่าวคือ เป็นการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวจากแดนไกลให้เข้ามาท่องเที่ยว แต่ข้อนี้จะเน้นสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่จะเน้นชาติพันธุ์มนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติและ การชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นพิภพที่อยู่ในกลุ่มนี้ ซึ่งจะรวมการถ่ายภาพ การเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือเล็ก และการตั้งแคมป์

3. การท่องเที่ยวเพื่อวัฒนธรรม (Cultural Tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัสและการเข้าร่วมในวิถีชีวิตเก่าๆ ที่กำลังจะสูญหายไปในบางท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงประวัติความเป็นมาการดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากวัฒนธรรมของตน เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และงานเทศกาล เป็นต้น

4. การท่องเที่ยวเพื่อประวัติศาสตร์ (Historical Tourism) เป็นการท่องเที่ยวชมพิพิธภัณฑสถานและโบราณวัตถุเก่าๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการไปชมอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วังต่างๆ และการแสดงแสง เสียงเหตุการณ์เด่นๆ ในอดีตกาล

5. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business Tourism) มีลักษณะเด่นคือ การประชุมหรือพบปะกันหรือการสัมมนา ซึ่งมักรวมเอาการท่องเที่ยวประเภทอื่นเข้ามาไว้ด้วยเมื่อมีการท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจเกิดขึ้น แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งจะมีการท่องเที่ยวได้หลายประเภทบางแห่งเป็นทั้งแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม แล้วแต่นักท่องเที่ยวต้องการอย่างไร

6. การท่องเที่ยวเพื่อการนันทนาการ (Recreational Tourism) เป็นการเข้าร่วมการแข่งขันกีฬา น้ำพุแร่รักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลายจิตใจสถานที่ดังกล่าวได้แก่ หาดทราย ชายทะเล การแข่งขันกอล์ฟในสนามชั้นเยี่ยม และการแข่งขันเทนนิส เป็นต้น การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มนี้จะดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการพักผ่อนหย่อนใจโดยเฉพาะ

7. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentive Tourism) เป็นการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงาน เพื่อเป็นสวัสดิการแก่หน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่างๆ เพื่อการดูงานประชุม ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม และเพื่อนันทนาการ โดยหน่วยงานและบริษัทห้างร้านจะเป็นผู้รับผิดชอบในค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมด

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวจำเป็นต้องใช้แหล่งท่องเที่ยวหรือทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมเยียน จากการศึกษาประเภทของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ พอประมวลได้ว่า แหล่งท่องเที่ยวอาจจำแนกประเภทได้ โดยวิธีต่างๆ ดังนี้

นโยบายของรัฐ

ผู้วิจัยนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับนโยบายของรัฐ 1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2) นโยบายของรัฐในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว 4) ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2557- 2560 องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี เพื่อนำมาประกอบเป็นแนวการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

นักวิชาการได้กล่าวถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติไว้ สรุปได้ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554 : 8 - 18) ได้กล่าวถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ไว้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 - 2559) ได้จัดทำขึ้นในช่วงเวลาที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงกว่าช่วงที่ผ่านมา ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 - 10 สังคมไทยได้เผชิญปัญหาหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ไปประยุกต์ใช้อย่างกว้างขวางในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน สังคม จนถึงระดับประเทศ ซึ่งได้มีส่วนเสริมภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทยสามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ทุกภาคส่วนในสังคมไทยอย่างต่อเนื่อง เพื่อมุ่งให้เกิดภูมิคุ้มกันและมีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อให้การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน

ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ครั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน ทั้งในระดับชุมชน ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อมุ่งสู่ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 จึงเป็นการนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่ พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้เหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพ มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและบริการที่เป็นมิตรต่อ

สิ่งแวดล้อม ขณะเดียวกัน ยังจำเป็นต้องบริหารจัดการแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ภายใต้หลักการพัฒนาพื้นที่ภารกิจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคมไทย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทยตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

วิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11

แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศระยะกลาง เพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์ระยะยาว ที่ทุกภาคส่วนในสังคมไทยได้เห็นพ้องร่วมกันกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ปี 2570 ซึ่งกำหนดไว้ว่า “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพ สังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาหารซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี”

วิสัยทัศน์และพันธกิจ การพัฒนาประเทศในระยะ 5 ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ยุทธศาสตร์แลแนวทางการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูง ดังนี้

วิสัยทัศน์ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

พันธกิจ

1. สร้างสังคมเป็นธรรมและเป็นสังคมที่มีคุณภาพ ทุกคนมีความมั่นคงในชีวิต ได้รับการคุ้มครองทางสังคมที่มีคุณภาพอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม มีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรและกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาค ทุกภาคส่วนได้รับการเสริมพลังให้สามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา ภายใต้ระบบบริหารจัดการภาครัฐที่โปร่งใส เป็นธรรม

2. พัฒนาคุณภาพไทยให้มีคุณธรรม เรียนรู้ตลอดชีวิต มีทักษะและการดำรงชีวิตอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย สถาบันทางสังคมและชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง สามารถปรับตัวรู้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง

3. พัฒนาระบบการผลิตและบริการให้เข้มแข็งมีคุณภาพบนฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญา สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน ปรับโครงสร้างการผลิตและการบริโภคให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พร้อมสร้างความเชื่อมโยงกับประเทศในภูมิภาคเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม

4. สร้างความมั่นคงของรากฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ

วัตถุประสงค์และเป้าหมาย

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเสริมสร้างสังคมที่เป็นธรรมและเป็นสังคมสันติสุข
2. เพื่อพัฒนาคนไทยทุกกลุ่มวัยอย่างเป็นองค์รวมทั้งกาย ใจ สติปัญญา อารมณ์ คุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีบทบาทหลักในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ
3. เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ คุณภาพ และยั่งยืน มีความเชื่อมโยงกับเครือข่ายการผลิตสินค้าและบริการบนฐานปัญญา นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ในภูมิภาคอาเซียน มีความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน การผลิตและการบริโภคเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การเป็นสังคมคาร์บอนต่ำ
4. เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เพียงพอต่อการรักษาสมดุลของระบบนิเวศ และเป็นฐานที่มั่นคงของการพัฒนาประเทศ

เป้าหมายหลัก

1. ความอยู่เป็นสุขและความสงบสุขของสังคมไทยเพิ่มขึ้น ความเหลื่อมล้ำในสังคมลดลง สัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจนลดลง และดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชันไม่ต่ำกว่า 5.0 คะแนน
2. คนไทยมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง มีสุขภาวะดีขึ้น มีคุณธรรม จริยธรรม และสถาบันทางสังคมมีความเข้มแข็งมากขึ้น
3. เศรษฐกิจเติบโตในอัตราที่เหมาะสมตามศักยภาพของประเทศ ให้มีความสำคัญกับการเพิ่มผลิตภาพรวมไม่ต่ำกว่าร้อยละ 3.0 ต่อปี เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ให้มีไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40.0
4. คุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน เพิ่มประสิทธิภาพการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งเพิ่มพื้นที่ป่าไม้เพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ

ตัวชี้วัด

1. ดัชนีความอยู่เย็นเป็นสุข ดัชนีความสงบสุข สัดส่วนรายได้ระหว่างกลุ่มประชากรที่มีรายได้สูงสุดร้อยละ 10.0 กับกลุ่มที่มีรายได้น้อยร้อยละ 10.0 สัดส่วนผู้อยู่ใต้เส้นความยากจน สัดส่วนแรงงานนอกระบบที่สามารถเข้าถึงการคุ้มครองทางสังคม และดัชนีภาพลักษณ์การคอร์รัปชัน
2. จำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของคนไทย ผู้เรียนทุกระดับการศึกษามีคุณธรรม จริยธรรม สัดส่วนประชากรที่เข้าถึงโครงข่ายคมนาคมและอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง จำนวนบุคลากรด้านการวิจัยและพัฒนา อัตราการป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อ และดัชนีความอบอุ่นของครอบครัว
3. อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อัตราเงินเฟ้อ ผลิตภาพการผลิตรวม อันดับความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ สัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ
4. คุณภาพน้ำและอากาศ ร้อยละของพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ประเทศ และสัดส่วนการปล่อยก๊าซเรือนกระจกต่อหัวเปรียบเทียบกับลำดับขั้นการพัฒนาที่แสดงโดยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัว

การบริหารจัดการแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 สู่การปฏิบัติ

การบริหารจัดการแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 สู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพ ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศโดยยึดแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 11 เป็นกรอบทิศทางหลัก และแปลงสู่การปฏิบัติในระดับต่างๆ ที่สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม และกระจายการพัฒนาดลสู่พื้นที่ โดยยึดหลักการพัฒนาพื้นที่ ภารกิจ และการมีส่วนร่วม ให้จังหวัดเป็นพื้นที่ดำเนินการขับเคลื่อน การพัฒนา และเป็นจุดเชื่อมโยงการพัฒนาจากระดับชุมชนสู่ประเทศและประเทศสู่ชุมชน เพิ่มการใช้ องค์ความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ให้เป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อน การพัฒนาในทุกภาคส่วนทั้งระดับพื้นที่ ท้องถิ่น และชุมชน ใช้กลไกและเครื่องมือการพัฒนาของภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจเอกชน และสื่อมวลชนอย่างบูรณาการให้การขับเคลื่อน เกิดประสิทธิภาพ ด้วยกระบวนการสร้างเครือข่ายหรือคลัสเตอร์ที่ตอบสนองต่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาศักยภาพ ของพื้นที่ โดยมีแนวทางสำคัญ ดังนี้

1. การสร้างความรู้ความเข้าใจให้ทุกภาคส่วนตระหนักถึงความสำคัญและพร้อมเข้าร่วม ในการผลักดันแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 ไปสู่การปฏิบัติ โดยจัดทำแนวทางการสื่อสารประชาสัมพันธ์ ให้ทุกภาคส่วนตระหนักและยอมรับแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 สร้างความเข้าใจให้ภาคการเมือง ในเป้าประสงค์และแนวทางของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 และผลักดันให้ภาคการเมืองนำประเด็น การพัฒนาสำคัญไปผสมผสานในการจัดทำนโยบาย รวมทั้งจัดทำคู่มือการแปลงแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 เผยแพร่ให้ภาคีการพัฒนารับรู้และนำไปปฏิบัติ

2. การสร้างการเชื่อมโยงระหว่างแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 นโยบาย รัฐบาล แผนการบริหารราชการแผ่นดิน และแผนระดับอื่นๆ โดยกำหนดประเด็นการพัฒนาสำคัญ ภายใต้อุตสาหกรรมของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 ที่เสนอต่อสาธารณชนอย่างชัดเจน บูรณาการ ประเด็น การพัฒนาภายใต้อุตสาหกรรมที่มีความเชื่อมโยงกัน และจัดทำเป็นแผนการลงทุนหรือ แผนพัฒนาเฉพาะด้าน ที่ตอบสนองการพัฒนาในหลายมิติ เชื่อมโยงแนวคิดพื้นฐาน ยุทธศาสตร์ ประเด็นพัฒนาสำคัญ และแผนพัฒนาเฉพาะด้านภายใต้อุตสาหกรรม ฯ ฉบับที่ 11 เข้ากับนโยบาย รัฐบาล แผนการบริหาร ราชการแผ่นดิน และแผนระดับต่างๆ จัดทำยุทธศาสตร์การจัดสรร งบประมาณแบบมีส่วนร่วม โดยบูรณาการสาระสำคัญของแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 และการจัดสรร งบประมาณที่สอดคล้องกัน รวมถึงกำหนดแนวทางจัดสรรงบประมาณสนับสนุนแผนพัฒนาจังหวัด/ กลุ่มจังหวัด และแผนท้องถิ่น ภายใต้อุตสาหกรรมการพัฒนาภาคที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 ตลอดจนผลักดันให้ภาคเอกชน นำประเด็นการพัฒนาสำคัญในแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 พิจารณา ประกอบการจัดทำแผนการลงทุน ทางธุรกิจ

3. การสร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการขับเคลื่อนแผนของภาคีการพัฒนา ต่างๆ นำการวิจัยเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนา ปรับปรุงกฎหมายต่างๆ ให้เอื้อต่อการ ขับเคลื่อน การพัฒนา นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร จัดทำฐานข้อมูลที่ ภาคส่วนต่างๆ เข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ง่าย รวมทั้งสร้างช่องทางให้ประชาสังคมมีโอกาสแสดงความคิดเห็นและร่วม กิจกรรมการพัฒนา

4. การเพิ่มประสิทธิภาพกลไกรับผิดชอบการขับเคลื่อนแผน ฯ ที่ชัดเจน สามารถ ขับเคลื่อนแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 ในระดับประเทศและระดับพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุน ให้เชื่อมโยงคณะกรรมการระดับชาติที่มีอยู่หน้าแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 มา

เป็นกรอบดำเนินงาน อย่างเป็นรูปธรรม ให้จังหวัดเป็นจุดประสานการพัฒนาระดับพื้นที่ รวมทั้งประสานและผลักดันกลไก นอกภาครัฐมีส่วนร่วมขับเคลื่อนแผน ฯ มากขึ้น

5. การเสริมสร้างบทบาทของทุกภาคส่วนให้สามารถขับเคลื่อนแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิ พัฒนาศักยภาพประชาชนให้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนา สร้างความเข้มแข็งของชุมชนให้พร้อมรองรับกับความเปลี่ยนแปลง เสริมสร้างความเข้มแข็งให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นทุกรูปแบบ ผลักดันให้สถาบันการศึกษาในพื้นที่เข้าร่วมพัฒนาชุมชนให้มากขึ้น สนับสนุนให้ภาคเอกชนมีบทบาทนำในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมที่ดี และพัฒนาบุคลากรภาครัฐ ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง

6. การติดตามประเมินผลแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 โดยติดตามความก้าวหน้า ประเมินผลสำเร็จและผลกระทบของการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตามประเด็นการพัฒนายุทธศาสตร์ และผลการพัฒนาในภาพรวม พัฒนากลไกการติดตามประเมินผลแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 ทั้งการติดตาม ประเมินผลการบริหารจัดการแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 สู่การปฏิบัติในภาพรวม การติดตามประเมินผล การพัฒนาระดับพื้นที่ และการตรวจสอบของภาคประชาชนให้เข้มแข็ง โดยสนับสนุนให้ภาคประชาชน รวมกลุ่มติดตามความก้าวหน้า ตรวจสอบความโปร่งใสและความสำเร็จของโครงการต่างๆ ตลอดจน พัฒนาระบบฐานข้อมูลให้เชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในทุกระดับ ทั้งฐานข้อมูลระดับภาพรวมและระดับพื้นที่

สรุปได้ว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจประเทศระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มีแนวคิดที่ต่อเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8-10 โดยยังคงยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกภาคทุกส่วน ทุกระดับ ยึดแนวคิดการพัฒนาแบบบูรณาการเป็นองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงเป็นนำภูมิคุ้มกันที่มีอยู่ พร้อมทั้งเร่งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมของคน สังคม และระบบเศรษฐกิจของประเทศให้สามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้านฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์ บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ 11 สามารถนำข้อมูลความรู้ไปใช้กับงานวิจัยครั้งนี้ คือ ได้ทราบถึงแนวทางในการพัฒนาผู้ประกอบการ โดยการพัฒนาคคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ การมุ่งเน้นสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการพัฒนาผลิตภัณท์บนฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน สร้างรายได้ และสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคม

2. นโยบายของรัฐในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงนโยบายของรัฐในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้สรุปได้ดังนี้

ภักดี ต่วนศิริ (2556 : 26-32) ได้กล่าวถึงศักยภาพด้านเศรษฐกิจทรัพยากรธรรมชาติ ศิลปวัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิต และสิ่งแวดล้อมของ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (ปัตตานี ยะลา นราธิวาส) ไว้ สรุปได้ดังนี้

วิสัยทัศน์

“ศูนย์กลางการผลิตและส่งออกยางพารา อาหารฮาลาล การศึกษา การค้าชายแดน การท่องเที่ยวของภาคใต้ ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข”

พันธกิจ

1. พัฒนาและส่งเสริมผลิตภัณฑ์ยางพารา ไม้ยางพารา แรงงาน และการวิจัย (R&D)
2. ส่งเสริมและพัฒนาฐานการผลิตและการวิจัยอาหารฮาลาล
3. ส่งเสริมและพัฒนาการศึกษา ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนโดยไม่แบ่งแยก
4. สร้างความเข้มแข็งด้านการบริหาร จัดการด้านการค้าชายชายแดน
5. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและบุคลากรด้านการท่องเที่ยว

ส่งเสริมคุณภาพชีวิต

สร้างสันติสุขและความปลอดภัยเป็นดินแดนแห่งโอกาสและคุณธรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การคุ้มครองความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเป็นธรรม เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ และสร้างภูมิคุ้มกันแก่คนกลุ่มเสี่ยง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ให้พึ่งตนเองได้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคุณภาพคน เพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำ ยกระดับคุณภาพชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งฐานเศรษฐกิจของพื้นที่ และการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 การคุ้มครองความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมเพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ และสร้างภูมิคุ้มกันแก่คนกลุ่มเสี่ยง

เป้าประสงค์

1. กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบได้รับการช่วยเหลือพัฒนาให้สามารถพึ่งตนเองได้

2. กลุ่มคนที่มีความเสี่ยงต่อการถูกชักจูงให้เข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาความไม่สงบได้รับการดูแล ป้องกัน และมีกระบวนการพัฒนาให้ปลอดภัยจากภาวะเสี่ยงได้อย่างถาวร

ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย ปี 2553 :

ระดับความสำเร็จของร้อยละเฉลี่ยของหมู่บ้านในพื้นที่กลุ่มเสี่ยงที่ได้รับการสร้างความเข้มแข็งในการรักษาความปลอดภัย ร้อยละ 25 ของหมู่บ้านเป้าหมายทั้งหมด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ให้แก่ผู้มีรายได้น้อย ให้พึ่งตนเองได้

เป้าประสงค์

คนในพื้นที่ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพทั้งทางร่างกาย จิตใจ ความรู้ ทักษะ การประกอบอาชีพ และมีความมั่นคงในการดำรงชีวิตที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และเกิดความสมานฉันท์ของสังคม

ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย ปี 2553 :

1. ร้อยละอัตราการว่างงานลดลง ร้อยละ 2
2. ร้อยละจำนวนครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ.ลดลง ร้อยละ 25 ต่อปี

หมายเหตุ : ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) คือ ข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นพื้นฐานของคนในครัวเรือนในด้านต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต ที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่า ในครัวเรือนควรมีคุณภาพชีวิต ในแต่ละเรื่องอย่างไร ในช่วงระยะเวลาหนึ่งๆ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคุณภาพคน เพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำยกระดับคุณภาพชีวิต

เป้าประสงค์

1. ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี
2. การเป็นศูนย์กลางการศึกษาของภาคใต้

ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย ปี 2553 :

ร้อยละของประชากรที่ได้รับการศึกษาทั้งในและนอกระบบการศึกษาเพิ่มขึ้น ร้อยละ 5 ต่อปี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งฐานเศรษฐกิจของพื้นที่ และการพัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศ

เป้าประสงค์

1. พัฒนาเศรษฐกิจให้มีฐานที่เข้มแข็ง มีความสมดุลเป็นธรรม สามารถเติบโตอย่างมั่นคงในระดับที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มโอกาสการพัฒนาอาชีพ การมีงานทำ และรายได้ สร้างความหวังแก่ประชาชนให้มีความมั่นใจที่จะอยู่ในพื้นที่ ที่จะนำไปสู่สันติสุขของสังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย

2. การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเกษตรและอุตสาหกรรม
3. ภาคธุรกิจ การค้า การท่องเที่ยว และการบริการ มีการขยายตัว

เพิ่มขึ้น

4. เพิ่มมูลค่าอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล

การวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก (SWOT Analysis)

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2553-2556 (สงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล) โดย สถาบันบัณฑิตบริหารธุรกิจศศินทร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จุดแข็ง (Strengths)

ด้านเศรษฐกิจ

1. เป็นแหล่งศูนย์กลางอาหารฮาลาลของภูมิภาค ศูนย์รวมการคมนาคมขนส่งของภาคและเชื่อมโยงสู่ระดับภูมิภาค เนื่องจากมีเส้นทางเชื่อมระหว่างฝั่งตะวันออก-ตะวันตกของภูมิภาค รวมถึงท่าเรือน้ำลึกที่สามารถเชื่อมโยงนานาชาติได้

2. มีชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย เหมาะกับการค้า การลงทุน

3. เป็นศูนย์กลางการเพาะปลูกและแปรรูปยางพาราและไม้ยางพารา ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจ

ด้านสังคม

1. มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีที่หลากหลาย โดยเน้นภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. มีบุคลากร องค์กร โครงสร้างพื้นฐานด้านการกีฬา ที่สามารถรองรับการจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ และการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวได้

3. มีสถาบันและบุคลากรทางการศึกษาพร้อมที่จะพัฒนาไปสู่ระดับภูมิภาคและสากล

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. มีเขตพื้นที่ติดต่อกทะเล เหมาะกับการประมงและยังพบน้ำมันและก๊าซธรรมชาติแถบจังหวัดสงขลา

2. มีสภาพแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์และหลากหลาย มีป่าเขตร้อนชื้น บาลาฮาลา ป่าพรุสิรินธรที่อุดมสมบูรณ์ และป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์

จุดอ่อน (Weaknesses)

ด้านเศรษฐกิจ

1. ขาดการพัฒนาด้านการผลิต การตลาด และการเพิ่มมูลค่าในสินค้าภาคการเกษตรอย่างต่อเนื่อง

2. การสนับสนุนและส่งเสริมภาคบริการการท่องเที่ยวจากภาครัฐมีข้อจำกัด

3. ต้นทุนทางเศรษฐกิจสูงทำให้ขีดความสามารถในการแข่งขันต่ำ

ด้านสังคม

1. สภาพชีวิตความเป็นอยู่อยู่ในระดับต่ำ

2. ระดับการศึกษาของประชาชนในกลุ่มจังหวัดอยู่ในระดับต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในด้านอัตราประชาชนที่ไม่ได้รับการศึกษา อัตราการเข้าเรียน และการบริการทางการศึกษา

3. ประชาชนในพื้นที่ขาดโอกาสและความมั่นคงในการทำงาน

4. การคมนาคมและการสื่อสารในท้องถิ่นไม่สะดวกและทั่วถึง

5. ประชาชนบางส่วนยังไม่รู้และไม่นิยมใช้ภาษาไทยสำหรับการสื่อสารในชุมชน

- ศูนย์กลางของประเทศมากที่สุด
6. ประชาชนยังมีปัญหาสุขภาพอนามัย อีกทั้งเป็นพื้นที่ไกลจาก
7. ทำให้โอกาสการเข้าถึงบริการสาธารณสุขของภาครัฐยากขึ้น
- ด้านสิ่งแวดล้อม
1. ทรัพยากรที่ดินบางส่วนเสื่อมโทรมไม่เหมาะต่อการเพาะปลูก
- มีดินเปรี้ยว
2. มีการบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบาง
- พื้นที่

โอกาส (Opportunities)

ด้านเศรษฐกิจ

1. การเข้าร่วมโครงการ IMT-GT สามารถเป็นศูนย์กลางการค้า
- การลงทุน การส่งออกสินค้าสู่ประเทศเพื่อนบ้าน
2. สร้างฐานการแปรรูปสินค้าเกษตรกรรม
3. ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวที่หลากหลายวัฒนธรรม
4. นโยบายของรัฐบาลในการพัฒนาการท่องเที่ยว
5. ความสามารถในการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวกับประเทศเพื่อน
- บ้าน

ด้านสังคม

1. เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงโลกมุสลิมในภูมิภาค เป็นศูนย์กลาง
- การศึกษา ศาสนาอิสลาม และศูนย์กลางการผลิตเครื่องแต่งกายมุสลิม

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. สนับสนุนและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ภัย
- คุกคาม (Threats)

ด้านเศรษฐกิจ

1. ระเบียบ กฎหมาย ข้อตกลงบางประเด็นไม่เอื้อต่อการค้า
- การท่องเที่ยว การลงทุน ทั้งในและนอกประเทศ
2. การลักลอบขนสินค้าหนีภาษีตามแนวชายแดน ซึ่งส่งผลต่อ
- ราคาสินค้าในพื้นที่ ทำให้สินค้าในพื้นที่เสียราคา
3. ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก

ด้านสังคม

1. สภาพความไม่สงบในพื้นที่ มีปัญหาการก่อการร้าย ส่งผล
- กระทบทั้งในเศรษฐกิจ และสังคม
2. กลุ่มผู้ก่อความไม่สงบใช้จุดอ่อนทางการศึกษาเป็น...

ด้านสิ่งแวดล้อม

1. การเกิดภัยธรรมชาติ
- แนวทางการมีส่วนร่วม ของมหาวิทยาลัยทักษิณที่สอดคล้อง
- กับแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2553

จากประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด จำนวน 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่
 ยุทธศาสตร์ที่ 1 การคุ้มครองความปลอดภัย การอำนวยความสะดวกเป็นธรรมเพื่อ
 เสริมสร้างความเชื่อมั่นในอำนาจรัฐ และสร้างภูมิคุ้มกันแก่คนกลุ่มเสี่ยง

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การเสริมสร้างความมั่นคงทางอาชีพและรายได้ให้แก่ผู้มี
 รายได้น้อย ให้พึ่งตนเองได้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคุณภาพคน เพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำ
 ยกระดับคุณภาพชีวิต

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งฐานเศรษฐกิจของพื้นที่ และการ
 พัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศ

ในปีงบประมาณ พ.ศ. 2552 ในยุทธศาสตร์ที่ 1 และยุทธศาสตร์ที่ 2 เป็น
 ภารกิจของ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนั้นแนวทางการมีส่วนร่วมของ
 มหาวิทยาลัยทักษิณที่สอดคล้องกับแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2553
 ที่เป็นภารกิจของกลุ่มจังหวัดและจังหวัดสงขลา มีจำนวน 2 ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์ที่ 3 และ
 ยุทธศาสตร์ที่ 4 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคุณภาพคน เพื่อสร้างโอกาสการมีงานทำ
 ยกระดับคุณภาพชีวิต

ด้านการศึกษา

1. โครงการจัดอบรมการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนสำหรับ
 โรงเรียนตาดีกา
2. โครงการเพิ่มพูนความรู้สำหรับการจัดการเรียนการสอนเพิ่มเติม
 สำหรับครูผู้สอนในโรงเรียนตาดีกา

ด้านการท่องเที่ยว

1. โครงการส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาสินค้า บุคลากรและ
 การตลาดด้านการท่องเที่ยว ในด้านต่างๆ อาทิเช่น ด้านภาษา ด้านการบริหารจัดการ

ด้านคุณภาพ

1. โครงการจัดตั้งศูนย์แพทย์ฉุกเฉิน
2. โครงการพัฒนาอาชีพ/การมีงานทำ
3. โครงการส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรู้เกี่ยวกับอาหารปลอดภัย

ด้านความมั่นคง

1. โครงการจัดกิจกรรมการศึกษาอบรมระบบโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง
2. โครงการกิจกรรมการศึกษาในระบบโรงเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยง
3. โครงการจัดกิจกรรมการสื่อสารความเข้าใจกับเยาวชนที่เป็นกลุ่ม
 เสี่ยง

ยุทธศาสตร์ที่ 4 เสริมสร้างความเข้มแข็งฐานเศรษฐกิจของพื้นที่ และการ
 พัฒนาความร่วมมือกับต่างประเทศ

ด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพารา / ไม้ยางพารา

1. โครงการวิจัยการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากยางพารา และไม้ยางพารา
2. โครงการส่งเสริม พัฒนาทักษะให้กับแรงงานและส่งเสริมการวิจัย

เทคโนโลยีที่ใช้แรงงานน้อยลง

ด้านศูนย์กลางอุตสาหกรรมอาหาร/อาหารฮาลาล

1. โครงการพัฒนาบุคลากรในการให้ความรู้ด้านมาตรฐานด้านการผลิตอาหารฮาลาล
2. โครงการสร้างศูนย์วิจัยพันธุ์แพะ
3. โครงการจัดอบรมให้กลุ่มผู้ผลิตชุมชนมีความรู้ในการบริหารจัดการด้านแผนธุรกิจ
4. จัดตั้งโครงการที่ปรึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล
5. โครงการจัดตั้งองค์กรในการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์อาหารฮาลาล

(ดูแลควบคุมมาตรฐาน)

3. ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ดังนี้

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558 : 18-33) ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560 ไว้ดังนี้

ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560

ผลการพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยในระยะเวลาที่ผ่านมา ได้สะท้อนให้เห็นความสำเร็จ ของการเติบโตในเชิงปริมาณทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว แต่ยังคงมีปัญหาในเชิงคุณภาพ ที่เป็นภัยคุกคามต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต อาทิความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวจากการกระจุกตัวของนักท่องเที่ยว ปัญหาความปลอดภัยนักท่องเที่ยว ขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อการเข้าถึงและการ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว และการรองรับการขยายตัวของสาขาการท่องเที่ยวใหม่ๆ บุคลากรการท่องเที่ยว ยังขาดแคลนทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ปัญหาในการบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น ในขณะที่ โอกาสทางการตลาดยังมีอีกมากจากการขยายตัวอย่างต่อเนื่องของนักท่องเที่ยวในตลาดโลก รวมถึงปัจจัยการเปลี่ยนแปลง ในตลาดโลกที่จะเป็นทั้งปัจจัยเสี่ยงและสร้างโอกาสให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยดั่งนั้น การกำหนดทิศทาง การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในระยะ 3 ปีถัดจากนี้ไป จึงต้องให้ความสำคัญกับการสร้างความสมดุลของการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อมเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายการเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนภายใต้ภารกิจ ที่จะต้องดำเนินการควบคู่และเกื้อหนุนกันไปทั้ง 3 ด้าน คือด้านการส่งเสริมตลาดด้านการพัฒนาสินค้าและบริการ และด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว โดยกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมายพันธกิจ และยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ดังนี้

วิสัยทัศน์

“วางรากฐานการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยว คุณภาพอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน”

เป้าหมาย

1. ในปี 2560 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยว 2.5 ล้านล้านบาท และเป็นแหล่งกระจาย รายได้สู่ท้องถิ่น
2. สังคมไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และชุมชนมีความเข้มแข็ง
3. ทุกภาคส่วนมีจิตสำนึกในการพัฒนาโดยคำนึงถึงความสมดุลและยั่งยืน

พันธกิจ

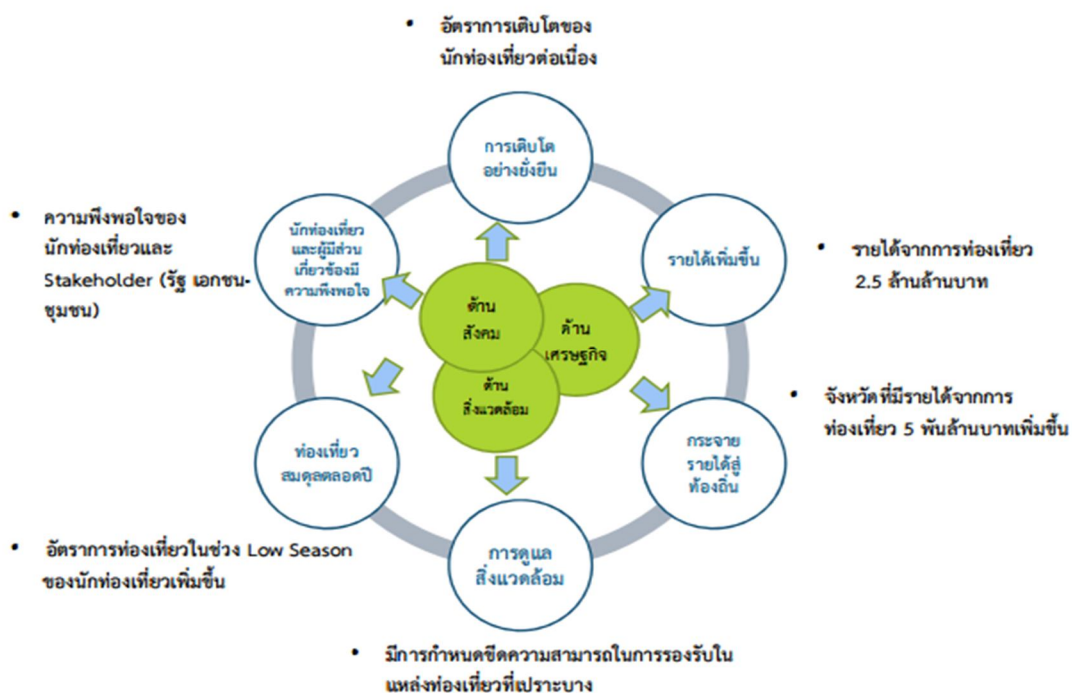
1. กระตุ้นตลาดท่องเที่ยวคุณภาพให้ได้ตามเป้าหมาย
2. พัฒนาสินค้าและบริการให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดและชุมชน
3. เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการทำงานเชิงบูรณาการ เชื่อมโยงระดับชาติภูมิภาค และท้องถิ่น

ดัชนีชี้วัด

1. รายได้จากการท่องเที่ยว 2.5 ล้านล้านบาท ในปี 2560
2. จังหวัดที่มีรายได้จากการท่องเที่ยวมากกว่า 5 พันล้านบาท/ปีมีจำนวนเพิ่มขึ้น
3. อัตราการท่องเที่ยวในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวหรือ Low Season เพิ่มขึ้น
4. นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการพัฒนาการท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ ต่อสถานการณ์การท่องเที่ยวไทย
5. มีการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวที่เปราะบาง
6. อันดับขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวไทยดีขึ้น โดยเฉพาะด้านความปลอดภัย ด้านความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม และด้านสุขอนามัย

ดัชนีชี้วัดตามเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์

ที่มา : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2558 : 19)

ภาพประกอบ 2 ดัชนีชี้วัดตามเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์

จากภาพประกอบ 2 สามารถอธิบายถึงดัชนีชี้วัดตามเป้าหมายการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์การพัฒนา

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การส่งเสริมตลาดท่องเที่ยว

ผลการพัฒนาที่ผ่านมาอาจกล่าวได้ว่า อุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยอยู่ในภาวะขาดสมดุล และมีความเสี่ยงต่อการเติบโตอย่างยั่งยืนค่อนข้างสูง เนื่องจากการเติบโตเป็นไปในลักษณะก้าวกระโดด จนเกิดปัญหาการรองรับไม่เพียงพอ และส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยส่วนแบ่งตลาด 1 ใน 3 ของนักท่องเที่ยว ทั้งหมดมาจาก 2 ตลาดคือ ตลาดจีนและรัสเซีย และรายได้จากการท่องเที่ยวกว่า 2 ใน 3 มาจากจังหวัดท่องเที่ยว เพียง 5 จังหวัด ดังนั้น หากเกิดเหตุการณ์ทางลบในตลาดหรือจังหวัดท่องเที่ยวหลัก จะส่งผลต่อการเติบโตของ นักท่องเที่ยวอย่างมีนัยสำคัญทันทีซึ่งเคยปรากฏชัดเจนในช่วงวิกฤตต่างๆ ที่ผ่านมา เช่น เหตุภัยพิบัติจากคลื่นสึนามิ จ.ภูเก็ต เหตุมหาอุทกภัยปี 2554 และเหตุความไม่สงบทางการเมืองในกรุงเทพฯ เป็นต้น

ดังนั้น การผลักดันและนำประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนตามวิสัยทัศน์ของรัฐบาล โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือ นั้น จะต้องสร้างความสมดุลระหว่างการเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว การใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยว และการสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชน เพื่อวางรากฐานการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเติบโตอย่างมีคุณภาพและ

ยั่งยืนในระยะยาว ในขณะที่เดียวกัน จะต้องทำให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้เพื่อฟื้นฟูสถานะทางเศรษฐกิจของประเทศระยะสั้นเช่นกัน

ยุทธศาสตร์ด้านการตลาด มีเป้าประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปรับภาพลักษณ์ประเทศไทยในได้แบรนด์ Amazing Thailand (Rebranding) ยกระดับ ตำแหน่งทางการตลาด (Positioning) จากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายและคุ้มค่า (Variety and Value for Money Destination) สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ (Quality Leisure Destination)

2. ปรับโครงสร้างตลาด (Market Restructuring) โดยขยายฐานนักท่องเที่ยวกลุ่ม High Value ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวระดับกลาง-บน ใช้จ่ายสูงมีพฤติกรรมเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทยสนใจเรียนรู้และสร้างผลกระทบ ต่อประเทศไทยต่ำ ให้การเติบโตของรายได้เกิดจากการเติบโตของการใช้จ่ายมากกว่าจำนวนนักท่องเที่ยว

3. ปรับสมดุลระหว่างอุปสงค์อุปทาน (Rebalancing) ให้เกิดความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเพื่อมุ่งสู่ความยั่งยืน มุ่งการกระจายจังหวัดท่องเที่ยว และการกระจายรายได้สู่จังหวัด ท่องเที่ยวศักยภาพรอง สร้างโอกาสให้ประชาชนไทยได้เดินทางท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความรัก ความภูมิใจ ในความเป็นไทย ตลอดจนเกิดความผูกพันในครอบครัวและหมู่คณะ อันจะเป็นการสร้างรากฐานอันเข้มแข็ง ของสังคม และส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างสอดคล้องกับขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว

แม้ว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยจะได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจโลกและความไม่สงบ ภายในประเทศมาอย่างต่อเนื่อง แต่การท่องเที่ยวยังมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนและฟื้นฟูเศรษฐกิจ ของประเทศไทย และยังเป็นจุดหมายปลายทางของนักเดินทางจากทั่วทุกมุมโลก นอกจากนี้การรวมกลุ่ม เศรษฐกิจในอนุภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ASEAN) ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีความได้เปรียบ ทางด้านภูมิศาสตร์เนื่องจากมีอาณาเขตติดต่อกับหลายประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน ส่งผลให้มีการขยายตัว ของการเดินทางท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น มีการเพิ่มเส้นทางการบินของสายการบินต้นทุนต่ำ เกิดการลงทุน ของเอกชนในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยว รวมถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่ส่งผลให้เกิด การท่องเที่ยวในรูปแบบใหม่ๆ ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องมีมาตรการเตรียมความพร้อมของทรัพยากร ด้านการท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น

ความท้าทายของการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว คือ จะทำอย่างไรให้สินค้าและบริการ ท่องเที่ยวของไทยมีคุณภาพ ได้มาตรฐานระดับสากล เพื่อรองรับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นได้โดยไม่ทำลาย ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เพิ่มคุณค่าและมูลค่าสินค้าและบริการท่องเที่ยว กระจายรายได้สู่เกษตรกร และท้องถิ่น และยังคงอัตลักษณ์ของชุมชน ดังนั้น การจัดทำยุทธศาสตร์ ในด้านนี้จึงมุ่งเน้นการบูรณาการ การทำงานร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาเศรษฐกิจด้านการท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์โดยใน ระยะเร่งด่วนนี้จะให้ความสำคัญในการเร่งพัฒนาเชิงพื้นที่ การพัฒนาสินค้าและบริการรายสาขาเพื่อพัฒนา สินค้าและบริการใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ การเร่งพัฒนา สิ่งอำนวยความสะดวก โครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่สำคัญอีกประการคือ ปัญหาด้านความปลอดภัย การเอาเปรียบ หรือหลอกลวงนักท่องเที่ยว

การช่วยเหลือนักท่องเที่ยวในสภาวะวิกฤติปัจจัยเหล่านี้ล้วนเป็นความท้าทาย ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวที่จะสร้างความเชื่อมั่นและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในประเทศไทย และเกิดการเที่ยวซ้ำ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยว จึงได้กำหนด กลยุทธ์การพัฒนาออกเป็น 5 กลยุทธ์หลัก ดังนี้

1. กลยุทธ์การพัฒนาเชิงพื้นที่ กลยุทธ์นี้เป็นการพัฒนาเตรียมความพร้อมเชิงพื้นที่ในการ รองรับนักท่องเที่ยว เน้นการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับศักยภาพและขีดความสามารถ ในการรองรับนักท่องเที่ยวของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว และให้ความสำคัญกับมิติของการพัฒนาการท่องเที่ยว ในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนความสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นของชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และพัฒนาเชื่อมโยงสินค้า ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) เข้าสู่ภาคธุรกิจบริการท่องเที่ยว เพิ่มมูลค่าผลผลิตการเกษตร และการพัฒนาอุตสาหกรรมบริการเกษตรแทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ ตลอดจนการพัฒนา อัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรม ในการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นชุมชนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ของประชาชนให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวตามเส้นทางคมนาคมที่ระบุไว้ ในแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านคมนาคมขนส่ง อีกทั้งเน้นการบูรณาการเชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน ของหน่วยงานแต่ละพื้นที่ โดยได้กำหนดพื้นที่ในการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวในระยะเร่งด่วน ออกเป็น 8 เขตพัฒนาการท่องเที่ยว 12 เมืองต้องห้ามพลาด และ 8 เขตพื้นที่เมืองชายแดน ดังนี้

1.1 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมล้านนา ประกอบด้วย จังหวัด เชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง และพะเยา โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญาล้านนาเชิงสร้างสรรค์เชื่อมโยงอนุภาคลุ่มน้ำโขง ผ่านมาตรการการยกระดับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาล้านนาสู่สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการพัฒนา และส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรม ยกระดับและส่งเสริมการค้าการลงทุน อุตสาหกรรมจัดการประชุมและนิทรรศการทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้า และบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

1.2 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันตก ประกอบด้วย จังหวัด เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวพักผ่อนเพื่อสุขภาพ ชื่นนำของโลก ผ่านมาตรการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มครอบครัว และผู้สูงอายุ มีแนวทางการพัฒนา โดยยกระดับเป็นเมืองพักผ่อนเพื่อสุขภาพระดับสากล ยกระดับ ขีดความสามารถทางการแข่งขันเพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ กำหนดขีดความสามารถในการรองรับ นักท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวสำคัญ เช่น เขตอุทยาน เกาะ ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการ ชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรม บริการท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

1.3 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งทะเลตะวันออก ประกอบด้วย จังหวัด ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวชายทะเลสี่แสน ตะวันออกระดับสากล ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเชื่อมโยงสู่กัมพูชา และเวียดนาม ผ่านมาตรการ สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ด้านการท่องเที่ยวและกีฬา และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้มีการเติบโตอย่างสมดุลและยั่งยืน ซึ่งมี แนวทางการพัฒนา โดยส่งเสริมให้เมืองพัทยาเป็น Tourism & Sport City พัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว สินค้าและบริการให้ได้มาตรฐานโดยคำนึงถึงชุมชน และสิ่งแวดล้อม พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรมบริการ ท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

1.4 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอันดามัน ประกอบด้วย จังหวัดภูเก็ต กระบี่ พังงา ตรัง และสตูล โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวทางทะเลระดับโลก บนฐาน วัฒนธรรม อันดามัน ผ่านมาตรการส่งเสริมและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวระดับ High-Class มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาขีดความสามารถทางการแข่งขันของการเป็นเมืองท่องเที่ยวทางทะเล และทำ เทียบเรือสำราญที่มี มาตรฐานระดับสากล พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรและการเพิ่ม คุณค่าให้กับแหล่งท่องเที่ยว ทางทะเล ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนาเชื่อมโยงสินค้า ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรมบริการ ท่องเที่ยว แทนการนำเข้าและบริโภคสินค้า จากต่างประเทศ

1.5 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวอารยธรรมอีสานใต้ ประกอบด้วย จังหวัด นครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ และอุบลราชธานี โดยมีเป้าหมายหลักในการพัฒนาไปสู่การ ท่องเที่ยวแห่งวิถีชีวิต อีสานใต้ร่วมสมัย เชื่อมโยง ลาว กัมพูชา และเวียดนาม ผ่านมาตรการการ ยกกระดับอารยธรรมอีสานใต้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเพิ่มมูลค่าและคุณค่าทางการท่องเที่ยว มี แนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนา โครงสร้างพื้นฐานเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวทาง ประวัติศาสตร์ และกลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน พัฒนาและสร้างสรรค์การท่องเที่ยววิถีชีวิต วัฒนธรรม อีสานใต้ร่วมสมัย ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้า และบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า พัฒนาเชื่อมโยงสินค้าทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ชุมชน สู่ภาคอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว แทนการ นำเข้าและบริโภคสินค้าจากต่างประเทศ

1.6 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เขตพัฒนาการ ท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง เขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกด้านวัฒนธรรม ในระยะเร่งด่วนนี้จะ ให้ ความสำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการท่องเที่ยวของ 5 เขตพัฒนาการท่องเที่ยวข้างต้น เพื่อเป็น พื้นที่นำร่อง อย่างไรก็ตามได้มีการกำหนดเขตพัฒนาการท่องเที่ยวเพิ่มเติมอีก 3 เขต เพื่อดำเนินการ วางแผนพัฒนา ในระยะต่อไป ได้แก่ 1) เขตพัฒนาการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง โดย มุ่งเน้นการพัฒนา และฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม โดยยังคงอัตลักษณ์วิถี ชีวิตชุมชนและภูมิปัญญา ท้องถิ่น และพัฒนาส่งเสริมเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำในลุ่มแม่น้ำ เจ้าพระยา ตลอดจนพัฒนาคุณภาพ สถานประกอบการโรงแรม โฮมสเตย์ร้านอาหาร และยกระดับ บุคลากรในอุตสาหกรรมภาคบริการให้ได้ มาตรฐาน 2) เขตพัฒนาการท่องเที่ยววิถีชีวิตลุ่มแม่น้ำโขง มุ่งเน้นการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวตาม ลำน้ำโขงเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน ส่งเสริมเทศกาล กิจกรรม ประเพณีท้องถิ่นให้เป็นเทศกาลระดับสากล และสนับสนุนกิจกรรมแข่งขันกีฬาทางน้ำ รวมถึงปรับปรุงมาตรฐานการอำนวยความสะดวกในการตรวจลงตรา (VISA) และการผ่านแดน 3)

เขตพัฒนาการท่องเที่ยวมรดกโลกด้านวัฒนธรรม มุ่งเน้นการพัฒนาฟื้นฟูและพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวมรดกโลก เช่น อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย-ศรีสัชนาลัย-กำแพงเพชร และพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลอดจนเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์และให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์ความรู้ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT)

1.7 พื้นที่ 12 เมืองต้องห้ามพลาต มีมาตรการสำคัญคือ ส่งเสริมการท่องเที่ยว ในพื้นที่จังหวัดเมืองรองที่มีศักยภาพ เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ 12 เมือง ประกอบด้วย จังหวัดลำปาง น่าน เพชรบูรณ์ เลย บุรีรัมย์ สมุทรสงคราม ราชบุรี จันทบุรี ตรัง ชุมพร นครศรีธรรมราช และตรัง โดยมีแนวทาง การพัฒนา ได้แก่ พัฒนา ฟื้นฟูและเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรมและที่มนุษย์สร้างขึ้น ยกกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการเพื่อเพิ่มมูลค่า สินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว คงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนของแต่ละพื้นที่ รวมถึง ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตพัฒนาการท่องเที่ยว (Cluster) และพื้นที่จังหวัดเมืองรอง ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า

1.8 เขตพื้นที่เมืองชายแดน ประกอบด้วย จังหวัดตาก มุกดาหาร สระแก้ว ตรัง สงขลา เชียงราย หนองคาย และสตูล มีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาไปสู่การท่องเที่ยวเชื่อมโยงประเทศ เพื่อนบ้าน (ASEAN Connectivity) ผ่านมาตรการสำคัญคือการส่งเสริมการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวแต่ละ Cluster และแหล่งท่องเที่ยวในประเทศเพื่อนบ้าน มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ ส่งเสริมการค้าการลงทุน การบริการ และระบบโลจิสติกส์ให้ได้มาตรฐาน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน ส่งเสริมความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว ในพื้นที่เมืองชายแดน และกลุ่มประเทศกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม (CLMV) อินโดนีเซีย มาเลเซีย (IMT-GT) และจีน ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้าและบริการชุมชน OTOP ให้โดดเด่นและมีคุณค่า

2 กลยุทธ์การพัฒนาสายสาขา โดยประเด็นกลยุทธ์การพัฒนาสายสาขา จะมุ่งเน้นการพัฒนา สินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน ส่งเสริมผู้ประกอบการไทยให้มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และบริการมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมผู้ประกอบการไทยที่มีศักยภาพในการไปลงทุนในต่างประเทศด้วย และสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจของนักท่องเที่ยว และตรงกับ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพ และกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน ดังนี้

2.1 การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health & Wellness Tourism) โดยมุ่งสู่การเป็นหนึ่งในผู้นำการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพระตำหนักภูภาค ผ่านมาตรการยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยว เชิงสุขภาพพระตำหนักภูภาค ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนามาตรฐานการบริการสปาเพื่อสุขภาพ ให้ทุกภาคส่วน ที่เกี่ยวข้องใช้มาตรฐานเดียวกัน ส่งเสริมและผลักดันให้สถานประกอบการนำมาตรฐานสากล (ISO) : มาตรฐาน การบริการสปาเพื่อสุขภาพไปปรับใช้เพื่อพัฒนาผู้ให้บริการและสถานประกอบการของตนเอง ตรวจสอบขึ้น ทะเบียน และจัดทำฐานข้อมูลสถานประกอบการที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ส่งเสริมการสร้างสรรคสินค้า และบริการให้โดดเด่นและมีมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว

2.2 การท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยมุ่งสู่การเป็นศูนย์กลางแห่งการท่องเที่ยว เพื่อสุขภาพผู้สูงอายุในภูมิภาคเอเชีย ผ่านมาตรการยกระดับเป็นศูนย์กลางการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุซึ่งมีแนวทาง การพัฒนา ได้แก่ พัฒนาอุตสาหกรรมภาคบริการและกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการ ของตลาดกลุ่มผู้สูงอายุ พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ให้ได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ โดยเพิ่มรูปแบบการให้บริการ แก่นักท่องเที่ยวเสริมสร้างศักยภาพสถานประกอบการ และบุคลากรภาคบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุสร้างและผลักดันมาตรการจูงใจและสิทธิประโยชน์ ที่เอื้อต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มการพำนักระยะยาวของกลุ่มนักท่องเที่ยวผู้สูงอายุ

2.3 การท่องเที่ยวเพื่อการประชุมและนิทรรศการ (MICE) โดยมุ่งสู่การยกระดับ ประเทศไทยสู่การเป็นตลาดไมซ์คุณภาพของภูมิภาคเอเชีย ผ่านมาตรการส่งเสริมการจัดประชุมและแสดง นิทรรศการในประเทศ ในกลุ่มเมือง MICE City และจังหวัดรองที่มีศักยภาพ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ เสริมศักยภาพของไมซ์ซิตี้กรุงเทพมหานคร พัทยา เชียงใหม่ ภูเก็ต และขอนแก่น ให้อยู่ในระดับสากล พัฒนา ศักยภาพด้านการจัดประชุมภายในประเทศในกลุ่มจังหวัดเมืองรองที่มีศักยภาพ ส่งเสริมการจัดงานแสดงสินค้า (D-Exhibition) ผ่าน 3 แนวทาง คือ สร้างสรรค์งานแสดงสินค้าใหม่ให้เกิดขึ้นทั่วประเทศ (Invent) ยกระดับ รูปแบบ มาตรฐานการจัดงานแสดงสินค้านำระดับท้องถิ่นให้เป็นงานระดับภูมิภาค (Upgrade) และการกระจาย งานแสดงสินค้าในประเทศที่ประสบความสำเร็จไปจัดในภูมิภาคต่างๆ (Clone)

2.4 การท่องเที่ยวสีเขียว (Green Tourism) โดยมุ่งสู่การพัฒนาสู่เมืองสีเขียว ชุมชนเข้มแข็งมั่งคั่งอย่างยั่งยืน ผ่านมาตรการพัฒนาสู่เมืองสีเขียว ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาเพื่อสร้างความสมดุลต่อขีดความสามารถของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการท่องเที่ยว ส่งเสริม และสนับสนุนการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (CSR) สร้างการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ประชาชน และเอกชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

2.5 การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) โดยมุ่งสู่การเป็นเจ้าภาพในการจัดการ แข่งขันกีฬาระดับนานาชาติผ่านมาตรการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงกีฬา Sport Tourism มีแนวทาง การพัฒนา ได้แก่ สร้างมูลค่ากีฬาที่มีศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยว ได้แก่ มวยไทย กอล์ฟ ดำน้ำ ส่งเสริมให้มี ศูนย์ฝึก/โรงเรียน/สนามแข่งขันที่ได้มาตรฐาน จัดกิจกรรม Sport Tourism ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละ Cluster เพื่อเชื่อมโยงการท่องเที่ยวในภูมิภาคเอเชีย โดยมีแผนงานที่สำคัญ ได้แก่ แผนงานปรับปรุงสนามแข่งขันให้ได้ มาตรฐานตามเกณฑ์การเป็นเมืองเจ้าภาพ แผนงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงกีฬาให้เป็น Sport Tourism Destination แผนงานส่งเสริมการจัดงาน Sport Tourism Event ระดับนานาชาติ แผนงานเสนอตัวเป็นเจ้าภาพจัดการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ

2.6 การท่องเที่ยวเรือสำราญ มุ่งสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวทางทะเลและท่าเทียบเรือ สำราญที่มีมาตรฐานระดับสากลผ่านมาตรการสำคัญ คือ การพัฒนาการจัดการเส้นทางการเดินเรือเพื่อการ ท่องเที่ยวในทะเลให้มีศักยภาพในการเป็นท่าเรือเพื่อการท่องเที่ยวในระดับสากล มีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ พัฒนาและส่งเสริมการลงทุนสร้างพื้นที่ท่าเทียบเรือเพื่อรองรับเรือสำราญในพื้นที่ท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ท่าเทียบเรือภูเก็ต กระบี่ และเกาะสมุย ผลักดันให้เป็น

ศูนย์กลางการเดินทางเชื่อมต่อทางเรือสำราญไปยัง ประเทศอื่นในอาเซียน มาตรการจูงใจและส่งเสริมการท่องเที่ยวทางน้ำ รวมถึงการบริการด้านต่างๆ สู่มาตรฐานสากล และการประชาสัมพันธ์ความพร้อมในการส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวข้องกับเรือสำราญ ตลอดจน สนับสนุนการจัดกิจกรรมประจำปีของภาคเอกชน เช่น Yacht Show ปรับปรุงและทบทวนกฎระเบียบว่าด้วย เรือสำราญ ทั้งในเรื่องการประกอบธุรกิจและด้านการควบคุมบริหารจัดการ รวมถึงด้านความปลอดภัย ของการเดินทาง ด้านการสงวนรักษาสิ่งแวดล้อม และด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว

2.7 การท่องเที่ยวกลุ่มมุสลิม มุ่งสู่การเป็นเมืองท่องเที่ยวฮาลาลระดับนานาชาติ โดยมีมาตรการสำคัญ คือ การพัฒนาธุรกิจภาคบริการที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามหลักการอิสลามที่ถูกต้องและได้ มาตรฐาน ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ พัฒนาการท่องเที่ยวในธุรกิจภาคบริการที่เกี่ยวข้อง และสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวมุสลิมให้เป็นไปตามหลักการอิสลามที่ถูกต้องและได้มาตรฐานสำหรับนักท่องเที่ยว กลุ่มมุสลิมโดยเฉพาะ แนะนำแนวทางการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวมุสลิมแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว

3. กลยุทธ์พัฒนาการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว เป้าหมายหลักของกลยุทธ์นี้ คือ เร่งพัฒนาการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ผ่านมาตรการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกใน แหล่งท่องเที่ยวที่สามารถช่วยเพิ่มรูปแบบการบริการสำหรับนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางการพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่

3.1 พัฒนาระบบอำนวยความสะดวก ในขั้นตอนการขอวีซ่าและการอำนวยความสะดวกในการตรวจลงตราแบบอิเล็กทรอนิกส์ (E-Visa) และการผ่านแดนทั้งจุดเข้าออกชายแดน และสนามบิน โดยเฉพาะบริเวณด่านชายแดนที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว และการปรับปรุงกฎระเบียบให้มี ความสะดวกรวดเร็วมากขึ้น

3.2 พัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและมีความปลอดภัยต่อนักท่องเที่ยว ให้ได้มาตรฐานตามหลักสากล โดยคำนึงถึงอารยสถาปัตย์ สำหรับกลุ่มนักท่องเที่ยวคนพิการ และผู้สูงอายุ เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ ป้ายบอกทาง ป้ายข้อมูล จุดบริการ Wifi ทางลาด รววจับ ห้อยละหมาด เป็นต้น

3.3 พัฒนาการสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์ข้อมูล ศูนย์เรียนรู้ เพื่อสร้าง ประสบการณ์การท่องเที่ยวอย่างสร้างสรรค์ผ่านเทคโนโลยีสารสนเทศสมัยใหม่ โดยได้มุ่งเน้นการใช้นวัตกรรม เทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ในการพัฒนารูปแบบสื่อความหมาย เพื่อบอกเล่าเรื่องราว ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว ให้ดูโดดเด่นน่าสนใจ การสร้างสุนทรียภาพด้านการท่องเที่ยว เพื่อสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ดีและ ความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว เช่น Augmented Reality (AR) , QR Code, Info Graphic เป็นต้น แต่ทั้งนี้ต้องพิจารณาถึงศักยภาพในการเข้าถึง Internet ของแหล่งท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวมีความพร้อมที่จะใช้ในการรับข้อมูลหรือไม่

3.4 ขยายศูนย์บริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยว ครอบคลุมทุกพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว สำคัญ และสร้างเครือข่ายอาสาสมัครอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว เพื่อเป็นล่ามแปลสื่อสารกับ นักท่องเที่ยว และให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น สถานที่ท่องเที่ยว ข้อมูลการเดินทาง โรงแรมที่พัก เป็นต้น ด้วยจิตสำนึกการเป็นเจ้าบ้านที่ดีและมีใจให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนช่วยเหลือประสานงาน แก้ไขปัญหา และช่วยเหลือนักท่องเที่ยวกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินได้สะดวกรวดเร็วทันท่วงที

4. กลยุทธ์พัฒนาความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว กลยุทธ์นี้มีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องความปลอดภัยกับชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และสามารถส่งผล กระทบต่อภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของประเทศไทย โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

4.1 ผลักดันแนวทางการแก้ไขปัญหาการหลอกลวงนักท่องเที่ยว ปัญหาทัวร์ศูนย์เหรียญ ปัญหามัคคุเทศก์เถื่อน และการทำร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว เช่น การซั๊กข้อมความเข้าใจและ กำหนดแนวทางมาตรฐานกับผู้ประกอบการต่างๆ กรณีการเช่ารถยนต์หรือจักรยานยนต์โดยการกดขี่ จับกุมไม่ให้มีการค้าขายที่เป็นลักษณะหลอกลวง ขยายเกินราคา หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญแก่นักท่องเที่ยว การดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบธุรกิจนำเที่ยว โดยใช้คนไทยเป็นตัวแทนอำพราง (Nominee) ร่วมกับ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ และกรมสอบสวนคดีพิเศษ กระทรวงยุติธรรม และการออกตรวจ ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 โดยกำกับดูแลให้ธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ และผู้นำเที่ยว ปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องตามกฎหมาย และป้องปรามไม่ให้กระทำผิดกฎหมาย เป็นต้น ตลอดจนการเชื่อมโยงระบบฐานข้อมูล ประวัติอาชญา กรรม เพื่อสืบค้นได้สะดวก รวดเร็ว และสามารถแก้ไขปัญหาได้ทัน่วงทีนอกจากนี้ยังมุ่งเน้นให้มีมาตรการป้องกันอุบัติเหตุที่อาจขึ้นกับนักท่องเที่ยว เช่น สำรวจ และปรับสภาพจุดที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง หรือจุดที่อยู่นอกเหนือวิสัยระมัดระวังของนักท่องเที่ยว รวมทั้ง การประชาสัมพันธ์จัดทำป้ายเตือนภัยภาษาต่างๆ

4.2 ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ เพื่อเป็น เครือข่ายในการสอดส่องผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำความผิด ต่อพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2551 และการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครตำรวจท่องเที่ยว เพื่อดูแลรักษาความปลอดภัยและการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ

4.3 พัฒนากลไกและปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานของศูนย์รับแจ้งเหตุของ ตำรวจท่องเที่ยวและศูนย์บริการนักท่องเที่ยวทางโทรศัพท์ 1155 (Call Center 1155) ให้เป็นศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ โดยให้สามารถช่วยเหลือและตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวได้อย่างครอบคลุม สะดวกรวดเร็ว ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง รวมถึงการขยายศูนย์แก้ไขปัญหา นักท่องเที่ยวในภาวะวิกฤต ประจำภูมิภาค และแหล่ง ท่องเที่ยวหลัก ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของศูนย์บริการต่างๆ

4.4 จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือเยียวยานักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพื่อเป็น ค่าใช้จ่าย ในการช่วยเหลือเยียวยานักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทุกคนที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยว แล้วเกิดความสูญเสีย หรือเสียหายใดๆ โดยมีได้เกิดจากความประมาท เจตนาหรือการกระทำที่ผิดกฎหมายของนักท่องเที่ยว ทั้งใน ภาวะปกติและภาวะวิกฤต

4.5 จัดตั้งศาลแผนกคดีนักท่องเที่ยวในศาลยุติธรรมเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติในการดำเนินคดีต่างๆ เป็นกรณีพิเศษ เนื่องจากนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมีข้อจำกัด ด้านระยะเวลาในการพำนักอยู่ในประเทศไทย

4.6 สนับสนุนมาตรการจัดการความปลอดภัยในการเดินทาง ทางบก/ทางน้ำ/ ทางอากาศ และปรับปรุงกฎระเบียบให้เกิดการบังคับใช้อย่างจริงจัง และมีการบังคับใช้บทลงโทษตามกฎหมาย

4.7 ผลักดันให้มีการกำหนดมาตรฐานการให้บริการและมาตรฐานความปลอดภัย ทางการท่องเที่ยวในกิจกรรมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบ เช่น มาตรฐานหน่วยกู้ภัย เพื่อจัดทำมาตรฐานการกู้ภัย และสนับสนุนพัฒนาการปฏิบัติงานของหน่วยกู้ภัยในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว โดยต้องให้มีการบังคับใช้ อย่างจริงจัง

5. กลยุทธ์พัฒนาระบบโลจิสติกส์เพื่อการท่องเที่ยว กลยุทธ์นี้เน้นการพัฒนาและปรับปรุง โครงสร้างพื้นฐานให้ได้มาตรฐาน ให้สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวก รวดเร็ว มีความปลอดภัยในการ เดินทางและการบริการการขนส่งสาธารณะ เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยขยายความเชื่อมโยงด้านการคมนาคมทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศภายในประเทศ รวมถึงเส้นทางการท่องเที่ยวสู่ประเทศอาเซียน ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

5.1 พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อม ให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน และมีความปลอดภัยในการเดินทางและการบริการการขนส่งสาธารณะ โดยสามารถเชื่อมโยง ระหว่างแหล่งท่องเที่ยวหลักกับแหล่งท่องเที่ยวรองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงเส้นทางการท่องเที่ยว สู่ประเทศอาเซียน

5.2 พัฒนามาตรฐานยานพาหนะและระบบการให้บริการขนส่งสาธารณะ ให้มีความสอดคล้องและพอเพียงกับความต้องการเดินทาง และมีความคล่องตัวและความสามารถในการเข้าถึง (Mobility & Accessibility)

5.3 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการสนับสนุนการวางแผนการเดินทาง โดยให้มีระบบการให้บริการข้อมูลแบบครบวงจร ทั้งข้อมูลเส้นทางพาหนะในการเดินทางระบบจองตั๋ว ออนไลน์ตลอดจนการสร้างแอปพลิเคชันให้นักท่องเที่ยวตรวจสอบเส้นทางและยานพาหนะขนส่งสาธารณะได้

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ด้วยภาวะการแข่งขันในตลาดท่องเที่ยวโลก การก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และแนวโน้ม การแข่งขันในอนาคตที่จะยิ่งทวีความเข้มข้นมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้การกำหนดนโยบายและการพัฒนาปัจจัยแวดล้อมต่างๆ ช่วยสนับสนุน การส่งเสริมการตลาดและการพัฒนาสินค้าและบริการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งที่ผ่านมาการพัฒนาการท่องเที่ยวพบว่าการบริหารจัดการยังมีจุดอ่อน ข้อด้อยอยู่หลายประการ ได้แก่ ขาดการบูรณาการงบประมาณและการประสานงานทั้งหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนทำให้การพัฒนา การท่องเที่ยวขาดทิศทางที่ชัดเจน บุคลากรขาดทักษะและความรู้ด้านการจัดการและภาษา ขาดระบบ การจัดการข้อมูลในการบริหาร และการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และกฎระเบียบที่ล้าสมัยไม่ทัน ต่อการแข่งขันและการเปิดเสรีด้านการท่องเที่ยว

การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวจึงต้องมีการกำหนดกลยุทธ์และแนวทาง ในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ดังกล่าว โดยการบูรณาการระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาคม ผ่านกลไกการดำเนินงานตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติมีการ พัฒนา บุคลากรด้านการท่องเที่ยวในทุกๆระดับ พัฒนาระบบข้อมูลและกฎระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง นับเป็นสิ่งสำคัญ ในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวไทย ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจาก ภาคีการพัฒนาทั้งสามฝ่าย โดยเฉพาะบทบาทการมีส่วนร่วมของภาคประชาคมและภาคเอกชนใน ท้องถิ่น เนื่องจากท้ายที่สุดแล้ว ประชาชนที่เป็นเจ้าของทรัพยากรจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด ดังนั้น ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการ ด้านการท่องเที่ยวจึงได้กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาเป็น 4 กลยุทธ์หลัก ดังนี้

1. กลยุทธ์บูรณาการการทำงานผ่านกลไกการขับเคลื่อนทั้งระบบ มุ่งเน้นให้มีการบูรณาการ การทำงานผ่านกลไกการขับเคลื่อนตั้งแต่ระดับนโยบาย ระดับพื้นที่ ระดับท้องถิ่น รวมถึงกลไกการขับเคลื่อน งานในแต่ละเรื่องที่สำคัญ (Issue Based) มีการบูรณาการของหน่วยงาน ต่างๆ อย่างเป็นระบบทั้งกลไก การทำงาน กลไกการสนับสนุนงบประมาณ การพัฒนาประสิทธิภาพ ขององค์กรและปัจจัยที่ช่วยสนับสนุน การดำเนินงาน โดยมีมาตรการที่สำคัญดังนี้

1.1 เพิ่มบทบาทการขับเคลื่อนของคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยว แห่งชาติ โดยการจัดตั้งสำนักคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ คณะกรรมการ นโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติการปรับปรุงโครงสร้างและบุคลากรของกระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา ให้สอดคล้องกับภารกิจการส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวของประเทศ แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการเพื่อขับเคลื่อน การพัฒนาการท่องเที่ยวในรายสาขาหรือประเด็นการพัฒนาที่มีความ จำเป็นเร่งด่วน เพิ่มบทบาทในการจัดสรร งบประมาณเชิงบูรณาการด้านการท่องเที่ยว และการ ส่งเสริมบทบาทของกองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนพัฒนา การท่องเที่ยวแห่งชาติและแผนปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว ประจำปีเขตพัฒนาการท่องเที่ยว

1.2 บูรณาการการทำงานร่วมกับกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ระดับ นโยบาย จนถึงระดับชุมชน โดยมีคณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติเป็นแกนกลางในระดับ นโยบาย และคณะกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยว ประจำปีเขตพัฒนาการท่องเที่ยวทั้ง 8 เขต เป็น แกนกลางในระดับพื้นที่ เพื่อบูรณาการการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวร่วมกับคณะกรรมการบริหารงาน กลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.ก.) และคณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.จ.) สำหรับการดำเนินงานในระดับท้องถิ่น จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการแหล่ง ท่องเที่ยว เช่น การสนับสนุนให้ชุมชนเข้ามา มีส่วนร่วมด้วยการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือนักท่องเที่ยว โดยการบูรณาการจะดำเนินการผ่านกลไกการจัดทำ แผนและการจัดทำงบประมาณเชิงบูรณาการ ทั้ง งบประมาณด้านการท่องเที่ยว งบประมาณของหน่วยงาน งบประมาณของจังหวัด/กลุ่มจังหวัด กองทุนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย กองทุนเพื่อช่วยเหลือเยียวยา นักท่องเที่ยว

2. กลยุทธ์พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและยกระดับผู้ประกอบการ กลยุทธ์นี้มุ่งเน้น การพัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวและยกระดับผู้ประกอบการ เพื่อให้บุคลากรด้าน การท่องเที่ยวภาครัฐ ให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พัฒนา ผู้ประกอบการและผู้ให้บริการ ด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานและจรรยาบรรณ ส่งเสริมให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เตรียมความพร้อมการบริหารจัดการบุคลากรเพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน มีมาตรการและแนวทาง การดำเนินงาน ดังนี้

2.1 การพัฒนาบุคลากรการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวทั้งระบบพัฒนาบุคลากร ด้านการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ครอบคลุมทุกกลุ่มทั้งในระดับผู้บริหาร นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติการ ให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และองค์ความรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่โดยพัฒนาบุคลากรภาครัฐและเอกชนใน 5 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักบริหาร นักวิชาการ และผู้ปฏิบัติงานภาครัฐและท้องถิ่น ให้มีสมรรถนะในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และยกระดับการท่องเที่ยวไทยให้มีคุณภาพ 2) กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว ให้มีทักษะและองค์ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานวิชาชีพ การบริหารจัดการธุรกิจ การตลาด ภาษา เทคโนโลยีและสารสนเทศ นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ 3) กลุ่มผู้ให้บริการแรงงาน พัฒนาการบริการที่มีคุณภาพ มาตรฐานและมีจรรยาบรรณ 4) กลุ่มเครือข่ายท่องเที่ยวโดยชุมชน และ 5) กลุ่มประชาชนชนโดยทั่วไป ทั้ง 2 กลุ่ม ดังกล่าวต้องเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว และพัฒนาทักษะในการผลิตและจำหน่ายสินค้าของชุมชนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว

2.2 การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการท่องเที่ยว สร้างความเข้มแข็งและเครือข่ายทางธุรกิจของผู้ประกอบการ และพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานเพื่อสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เหมาะสมเพื่อการขยายธุรกิจ และปรับปรุงบริการ ซึ่งจะต้องมีความร่วมมือกันระหว่างกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงแรงงาน กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย และสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย โดยมีแผนงาน/ โครงการที่สำคัญ ได้แก่ แผนงานจัดทำฐานข้อมูลเพื่อพัฒนาและเคลื่อนย้ายแรงงานบุคลากรการท่องเที่ยว ทั้งระบบ แผนงานจัดตั้งองค์กรหลักในการดูแลการเคลื่อนย้ายแรงงานตามข้อตกลงร่วมอาเซียน MRA

3. กลยุทธ์การพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Intelligence Center) การพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอาศัยข้อมูลและสารสนเทศจำนวนมาก แต่ปัจจุบันข้อมูลที่มี อยู่อย่างกระจัดกระจาย มาจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ขาดการจัดเก็บข้อมูลที่จำเป็น ขาดการบริหารจัดการ และขาดการใช้ประโยชน์ข้อมูลอย่างเต็มที่ จึงจำเป็นต้องพัฒนาระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยว (Tourism Intelligence Center) โดยการนำเทคโนโลยีการจัดเก็บ ออกแบบและกลั่นกรองข้อมูลสร้างระบบ การบริหารจัดการและใช้ประโยชน์ข้อมูลเพื่อช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวของไทย เพื่อการวางแผนและตัดสินใจเชิงนโยบายของผู้บริหาร และเพื่อบริการข้อมูลและสารสนเทศ ซึ่ง TIC มีบทบาทหน้าที่ในการเชื่อมโยงและนำเข้าข้อมูล พัฒนาเป็นคลังข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว วิเคราะห์ และประยุกต์ใช้ข้อมูลด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสมัย และพัฒนาเป็นศูนย์ปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยว ของประเทศ มีมาตรการและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 การบริหารจัดการ Tourism Intelligence Center (TIC) จัดตั้งศูนย์ TIC และห้องปฏิบัติการทางการท่องเที่ยว โดยพิจารณาจัดตั้งหน่วยงานใหม่ หรือการแก้ไขกฎกระทรวงและพัฒนา ระบบ Project Management Office จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาศูนย์ TIC และพัฒนาโครงสร้างศูนย์ข้อมูล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและดำเนินการ TIC ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพ พัฒนาบุคลากร สำหรับการบริหาร และใช้ระบบสารสนเทศที่พัฒนาขึ้นด้วยการจัดทาบุคลากรที่จำเป็นต่อการดำเนินงานของศูนย์ TIC อาทิ นักวิเคราะห์นักวิจัย นักจัดการข้อมูลสารสนเทศ และพัฒนาทักษะให้ตอบรับกับความต้องการ

3.2 พัฒนาคล้งข้อมูลและงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวของประเทศ บริหารจัดการ ฐานข้อมูลด้านการท่องเที่ยว เพื่อวางแผน/กำหนดนโยบาย และให้บริการข้อมูลด้านการท่องเที่ยว โดยรวบรวมฐานข้อมูลและงานวิจัยที่มีการจัดเก็บในปัจจุบันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งพัฒนาและวางฐานข้อมูล บน G-cloud ทั้งฐานข้อมูล Demand, Supply, KPI และงานวิจัย เชื่อมโยงระบบฐานข้อมูลและงานวิจัยที่มี อยู่ปัจจุบัน เพื่อลดความซ้ำซ้อนของการจัดเก็บข้อมูลและเชื่อมโยงข้อมูลให้ได้มาตรฐานที่ตรงกันและสามารถ ใช้ประโยชน์เป็นไปในทิศทางเดียวกัน สำรวจ/จัดเก็บข้อมูล และศึกษาวิจัยใหม่ เพื่อให้ได้ข้อมูลและงานวิจัย ที่สามารถตอบสนองความต้องการได้ครอบคลุมในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้อง และทันสมัย เป็นไปตามความต้องการ

3.3 พัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ ทุกระดับ ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์สำหรับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานในการตัดสินใจ เชนนโยบาย วางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยว และบริหารจัดการระบบท่องเที่ยว ด้วยการ 1) พัฒนา Model และ software อาทิ TSA, Thailand Gateway, TCI 2) พัฒนาระบบนำเสนอข้อมูล/รายงาน เช่น GIS Application ฯลฯ 3) พัฒนาระบบ ICT อาทิระบบ Tourism Supply Chain Management, Smart Destination, Clever FIT และ Quick Thainess ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริการนักท่องเที่ยวผู้ประกอบการ ประชาชนโดยทั่วไปพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ เพื่อให้บริการข้อมูลแก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างทั่วถึง Real Time อาทิระบบสารสนเทศเพื่อการวางแผนการท่องเที่ยว และช่วยเหลือนักท่องเที่ยว Online และพัฒนาระบบ Thai Event ระบบ KM

4. กลยุทธ์ปรับปรุงกฎหมายและกลไกการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง เนื่องจากปัจจุบัน มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวหลายฉบับยังล้าสมัยไม่ทันต่อสถานการณ์จนทำ ให้กลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหรือเป็นข้อเสียเปรียบต่อประเทศคู่แข่ง ในขณะที่บางฉบับหน่วยงาน รับผิดชอบไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างจริงจัง จึงควรมีมาตรการและแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ปรับปรุงกฎหมายด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน โดยการทบทวนและแก้ไขกฎหมายและกฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและบริหารจัดการ การท่องเที่ยว เช่น พระราชบัญญัตินโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย พ.ศ. 2522 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยว และมัคคุเทศก์พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติภาพยนตร์และวีดิทัศน์ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติโรงแรม พ.ศ. 2547 รวมทั้งแก้ไขกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานสนับสนุนการท่องเที่ยว ผลักดันให้มี การออกกฎหมายใหม่หรือกฎหมายลูก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น กฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานการท่องเที่ยว ธุรกิจรถยนต์เช่า และธุรกิจการจัดประชุมและการจัดแสดงสินค้า เป็นต้น

4.2 การบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง โดยการปรับปรุงกลไกการควบคุม การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ น้ำเสีย รถทัวร์รถแท็กซี่ เป็นต้น หาวิธีการ/มาตรการจูงใจให้มีการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตาม เจตนารมณ์ของกฎหมายในทุกส่วนงานที่เกี่ยวข้อง การแต่งตั้งคณะอนุกรรมการปรับปรุงแก้ไข ปัญหาการใช้ กฎหมายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทย และส่งเสริมและกำกับติดตามการบังคับใช้ กฎหมายด้านการท่องเที่ยว ร่วมกับหน่วยงานเจ้าภาพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เช่น พระราชบัญญัติ ตรวจคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 พระราชบัญญัติ อุทยานแห่งชาติพ.ศ. 2504 พระราชบัญญัติสถาน บริการ พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติจัดหางานและคุ้มครอง คนหางาน พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการขนส่งทาง บก พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. 2547 พระราชบัญญัติการทำเรือแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2543 พระราชบัญญัติการเดินเรือ ในน่านน้ำไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติเรือไทย พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติการเดินอากาศ พ.ศ. 2542 และ พระราชบัญญัติการทำอากาศยานแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2538 เป็นต้น

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า นโยบายของรัฐประกอบด้วยแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายของรัฐในการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้นำมาเพื่อประกอบเป็นแนวในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดน ภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

4. ยุทธศาสตร์การพัฒนาในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2557- 2560 กรอบ ยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2557- 2560 กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี องค์การ บริหารส่วนจังหวัดปัตตานี (2559 : 51-55) สรุปได้ดังนี้

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ได้นำนโยบายของรัฐบาล แผนการบริหารราชการ แผ่นดิน แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ ยุทธศาสตร์การพัฒนา รายสาขาและแผนพัฒนาพื้นที่พิเศษ 5 จังหวัดชายแดนใต้และความต้องการของประชาชนในพื้นที่ มา เป็นกรอบในการจัดทำยุทธศาสตร์พัฒนา กลุ่ม จังหวัดภาคใต้ชายแดน ทั้งนี้โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม ร่วมจากทุกภาคส่วน สร้างความร่วมมือในการขับเคลื่อนเพื่อให้ เกิดความร่วมมือตามศักยภาพของ กลุ่มจังหวัด และกระจายความเจริญเติบโตระหว่างจังหวัด / กลุ่มจังหวัด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ ในการแข่งขัน และนำไปสู่การกระตุ้นให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนและสร้างรายได้ให้กับกลุ่มจังหวัด โดยกำหนด วิสัยทัศน์ว่า “ศูนย์กลางการพัฒนาทางพารา ฮาลาล และการท่องเที่ยว สู่อาเซียน” คำอธิบาย วิสัยทัศน์ ศูนย์กลางการพัฒนาทางพารา หมายถึง การพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่ม ทางพารา ทั้งระบบการผลิต การแปรรูป และการหาช่องทางการตลาด เพื่อให้ทางพาราซึ่งเป็นพืช เศรษฐกิจหลักที่สำคัญของกลุ่มจังหวัด มีมูลค่าเพิ่มขึ้น อันจะส่งผลให้ประชาชนในกลุ่มจังหวัดมีรายได้ เพิ่มขึ้น โดยสร้างมูลค่าเพิ่มทางและผลิตภัณฑ์ยาง ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ได้แก่ยางแผ่น รมควัน ยางแท่ง น้ำยางข้น ยางเครป ยางคอมปาวด์ผลิตภัณฑ์ไม้ ยางพารา เป็นต้น ต้นทุนลดลง น้ำยางเพิ่มขึ้น พื้นที่ที่เพิ่มขึ้น ยางมีคุณภาพเพิ่มขึ้น

ศูนย์กลางการพัฒนาฮาลาล หมายถึง การพัฒนาระบบการผลิตสินค้าฮาลาล ซึ่งกลุ่มจังหวัดมีศักยภาพ และเป็นวิถีชีวิตของประชาชนในกลุ่มใหม่มูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างเป็นระบบ ได้มาตรฐานการผลิตของสินค้าฮาลาล สร้างอัตลักษณ์สินค้าฮาลาลให้กลุ่มจังหวัด และพัฒนาช่องทางการตลาด ยกย่องสินค้าฮาลาลของกลุ่มสู่สากล ทั้งที่เป็นอาหาร (Food) และไม่เป็นอาหาร (Non Food) การใช้ประโยชน์ 82 % เป็นมุสลิม ผ่านมือคน 3 จังหวัดภาคใต้ชายแดน ในชื่อของ “อัลฟาตอนี” ทั้งนี้จะใช้อีก 13 จังหวัดเป็นฐานสนับสนุนเรื่องฮาลาล ไม่ใช่ เฉพาะนิคมฮาลาลปัตตานีย้ายมาใช้เขตอุตสาหกรรมปัตตานีสตูล และสงขลา เพื่อช่วยขับเคลื่อนให้เร็วขึ้น เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับประชาชน โดยเฉพาะพี่น้องที่เป็นมุสลิม ซึ่งมีเป็นจำนวนมากในกลุ่มจังหวัด

ศูนย์กลางการพัฒนาการท่องเที่ยว หมายถึง การส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงในกลุ่มจังหวัด โดยการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และให้ได้มาตรฐาน ส่งเสริมผู้ให้บริการ การท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายภายใต้ความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัย พัฒนาระบบตลาดและประชาสัมพันธ์ สร้างแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยวในพื้นที่ของกลุ่มจังหวัด ทั้งนี้เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เยี่ยมเยือน และเพิ่มรายได้จากการท่องเที่ยวให้มากขึ้น

เป้าประสงค์รวม ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้น (รายได้ประชากรเฉลี่ยต่อคนต่อปีเพิ่มขึ้น)

ประเด็นยุทธศาสตร์

การขับเคลื่อนแผนพัฒนาในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน ให้เป็นไปตามนโยบายและหลักเกณฑ์วิธีการที่ ก.น.จ. กำหนดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล กลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนจึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ไว้ 4 ยุทธศาสตร์โดยเรียงตามลำดับความสำคัญดังนี้

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : พัฒนาระบบการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าอาหาร ทั้งระบบการผลิตการแปรรูป และช่องทางการตลาดสินค้าอาหาร

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 : พัฒนาสินค้าและบริการฮาลาลให้มีมูลค่าเพิ่มตามห่วงโซ่อุปทานและสอดคล้องกับ ความต้องการของตลาด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 : ส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 : พัฒนาการค้าการลงทุนและทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มจังหวัดเชื่อมโยงประชาคม เศรษฐกิจ อาเซียน

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนาระบบการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าอาหาร ทั้งระบบการผลิต การแปรรูป และช่องทางการตลาดสินค้าอาหาร

เป้าประสงค์ ยางพาราและผลิตภัณฑ์ยางมีมูลค่าเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด/เป้าประสงค์

ตาราง 1 การพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าทางการเกษตร

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าเป้าหมาย				
		พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2557- 2560
1. ผลผลิตยางพาราเฉลี่ยต่อไร่เพิ่มขึ้น	กิโลกรัม	2	2	3	3	2.5
2. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของการใช้ยางพาราเป็นผลิตภัณฑ์ของสถาบันเกษตรกร	ร้อยละ	2	2	2	2	2

ที่มา : ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนฯ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี

กลยุทธ์

จากการวิเคราะห์ปัญหาด้านยางพารา ได้จัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ดังนี้

1. เพิ่มประสิทธิภาพ และพัฒนาศักยภาพสถาบันเกษตรกร กลุ่มเครือข่าย ผู้ประกอบการทุกระดับของยาง และผลิตภัณฑ์ยางให้มีขีดความสามารถในการแข่งขัน
2. ส่งเสริมและพัฒนากการปรับเปลี่ยนกระบวนการผลิต การแปรรูปยางและผลิตภัณฑ์ยางให้ได้มาตรฐาน
3. ส่งเสริมช่องทางการตลาดยางและผลิตภัณฑ์ยางสู่อาเซียน
4. ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยีและเผยแพร่องค์ความรู้ในการเพิ่มมูลค่ายางและผลิตภัณฑ์ยาง
5. พัฒนาและปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานแหล่งทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการเพิ่มมูลค่ายางและผลิตภัณฑ์ยาง

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาสินค้าและบริการฮาลาล ให้มีมูลค่าเพิ่มตามห่วงโซ่อุปทานและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

เป้าประสงค์ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาสินค้าและบริการฮาลาลของอาเซียน
ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

ตาราง 2 การพัฒนาสินค้าและบริการฮาลาลฯ

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าเป้าหมาย				
		พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2557- 2560
1. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานฮาลาล	ร้อยละ	10	10	10	10	10
2. ร้อยละที่เพิ่มขึ้นของธุรกิจด้านฮาลาล	ร้อยละ	10	10	10	10	10

ที่มา : ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนฯ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี

กลยุทธ์

จากการวิเคราะห์ปัญหาด้านสินค้าและบริการฮาลาล ได้จัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ ดังนี้

1. พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับและสนับสนุนการขยายตัวของธุรกิจฮาลาลอย่างเป็นระบบ
2. ส่งเสริม พัฒนา เชื่อมโยงเพื่อยกระดับและปรับปรุงทั้งเชิงปริมาณ และคุณภาพของวัตถุดิบเพื่อรองรับ การขยายตัวด้านฮาลาล
3. สนับสนุนการพัฒนาและปรับปรุงสินค้าและบริการ ให้ได้รับการรับรองมาตรฐานฮาลาล และ มาตรฐานสากล
4. ส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งขององค์กรและทรัพยากรมนุษย์ทั้งระบบ ในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ ฮาลาล
5. เพิ่มช่องทางการจำหน่ายและการกระจายสินค้า สู่ตลาดฮาลาล AEC และสากล ตัวชี้วัดที่ หน่วย ค่าเป้าหมาย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม

เป้าประสงค์ จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนและรายได้จากการท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดเพิ่มขึ้น

ตัวชี้วัด/ ค่าเป้าหมาย

ตาราง 3 การส่งเสริมและพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าเป้าหมาย				
		พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2557- 2560
1. จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนของกลุ่ม จังหวัดเพิ่มขึ้น	ร้อยละ	2	2	2	2	2
2. จำนวนรายได้จากการท่องเที่ยว ของกลุ่มจังหวัดเพิ่มขึ้น	ร้อยละ	5	5	5	5	5
3. แหล่งท่องเที่ยวที่พัฒนาเพิ่มขึ้น	แห่ง	20	20	20	20	80

ที่มา : ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนฯ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี

กลยุทธ์

จากการวิเคราะห์ปัญหาด้านพัฒนากองท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและวัฒนธรรม ได้จัดลำดับความสำคัญของ กลยุทธ์ดังนี้

1. พัฒนาระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยงให้ได้มาตรฐานการท่องเที่ยงไทย
2. พัฒนาระบบตลาดและประชาสัมพันธ์สร้างแรงจูงใจให้เกิดการท่องเที่ยงในพื้นที่
3. พัฒนาสินค้าและบริการการท่องเที่ยงให้ได้มาตรฐานหลากหลาย และเป็นภูมิอัตลักษณ์กลุ่มจังหวัด

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาการค้าการลงทุนและทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มจังหวัด เชื่อมโยงประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เป้าประสงค์

1. โครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจระบบโลจิสติกส์ ได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่าง เป็นระบบเพื่อให้สามารถรองรับการพัฒนาของกลุ่มจังหวัดและเชื่อมโยงประชาคมอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ทรัพยากรมนุษย์ได้รับการพัฒนา และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ตัวชี้วัด/ค่าเป้าหมาย

ตาราง 4 การพัฒนาการด้านการลงทุนและทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มจังหวัดฯ

ตัวชี้วัด	หน่วย	ค่าเป้าหมาย				
		พ.ศ. 2557	พ.ศ. 2558	พ.ศ. 2559	พ.ศ. 2560	พ.ศ. 2557- 2560
1. ร้อยละของจำนวนโครงการด้านโครงสร้างพื้นฐานได้รับการปรับปรุงตามแผนพัฒนากลุ่ม จังหวัด	ร้อยละ	3	3	3	3	3
2. จำนวนกลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	จำนวนกลุ่ม	4	4	4	4	16
3. จำนวนด้านชายแดนที่มีผลการประเมินความพึงพอใจเกิน ร้อยละ 50	จำนวนด้าน	6	7	8	9	9

ที่มา : ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนฯ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี

กลยุทธ์

จากการวิเคราะห์ปัญหาด้านพัฒนาการด้านการลงทุน และทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มจังหวัด เชื่อมโยง ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ได้จัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ดังนี้

1. ปรับปรุงและพัฒนาโครงข่ายคมนาคม ระบบโลจิสติกส์และระบบป้องกันและบรรเทาอุทกภัยให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน
2. พัฒนาด้านชายแดน/เมืองชายแดน /เขตเศรษฐกิจให้สามารถรองรับการค้าชายแดน
3. พัฒนาและเพิ่มศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อรองรับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน
4. ส่งเสริมอุตสาหกรรมสนับสนุน (Supporting Industry) และอุตสาหกรรมต่อเนื่อง (Linkage Industry) ให้มีความเข้มแข็ง

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดน พ.ศ. 2557- 2560 กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยได้นำมาเพื่อประกอบเป็นแนวในการพัฒนาวิสัย 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

ผู้วิจัยนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับข้อมูลของ วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ดังนี้

นักวิชาการได้กล่าวถึงจังหวัดชายแดนภาคใต้ สรุปได้ดังนี้

อารีฟิน บินจิ, อ.ลออแมน, ชูฮัยมียี อิสมาแอล (2550 : 11-58) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดชายแดนภาคใต้สรุปได้ดังนี้ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่ปรากฏในแผนที่ประเทศไทย ปัจจุบันเป็นดินแดนซึ่งเก็บซ่อนเร้นเรื่องราวในอดีตไว้อย่างซับซ้อนมากมาย ดินแดนแห่งนี้เป็นส่วนที่แยกย่อยออกจากความเป็นนครรัฐมลายู - อิสลาม ที่มีชื่อว่า “นครรัฐปัตตานี” (Patani State) ในอดีต และถ้านับย้อนหลังต่อจากนั้นอีกระยะหนึ่ง ก็พบว่า ปัตตานีเป็นดินแดนแห่งราชอาณาจักรฮินดู - พุทธ หรือ ฮินดู - ชาว ที่มีชื่อว่า “ราชอาณาจักรลังกาสุกะ”

ลังกาสุกะ เป็นชื่อเมือง (อิ) ลังกาโคกะ ซึ่งเป็นคำสันสกฤต คือ ลังคะ กับ อโคกะ แปลว่า “เมืองสหพันธรัฐแห่งอโคก” ปรากฏชื่อตามเอกสารจีนว่า หลังหยาชูวในพุทธศตวรรษที่ 11 และต่อมาเรียกเพี้ยนไป ในเอกสารอาหรับ และมลายูในพุทธศตวรรษที่ 20 - 22 ว่า ลังคะศุกา และลังคะสุกะ แล้วมาเพี้ยนเสียงในภาษาไทย โดยนักวิชาการไทยนำมาใช้ว่า ลังกาสุกะ เคยเป็นเมืองอิสระในภาคใต้ที่มีเอกราชในการปกครอง มีฐานะเป็นประเทศ และเป็นที่ยู่อัจกันประชาคมโลก เพราะปรากฏชื่ออยู่ในแผนที่โลก มีความสัมพันธ์กับอีกสองรัฐ ได้แก่ ลิกอร์ หรือละคร (นครศรีธรรมราช) และสิงขระ (สงขลา)

ประวัติอาณาจักรลังกาสุกะและปัตตานี

นักวิชาการได้กล่าวถึงประวัติอาณาจักรลังกาสุกะและปัตตานีไว้ สรุปได้ดังนี้

อิบรอฮิม ชุกรี (2541 : 1-20) และตึงกู อารีฟิน ตึงกูจิ (2541 : 26-48) ได้กล่าวถึงประวัติอาณาจักรลังกาสุกะและปัตตานี ไว้ว่า

เมืองปัตตานีสสมัยวัฒนธรรมฮินดู - พุทธ (พุทธศตวรรษที่ 7 - พ.ศ. 2043)

ปัตตานีสสมัยวัฒนธรรมฮินดู - พุทธ หรือลังกาสุกะ ตั้งขึ้นตั้งแต่เมื่อไหร่ และใครเป็นผู้สร้างเมืองนี้ ไม่มีหลักฐานยืนยันชัดเจน เท่าที่ปรากฏในบันทึกของนักเดินทางชาวจีนที่มีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสมัยหนึ่งทราบว่า เมื่อคริสตวรรษที่ 2 นั้น เมืองหลังหยาชูว (Lang - ya - shiu) หรือลังกาสุกะมีอยู่แล้ว

จากหลักฐานดังกล่าวนี้ ชวนให้นักประวัติศาสตร์ยุโรปหลายท่าน เชื่อกันว่า ลังกาสุกะตั้งอยู่ในบริเวณฝั่งทะเลตะวันออกของคาบสมุทรมลายู คือ ระหว่างสงขลากับกัณฑ์ และเมืองหลวงตั้งอยู่ในบริเวณอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานีปัจจุบัน

นับตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 8 ลังกาสุกะมีท่าเรือที่สำคัญมาก เพราะมีภูมิฐานที่เหมาะสมสำหรับเทียบเรือ และหลบลมมรสุม นอกจากนั้นลังกาสุกะมีอำนาจในการควบคุมเส้นทางการค้าจากตะวันออกไปยังตะวันตกโดยผ่านทางคอคอตระ และยังมีอำนาจควบคุมตั้งแต่บริเวณคาบสมุทรมจนถึงอ่าวเบงกอล

เมื่อเข้าสู่คริสต์ศตวรรษที่ 13 ชื่อ “ปัตตานี” ได้ปรากฏแทนชื่อ “ลังกาสุกะ” โดยไม่มีใครยืนยันได้ว่าปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นได้อย่างไร เท่าที่ผ่านมานี้มีนักวิชาการหลายท่านพยายามอ้างถึงบริบทกำเนิดเมืองลังกาสุกะ และปัตตานี โดยนำมาเทียบเคียงกับความหมายของคำว่า

“ปัตตานี” จากหลายๆ ทศนะ ทั้งนี้เพื่อสาวให้ได้ข้อยุติเกี่ยวกับเรื่องกำเนิดนครรัฐปัตตานี ซึ่งขณะนี้ก็ยังไม่มีหลักฐานใดๆ ที่ยุติเรื่องนี้ได้ และคาดว่าจะยังเป็นเรื่องที่ยังอยู่ในความสนใจของนักวิจัยอีกไม่น้อย

หลักฐานทางโบราณคดีที่ได้จากการขุดค้นครั้งล่าสุด เพียงพอที่จะยืนยันว่าเมืองลังกาสุกะเป็นราชอาณาจักรมลายูฮินดูแห่งแรกของคาบสมุทรมะนิลา ซึ่งมีศูนย์กลางตั้งอยู่ที่ปัตตานี (อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี ในปัจจุบัน) การมีลักษณะร่วมทางด้านภูมิฐาน เช่น มีปากอ่าวที่เหมาะสมแก่การเป็นเมืองท่าสำคัญ นับตั้งแต่ครั้งพุทธศตวรรษที่ 8 จึงทำให้ผู้คนดั้งเดิมในบริเวณดังกล่าวมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับชนต่างถิ่นที่ต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา ต่างภาษา และต่างวัฒนธรรม ซึ่งเดินทางมาโดยทางเรือเพื่อทำการค้าที่นั่นด้วย โดยเฉพาะชาวชวาจากหมู่เกาะชวา ซึ่งมีความสามารถสูงในการเดินเรือ นอกจากนั้นมีชาวอินเดีย

กิจกรรมการเดินเรือ และกิจกรรมการค้าทางทะเลนับเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมให้ศาสนาพราหมณ์ ฮินดู และพุทธ (หรือแม้แต่ศาสนาอิสลามในภายหลัง) พลอยไหลเข้าสู่สังคมลังกาสุกะในสมัยนั้น พร้อมๆ กับการถ่ายเทวัฒนธรรมอินเดียแบบฮินดู และวัฒนธรรมดั้งเดิมแบบชวาให้กับสังคมลังกาสุกะ จนกลายเป็นบ่อเกิดของเอกลักษณ์ “วัฒนธรรมฮินดู – พุทธ” และ “วัฒนธรรมฮินดู – ชวา” ในสังคมมลายูลังกาสุกะช่วงต่อมา

ลักษณะที่กล่าวมาเป็นบ่อเกิดทำให้ปัตตานีในปัจจุบันมีร่องรอยปติมากรรมที่เป็นศิลปกรรมในพุทธศาสนาแบบอมราวดีอย่างที่ปรากฏในชุมชนยะรัง อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี และมีแหล่งถ้ำศิลปะ และแหล่งถ้ำคูหาภิมุข ตำบลหน้าถ้ำอำเภอยะลา จังหวัดยะลา ซึ่งมีภาพเขียนสีบนผนังถ้ำ มีขวานหินลักษณะต่างๆ ที่บริเวณบ้านท่าสาบ และท่าชี อำเภอยะลา จังหวัดยะลา มีผ้าจินดาแบบอินเดีย และผ้าปาเต๊ะแบบชวาสวยๆ มีกรีขตระกูลต่างๆ ที่มีหลากหลายลักษณะและความหมาย และมีมงกุฎสำหรับ กษัตริย์ปัตตานีสวมใส่ มีการให้ความหมายกับสีเหลือง และสีขาว มีการขึ้นบัลลังก์เป็น “เจ้าหนึ่งวัน” (พิธีแต่งงาน) มีหลักหินบนหลุมฝังศพ ทรงใบเสมา การใช้วิชาไสยศาสตร์แบบอินเดียและชวา มีมโหรีสพประเภทหนังชวา มีแกงการี (Curry) แกงเปรี้ยว (แกงสมรม) แบบอินเดีย มีโรตีสานารส และมีการนำคำชวามาใช้ร่วมกับคำมลายูถิ่นปัตตานี แต่ไม่มีอักษรชวาให้คนปัตตานีในยุคนี้รู้จัก

เมืองปัตตานีเมื่อนับถือศาสนาและนิยมวัฒนธรรมอิสลาม (พ.ศ. 2043 – 2475)

การล่มสลายของอาณาจักรมัชปาหิต เมื่อ พ.ศ. 2021 นับว่าเป็นโอกาสอันสำคัญที่ทำให้เกิดการศาสนาอิสลามในปัตตานีได้เผยแพร่แนวคิดของศาสนาอิสลามให้ชาวปัตตานีสะดวกขึ้นและประสบความสำเร็จสูงสุด เมื่อนักการศาสนาอิสลามจากเมืองปาสัย (Pasai) อย่างแซ็ค สาอิดสามารถโน้มน้าวกษัตริย์ราชวงศ์ศรีวังสา ชื่อพญาตูอินทรา แห่งโกตาม้อลิซัยแห่งนี้ (ปัจจุบันเข้าใจว่าอยู่ ณ บริเวณ บ้านจาละ ตำบลปาราแคว อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี และสุลต่าน (กูโบ) ของแซ็ค สาอิด ปรากฏอยู่ที่หมู่ 2 ตำบลตันหยงลูโละ อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี) ให้อยอมนับถือศาสนาอิสลามได้ เมื่อปี พ.ศ. 2043 และทรงเปลี่ยนพระนามเป็นสุลต่านอิสมาอิล ซาย ซิลลุลลอฮียิล อาลัม (พระศพของพระองค์ฝังอยู่บ้านปาเราะ บราโหม (ปาเราะงอฮง) ตำบลบารโหม อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี) ต่อจากนั้นมาปัตตานี จึงเป็นที่รู้จัก และเป็นที่ยอมรับกันในนาม “ปัตตานี ดารุสสะลาม” หรือ ปัตตานี นครแห่งสันติภาพ

จริงอยู่ว่า ประชาชนในปัตตานีในระดับชาวบ้านนั้นเปลี่ยนเป็นมุสลิมก่อนหน้า กษัตริย์ของตนประมาณ 300 ปีมาแล้วแต่การเข้ารับนับถือศาสนาอิสลามของกษัตริย์ในครั้งนั้น ชวนให้ประชาชนชาวปัตตานีทยอยกันเป็นมุสลิมมากขึ้น

เมื่อศาสนาอิสลามเข้าไปแทนที่ศาสนาพุทธในราชสำนักแล้ว ก็ทำให้โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมของปัตตานีโดยภาพรวม ค่อยๆ กลายสภาพ กล่าวคือ กลายจากสภาพความเป็นสังคมหลายที่แฝงด้วยวัฒนธรรมดั้งเดิมผสมชวาและฮินดู - พุทธ เป็นสังคมหลายที่ยึดเกาะกับวัฒนธรรมอิสลามมากขึ้น ในระยะนี้ ความซับซ้อนทางการเมืองทวีขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ พร้อมกับ ความเปลี่ยนแปลงฐานะทางเศรษฐกิจ ที่ช่วยส่งเสริมให้บ้านเมืองเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ อีกมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการค้ากับจีน ญี่ปุ่น อาหรับ และประเทศในยุโรป เช่น อังกฤษ ฮอลันดา และโปรตุเกส

ปัตตานีในยุคนี้ต้องเผชิญกับปัญหาของบ้านเมืองที่เกิดจากการจลาจลภายใน และเกิดจากการรุกรานของศัตรูภายนอกจนเป็นสงครามระหว่างประเทศหลายครั้ง เวลาเกิดสงครามในแต่ละครั้ง บ้านเมือง และผู้คนต้องเสียหายเป็นจำนวนมาก ไม่เว้นแม้แต่ศาสนสถานอย่างเช่น มัสยิด ซึ่งเป็นสาธารณสถานสุดท้ายของผู้ที่มีศาสนาทั้งจนหรือรวยจะพึงมี มัสยิดหรือเซะที่สวยงามในสมัยนั้น ก็มีชะตากรรมไม่ต่างจากผู้คน เพราะโดนเผาและไหม้ถึงสองครั้ง มีการกวาดต้อนผู้คนปัตตานี ไปเป็นทาสผู้ใช้แรงงานให้กับสยามในสถานะเชลยสงครามถึงสี่ระลอก (เชลยจากปัตตานีที่ถูกกวาดต้อนไปกรุงเทพฯ ครั้งสำคัญๆ มีสี่ครั้ง ครั้งแรกเกิดจากสงครามในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เมื่อ พ.ศ. 2329 ครั้งที่สองเกิดจากสงครามกอบกู้เอกราช เมื่อ พ.ศ. 2664 ซึ่งมีตี่งกูลามิตีเป็นผู้ นำ ครั้งที่สาม เกิดจากสงครามกอบกู้เอกราช เมื่อ พ.ศ. 2351 โดยมีดาโต๊ะ ปังกาลัน เป็นผู้ นำ ครั้งที่สี่เกิดจากสงครามกอบกู้เอกราช เมื่อ พ.ศ. 2375 โดยมีตี่งกู สุลหลงเป็นผู้ นำสงครามครั้งนี้เป็นสงครามครั้งสุดท้าย) คนเหล่านั้นไม่มีทรัพย์สิน และต้องพลัดพรากจากญาติพี่น้อง สิ่งที่เหลืออยู่คงมีเพียงความเป็นเลือดเนื้อมลายูปัตตานี และวิญญานอิสลาม

สภาพดังกล่าว ทำให้ผู้คน (มุสลิม) ในสังคมและวัฒนธรรมปัตตานีโดยรวมเกิดความหวาดผวา และสับสนกับอนาคตของตน ต่อมาเมื่อวันเวลาผ่านไปนานๆ ผู้คนที่นี่ก็เกิดการปรับตัวมากขึ้น และเกิดการผสมผสานที่หลากหลาย และกลมกลืนกันไปตามกระแสของการเมืองการปกครอง และศาสนาสำคัญสองศาสนา คือ อิสลาม และพุทธ

จากความสำคัญของการเมือง การปกครอง และการศาสนาดังที่ได้กล่าวนี้ จึงแบ่งเนื้อหาทางสังคมและวัฒนธรรมปัตตานีในขั้นนี้ ตามโครงสร้างการปกครองของปัตตานี เป็น 4 ช่วง สำคัญๆ ต่อไปนี้

1. ปัตตานี สมัย “ราชอาณาจักรมลายู - อิสลาม” (พ.ศ. 2043 - 2351)
2. ปัตตานีสสมัยแยกเป็นเจ็ดหัวเมือง (พ.ศ. 2351 - 2444)
3. ปัตตานีสสมัยเป็นบริเวณเจ็ดหัวเมือง (พ.ศ. 2444 - 2449)
4. ปัตตานีสสมัยเป็นมณฑล (พ.ศ. 2449 - 2475)

เมืองปัตตานีสสมัย “ราชอาณาจักรมลายู - อิสลาม” (พ.ศ. 2043 - 2351)

วิถีชีวิตของชาวปัตตานีในฐานะเป็นเจ้าของนครรัฐ ได้เริ่มต้นเปลี่ยนแปลงจากความเป็นฮินดู - พุทธ เป็นผู้ที่มีความศรัทธาต่อศาสนาอิสลามอย่างกว้างขวาง ตั้งแต่ พ.ศ. 2043 ต่อจากนั้นมา ปัตตานีจึงเป็นผู้ที่รู้จักกันในนามราชอาณาจักรมลายู - อิสลาม ซึ่งในยุคนี้สามารถแบ่ง

ได้เป็น 3 ระยะ คือ ปตานีสมาัยการปกครองราชวงศ์ศรีวังสา (พ.ศ. 2043 – 2229) ปตานีสมาัยการปกครองราชวงศ์กลันตัน (พ.ศ. 2231 – 2272) ปตานี สมัยก่อนแยกเป็นเจ็ดหัวเมือง (พ.ศ. 2319 – 2351)

เมืองปตานีสมาัยการปกครองราชวงศ์ศรีวังสา (พ.ศ. 2043 – 2229)

ยุคนี้เริ่มตั้งแต่ปฐมกษัตริย์ปตานี นับถือศาสนาอิสลามซึ่ง อีกายัดปตานี ระบุว่า เป็นสุลต่าน อิสมาอิล ซาหุ (พ.ศ. 2043 – 2073) ต่อจากนั้น มีรัชทายาทขึ้นครองราชย์อย่างต่อเนื่องอีกแปดพระองค์ ในจำนวนนี้มีกษัตริย์สี่องค์สุดท้ายเป็นสตรี ซึ่งกล่าวกันว่าเป็น “ยุคทอง” ของปตานี

ในฐานะนครรัฐ ปตานีมีบุคลิกที่สง่างามด้วยคุณสมบัติพิเศษหลายประการ ซึ่งเป็นอารยณืระดับชื่อและศักดิ์ศรีแห่งแห่งความเป็นอารยสถาน และอารยชน ปตานีในยุคนี้ร่ำรวยด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่า มีผู้คนหลากหลายวัฒนธรรมที่ช่วยกันเสริมสร้างให้ “ปตานี” เป็นแหลมบุปผชาติ (Negeri Tanjung Bunga) ที่ทรงพลังและมีอำนาจทางการเมืองสอดประสานกับรัฐประศาสนศาสตร์อันชาญฉลาดของนางพญาแห่งศรีมหาวังสาทั้งสี่ “ปตานี” จึงเดินรุดหน้าเข้าสู่ระดับนานาชาติ เคียงบ่าเคียงไหล่ญี่ปุ่น และมีมิตรประเทศทางการค้าทั้งจากยุโรป อาหรับ และเอเชียมากมาย

เมืองปตานีสมาัยการปกครองของราชวงศ์กลันตัน (พ.ศ. 2231 – 2272)

ในยุคนี้ปฐมกษัตริย์เป็นเชื้อสายทางรัฐกลันตันชื่อ Raja Bakal (พ.ศ. 2231 – 2233) และมี Along Yunus (พ.ศ. 2269 – 2272) ขึ้นครองราชย์เป็นองค์สุดท้ายรวมเป็น 8 พระองค์ ในช่วงนี้ผู้คนปตานี อยู่ในสภาพที่ย่ำแย่ เพราะมีการทำสงครามกับสยามหลายครั้ง อันเนื่องมาจากการพยายามกอบกู้เอกราชของผู้นำปตานีในสมัยนั้น และนอกจากนั้นยังมีการทำสงครามระหว่างพี่น้องเพื่อแย่งชิงอำนาจก็บ่อยครั้ง อย่างเช่นเมื่อคราวที่เกิดสงครามกรณีการปลงพระชนม์ อาหลง ยูนุส (Along Yunus) นั้น “เมืองปตานีมีความวุ่นวายมาก ผู้คนเจ็บป่วย และไร้จริยธรรม” ซึ่งในระหว่างนั้นไทยก็ไม่สงบเหมือนกัน เพราะต้องทำสงครามกับพม่า ทั้งไทยและพม่ามีความหวังจะช่วงชิงปตานีอยู่แล้วเหมือนกัน ที่เกิดจากแนวคิดสำคัญ 3 ประการ คือ 1) เรื่องของศักดิ์ศรีหรือเกียรติยศทางการเมือง (Political Prestige) 2) เรื่องแนวคิดเชิงสังคมเศรษฐกิจในการที่จะรวบรวมพลังคน และพลังทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นวัตถุดิบ และ 3) เป็นกลยุทธ์ทางเศรษฐกิจ (Economical Strategic) เพื่อจะได้มีอำนาจควบคุมบริเวณคอคอตกกระ ซึ่งเชื่อมต่อระหว่างอ่าวเบงกอลกับอ่าวไทย

แต่อย่างไรก็ตามสภาพของสงครามที่ผ่านมาหลายครั้งก็ไม่สามารถระงับความศรัทธาของผู้คนปตานีที่กำลังสนใจศาสนาอิสลามได้สำเร็จ ความจริงตรงนี้เห็นได้จากปรากฏการณ์นับตั้งแต่เมื่ออย่างเข้าพุทธศตวรรษที่ 24 ปตานีมีชื่อเสียงมากในฐานะที่เป็นศูนย์กลางแห่งอารยธรรมอิสลาม (อุลามาป ระดับแนวหน้าหลายท่าน มีการสร้างผลงานทางด้านการเขียน และแปลคัมภีร์ศาสนาอิสลามที่มีสมรรถภาพสูงร่วมร้อยเล่ม มีมัสยิดที่สวยงามหลายแห่ง และยังมีปอเนาะที่มีชื่อเสียงเหลือไว้ให้เห็นอีกหลายแห่ง)

เมืองปตานีสมาัยก่อนเป็นเจ็ดหัวเมือง (พ.ศ. 2319 – 2351)

การสิ้นพระชนม์ของ อาหลง ยูนุส (Along Yunus) หรือ Yang Di Pertuan เมื่อ พ.ศ. 2272 5 ถือว่าเป็นการสิ้นสุดอำนาจของราชวงศ์กลันตันที่มีต่อปตานีระยะหนึ่ง

และเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทำให้บัลลังก์ของของราชสำนักมลายู - อิสลามปัตตานีต้องว่างลงนานถึง 47 ปี จนถึง พ.ศ. 2319 จึงได้มีการแต่งตั้งให้สุลต่าน มุหัมมัด (Sultan Muhammad) ปกครองปัตตานีต่อมา ซึ่งยุคนี้อย่างเป็นสนามรบสำหรับดินแดนปัตตานี และเป็นยุคแห่งการปราบปรามหัวเมืองมลายูอย่างจริงจัง

เมื่อย่างเข้าสู่สมัยรัตนโกสินทร์ เพียงไม่กี่ปีหลังจากนั้น สยามสามารถปราบปัตตานีในสมัยสุลต่านมุหัมมัดได้สำเร็จ สงครามครั้งที่สองเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2334 เป็นกรณีสงครามเพื่อการกู้เอกราช ซึ่งนำโดยตังกู ลามิตดิน และได้รับความช่วยเหลือจาก Sheikh Ahmad Kamal จากนครเมกกะ ซึ่งเดินทางมาขึ้นฝั่งที่ท่าเรือเคดาห์ และสงครามครั้งที่สามเกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2351 เป็นกรณีการกอบกู้เอกราชปัตตานี ซึ่งนำโดยดาโต๊ะ ปิงกาลัน (Datuk Pengkalun) สงครามครั้งนี้ปัตตานีพ่ายแพ้ และดาโต๊ะ ปิงกาลัน ลี้พระชนม์

เมืองปัตตานีสมัยแยกเป็นเจ็ดหัวเมือง (พ.ศ. 2351 - 2444)

หลังจากสงครามไทย - ปัตตานี เมื่อ พ.ศ. 2351 ในกรณีปราบขบถ ซึ่งมีดาโต๊ะ ปิงกาลันเป็นผู้นำแล้ว จึงได้มีการแบ่งแยกหัวเมืองมลายูอย่างปัตตานีเป็นเจ็ดหัวเมือง ได้แก่ ยะลา (ฉาลอ/Jalor) ยะหริ่ง (ฉีริง/Jering หรือ ฉามบู/Jambu) ระแงะ (Rengeh หรือ ลีแฉี/Legeh) ราห์มัน (Rahman หรือ รามัน Raman) สายบุรี (Saiburi หรือ ตะลูบัน/Taluban) และ หนองจิก (Nongchik หรือ เตาะฉง/ Tok Jong)

ในสมัยนี้ ฝ่ายสยามได้เริ่มย้ายชาวไทยพุทธเข้าไปอยู่ในเจ็ดหัวเมืองเหล่านี้ เพื่อสร้างความสมดุลแห่งอำนาจ และป้องกันการคุกคามจากชาวพื้นเมือง ซึ่งไม่พอใจรัฐบาล ทำให้เกิดสงครามเพื่อกอบกู้เอกราชปัตตานีอีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. 2374 - 2375

หลังจากสงครามนี้ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงใช้นโยบาย “แบ่งแยกแล้วปกครอง” โดยแบ่งไทรบุรี (เคดาห์) ออกเป็น 4 เขต ได้แก่ เมืองเปอร์ลิส สตูล ไทรบุรี และกูปังปาสุ โดยให้ขึ้นอยู่กับนครศรีธรรมราช

เมืองปัตตานีสมัยเป็นบริเวณเจ็ดหัวเมือง (พ.ศ. 2444 - 2449)

ปัตตานีตกอยู่ในฐานะหนึ่งในจำนวนเจ็ดหัวเมืองเล็กๆ จนถึง พ.ศ. 2444 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกการปกครองแบบเก่าที่ ให้เจ้าเมืองมีอำนาจเด็ดขาดในการปกครอง มาเป็นการปกครองแบบ “มณฑลเทศาภิบาล” และยังทรงแต่งตั้ง “รามมา” หรือ “สุลต่าน” ที่เคยมีอำนาจปกครองเมืองต่างๆ ทางแหลมมลายูเท่านั้นในการปกครองต่อไป

พระยาราชวิชัยภักดี เป็นเจ้าเมืองมุสลิมเชื้อสายมลายูคนสุดท้ายที่ปกครองเมืองปัตตานี ซึ่งจากสถานการณ์ความไม่สงบดังกล่าวทำให้ผู้คนมุสลิม 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในสมัยนั้นเกิดความสับสน หวาดระแวง กลัวเจ้าหน้าที่ของสยามมาก กลัวว่าชีวิตจะไม่ปลอดภัย โดยเฉพาะมุสลิมจากกลุ่มขุนนาง หรือเจ้าเมือง เมื่อมีโอกาสก็พยายามหลบหนี ไปอาศัยอยู่ในรัฐกลันตัน ประเทศเปอร์ลิส จนเดี๋ยวนี้ทายาทของผู้คนปัตตานี (ในอดีต) มีพบทั่วไปในประเทศ และคนเหล่านี้จะให้เกียรติและเอ็นดูคนมุสลิมไทย 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมักจะให้ความช่วยเหลือด้วยดี

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว นิยุโซฟ ชาวกรือเซะ ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองปัตตานี นิยุโซฟได้ย้ายวังเจ้าเมืองจากบริเวณกรือเซะไปสร้างใหม่ที่อ่าวเบอร์เกะห์ บริเวณอ่าวปากแม่น้ำปัตตานี ปัจจุบัน ตอนเหนือของถิ่นชาวจีนปัตตานี

หลังจากนั้นในช่วงแรกที่แรกที่เต็งกูฮัมหมัด ได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองปัตตานี ต่อจากนิยุโซฟเต็งกูฮัมหมัดได้สร้างวังที่ชายทะเล หมู่บ้านตันหยงปัจจุบัน ต่อมาเต็งกูเห็นว่าสถานที่ตรงนั้นไม่เหมาะสม จึงย้ายไปสร้างวังเจ้าเมืองแห่งใหม่ ที่จะบังติกอโดยใช้ช่างชาวจีนเป็นผู้สร้าง และใช้เป็นวังเจ้าเมืองปัตตานีจนถึงเจ้าเมืองคนสุดท้าย

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังจะบังติกอ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 34 ถนนหน้าวัง ตำบลอาเนาะรู อำเภอเมืองจังหวัดปัตตานี ใกล้แม่น้ำปัตตานี ตรงบริเวณที่เรียกว่าจะบังติกอ หมายถึงสามแยกและใช้เรียกชื่อวัง เนื้อที่ของวังประมาณ 7 ไร่ ปัจจุบันมีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนหน้าโรงเรียนเทศบาล 1 ทิศใต้จดถนนสาธารณะบ้านพักอาศัยข้างเคียง ทิศตะวันตก ซึ่งเป็นด้านหน้าและทางเข้าวัดจดถนนหน้าวัง ทิศตะวันออกจดถนนหลังวัด

สภาพแวดล้อมของวังในปัจจุบัน มีกำแพงก่ออิฐที่ล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน เป็นกำแพงชั้นนอก ทิศใต้ และทิศตะวันออกชำรุดเกือบหมด ด้านทิศเหนือ ชำรุดเล็กน้อย ส่วนด้านทิศตะวันออกไม้พาดหัวเหนือ ตัวกำแพงกำลังเอียงชำรุด ผู้ดูแลวังจึงใช้เสาคอนกรีตสำเร็จรูปขนาดเล็กค้ำยันกำแพงไว้

ภายในกำแพงวังบริเวณทั่วไป เป็นพื้นที่ทรายปลูกต้นมะพร้าว ไม้ดอกไม้ผลนานาชนิด ไม้ระเบียบ มีสิ่งก่อสร้าง คือ เรือนเจ้าเมือง กำแพงวังชั้นใน และมีบ่อน้ำถึง 6 บ่อ หลังจากสิ้นยุคเจ้าเมืองคนสุดท้าย วังจะบังติกอ ตกเป็นที่อยู่อาศัยของเครือญาติและได้มีการก่อสร้างเรือนเพิ่มเติม บริเวณด้านข้างและด้านหลังของเรือนเจ้าเมือง

เมื่อ พ.ศ. 2539 มีการรื้อถอนเรือนเจ้าเมือง ออกทั้งหมดและได้ก่อสร้างเรือนขึ้นใหม่ที่พื้นที่เรือนเจ้าเมืองของเดิม แต่มีการใช้วัสดุก่อสร้างตามสมัยนิยม ใช้เวลาในการรื้อถอนและก่อสร้างประมาณ 2 ปี เข้าอยู่อาศัย เมื่อ พ.ศ. 2541 ใช้งบประมาณทั้งหมด 3 ล้านบาทเศษ

รูปแบบและโครงสร้าง

กำแพงวังชั้นนอก มีลักษณะเป็นกำแพงที่วัดได้ข้างละ 39 เมตร ก่ออิฐขนาดใหญ่ 18x28 เซนติเมตร ฉาบปูน ความหนาของกำแพง 48 เซนติเมตร ความสูงจากพื้นดินถึงขอบล่างของบัว 2.45 เมตร ด้านบนของกำแพงก่ออิฐฉาบปูนทำบัวลดหลั่น 3 ชั้น รวม 20 เซนติเมตร เป็นแนวตรงยาวตลอดกำแพงทั้งสองข้าง ช่วงกลางกำแพงเป็นเซนติเมตรทั้งสองข้าง บนหัวเสาใช้ไม้จริงแผ่นเดียวสูง 20 เซนติเมตร หนา 45 เซนติเมตร วางพาดบนหัวเสา เหนือไม้พาดหัวเสาสูง 90 เซนติเมตร ทำบัว 3 ชั้น เป็นรูปโค้งลักษณะแบบจีน บานประตูทำด้วยไม้ช่วงบนเป็นซี่แนวตั้งโปร่ง ช่วงล่างทำแบบลูกฟักความสูงของบานประตู 2.40 เมตร ใช้บานพับเหล็กเปิดเข้าด้านในวัง

กำแพงวังชั้นใน มีความหนาเช่นเดียวกับกำแพงชั้นนอก ก่ออิฐฉาบปูน สูงประมาณ 1 เมตร ปัจจุบันเหลือเพียงส่วนที่ด้านหน้าด้านหลังยังสมบูรณ์ จากกำแพงวังชั้นในเป็นพื้นที่โล่งปูพื้นด้วยกระเบื้องดินเผา ขนาด 30x30 เมตร จนถึงตัวเรือนเจ้าเมือง

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังยะหริ่ง ตั้งอยู่เลขที่ 102 ถนนหน้าวัง ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานีเนื้อที่ของวังมีประมาณ 10 ไร่ ปัจจุบันมีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนรามโกมุท ทิศใต้จดถนนพิพิธภักดี ทิศตะวันออก จดถนนหลัง และทิศตะวันตก จดถนนหน้าวัง

สภาพแวดล้อมของวังมีกำแพงก่ออิฐและกันด้วยสังกะสีบางด้านตัววังหันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีประตูเข้าทางด้านหน้า บริเวณภายในกำแพงวังมีถนนลาดด้วยแอสฟัลต์จากประตูวังถึงวังประมาณ 80 เมตร รอบๆ บริเวณปลูกไม้ดอกและไม้ผล รวมถึงบริเวณอื่นๆ ปลูกต้นมะพร้าวสภาพโดยทั่วไปของบริเวณและสิ่งก่อสร้างได้รับการดูแลอยู่ในสภาพดี เนื่องจากได้มีลูกหลานของเจ้าเมืองพักอาศัยตลอดมาไม่ขาดเนื่อง และได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมหลายครั้ง เช่น หลังคา บันไดภายใน และได้มีการปรับปรุงซ่อมแซมครั้งใหญ่เมื่อ พ. ศ. 2542 โดยภายนอกอาคารได้มีการต่อเติมมุขชั้นล่างด้านหน้า

รูปแบบและโครงสร้าง

วังยะหริ่งมีลักษณะเป็นเรือน 2 ชั้น รูปแบบผสมผสานยุโรปและสถาปัตยกรรมแบบอิสลาม สร้างด้วยช่างชาวจีนและช่างพื้นเมือง ชั้นล่างฝาผนังโดยทั่วไป ก่ออิฐฉาบปูนเป็นเสาขนาดใหญ่ 55x58 เซนติเมตร ก่ออิฐฉาบปูนทำบัวที่หัวเสาและฐานเสา ด้านหน้าเรือนชั้นล่าง มีมุขที่ต่อเติมใหม่เปิดโล่งไม่กั้นฝาผนัง หลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องดินเผา เลียนแบบหน้าจั่วมุขของเดิมชั้นบน ยื่นออกมาจากตัวเรือน บันไดขึ้นเรือนด้านหน้าเป็นบันไดโค้งก่ออิฐฉาบปูนขนาดใหญ่ ทั้ง 2 ข้าง ประกอบด้วยเสาดูขนาดใหญ่ที่ทางขึ้นบันได ราวบันไดและด้านข้างบันไดปิดทึบก่ออิฐฉาบปูน จากบันไดขึ้นไปยังหน้ามุขชั้นบนที่มีอยู่เดิม ประตูและหน้าต่างของเรือนเจ้าเมืองส่วนใหญ่เป็นบานประตูคู่ถึงพื้น มีลักษณะส่วนบนโค้งแบ่งเป็นแฉกติดกระจกสี บานเปิดช่วงบนและล่างปิดทึบ ช่วงกลางทำบานเกล็ดยกเว้นหน้าต่างด้านข้างเรือน เป็นบานเปิดคู่ขนาดเล็กไม่ถึงพื้น ฝาผนังโดยทั่วไปของชั้นบนใช้ไม้กระดาน เช่นเดียวกับฝาผนังเพดาน หลังคาของเรือนทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา และหลังคาทรงจั่วยกสูงคลุมพื้นที่หน้ามุขชั้นบน

3. วังสายบุรี

ชื่อวัง : วังสายบุรี

เจ้าเมืองผู้สร้าง : ตั้งกู้อับดุลมุตลิลิบ พระยาสุริยสุนทรบวรภักดีศรี
มหารายามัตตาอับดุลวิบูลย์

ช่างผู้สร้าง : ช่างจากอินโดนีเซีย

ที่ตั้งปัจจุบัน : เลขที่ 43 ถนนสุริยะ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี
จังหวัดปัตตานี

สภาพแวดล้อม : แต่เดิมวังสายบุรีมีอาณาเขตกว้างขวางถึงแม่น้ำสายบุรี ปัจจุบันมีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษตั้งอยู่ในชุมชนตะลุบัน ทิศเหนือ ทิศตะวันออก และทิศตะวันตกจดบ้านข้าง เรือนเคียง ทิศใต้จดถนน สุริยะเป็นส่วนด้านหน้าของวัง

เจ้าเมืองคนแรกของวังสายบุรี คือ ต่วนนิเต๊ะ ตั้งวังอยู่ที่ยะริงอ (ยิงอ) หลังจาก ต่วนนิเต๊ะถึงแก่กรรม ตั้งกูยาลาลุดดีน ผู้เป็นบุตรได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าเมืองสาย เมื่อตั้งกูยาลาลุดดีน ถึงแก่กรรม ได้มีการแต่งตั้งตั้งกู้อับดุลกอรีเดเป็นเจ้าเมืองสาย และได้ย้ายไปสร้างวังที่สลินดงบายู

คลองโตะนิ ห่างจากเรือนเจ้าเมืองประมาณ 100 เมตร
ทิศใต้และทิศตะวันตกจดป่าโปร่งทิศตะวันออกจดเรือนวังเก่า
ที่รื้อทิ้งไป เรือนหันหน้าไปทางทิศเหนือ

เมื่อมีการแต่งตั้งเจ้าเมืองบริเวณ 7 หัวเมืองขึ้นเป็นครั้งแรก ส่วนมันโฆร์ เจ้าเมืองรามันได้สร้างวังอยู่ที่รามันห์ ต่อมาส่วนมันโฆร์ถึงแก่กรรม ส่วนกุนโดร์น้องชายได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง ไม่กี่ปีต่อมาส่วนกุนโดร์ถึงแก่กรรม ส่วนติงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองรามันห์ ได้รับยศเป็นพระยารัตนภักดีและได้ย้ายวังจากรามันห์ไปสร้างใหม่ที่หมู่บ้านโกตาบารู (วังใหม่) หลังจากนั้นเจ้าเมืองได้ถึงแก่กรรมเรือนเจ้าเมืองรามันห์ที่สร้างในสมัยพระยารัตนภักดีบุตรและเครือญาติได้อาศัยต่อมาจนถึงเมื่อ 30 ปี ที่ผ่านมามีได้รื้อถอนไป ปัจจุบันยังคงเหลือเรือนส่วนหนึ่งที่สร้างขึ้นในบริเวณพื้นที่ของวัง เป็นที่อยู่อาศัยของผู้สืบเชื้อสายเจ้าเมืองรามันห์

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังรามันห์ ตั้งอยู่เลขที่ 110 ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา อยู่ห่างจากทางหลวงสายยะลา-รามันห์ ประมาณ 100 เมตรสภาพทั่วไป เป็นบริเวณที่ราบกว้างปกคลุมด้วยต้นหญ้ารกทึบมีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ เรือนเจ้าเมืองตั้งอยู่รอบๆ บริเวณพื้นที่ไม่มีกำแพงวัง อาณาเขตทิศเหนือ จดคลองโตะนิ เป็นด้านหน้าของเรือน ทิศใต้จดป่าโปร่ง ทิศตะวันออกจดด้านหลังของเรือนแถวที่หันหน้าออกทางหลวง ทิศตะวันตกจดป่าโปร่ง บริเวณริมพื้นที่ทิศตะวันออกด้านหลังเรือนบริเวณนั้นเป็นที่ตั้งของวังเก่าที่ถูกรื้อทิ้งไป แต่เดิมมีกำแพงสร้างเป็นเนินดินกั้นอาณาเขตของวัง ส่วนของเรือนเจ้าเมืองมีขนาดใหญ่ สร้างเป็นเรือนรูปแบบเรือนมุสลิมหลายหลังมีพื้นที่ที่ทางเดินติดต่อกัน ด้านทางทิศตะวันตกของเรือนเจ้าเมืองที่ถูกรื้อทิ้ง เป็นเรือนปรากฏเห็นในปัจจุบัน

รูปแบบและโครงสร้าง

วังรามันเป็นเรือนชั้นเดียวสร้างโดยช่างพื้นเมือง ใต้ถุนสูง ประมาณ 1.50 เมตร รูปแบบเหมือนเรือนมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เสาเรือนใช้ไม้สี่เหลี่ยมวางบนดินเสาซีเมนต์สำเร็จรูป ด้านหน้าเรือนมีบันไดก่ออิฐทึบฉาบปูน 2 แห่ง ใช้ขึ้นเรือนที่เฉลียงละช่องทางเดินระหว่างเรือนพักอาศัยกับเรือนครัว ฝาผนังใช้ไม้กระดานตีทับซ้อนตามยาวประตูทางเข้าเรือนแบบบานเฟี้ยมหน้าต่างบานคู่เปิดออกติดกระจกที่ช่องแสงเหนือหน้าต่าง ใต้หลังคาไม่มีฝ้าเพดาน สามารถมองเห็นโครงหลังคาได้ชัดเจน เหนือช่องแสงหน้าต่างตีไม้โปร่งระบายอากาศ หลังคาเรือนแบบปั้นหยาและมีหลังคาคลุมนอกชานยื่นทางด้านหน้า หลังคาทั้งหมดมุงด้วยกระเบื้องดินเผา ลักษณะภายนอกและภายในเรือนไม่มีการตกแต่งลวดลายใดๆ ส่วนเรือนครัวใต้ถุนสูง ฝาผนังไม้กระดานตีทับซ้อนตามยาวหลังคาทรงจั่ว มุงกระเบื้องดินเผา มีพื้นที่ใช้งานเพียงครึ่งเดียวนอกนั้นชำรุด เรือนเก็บข้าวมีขนาดเล็ก 3x3 เมตรใต้ถุนสูงเล็กน้อย ฝาผนังไม้กระดานตีทับซ้อนตามยาวหลังคาทรงจั่วมุงกระเบื้องดินเผา

5. วังหนองจิก

ชื่อวัง : วังหนองจิก
เจ้าเมืองผู้สร้าง : นายเกลี้ยง (พระยาเพชรราชาภิบาลนฤเบศร์)
ช่างผู้สร้าง : ช่างพื้นเมือง
ที่ตั้งปัจจุบัน : เลขที่ 18 หมู่ 2 ตำบลตลุง อำเภอเมืองหนองจิก
จังหวัดปัตตานี

สภาพแวดล้อม : วังหนองจิกแต่เดิมมีพื้นที่กว้างขวาง ต่อมาได้แบ่งแยกที่ดินขายต่อให้บุคคลอื่น ปัจจุบันเหลือแต่เฉพาะขอบเขตภายในกำแพงวังมีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ เศษ ทิศเหนือจดถนนหน้าวัง ทิศใต้ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกจดพื้นที่บ้านเรือนข้างเคียงเรือนเจ้าเมืองหันหน้าไปทางทิศเหนือ ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

วังหนองจิก สร้างขึ้นตามสถาปัตยกรรมแบบจวนเจ้าเมืองปักษ์ใต้สมัยรัชกาลที่ 5 สันนิษฐานว่า สร้างภายหลังการย้ายเมืองมาอยู่ที่เมืองตุง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เมืองหนองจิก เดิมเป็นส่วนหนึ่งของเมืองปัตตานี ต่อมาในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 มีการแยกเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง จึงเกิดเมืองหนองจิกขึ้นเป็นหนึ่งในบรรดาหัวเมืองดังกล่าว ใน พ.ศ. 2352 มีการแต่งตั้งผู้ปกครองเมืองหนองจิกคนแรกคือ ต่วนหนี ซึ่งได้ตั้งศูนย์กลางการปกครองเมืองหนองจิกอยู่ที่บ้าน “นอจี” (ปัจจุบันอยู่ในพื้นที่ตำบลคลองใหม่ อำเภอยะรัง และตำบลคลองตันหยง อำเภอหนองจิก)

เมืองหนองจิกมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ ณ บริเวณบ้านนอจีมาจนถึง พ.ศ. 2374 เกิดเหตุการณ์กบฏเมืองไทรบุรีขึ้น ตะวันกะจิ พระยาหนองจิกถูกจับประหารชีวิตเพราะได้รวมก่อการกบฏ ต่อมาเมื่อมีการโปรดเกล้าฯ ให้นายบุญแมน ญาติเจ้าเมืองจะนะ เป็นผู้ว่าราชการเมืองหนองจิก นายบุญแมนได้ตั้งจวน ว่าราชการเมืองอยู่ที่ “บ้านบอเมง” (ตำบลคลองใหม่ ในปัจจุบัน) ใน พ.ศ. 2388 เมื่อพระยาวิเชียรคีรีภักดี (เกลี้ยง) เป็นผู้ปกครองเมืองหนองจิก ได้ย้ายศูนย์กลางการปกครองเมืองหนองจิกมาอยู่ในตำบลตุงอันเป็นที่ตั้งอำเภอ หนองจิกในปัจจุบันจนกระทั่งถึงเมื่อครั้ง พระยาเพชรภิมบาลฤเบศร์ วาปีเขตรมจุลินทร์นฤปดินทร์สวามิภักดิ์ (พ่วง ณ สงขลา) เป็นเจ้าเมืองหนองจิกคนสุดท้าย

เมืองหนองจิกมีรูปแบบการปกครองเช่นเดียวกับการปกครองหัวเมืองทั้ง 7 ที่เจ้าเมืองมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง แต่อยู่ภายใต้การดูแลของเมืองสงขลา มีหน้าที่ต้องจัดส่งเครื่องราชบรรณาการให้ส่วนกลางตามกำหนด ในการปกครองแบบ 7 หัวเมืองนั้น บรรดาเจ้าเมืองต่างๆ ได้แสวงหาผลประโยชน์ทั้งด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ทำให้ราษฎรเกิดความเดือดร้อน ใน พ.ศ. 2444 มีการจัดการปกครองหัวเมืองมลายูขึ้นใหม่ มีการแบ่งเขตเมือง จัดตั้งอำเภอและกรมการอำเภอขึ้น โดยแบ่งเขตแต่ละเมืองเป็นอำเภอต่างๆ เมืองหนองจิกถูกจัดแบ่งออกเป็น 2 อำเภอ คือ อำเภอกลางเมือง และ อำเภอเมืองเก่า พ.ศ.2449 รัฐบาลเริ่มจัดตั้งมณฑลปัตตานีอย่างเป็นทางการ

เมืองหนองจิกถูกยุบลงเป็นอำเภอหนึ่งของเมืองปัตตานีตามเดิม โดยในระยะแรกยังเรียกว่าอำเภอหนองจิกแต่ในระหว่าง พ.ศ. 2458 – 2481 เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอตุง ตามชื่อตำบลที่ตั้งของอำเภอ กระทั่งใน พ.ศ. 2481 จึงเปลี่ยนกลับมาเรียกว่า อำเภอหนองจิก ตามเดิม ต่อมาใน พ.ศ. 2483 ทางราชการได้อโอนอำเภอหนองจิกไปขึ้นกับอำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี วังเก่าหนองจิก แห่งนี้ เคยเป็นที่พำนักของเจ้าเมืองหนองจิกมาถึง 6 คน จนกระทั่งถึง พ.ศ. 2444 เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลขึ้น ได้ยุบหัวเมืองทั้งเจ็ด รวมเหลือเพียง 4 หัวเมืองคือ ปัตตานี สายบุรี ยะลา และนราธิวาส เมืองหนองจิกจึงถูกยุบลงเป็นอำเภอหนึ่งของปัตตานีตามเดิม และตั้งที่ว่าการที่ตำบลคลองใหม่ เวลาต่อมาจึงแยกออกตั้งเป็นอำเภอหนองจิกตามเดิม และตั้งที่ว่าการอำเภอที่ตำบลตุงมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้วังหนองจิก เคยเป็นสถานที่ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เสด็จทอดพระเนตร คราวเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมหัวเมืองปักษ์ใต้ และแวะเยี่ยมเมืองหนองจิก เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2432 (ร.ศ. 108)

หลังจากเจ้าเมืองหนองจิกคนสุดท้ายเสียชีวิตลง วังหนองจิกตกเป็นที่อยู่อาศัยของลูกหลานเจ้าเมืองระยะหนึ่ง ต่อมาได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของคุณเจริญจิตต์ ณ สงขลา ได้มอบกรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานและทำการขุดแต่ง ซ่อมแซม ปัจจุบันได้มอบหมายให้นางवलฉวี ณ สงขลา ซึ่งเป็นสะใภ้ของพระยาเพชรภิบาลนฤเบศร์เป็นผู้อยู่อาศัยและดูแลวัง

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังหนองจิก ตั้งอยู่เลขที่ 18 หมู่ 2 ตำบลตุง อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี พื้นที่ของวังแต่เดิมมีขอบเขตถึงที่ว่าการอำเภอนองจิกและทางหลวง ต่อมาในสมัยหลังได้แบ่งแยกที่ดินขายต่อบุคคลอื่น ดังนั้นเนื้อที่ของวังหนองจิกปัจจุบันจึงมีเฉพาะในขอบเขตของกำแพงวังประมาณ 1 ไร่เศษ มีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนหน้าวัง ทิศใต้ จดตะวันออก และทิศตะวันตกจดพื้นที่บ้านเรือนข้างเคียงวังหันหน้าออกไปทางทิศเหนือ

สภาพแวดล้อมของวังกำแพงด้านทิศเหนือ เป็นทางเข้า หลักมี 2 ประตู สภาพของกำแพงสภาพชำรุด กรมศิลปากรได้ใช้ไม้ค้ำยันกำแพงไว้ กำแพงด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ชำรุดเกือบทั้งหมด มีแต่เดิมประตูทางเข้าด้านละ 1 ประตู และกำแพงด้านทิศใต้ชำรุดเช่นกัน

ภายในกำแพงวังแต่เดิมมีสิ่งก่อสร้าง 3 หลัง ได้แก่ เรือนเจ้าเมือง เรือนพักเครื่องญาติ และเรือนครัว พื้นทางเดินเชื่อมระหว่างเรือน และพื้นจากเรือนเจ้าเมืองถึงกำแพงวังปูแผ่นอิฐดินเผาขนาดใหญ่ทุกด้านเว้นพื้นที่บางส่วนปลูกไม้ดอกไม้ผล ปัจจุบันเรือนเจ้าเมืองได้ถูกรื้อทิ้งเนื่องจากชำรุดเหลือแต่เนินดิน ต่อมากรมศิลปากรได้ทำการขุดแต่งลอกหน้าดินออก เผยให้เห็นฐานของเรือน และเป็นพื้นที่จัดตั้งศาลพระภูมิภายหลัง เรือนพักเครื่องญาติ ได้มีการบูรณะ ซ่อมแซมคงไว้ลักษณะและวัสดุก่อสร้างเดิมโดยกรมศิลปากรส่วนเรือนครัวชำรุดทั้งหมดคงเหลือแต่บันไดก่ออิฐทางด้านขึ้นหน้าครัว

รูปแบบและโครงสร้าง

กำแพงด้านหน้าวังทิศเหนือ ยาว 32 เมตร สูง 2.50 เมตร ก่ออิฐปูนฉาบหนา 45 เซนติเมตร มีประตูทางเข้าวัง 2 ประตู ขนาดสูง 2 เมตร กว้าง 1.10 เมตร กรอบไม้ กว้าง 18 เซนติเมตร แต่เดิมประตูวังหนองจิกทำด้วยไม้ 2 ข้าง กรอบประตูเป็นเสาก่ออิฐฉาบปูน กว้าง 50 เซนติเมตร สูงเสมอขอบบนของกำแพงเหนือไม้กรอบประตูก่ออิฐฉาบปูนทำเป็นรูปหน้าจั่ว เรียงอิฐฉาบปูนทำเป็นเส้นกรอบ 3 ชั้น กำแพงด้านทิศตะวันออก จากกำแพงวังหน้าถึงเรือนเครื่องญาติยาว 33 เซนติเมตร และความยาวของเรือนเครื่องญาติที่มีด้านหลังติดกำแพงยาว 16 เซนติเมตร รวมกำแพงด้านทิศตะวันออกยาว 49 เมตร มีประตูทางเข้าวัง 1 ประตู ส่วนกำแพงด้านทิศตะวันตกมีความยาวและประตูเข้าวังเช่นเดียวและกำแพงวังทางด้านทิศใต้ แต่ชำรุดทั้งหมด

วังหนองจิกมีลักษณะเป็นเรือน 2 ชั้น ชั้นล่างพื้นยกระดับเป็นห้องโถงขนาดใหญ่ชั้นบนเป็นห้องนอน และด้านหน้ามีมุขยื่น สันนิษฐานจากผังฐานของเรือนและการสัมภาษณ์รูปแบบหลังคาที่หน้ามุขคงจะเป็นหลังคาแบบจั่ว ส่วนตัวเรือนเป็นหลังคาแบบปั้นหย้า ด้านหน้าและ

ด้านหลังของเรือนมีระเบียงกันด้วยลูกกรงไม้กลึง ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เสนอความคิดเห็นว่า คงมีรูปแบบคล้ายคลึงกับอาคารที่ว่าการอำเภอหนองจิก (หลังเก่า) หรือที่ว่าการอำเภออื่นๆ ซึ่งร่วมสมัยเดียวกัน

ฐานของเรือนก่ออิฐถือปูน อิฐดินเผาสี่เหลี่ยมผืนผ้า จัดวางอิฐแนว 2 ก้อนหันด้านแคบ ไปชนด้านยาวของอิฐอีกก้อน เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดจะเห็นว่าชั้นล่างของการเรียงอิฐจะมีความกว้างกว่าเล็กน้อย ความหนาของฐานโดยทั่วไป มีขนาด 45 เซนติเมตร มีการเจาะฝังเสาไม้กลมเส้นผ่าศูนย์กลาง 25 เซนติเมตร บนฐานก่ออิฐเป็นระยะๆ ดังนั้นรูปแบบของเรือนเจ้าเมืองสันนิษฐานว่าเป็นเรือนที่มีชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูนส่วนชั้นบนเป็นเรือนไม้

เรือนพักเครื่องญาติ เป็นเรือนชั้นเดียวผนังก่ออิฐยกพื้นใต้ถุนทึบมีประตูเข้าออกขนาดเล็ก หลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา สร้างวางตามแนวยาวกำแพงด้านทิศตะวันออกแล้วหักมุมไปทางทิศตะวันตก บันไดขึ้นเรือนและราวบันไดก่ออิฐฉาบปูนปิดทึบ ประตูไม้บานเปิดคู่หน้าต่างไม้บานเปิดคู่ ฝังลูกกรงเหล็กเส้นตรงแนวตั้ง เรือนครัว จากฐานก่ออิฐแสดงให้เห็นว่า เรือนครัวมีการก่อสร้าง เป็นเรือนยาว ตามแนวกำแพงทางทิศตะวันตก ด้านหลังผนังชิดกำแพง ด้านหน้าหันไปทางทิศตะวันออก มีบันไดก่ออิฐ 5 ชั้น ยาวตลอดตัวเรือน ด้านสกัดทิศใต้มีกำแพงแบ่งพื้นที่เป็นที่อาบน้ำ ประกอบด้วยบ่อน้ำสี่เหลี่ยม และอ่างอาบน้ำก่ออิฐฉาบปูนรูปไข่ รูปแบบของเรือนครัวสันนิษฐานว่าคงจะเป็นเรือนชั้นเดียว ผนังก่ออิฐยกพื้นใต้ถุนทึบและหลังคาทรงปั้นหยา คล้ายคลึงกับเรือนพักเครื่องญาติ

6. วังระแงะ

ชื่อวัง : วังระแงะ

เจ้าเมืองผู้สร้าง : ต่วนตือเงาะ (พระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังษา)

ช่างผู้สร้าง : ช่างจากตรังกานู

ที่ตั้งปัจจุบัน : เลขที่ 2 บ้านกำแพงตาโก๊ะ ถนนจาดูรงค์ศรีมี ตำบลบางนา
อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส

สภาพแวดล้อม : ตั้งอยู่ห่างจากถนนจาดูรงค์ศรีมีประมาณ 80 เมตร ทิศเหนือ
จดแม่น้ำบางนรา ทิศใต้จดถนนจาดูรงค์ศรีมี ทิศตะวันออกจด
โรงอบและซื้อขายยางพาราบริษัทนราธิวาสสุขสันดารา จำกัด
ทิศตะวันตก ซึ่งเป็นด้านหน้าของเรือนจดพื้นที่โล่งและบ้านที่
ให้เช่า

จากการแบ่งแยกอำนาจการปกครองเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมืองในครั้งแรก ได้มีการแต่งตั้งต่วนนิตะเป็นเจ้าเมืองระแงะ ตั้งวังอยู่ที่ระแงะ (Legeh) ใกล้พรมแดนรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียและอยู่บนเส้นทางไปเหมืองทองโต๊ะโม๊ะ เมื่อต่วนนิตะ ถึงแก่กรรม เจ้าเมืองต่อมาคือ นิบงชู ได้ย้ายไปก่อสร้างวังที่ตันหยงมัส วังเจ้าเมืองทั้งสองแห่งปัจจุบันไม่ปรากฏร่องรอยให้เห็น เมื่อ นิบงชู ถึงแก่กรรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าแต่งตั้งให้ต่วนอันโตร์ บุตรของนิบงชู เป็นเจ้าเมืองระแงะและพระราชทานยศเป็นพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังษา เมื่อต่วนอันโตร์ถึงแก่กรรมก็ได้แต่งตั้งให้ต่วนตือเงาะเป็นเจ้าเมืองระแงะ และพระราชทานยศให้เป็นพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังษาเช่นกัน ต่อมาต่วนตือเงาะได้ย้ายมาก่อสร้างวังที่เมืองบางนรา (จังหวัดนราธิวาสปัจจุบัน)

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังระแงะ ตั้งอยู่เลขที่ 2 บ้านกำแพงตาโก๊ะ ถนนจาดูตรงศรีศรีมี ตำบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส อาณาเขตแต่เดิมของวังเจ้าเมืองกว้างขวางกว่าปัจจุบันมาก คือทิศเหนือจดแม่น้ำบางนราห่างจากเรือนประมาณ 150 เมตร ทิศใต้จดถนนจาดูตรงศรีศรีมี ทิศตะวันออกครอบคลุมพื้นที่โรงอบและซื้อขายยางพาราบริษัทนราธิวาสอนุชันทารา จำกัด ทิศตะวันตก เป็นด้านหน้าของเรือน จดบ้านเรือนให้เช่า ปัจจุบันวังเจ้าเมืองระแงะมีพื้นที่ประมาณ 1 ไร่เศษ เนื่องจากได้มีการขายที่ดิน และให้เช่าปลูกสร้างบ้านเรือน ร้านค้า โดยเฉพาะทางด้านทิศตะวันออก โรงอบและซื้อขายยางพาราได้ซื้อที่ดินของวังเจ้าเมืองระแงะ เข้ามาถึงครึ่งเรือนเจ้าเมืองโดยรอบ เว้นไว้เพียงตัวเรือนเจ้าเมืองที่ไม่ได้ครอบครองซึ่งได้พบหลักฐานอาณาเขตของวัง เป็นบ่อน้ำโบราณขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในอาคารโรงซื้อขายยางพาราของบริษัทดังกล่าว อยู่ห่างจากด้านหลังเรือนเจ้าเมืองประมาณ 50 เมตร

ปัจจุบันวังระแงะมีสภาพชำรุดทรุดโทรม เนื่องจากไม่มีผู้อยู่อาศัยคงมีแต่ผู้ดูแลเท่านั้น และต่อมาวังดังกล่าวได้ถูกทิ้งร้างไว้ จากการสำรวจภายในของวังพบว่าพื้นที่ชั้นล่างชำรุดเกือบทั้งหมด ฝาผนังและหน้าต่างยังคงอยู่ในสภาพดี ส่วนชั้นบนทางขึ้นบันได พื้นเรือน ฝาผนัง โครงสร้างหลังคายังมีสภาพดี เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นลายฉลุไม้เสียหายไปบางส่วน

รูปแบบและโครงสร้าง

วังระแงะเป็นเรือนขนาดใหญ่คล้ายเรือน 4 หลังติดต่อกัน เมื่อมองจากรูปทรงหลังคา ด้านหน้าเป็นเรือนที่มี 3 หลังคาเรือน ตรงกลางเป็นหลังคาทรงมนิลาขนาดด้วยเรือนหลังคาทรงปั้นหยาทางซ้ายและขวาแบบชั้นเดียว ส่วนด้านหลังเรือนเป็นเรือน 2 ชั้นขนาดใหญ่ และมีการทำหลังคาทรงปั้นหยาแบบ 2 ชั้น แต่หันด้านกว้างรับกับด้านลึกของเรือนด้านหน้าทั้ง 3 หลัง อย่างไรก็ตามทั้ง 4 หลัง มีพื้นที่และหลังคาเชื่อมกันทั้งหมด และเป็นเรือนแบบมุสลิมใต้ถุนโล่ง หลังคามุงด้วยกระเบื้องดินเผา เสาเรือนไม้สี่เหลี่ยมตั้งอยู่บนดินเสาที่มีทั้งแบบซีเมนต์และก่ออิฐฉาบปูนขนาดใหญ่ ฝาผนังเรือนเป็นฝาผนังไม้กระดานเข้าลิ้น ตามแนวตั้งไม่เหมือนเรือนเจ้าเมืองอื่นที่ตีซ้อนทับตามแนวนอน หน้าต่างไม้บานคู่เปิดออกทำเป็นแบบลูกฟัก เหนือหน้าต่างที่ช่องแสง แต่โดยทั่วไปเป็นประตูแบบสี่เหลี่ยมเหนือประตูที่ช่องแสงเป็นไม้ฉลุ จากช่องแสงถึงใต้หลังคา เป็นลายฉลุไม้ระบายอากาศ ซึ่งมีทุกด้านรอบตัวเรือน

ชั้นบนของวังระแงะ เมื่อขึ้นจากบันไดจะพบพื้นที่โล่งระดับเดียวกับกว้างขวางแต่เดิมมีกั้นห้องนอนของเจ้าเมือง ปัจจุบันได้ย้ายไปกั้นห้องชั้นล่างแทน จึงสามารถมองเห็นโครงสร้างของหลังคาเรือนด้านหลังแบบปั้นหยาทั้งหมด เนื่องจากไม่มีฝาเพดาน ชั้นบนของเรือนจึงมีลักษณะคล้ายกับห้องใต้หลังคา บริเวณริมพื้นที่ซึ่งหลังคามีระดับเอียงลาดลงเหลือความสูงเพียง 1 เมตร ทำเป็นฝาผนังห้องและเจาะช่องหน้าต่างใช้บานเลื่อนไม้จริงเป็นบานเปิดปิดที่ช่องหน้าต่างปิดด้วยลายฉลุไม้ทุกแห่ง โครงสร้างหลังคาใช้ไม้ที่มีขนาดใหญ่และหนามาก คุ้มกันแข็งแรง ส่วนเอียงลาดของหลังคาที่มาบรรจบกันมีรางน้ำทำด้วยไม้จริง สภาพยังใช้งานได้ดี นอกจากนั้นยังได้มีเจาะช่องแสงที่หลังคาบางแห่งใช้กระจกใสแทนการมุงกระเบื้อง

7. วังยะลา

ชื่อวัง : วังยะลา
 เจ้าเมืองผู้สร้าง : เต็งกูสุไลมาน
 ช่างผู้สร้าง : ช่างพื้นเมือง
 ที่ตั้งปัจจุบัน : เลขที่ 34 หมู่ 2 ตำบลเปาะเส็ง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
 สภาพแวดล้อม : วังยะลาอยู่ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 300 เมตร เป็นทาง
 แยกถนนดินทางเข้าวัง ก่อนถึงเรือนเจ้าเมืองเป็นเรือนเครือ
 ญาติเจ้าเมืองปลูกสร้างในบริเวณวัง จำนวน 2 หลัง
 เรือนเจ้าเมืองตั้งอยู่บนที่โล่งล้อมรอบด้วยป่าโปร่งและสวนยาง
 พื้นที่ของวังทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันออกจดป่าโปร่งและ
 สวนยาง ทิศตะวันตกจดถนนดินทางเข้าวังเรือนเจ้าเมืองหัน
 หน้าไปทางทิศใต้ สภาพของเรือนเจ้าเมืองชำรุดทรุดโทรมมาก

หลังจากกองทัพสยามได้ปราบปรามการต่อต้านอำนาจโดยตัวนสุหลง เจ้าเมืองปัตตานีได้แล้วจึงได้แต่งตั้งเจ้าเมืองขึ้นใหม่ คือ นิยูโซฟ เป็นเจ้าเมืองปัตตานี นายเม่นเป็นเจ้าเมืองหนองจิก นายเหมสหายเป็นเจ้าเมืองยะลา นิบงซูเป็นเจ้าเมืองระแงะ นายเหมสหายได้ไปสร้างวังเจ้าเมืองอยู่ที่กูบังดีอรัส (บ้านวังตระ อำเภอเมืองยะลา) ต่อมานายเหมสหายได้ไปเป็นเจ้าเมืองยะหริ่ง เจ้าเมืองสงขลาจึงแต่งตั้งนายเมืองสงขลามารเป็นเจ้าเมืองยะลา และได้ย้ายวังเจ้าเมืองไปสร้างที่หมู่บ้านสะเตงริมฝั่งคลอง

เมื่อนายเม่นเจ้าเมืองหนองจิกถูกปล่อยออก นายเมืองก็ถูกปล่อยออกเช่นกัน จึงมีการแต่งตั้งให้เต็งกูฮัมหมัดซอและ เป็นเจ้าเมืองยะลา และได้ย้ายวังเจ้าเมืองไปตั้งที่หมู่บ้านยะลาอีกครั้ง และต่อมาเต็งกูสุไลมาน บุตรเต็งกูฮัมหมัดซอและได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองยะลา ได้ไปสร้างวังเจ้าเมืองอยู่ที่หมู่บ้านบันนังบารู (บ้านใหม่)

ที่ตั้งและสภาพแวดล้อม

วังยะลา ตั้งอยู่เลขที่ 34 หมู่ 2 ตำบลเปาะเส็ง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ห่างจากสามแยกบ้านเนียงที่อยู่บนเส้นทางยะลา-ยะหา เข้าไปที่หมู่บ้านนาใหม่ ระยะทาง 3 กิโลเมตร แยกเข้าไปตามถนนดินห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 300 เมตร บริเวณพื้นที่วังประมาณ 3 ไร่ เป็นที่โล่งไม่ปรากฏให้เห็นกำแพง มีอาณาเขตทิศเหนือจดสวนยางและป่าโปร่ง ทิศใต้จดป่าโปร่ง ทิศตะวันออกจดสวนยาง ทิศตะวันตกจดถนนทางเข้าวัง บริเวณโดยทั่วไปพื้นดินปกคลุมด้วยหญ้ารก บางส่วนปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ไม่เป็นระเบียบมากนัก เรือนหันหน้าไปทางทิศใต้ ในบริเวณพื้นที่ของวังมีสิ่งปลูกสร้าง คือ เรือนเจ้าเมืองและบ้านพักอาศัยของเชื้อสายเจ้าเมืองที่ปลูกอยู่ห่างๆ เรือนเจ้าเมืองที่บ้านนังบารูนี้เจ้าเมืองได้อยู่อาศัยอยู่ถึงอายุ 70 ปี และบุตรเจ้าเมืองชื่อกูมาโซ ได้อาศัยต่อมาจนถึงอายุ 70 ปีเช่นกันเมื่อถึงแก่กรรมบุตรของกูมาโซชื่อกูเลาะ ได้อาศัยมาจนถึงอายุ 73 ปี ต่อมาน้องชายกูหะมะเข้าอาศัยอยู่จนสภาพบ้านเรือนผุพังชำรุดไม่ปลอดภัย จึงได้ไปปลูกสร้างเรือนใหญ่ใหม่อยู่ในบริเวณวังเจ้าเมือง เช่นเดียวกับนายกูบากาและห่างจากวังเจ้าเมืองไป 1 กิโลเมตรมีคลองที่ใช้เชื่อมต่อแม่น้ำปัตตานีใช้เป็นเส้นทางคมนาคมอีกสายหนึ่ง

รูปแบบและโครงสร้าง

วังยะลาเดิมมี 3 หลัง คือ เรือนว่าราชการ เรือนพักอาศัย และเรือนครัว แต่ได้ผู้พิงชำระ รื้อถอนออกไปเหลือเพียงหลังเดียว เป็นเรือนว่าราชการ ซึ่งถูกทิ้งร้างไว้ไม่มีผู้อยู่อาศัย รูปแบบของเรือนเป็นเรือนชั้นเดียว ขนาดใหญ่ใต้ถุนสูง เสาของเรือนทำด้วยไม้ ขนาด 23x23 เซนติเมตร วางบนดินเสา หล่อด้วยซีเมนต์ ขนาด 40x40 เซนติเมตร สูง 60 เซนติเมตร ทำด้านบนคอคดให้มีขนาดเท่าเสา ช่วงคอคดสูง 45 เซนติเมตร ซึ่งยังคงเหลือดินเสาแบบนี้เพียงไม่กี่ต้น ส่วนอื่นใช้ดินเสานขนาดเล็ก และเสาเรือนขนาดอื่นๆ แตกต่างกันไป ฝาผนังเรือนไม้กระดานตีซ้อนทับตามทางยาว หลังคาทรงมนิลามุงกระเบื้องดินเผา ที่หน้าจั่วทำเป็นรัศมีดวงอาทิตย์ ด้านข้างของส่วนหลังเรือนมีบ่อน้ำขนาดใหญ่ เรือนเจ้าเมืองยะลาหลังนี้มีสภาพชำรุดทรุดโทรมมาก โครงสร้างของเรือนส่วนใหญ่ชำรุดผุพัง เช่นหลังคาส่วนใหญ่รื้อ กระเบื้องหลุดไม่สามารถป้องกันฝนและแสงแดดพื้นของเรือนผุพังไม่สามารถเดินบนเรือนได้ หน้าต่างหลุดเกือบทั้งหมด และโครงสร้างของเรือนชำรุดทำให้ตัวเรือนเอียง คาดว่าอีกไม่นานเรือนคงทรุดลงทิ้งหลัง

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ หมายถึงที่พักเจ้าเมืองหรือขุนนางก่อนมีเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ได้แก่ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องไว้ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้อง

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยววัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

การวิจัยศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวแล้วแต่เป็นแหล่งทรัพยากรที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของเมือง งานฝีมือของช่างท้องถิ่น และภูมิปัญญาท้องถิ่นของหัวเมืองชายแดนภาคใต้ ได้แก่ พระราชวัง วัด โบราณสถาน และชุมชน การศึกษาความหมายของการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยววัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องสำคัญเพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวดำเนินไปอย่างเป็นระบบ และเพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการท่องเที่ยวและการท่องเที่ยววัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น

1. ความหมายและคำจำกัดความของการท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สรุปได้ดังนี้

ทิวตันน์ รัตนเกตุ (2542 : 24) ได้กล่าวถึงความหมายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม “การท่องเที่ยวโดยเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติที่ต้องการได้ความรู้ทางนิเวศวิทยาจากผู้มีความรู้เรื่องนั้นๆ อย่างแท้จริง เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่เข้าไปมีความรู้เพิ่มขึ้น รวมถึงการสัมผัสธรรมชาติ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในท้องถิ่นและความเป็น

เอกลักษณ์เฉพาะถิ่นที่ต้องการรักษาไว้” นอกจากนี้ในต่างประเทศ ได้แก่ สมาคมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ให้ความหมายในลักษณะเดียวกันว่าการท่องเที่ยวที่มีจุดหมายไปสู่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติต่างๆ เพื่อความเข้าใจในวัฒนธรรมและธรรมชาติของสถานที่ โดยไม่รบกวนการเปลี่ยนแปลงสภาพทางชีววิทยาของพื้นที่และชาวบ้านโดยรวม คือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ชูเกียรติ นพเกตุ (2542 : 29) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาวัฒนธรรมว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นต่างๆ และเป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ทั้งในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เช่น ชมโบราณสถาน ศิลปะหรือการแสดงต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ที่กล่าวมาแล้วนี้ ยังมีผู้ให้ความหมายไว้หลายทัศนะ เช่น เป็นการเข้าไปสัมผัสกับประเพณี ทัศนคติ และแบบแผนการดำเนินชีวิตที่มีเอกลักษณ์เฉพาะของสังคมนั้น เป็นการเดินทางของนักท่องเที่ยวในสถาบันหรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียง จะท่องเที่ยวไปในประเทศที่มีวัฒนธรรมน่าสนใจเพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยาและสังคม เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อชมศิลปะนาพวรรณในหอศิลป์ เช่น ดนตรีหรือละคร เพื่อนมัสการศาสนาที่สำคัญๆ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ (2549 : 5) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่า วัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ โบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญทางศาสนา และงานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ งานเทศกาล ประเพณี งานศิลปหัตถกรรม และสินค้าของที่ระลึกในรูปแบบต่างๆ รวมถึงวิถีชีวิตและอัยาศัยไมตรีของประชาชนในท้องถิ่น และวัฒนธรรมที่นำมาใช้ประโยชน์ในการท่องเที่ยวนั้นเป็นวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุหรือมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่จะนำมาพัฒนาให้เป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว ได้แก่ แหล่งท่องเที่ยวโบราณวัตถุสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ ศาสนสถาน งานศิลปกรรม สถาปัตยกรรม นาฏศิลป์ และการละเล่นพื้นบ้าน เทศกาลงานประเพณี งานศิลปหัตถกรรมสินค้าท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และอัยาศัยไมตรีของคนไทย

สามพร มณีไมตรีจิต (2539 : 14) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาและเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะ และเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ทั้งที่มีมานานแล้วและที่จัดขึ้นเป็นการเฉพาะหรือเป็นการท่องเที่ยวที่ใช้วัฒนธรรมเป็นวัตถุดิบหรือใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (2540 : 1 - 10) กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยว เป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญาสร้างสรรค์ เคารพต่อสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คน หรือสามารถกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือ การท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจในความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความเกี่ยวโยงพึ่งพาไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ส่วนประกอบทางวัฒนธรรมที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวในเชิงของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมประกอบไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์งานหัตถกรรม กิจกรรมทางประเพณี ภาษา อาหาร ศิลปะ

องค์การท่องเที่ยวระหว่างประเทศ (International Union for Official Tourism Organization : IUOTO) ระบุว่า การท่องเที่ยวอาจกำหนดได้โดยเงื่อนไข 3 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเดินทางจากที่อยู่ที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว (Temporary)
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ (Voluntary)
3. เป็นเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใดๆ ก็ตาม ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้

องค์การสหประชาชาติได้จัดการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศขึ้น ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี เมื่อปี ค.ศ. 2506 และได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้ การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทาง (Travel) ที่มีเงื่อนไข 3 ประการ คือ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2548 : 5)

1. การเดินทาง (Travel) หมายถึง การเดินทางที่ไม่ได้ถูกบังคับหรือเพื่อสินจ้าง โดยมีการวางแผนการเดินทางจากสถานที่หนึ่งไปยังอีกสถานที่หนึ่ง และใช้ยานพาหนะนำไปเป็นระยะทางไกลหรือระยะทางไกลก็ได้

2. จุดหมายปลายทาง (Destination) หมายถึง จุดหมายปลายทางที่จะไปอยู่เป็นการชั่วคราวแล้วต้องเดินทางกลับที่อยู่เดิมหรือภูมิลำเนาเดิม โดยเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกเดินทางไปเยือนและใช้เวลาหนึ่งอยู่ ณ ที่นั้น ซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่พอเพียงสำหรับตอบสนองความต้องการและความพอใจให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือน

3. ความมุ่งหมาย (Purpose) หมายถึง การมีความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ในการเดินทางใดก็ได้ที่ไม่ใช่เพื่อการประกอบอาชีพหรือหารายได้ โดยมีความมุ่งหมายในการเดินทางอยู่หลายอย่างด้วยกัน ซึ่งผู้เดินทางคนหนึ่งอาจมีความมุ่งหมายในการเดินทางมากกว่าหนึ่งอย่างก็เป็นได้

จากความหมายและแนวคิดการท่องเที่ยว ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันไป ทั้งเพื่อการพักผ่อนแสวงหาความรู้ เพื่อการประกอบธุรกิจ การท่องเที่ยวยังมีส่วนส่งเสริมด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เศรษฐกิจท้องถิ่น ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ปัจจุบันการท่องเที่ยวได้เน้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชน

2. ความหมายและคำจำกัดความของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

การท่องเที่ยววัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมากเพราะสัมพันธ์กันทางด้านคุณค่าทางประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิต เรื่องราวของชุมชน ตลาดเก่า สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ความหมายและคำจำกัดความของการท่องเที่ยววัฒนธรรมมี ดังนี้

การท่องเที่ยววัฒนธรรมเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งๆ ที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม เช่น ปราสาท พระราชวัง วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิถีชีวิต ศิลปะ และสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิต

ของผู้คนในแต่ละยุคแต่ละสมัย นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของผู้คนในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนในปัจจุบัน

สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว (2550 : 60) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยววัฒนธรรมไว้ว่า

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่นักท่องเที่ยวปรารถนาที่จะเรียนรู้ศิลปวิทยาการที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาติต่างๆ ในสถาบันหรือสถานศึกษาที่มีชื่อเสียงหรือในประเทศที่มีวัฒนธรรมเป็นที่น่าสนใจของเขา ก็จะท่องเที่ยวไปยังประเทศนั้นๆ เพื่อศึกษาพิจารณาชีวิตความเป็นอยู่ในแง่มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา เพื่อชมโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เพื่อติดตามความเจริญทางวัตถุและเทคโนโลยีปัจจุบัน เพื่อชมสิ่งศิลปะนานาพรรณในหอศิลป์ เพื่อนมัสการศูนย์ศาสนาที่สำคัญๆ เพื่อร่วมปฏิบัติในงานมหกรรมและงานฉลอง เพื่อชมการแสดงทางศิลปะครั้งสำคัญๆ ฯลฯ การเดินทางโดยมีเหตุจูงใจ ดังกล่าวเรียกว่าเป็น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กุลธิดา สามะพุทธิ (2540 : 38) กล่าวถึงการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ดังนี้

การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ผู้อื่น และย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสรรพสิ่งในโลกที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และสิ่งสำคัญประการแรกของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม คือการศึกษา เช่น เมื่อจะไปเที่ยวนครวัด จำเป็นต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชนชาติ วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของผู้คนในอดีตซึ่งจะทำให้เราทราบในแรงบันดาลใจในการสร้างสถาปัตยกรรมที่ยิ่งใหญ่เช่นนั้นได้ นอกจากนี้การเรียนรู้สิ่งที่เป็นวิถีชีวิตปัจจุบันทั้ง ภาษา วัฒนธรรม อาหาร ความเป็นอยู่ของประชาชนที่ได้ไปเยือนก็เป็นเรื่องที่สำคัญเช่นกัน

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยววัฒนธรรม คือ การไปท่องเที่ยวยังแหล่งวัฒนธรรม แหล่งโบราณสถาน การเยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ การชมงานศิลปะแขนงต่างๆ หรือการไปท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ประวัติศาสตร์ ศิลปะ ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของท้องถิ่น ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ และเพิ่มพูนประสบการณ์ใหม่ๆ ตลอดจนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรทางวัฒนธรรม

3. วัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

การท่องเที่ยววัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ประกอบไปด้วยการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นด้านศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราวและคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การบริโภค ความเชื่อ ศาสนา จารีต และประเพณี ล้วนแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมขึ้น

4. หลักการของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

จากแนวคิดของการท่องเที่ยววัฒนธรรมนำไปสู่หลักการของการท่องเที่ยววัฒนธรรม ทั้งหมด 4 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ความสำคัญ คุณค่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของทรัพยากรวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ข้อมูล ที่ได้เพื่อให้นักท่องเที่ยวใช้ประกอบการเที่ยวชม เพื่อเพิ่มประสบการณ์การเรียนรู้และเข้าใจใน ทรัพยากรวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งชุมชนยังภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน

2. เป็นการท่องเที่ยวที่ปลูกฝังคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดความรัก ห่วงแหน รักษาทรัพยากรวัฒนธรรมในท้องถิ่น นอกจากนี้คนในชุมชนท้องถิ่นยังมีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว และได้รับประโยชน์ตอบแทนที่ยุติธรรมจากการท่องเที่ยว อาทิ การ จ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการขนส่ง การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

3. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว ในด้านวัฒนธรรมและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

4. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการเคารพวัฒนธรรมของแต่ละท้องถิ่น รวมทั้งเคารพในวัฒนธรรม ศักดิ์ศรี และผู้คนของตนเอง

5. องค์ประกอบของการท่องเที่ยววัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยววัฒนธรรมไว้ ดังนี้ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549 : 288) ได้แบ่งองค์ประกอบของการ ท่องเที่ยววัฒนธรรมไว้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นการ ท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น โดยมีสิ่งดึงดูดใจทั้งหมด 10 ประการ คือ

1.1 ประวัติศาสตร์และร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังปรากฏ ให้เห็น

1.2 โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่างๆ

1.3 งานสถาปัตยกรรมเก่าแก่ดั้งเดิมในท้องถิ่นและสิ่งปลูก สร้าง ผังเมือง รวมทั้งซากปรักหักพัง

1.4 ศิลปะ หัตถกรรม ประติมากรรม ภาพวาด รูปปั้นและ แกะสลัก

1.5 ศาสนา และพิธีกรรมต่างๆ ทางศาสนา

1.6 ดนตรี การแสดงละคร ภาพยนตร์ และมหรสพต่างๆ

1.7 ภาษา วรรณกรรม รวมถึงระบบการศึกษา

1.8 วิถีชีวิต เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย การทำอาหาร ธรรมเนียม การรับประทานอาหาร

1.9 ประเพณี วัฒนธรรมพื้นบ้าน ขนบธรรมเนียมและ เทศกาลต่างๆ

1.10 ลักษณะงานหรือเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีการนำมาใช้ เฉพาะในท้องถิ่น

2. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยให้ชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือการจัดการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ และได้ผลประโยชน์ตอบแทนอย่างยุติธรรม เพื่อการกระจายรายได้และยกระดับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่น

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การท่องเที่ยววัฒนธรรมต้องมีระบบการจัดการที่เหมาะสมในการพัฒนาโดยต้องคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของพื้นที่ รวมถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในด้านวัฒนธรรม การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมสามารถใช้แนวคิดการท่องเที่ยววัฒนธรรมในการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม โดยเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเป็นคุณค่าของศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น และชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในมรดกวัฒนธรรมของตน

6. เส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ หรือ International Council on Monuments and Sites ICOMOS (วันสาต ศรีสวรรณ. 2552 : 48-54 ; อ้างอิงมาจาก คณะกรรมการโบราณสถานแห่งชาติว่าด้วยสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ. 2546 : 20) ได้ให้ความหมายของเส้นทางวัฒนธรรม (Cultural Routes) ไว้ดังนี้

เส้นทางวัฒนธรรม คือ เส้นทางบก เส้นทางน้ำ หรือทั้งสองอย่างรวมกัน หรือเส้นทางประเภทอื่นๆ ที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพอันโดดเด่นของการพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และประเพณี แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่มีพัฒนาการมาอย่างสืบเนื่องและแสดงให้เห็นถึงภายในประเทศหรือระหว่างภูมิภาคในแต่ละช่วงเวลาที่สำคัญ รวมถึงมรดกทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้

Rischarlds (2007 : 33) กล่าวถึง เส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมว่ามีขอบเขตที่กว้างมากเพราะประกอบด้วยองค์ประกอบหลายๆ ด้านที่แตกต่างกัน ทั้งทางด้านภูมิศาสตร์ รูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่ ในเงื่อนไขทางภูมิศาสตร์สามารถแบ่งเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมได้เป็น

1. ระดับท้องถิ่น เช่น เส้นทางวรรณคดีที่ดับลิน ประเทศเยอรมัน (Literary Dublin) หรือ เส้นทางเทศกาลคูมาราที่กาฐมัณฑุ ประเทศเนปาล (The Kumara Festival Route in Katmandu)

2. ระดับภูมิภาค, ระดับแคว้น เช่น เส้นทางไวน์ในประเทศฝรั่งเศส (Rue De Vins) หรือ ถนนสายโรแมนติกในประเทศเยอรมัน (The Romantische Strasse)

3. ระดับชาติ เช่น เส้นทางจากเทือกเขาแอลป์สู่ทะเลบอลติกในประเทศเยอรมัน (The route "From the Alps to the Baltic Sea") เป็นต้น

4. ระดับนานาชาติ เช่น เส้นทางสายไหม หรือเส้นทางของเมืองฮันเซียติก (The Route of Hanseatic Towns)

นอกจากนี้ยังมีรูปแบบการเดินทางอีกหลายประเภทในการท่องเที่ยววัฒนธรรม ซึ่งในหนึ่งองค์ประกอบของการเดินทางท่องเที่ยวอาจมีวิธีการเดินทางที่หลากหลาย เช่น

1. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการเดินเท้า โดยมากแล้วจะอยู่ในเส้นทางศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น A close-up of Porto
2. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการใช้บริการขนส่งสาธารณะในการเดินทางโดยมากจะใช้ในเมืองใหญ่ๆ เช่น รถประจำทางสาย 100 ในเบอร์ลิน หรือ Tramp No.3T ที่เฮลซิงกิ ประเทศฟินแลนด์ เป็นต้น

3. การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ เป็นที่นิยมมากในภูมิภาคอเมริกาเหนือ เช่น the Tennessee Scenic Highway หรือ The Lewis and Clark Trail เป็นต้น

4. การเดินทางท่องเที่ยวโดยใช้รถจักรยาน โดยต้องเป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อกากรถยนต์หรือเส้นทางเดินเท้า แต่การใช้รถจักรยานต้องพัฒนาถนนให้มีเส้นทางสำหรับรถจักรยาน โดยเฉพาะเพื่อความปลอดภัยของผู้ปั่นจักรยาน เช่น ถนนคิงส์ในประเทศฟินแลนด์ (The King's Road)

5. การเดินทางท่องเที่ยวโดยการขี่ม้าซึ่งในปัจจุบันมีอยู่ไม่มาก และมีโอกาสที่จะพัฒนาได้อีก เช่น การขี่ม้าชมภูเขาไฟที่ไอซ์แลนด์

6. การชมทิวทัศน์ใต้ท้องทะเลโดยใช้เรือที่พื้นเป็นกระจกเป็นพาหนะในการเดินทาง นักท่องเที่ยวสามารถเห็นทิวทัศน์ใต้ท้องทะเลได้จากในเรือ

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เส้นทางวัฒนธรรมมีรูปแบบการเดินทางที่หลากหลาย โดยอาจเป็นได้ทั้งเส้นทางบก เส้นทางน้ำ เส้นทางเดินเท้า เส้นทางจักรยานฯ เส้นทางวัฒนธรรมจะแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตของผู้คน ชุมชน สภาพภูมิศาสตร์ที่มีการพัฒนาการสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

1.2.1 ความหมายและคำจำกัดความของทรัพยากรทางวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์ (2551 : 5) ได้กล่าวถึงความหมายและคำจำกัดความของทรัพยากรทางวัฒนธรรมไว้ว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรม มาจากคำศัพท์ในภาษาอังกฤษคือ Cultural Resource ซึ่งเป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกาช่วงทศวรรษที่ 1970s นิยมใช้กันในหมู่นักโบราณคดี และนักประวัติศาสตร์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 (ค.ศ. 1981) National Park Service (NPS) ได้นิยามความหมายทรัพยากรทางวัฒนธรรมขึ้นใหม่ สามารถสรุปความหมายของทรัพยากรทางวัฒนธรรมได้ดังนี้

1. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมมีความหมายครอบคลุมถึงสิ่งที่จับต้องได้ (Tangible) และสิ่งที่จับต้องไม่ได้ (Intangible)

2. ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นตัวแทนหรือสื่อแสดงถึงวัฒนธรรม เหตุการณ์และกิจกรรมต่างๆ ของมนุษย์ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ทรัพยากรทางวัฒนธรรม หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้นมีคุณค่าทาง โบราณคดี ประวัติศาสตร์ ศิลปะ สถาปัตยกรรม ชีวิตและวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชน เทศกาล ขนบธรรมเนียม งานประเพณีประจำปี สิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเป็นทั้ง วัตถุประสงค์และเป็นส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หรือ “จุดขาย” ของการท่องเที่ยวเป็นสิ่ง ดึงดูดใจที่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้เพิ่มพูนความรู้ และทำให้ทัศนคติ กว้างออกไป พิสิฐ เจริญวงศ์ (2542 : 60) ได้กล่าวถึงทรัพยากรวัฒนธรรมไว้ว่า มีทั้งของเก่าจาก อดีตเป็นมรดกที่เหลือนำมาถึงคนในรุ่นปัจจุบันและมีสิ่งของที่สร้างขึ้นมาองค์ประกอบของวัฒนธรรมมีทั้ง วัฒนธรรมทางวัตถุ (Material Culture) ในรูปของวัตถุ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ และภูมิทัศน์วัฒนธรรม ที่ยังดำรงอยู่ (Living Culture) หรือวัฒนธรรมที่แสดงออก (Expressive Culture) เช่น ดนตรี งานฝีมือ ศิลปะ วรรณคดี ประเพณีบอกเล่า และภาษา ฯลฯ ซึ่งเป็นความต่อเนื่องจากอดีตถึง ปัจจุบันและผ่านไปยังอนาคตโดยที่วัฒนธรรมนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้เรื่อยๆ

স্যันตร์ ไพโรชาญจิตร (2547 : 3) ให้ความหมายของทรัพยากร วัฒนธรรมไว้ว่า ทรัพยากรวัฒนธรรม หมายถึง ส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ทั้งที่ เป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ สิ่งก่อสร้างที่จับต้องมองเห็นได้ (Tangible Form) และที่เป็นความหมาย ความรู้ ภูมิปัญญา ความเชื่อ กฎระเบียบแบบแผนเพื่อการปฏิบัติ จินตนาการ ความรู้สึกนึกคิด ศิลปะและการแสดงออก ที่ไม่สามารถจับต้องหรือสัมผัสทางกายภาพได้ (Intangible Form) ซึ่งเป็น สิ่งที่สามารถจัดการให้เกิดประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของมนุษย์ในแต่ละชุมชน แต่ละสังคม แต่ละยุค สมัยได้ และทรัพยากรวัฒนธรรมในสังคมปัจจุบันประกอบด้วยสิ่งที่เป็นมรดกที่สืบทอดมาจากอดีต และสิ่งที่ยังมีการสร้างสรรค์ดัดแปลงขึ้นมาใหม่เพื่อใช้สอยให้สมประโยชน์ในการแก้ปัญหาต่างๆ ของ ชุมชนและสังคม

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทรัพยากรวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มีมนุษย์ สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทั้งในรูปของวัตถุ สิ่งก่อสร้าง งานประเพณี วัฒนธรรม เป็นสิ่งที่สังคมสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันและส่งผ่านไปถึงอนาคต สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนมี คุณค่าและมีความหมายต่อสังคม

1.2.2 การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมไว้ สรุปได้ดังนี้

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545 : 206-211) ได้กล่าวถึง ทรัพยากรวัฒนธรรมไว้ว่า มีหลากหลายประเภท การนำทรัพยากรวัฒนธรรมมาใช้เพื่อการท่องเที่ยว ต้องมีการศึกษา การวางแผน และการบริหารจัดการอย่างรอบคอบ เพื่อให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรม หรือแหล่งท่องเที่ยวอยู่ได้อย่างยั่งยืน โดยเกิดความสมดุลระหว่างการพัฒนาการอนุรักษ์ ทรัพยากร วัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์และศาสนสถาน โดยมีแนวทางในการจัดการแบ่งประเภทได้ตาม รายละเอียด ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์ คือ พื้นที่ที่มีความสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ ศิลปะและพัฒนาการของชุมชนในอดีตเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญ ดังนั้นการจัดการทรัพยากรประเภทย่านประวัติศาสตร์ต้องคำนึงถึงหน้าที่หลักของทรัพยากรเป็นสำคัญ

ย่านประวัติศาสตร์ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ประเภทเมืองที่มีการอยู่อาศัยสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การจัดทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทย่านประวัติศาสตร์ สามารถทำได้ในหลายแนวทางด้วยกันไม่ว่าจะเป็นการปรับปรุงทัศนียภาพในเขตเมืองเช่น การปลูกต้นไม้เพื่อให้เกิดความร่มรื่น การจัดระเบียบของชุมชนทำน้าบ้านให้น่ามอง เป็นต้น ซึ่งย่านประวัติศาสตร์ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิตเพราะมีการอยู่อาศัยของคนในชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้เข้าใจถึงความหมาย ความเป็นมา และความสำคัญของเมืองหรืออย่างนั้นได้ดียิ่งขึ้น โดยการให้ความรู้ อาจอยู่ในรูปของการจัดทำคู่มือแนะนำชมหรือจากการบอกเล่าโดยคนในท้องถิ่น

เนื่องจากย่านประวัติศาสตร์ของเมืองยังเป็นพื้นที่ที่มีการประกอบชีวิตประจำวันตามปกติในการจัดการจึงต้องมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนในย่านนั้นๆ ด้วย โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเมื่อชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดการตั้งแต่ขั้นตอนแรกเพื่อให้ชุมชนรับรู้ว่าจะมีอะไรเกิดขึ้นกับชุมชน รวมถึงชุมชนจะได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นภายในชุมชนที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนจะได้เรียนรู้ถึงการรักษาไว้ซึ่งเอกลักษณ์และวิถีชีวิตของชุมชนการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นทำได้หลายวิธี อาทิ การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรู้ล่วงหน้าในเรื่องต่างๆ สอบถามทัศนคติและความคิดเห็น จัดประชุมตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการวางแผนการจัดการต่างๆ เป็นต้น

2. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทศาสนา

สินชัย กระบวนแสง (2550 : 226) ได้กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมประเภทศาสนา ไว้ว่า โดยทั่วไปแล้วศาสนสถานทุกแห่งไม่อาจถือได้ว่าเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เนื่องจากศาสนสถานนี้นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชมมักจะเป็นศาสนสถานที่มีความสำคัญในด้านความเป็นมา ประวัติบุคคล ประวัติของท้องถิ่นและของชาติหรือมีศิลปะกรรมที่สำคัญ ผู้ที่เข้ามาเยี่ยมชมศาสนสถานมักจะมาเคารพสักการะศรัทธามากกว่าที่จะมาชมความงดงามหรือความสำคัญของศาสนสถาน ลักษณะการเยี่ยมชมในลักษณะนี้จึงมีความแตกต่างกันตามความสมัครใจ ความเชื่อ

ภราเดช พยัฆวิเชียร (2544 : 30) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวไว้ ดังนี้ เนื่องจากวัดเป็นสถานที่ที่สถาปัตยกรรมอันเป็นเอกลักษณ์และได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก หากมีการพัฒนาอย่างถูกวิธีก็จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งได้เพราะวัดเป็นแหล่งที่รวบรวมศิลปะ สถาปัตยกรรม งานฝีมือของช่างแขนงต่างๆ ไปจนถึงสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม ในการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการจัดการในเรื่องของการวางแผน โดยการแยกสัดส่วนให้ชัดเจนระหว่างเขตพุทธาวาสกับเขตสังฆาวาส สิ่งก่อสร้างใดที่ต้องการก่อสร้างเพิ่มเติมก็ควรดูรูปแบบของสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับท้องถิ่นนั้นๆ ใช้วัสดุที่คงทนและสอดคล้องกับประโยชน์ใช้สอยโดยอาจสร้างเป็นศาสนสถานก็ได้ นอกจากนี้การซ่อมแซมโบราณสถานภายในวัดต้องศึกษาในเรื่องของการบำรุงรักษา การซ่อมแซมและการดูแลอาคารสถานที่จากหน่วยงานที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนี้ อาทิ กรมศิลปากร เป็นต้น

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อรองรับการพัฒนาและผลที่จะเกิดจากการท่องเที่ยว การศึกษาแนวคิดเรื่องการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมีทิศทางและเพื่อให้เกิดสมดุลระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์

3. การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis)

รัชตะ ตั้งศิริพัฒน์ และวิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร (2546 : 48 - 53) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมย่อมมีผลกระทบต่อผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder Analysis) ของแหล่งทรัพยากรวัฒนธรรม จะทำให้เข้าใจถึงแนวนโยบาย บทบาท และความรับผิดชอบของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการศึกษาในการศึกษาวิจัยที่มุ่งเน้นการศึกษาถึงลักษณะของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมาย จุดยืน ความต้องการความสนใจ องค์กรประกอบของกลุ่ม อำนาจหน้าที่ อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อนำมาใช้ในการทำความเข้าใจในระบบหรือหน่วยงานต่างๆ ในการวางแผนพัฒนาองค์กร การวางแผนนโยบายและกลวิธีที่จะทำให้นโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จ ความสนใจในการวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และถูกนำไปใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่น่าผลการศึกษาวิจัยไปสู่แนวนโยบายและการปฏิบัติ

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไว้ สรุปได้ดังนี้

แนวคิดเรื่องการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นแนวคิดหลักสำหรับเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ผลการศึกษารูปแบบและแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวว่าควรจะมีแนวทางและองค์ประกอบเช่นไร โดยแนวคิดนี้กล่าวถึงการพัฒนาการท่องเที่ยวความหมาย องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และทัศนคติของผู้อยู่อาศัยที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวตามรายละเอียด ดังนี้

1.3.1 ความหมายและคำจำความของแหล่งท่องเที่ยว

กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา (2558 : 5) ได้ให้ความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม (Cultural Attraction) ไว้ว่าเป็นท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดการมา ประกอบไปด้วยงานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน การแสดงศิลปะวัฒนธรรม ภาษา การแต่งกาย เป็นต้น

1.3.2 องค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549 : 10-12) ได้แบ่งองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

1. สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attraction) เป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้อยากเข้ามาท่องเที่ยว อาจเป็นสิ่งที่ให้ความรู้ ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนาน สิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละที่ย่อมแตกต่างกันและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวตามแต่ละกลุ่มสิ่งดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวมี อาทิ ทิวทัศน์อันสวยงามของธรรมชาติคุณค่าทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน สถานที่พักผ่อนหย่อนใจประเภท สวนสาธารณะ สวนสนุก สวนสัตว์ หรือกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เช่น การเดินป่า การพายเรือ การขี่จักรยาน การดำน้ำ การชมสวนผลไม้ เป็นต้น

2. การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถไปยังแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ได้ โดยต้องมีเส้นทางที่เข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกปลอดภัย ต้องมีเส้นทางที่เชื่อมโยงระหว่างแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งที่อยู่ใกล้เคียงกันด้วย

3. สิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยว (Amenity) เป็นสิ่งที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยวระหว่างการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย มีหลักดังนี้

3.1 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านอาคารและสถานที่ ประกอบไปด้วยจุดจำหน่ายบัตรเข้าชมแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์บริการท่องเที่ยว ห้องน้ำ จุดที่พัก ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น

3.2 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านความปลอดภัย คือ ความปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุขณะท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากการหลงทางในการท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากพิษ สัตว์ และภัยธรรมชาติในการท่องเที่ยว

3.3 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านการบริการ ได้แก่ คู่มือการนำเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงสถานที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทางภายในสถานที่ท่องเที่ยว ป้ายเตือนอันตรายต่างๆ หมายเหตุท่องเที่ยว ป้ายบอกระเบียบการเข้าชมของสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ เป็นต้น

1.3.3 การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องในการปรับปรุงและพัฒนาเสริมแหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมไปสู่สภาพใหม่ที่เหมาะสมตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว หรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ เพื่อเป็นทางเลือกในการท่องเที่ยว ทั้งนี้ การท่องเที่ยวจะพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวหรือไม่ขึ้นอยู่กับการวางแผนการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549 : 248-256) ให้แนวคิดกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยมีขั้นตอนในการดำเนินทั้งหมด 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว เป็นการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ของจังหวัดหรือท้องถิ่นนั้นๆ ว่ามีแหล่งท่องเที่ยวประเภทใดบ้าง แล้วจัดทำบัญชีรายชื่อแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไว้ อาทิ แหล่งท่องเที่ยวประเภทธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถานวัตถุที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม ความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของกลุ่มชนในสังคมหนึ่ง

2. การจัดแบ่งเขตพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว (Zoning) เป็นการแบ่งพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวออกเป็นเขตต่างๆ ตามความสำคัญของระบบนิเวศและกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อควบคุมการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวและการให้ประโยชน์ การจัดแบ่งเขตพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยวแบ่งออกได้เป็น 8 เขต คือ

2.1 พื้นที่บริการข้อมูลทางการท่องเที่ยว เป็นพื้นที่ให้ข้อมูลข่าวสารในแหล่งท่องเที่ยว ข้อควรปฏิบัติในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีความรู้และความเข้าใจที่ดีในการท่องเที่ยว อาจมีเอกสาร แผ่นพับ คู่มือนำเที่ยวแจกแก่นักท่องเที่ยว

2.2 พื้นที่บริการธุรกิจท่องเที่ยว จุดที่อำนวยความสะดวกต่างๆ แก่นักท่องเที่ยว อาทิ ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก การให้บริการด้านมัคคุเทศก์ เป็นต้น

2.3 พื้นที่นันทนาการเพื่อการท่องเที่ยว คือพื้นที่ที่เป็นจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวและมีกิจกรรมทางการท่องเที่ยวตั้งอยู่ เป็นที่ศึกษาหาความรู้ จัดเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจมากที่สุด

2.4 พื้นที่สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ คือ เขตพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติเหมาะแก่การศึกษาธรรมชาติ เช่น การเดินป่า การดูนก เป็นต้น โดยมีจุดบริการทางการท่องเที่ยวเท่าที่จำเป็น

2.5 พื้นที่ประวัติศาสตร์ เป็นเขตพื้นที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์โบราณคดี

2.6 พื้นที่หวงห้าม เป็นเขตพื้นที่ที่ไม่อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชม เนื่องจากอาจเป็นพื้นที่ที่ต้องการอนุรักษ์ไว้เพื่อความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติหรืออาจเป็นพื้นที่ที่มีความอันตรายต่อนักท่องเที่ยว เช่น เขตพื้นที่อนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่า เขตพื้นที่สูงชันไม่ปลอดภัย เขตสงวนฯ เป็นต้น

2.7 พื้นที่กิจกรรมพิเศษเป็นเขตพื้นที่กำหนดขึ้นมาโดยไม่เกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวแต่มีความจำเป็นต้องดำเนินการ เช่น การติดตั้งเสาไฟฟ้าแรงสูงเพื่อความเจริญของพื้นที่นั้นๆ เป็นต้น

2.8 พื้นที่กันชนหรือพื้นที่ป้องกันเป็นเขตพื้นที่โดยรอบของแหล่งท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องมีเพื่อป้องกันการบุกรุกทำลายของแหล่งท่องเที่ยว มักใช้ถนน หรือชุดคูคลองเพื่อใช้เป็นแนวป้องกัน

3. การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในแต่ละเขตพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการสร้างความสะดวกในการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งแหล่งท่องเที่ยว แต่ละแห่งย่อมมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันตามความจำเป็นในการใช้งาน อาทิ พื้นที่ในการให้บริการข้อมูลท่องเที่ยวอาจต้องมีศูนย์ข้อมูลในการท่องเที่ยว ลานจอดรถและทางเดินเท้า เขตพื้นที่ทางธุรกิจท่องเที่ยวอาจก่อสร้าง ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น ทั้งนี้การก่อสร้างต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดกับสภาพแวดล้อมและต้องสร้างให้กลมกลืนกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ด้วย

4. การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพื่อส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม โดยเสริมกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยวในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นจะต้องไม่สร้างผลกระทบให้แก่แหล่งท่องเที่ยวต้องมีการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มกิจกรรมด้วย อาทิ กิจกรรมเดินป่า กิจกรรมล่องแพ เป็นต้น

5. การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละเขตพื้นที่การท่องเที่ยวเป็นการประเมินว่าในแต่ละเขตพื้นที่ท่องเที่ยวสามารถรองรับ (Carrying Capacity) จำนวนนักท่องเที่ยวได้สูงสุดจำนวนเท่าไร เพื่อการกำหนดปริมาณนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงการแออัดของจำนวนนักท่องเที่ยว ขยะมูลฝอยการทำลายแหล่งท่องเที่ยว

6. การให้การศึกษาดังผลกระทบของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐ เจ้าของแหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว เป็นการให้การศึกษาดังความเข้าใจในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่นของตนที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและแหล่งท่องเที่ยว

7. การจัดให้มีข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการรู้จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยว เช่น ประวัติของแหล่งท่องเที่ยว จุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ กิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการที่มีให้ วิธีการศึกษาเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตนในแหล่งท่องเที่ยว โดยอาจจัดตั้งเป็นศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว (Tourist Information Center) โดยข้อมูลต่างๆ อาจทำในรูปแบบของแผ่นพับเพื่อแจกจ่ายแก่นักท่องเที่ยวก็เป็นได้

8. การจัดหางบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เป็นขั้นตอนของการจัดการงบประมาณ กำลังคน วัสดุ เพื่อนำมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมากจึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดหางบประมาณอย่างเพียงพอ หรือแหล่งท่องเที่ยวอาจหารายได้เองด้วยการเก็บค่าเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนำรายได้มาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต้องมีการศึกษาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวที่จะพัฒนา อีกทั้งต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การวางแผนเพื่อลดผลกระทบที่จะเกิดตามมาจากการพัฒนาการท่องเที่ยว องค์ความรู้ต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนของการศึกษาและการวางแผนแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างความต้องการด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยว

1.4 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

นักวิชาการได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปได้ดังนี้

จิตยา สุวรรณชฎ (2544 : 46) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนการพัฒนาต่างๆ ของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีส่วนร่วมสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะเกิดในชุมชน เนื่องจากถ้าคนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมหรือไม่ให้ความร่วมมือในเรื่องต่างๆ แล้วนั้นการดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวก็อาจจะไม่สามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนจึงนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาถึงความต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ของชุมชน ความหมายและลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนมีดังนี้

1. ความหมายของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชน

นักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของชุมชนและการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ สรุปได้ดังนี้

จิตยา สุวรรณชฎ (2544 : 33) ได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชน ไว้ว่ากลุ่มคนที่อยู่ในท้องถิ่นหรือในเมืองเดียวกัน ภายใต้กฎหมายเดียวกันมีความสนใจในเรื่องต่างๆ คล้ายหรือร่วมกัน

ศรีศักร วัลลิโภดม (2551 : 9-10) ได้ให้ความหมายของชุมชนและท้องถิ่นไว้ดังนี้

ชุมชน หมายถึง จำนวนของครัวเรือนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่เดียวกัน นับเป็นหมู่ๆ เช่น หมู่หนึ่ง หมู่สอง ทำนองนั้น แม้ว่าจะมีชื่อเดียวกัน เช่น บ้านหนองขาว บ้านโคกโพธิ์ เป็นต้น

ขณะที่ ท้องถิ่น หมายถึง หลายชุมชน หลายหมู่บ้าน ที่อยู่ในเขตการปกครองเดียวกันในระดับตำบลและอำเภอ

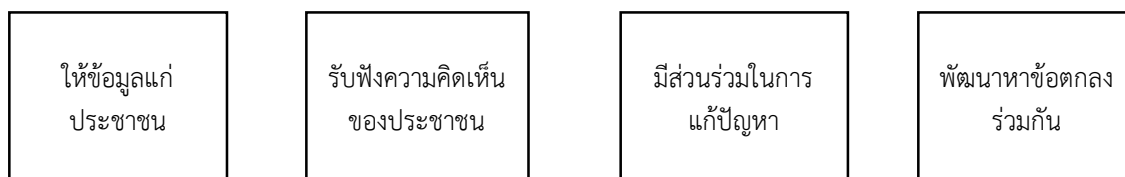
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549 : 156) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาว่า คือ การที่ประชาชนได้ก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถที่จะแสดงออกซึ่งความต้องการของตน ในการที่จะจัดอันดับความสำคัญของการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาและได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น ซึ่งเป็นไปโดยเน้นที่การให้อำนาจตัดสินใจแก่ประชาชนในชนบท โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีตั้งแต่ขั้นตอนของการเตรียมการจัดการ การวางแผนการควบคุมดูแล การใช้ทรัพยากร การมีส่วนร่วมในการบริการ และการได้รับประโยชน์จากการบริการโดยชุมชน ทั้งนี้ต้องตระหนักและสร้างจิตสำนึกให้เห็นถึงความสำคัญของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม และการใช้ประโยชน์จะต้องไม่เป็นการเบียดบังทำลายสิ่งแวดล้อม และควรให้ความสำคัญในรูปแบบของการรวมกลุ่มมากกว่าลักษณะของบุคคล

ทั้งนี้ทางสมาคมนานาชาติเพื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน (The International Associations for Public Participation หรือ IAP2) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยมีการให้ความหมายของคำนิยามหลักของการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1. ประชาชนควรมีโอกาสแสดงความคิดเห็นในการตัดสินใจอันเกี่ยวข้องกับการกระทำที่มีผลกระทบต่อชีวิตของคนในชุมชน
2. การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง คำสัญญาที่จะเปิดโอกาสให้ข้อเสนอแนะของประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
3. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสื่อสารเข้าถึงจุดสนใจ (Interests) ต่างๆ ของผู้มีส่วนร่วมและสนองตอบความต้องการในกระบวนการของผู้มีส่วนร่วมทั้งหมด
4. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนแสวงหาและเอื้อให้เกิดการเข้าร่วมของประชาชนที่จะได้รับผลกระทบ
5. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนนำผู้มีส่วนร่วมเข้าร่วมพิจารณาว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมได้อย่างไร
6. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนช่วยให้ผู้เข้าร่วมมีข้อมูลที่ประชาชนต้องการเพื่อใช้ในการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
7. กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนสื่อสารกับผู้เข้าร่วมถึงวิธีการที่ความคิดเห็นของประชาชนจะมีผลต่อการตัดสินใจอย่างไร

กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่อง ดังนี้

ภาพประกอบ 3 ความต่อเนื่องของการมีส่วนร่วม

2. ลักษณะของการมีส่วนร่วม

ชุมชนเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวโดยตรง การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวจะมีส่วนให้การพัฒนาทางการท่องเที่ยวได้รับความร่วมมือจากชุมชนและช่วยลดความขัดแย้งด้านการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยวยังได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวโดยตรงทั้งการยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนจากการท่องเที่ยวสามารถนำมาบำรุงรักษา พัฒนา และจัดการแหล่งท่องเที่ยว เมื่อชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็จะเกิดความหวงแหน และจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว หลักการมีส่วนร่วมของชุมชนมีหลายรูปแบบด้วยกันไว้ ดังนี้

2.1 การมีส่วนร่วมของชุมชน คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน โดยไม่ได้ดำเนินการโดยผู้นำชุมชนหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหากแต่ทุกคนในชุมชนมีบทบาทร่วมกัน

2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนควรเปิดโอกาสให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมร่วมกันความรับผิดชอบในงานต่างๆ และจัดแบ่งไปตามผู้ที่มีความถนัดในด้านนั้นๆ ถือเป็นกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ รวมถึงเมื่อชุมชนมีกิจกรรมที่หลากหลายก็จะเป็นส่วนที่ทำให้คนในชุมชนเกิดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้เปิดกว้างและมีความเป็นสาธารณะมากขึ้น คนในชุมชนได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนซึ่งเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

2.4 ในการมีส่วนร่วมของชุมชน ไม่มีความคิดเห็นใดเป็นความคิดเห็นที่ผิด ทุกๆ ความคิดเห็นจะได้รับความเคารพ การมีส่วนร่วมของชุมชนจะเป็นส่วนสนับสนุนให้คนในชุมชนได้รับสิ่งที่ดีร่วมกัน

2.5 การมีส่วนร่วมของชุมชนทำให้ความแตกต่างระหว่างกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนลดลง ทุกคนในชุมชนได้รับการยอมรับไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสีผิว อายุ เชื้อชาติ ผู้ที่มีส่วนร่วมในยุคแรก ระดับการศึกษา อาชีพ ชื่อเสียงส่วนบุคคล ความพิการ ศาสนา หรือปัจจัยอื่นๆ ยิ่งกว่านั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนจะไม่มีการแบ่งแยกหรือให้ความหลากหลายมาปิดกั้นการมีส่วนร่วมเนื่องจากคนในชุมชนต่างก็ตระหนักดีว่าการแบ่งแยกที่เคยเกิดขึ้นในอดีตทำให้คนไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้ ดังนั้นจึงมีการสนับสนุนให้คนชุมชนได้มีส่วนร่วมมากขึ้น

2.6 การมีส่วนร่วมของชุมชนต้องเปิดกว้างและเปิดใจ โดยที่ไม่ถูกควบคุมโดยหน่วยงานหรือกลุ่มใด เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นผู้นำต้องเปิดโอกาสให้มีการถกเถียงกันเพื่อหาทางออกมากกว่าที่จะผลักปัญหานั้นออกไป ผู้นำต้องไม่มีอคติและต้องเน้นการทำงานที่ให้คุณภาพสูงและกระบวนการตัดสินใจต่างๆ ต้องเป็นกระบวนการที่เปิดกว้าง

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2549 : 175) ได้กล่าวถึงลักษณะการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวไว้ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างแท้จริง คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยวทุกขั้นตอน ตั้งแต่ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาทางการท่องเที่ยว การร่วมคิดและหาวิธีการแก้ปัญหาทางการท่องเที่ยว การร่วมวางนโยบายวางแผนตัดสินใจ คิดหาวิธีใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น ร่วมปฏิบัติตามนโยบายหรือแผนงานการท่องเที่ยวให้บรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ รวมถึงการติดตามควบคุมและประเมินผลแผนการท่องเที่ยวให้เป็นไปตามขั้นตอนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่นแบบไม่แท้จริง คือ การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเพียงแคบางส่วนเท่านั้น โดยให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการปฏิบัติตามโครงการท่องเที่ยวที่ได้มีการวางแผนไว้แล้ว

สำหรับแนวคิดด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นทางเลือกที่ตอบสนองและพัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนได้ ภายใต้มิติต่างๆ ดังนี้

1. มิติด้านสิ่งแวดล้อม ควรเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ การร่วมมือในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด

2. มิติด้านการเมือง กิจกรรมนี้ควรเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผนและการตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม กิจกรรมนี้ควรสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งการเท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็ว

4. มิติด้านเศรษฐกิจ คือ การกระจายรายได้ ผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวเชิงชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนในพื้นที่ร่วมพัฒนาและควบคุมการเติบโตของการท่องเที่ยวภายในพื้นที่และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การพัฒนาจะประสบความสำเร็จต้องให้ชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาในขั้นตอนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การวางแผน ผลการดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ เพื่อให้ชุมชนรับรู้และเข้าใจถึงงานที่จะพัฒนา ประโยชน์ และผลกระทบของการพัฒนาที่เกิดขึ้นกับชุมชน เมื่อชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตลอดจนมีความเข้าใจในวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ก็จะก่อให้เกิดความรัก ความหวงแหนและจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งถือเป็นรากฐานที่มั่นคงในการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 ทฤษฎีการจัดการทางเศรษฐศาสตร์

นักวิชาการ ได้กล่าวถึงทฤษฎีการจัดการทางเศรษฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องไว้ สรุปได้ดังนี้

อาแว มะแส (2543 : 50 - 51) ได้แบ่งประเภทของการวิเคราะห์ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ ได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามที่เป็นจริง เป็นทฤษฎีที่มุ่งอธิบายสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นโดยพยายามอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจที่เป็นเหตุผล และตัวแปรทางเศรษฐกิจที่เป็นผล ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถพิสูจน์ได้ วิธีการสร้างทฤษฎีเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจแบ่งได้เป็น 2 วิธี คือ วิธี วิธีอนุมาน เป็นการตั้งสมมติฐานขึ้นก่อน โดยอาศัยหลักเหตุและผลแล้วจึงมีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างกันของตัวแปรทางเศรษฐกิจต่างๆ ว่าเป็นไปตามหลักเหตุและผลหรือไม่ เมื่อได้มีการทดสอบจนมีความเชื่อมั่นแล้วว่า ตัวแปรต่างๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นเหตุเป็นผล ก็ทำให้สามารถสรุปผลออกมาเป็นทฤษฎีได้เช่นเดียวกัน ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามที่เป็นจริงนี้มีใช้เพียงมุ่งอธิบายสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาใช้ทำนายสภาพการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ด้วย ถ้าเงื่อนไขต่างๆ เป็นไปตามทฤษฎี แต่ทั้งนี้ไม่ได้มีการประเมินผลว่า สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น หรือสภาพการณ์ที่จะเกิดขึ้นเป็นสิ่งที่ดีหรือไม่ หรือควรจะให้เกิดขึ้นหรือไม่

2. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามที่ควรจะเป็น หมายถึงทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ที่อาศัยความรู้จากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามที่เป็นจริงร่วมกับการใช้วิจารณ์ญาณของบุคคลในการตัดสินคุณค่าว่าสภาพการณ์ใดควรจะเกิดขึ้นหรือควรเลือกทางใด การที่บุคคลใช้วิจารณ์ญาณส่วนบุคคลในการตัดสินคุณค่าของทางเลือกต่างๆ ว่าสิ่งใด “ดี” หรือสิ่งใด “ไม่ดี” นั้น อาจจะได้ผลสรุปที่แตกต่างกันผลสรุปของบุคคลอื่น และเป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่า ผลสรุปของผู้ใดถูก หรือผลสรุปของผู้ใดผิด ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดการโต้แย้งกันอย่างรุนแรงได้ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามที่ควรจะเป็นมีความสำคัญมากต่อองค์กรเพราะผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องมีการตัดสินคุณค่าว่า ควรจะต้องเลือกทางเลือกใด หรือควรจะต้องดำเนินการอย่างไร จึงจะสามารถบรรลุเป้าหมายที่องค์กรต้องการได้

3. แนวทางการพัฒนารัฐกิจ

นพรัตน์ มหิพันธ์ (2545 : 7) ได้กล่าวถึง แนวคิดการพัฒนารัฐกิจว่า สามารถมองการพัฒนาได้หลายมุม ในแง่ นักเศรษฐศาสตร์อาจมองว่าการวางแผนพัฒนาควรมุ่งไปที่การเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งแผนที่มองในแง่มุมมองนี้ ก็มักจะมุ่งกำหนดยุทธวิธีจะทำอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้เพิ่มสูงขึ้นและสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางด้านสังคม ก็มักจะให้รัฐบาลวางแผนพัฒนาไปในเชิงการพัฒนาสังคมมากกว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจ รัฐบาลโดยทั่วไปก็มุ่งหวังให้ประชาชนอยู่ดีกินดี ไม่มีรัฐบาลใดต้องการให้ประเทศล้าหลัง ดังนั้น การวางแผนพัฒนาจึงควรมุ่งทำให้ทั้งเศรษฐกิจเติบโตขึ้นและความเป็นอยู่ของประชาชนทางด้านสังคมดีขึ้นด้วย สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ต้องอาศัยเทคนิคการวางแผนที่เป็นระบบ ซึ่งต้องกำหนดเป้าหมายและสมมติฐานการพัฒนาให้ชัดเจน รวมทั้งการกำหนดตัวชี้วัด เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดจากการพัฒนานั้นด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาประเทศต้องอาศัยทรัพยากรอย่างมาก ดังนั้นจึงควรต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ

เพื่อให้ประโยชน์จากการพัฒนาตกอยู่กับคนส่วนใหญ่แทนที่จะตกอยู่ในมือของกลุ่มคนที่ได้เปรียบบางกลุ่ม

Ron (จอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์. 2550 ; อ้างอิงมาจาก Ron. 1990 : 56) ได้ทำการศึกษาการพัฒนาในประเทศต่างๆ ในเอเชีย พบว่า นโยบายการเร่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจกับนโยบายกระจายรายได้ ไม่ใช่ สิ่งที่ขัดแย้ง การกระจายรายได้และความมั่งคั่งให้เกิดความเท่าเทียมกันในประเทศ เช่น นโยบายของประเทศไต้หวัน ประเทศเกาหลีใต้และประเทศมาเลเซีย มิได้ขัดแย้งกับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ตรงข้ามกลับส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางเศรษฐกิจซึ่งจะเป็นตัวเร่งให้เกิดการเติบโตเร็วขึ้น มีข้อน่าสังเกตคือการกระจายรายได้มิได้เกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่ต้องเกิดขึ้นจากการกำหนดนโยบายและการวางแผนที่ดีเพื่อช่วยเหลือคนจนที่อยู่ในเขตรอบนอกให้เข้ามาอยู่ในวงจรเศรษฐกิจและได้รับผลของการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมกัน ในการพัฒนาไม่ควรมุ่งให้เกิดการเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวแต่ต้องทำควบคู่กับการกระจายรายได้ไปสู่ชนบทด้วยเพื่อให้คนทุกกลุ่มในชาติสามารถพัฒนาไปได้พร้อมกัน ซึ่งการกำหนดนโยบายการพัฒนาของรัฐก็ควรดำเนินทางดังกล่าวนี้ การบริหารการพัฒนาโดยเฉพาะการบริหารการพัฒนาชนบทหากมีฐานคิดการพัฒนาที่ถูกต้องโดยผู้กำหนดนโยบายมีความเข้าใจทั้งกลยุทธ์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาและเข้าใจวิถีชีวิตของชาวชนบท นโยบายก็จะประสบผลสำเร็จและสามารถแก้ปัญหาได้

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ ออกเป็น 2 ประเภท คือ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามความเป็นจริง ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งอธิบายสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น โดยพยายามอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจที่เป็นเหตุเป็นผลต่อกัน โดยหาแบบจำลองทางเศรษฐกิจมาอธิบาย หรือทำนายเหตุการณ์ โดยพยายามตอบปัญหาเพียงว่าอะไรเป็นอะไร และทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามที่ควรจะเป็น เป็นทฤษฎีที่อาศัยความรู้จากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามที่เป็นจริงร่วมกับการใช้วิจารณ์ญาณของบุคคลในการตัดสินคุณค่าว่าสภาพการณ์ใดควรจะเกิดขึ้นหรือควรเลือกทางใด ซึ่งเป็นการศึกษาเพียงหาเป้าหมาย หรือสร้างนโยบาย เพื่อที่จะให้บรรลุเป้าหมาย โดยพยายามศึกษาเพื่อให้ทราบว่าสิ่งนั้นควรเป็นอย่างไร ซึ่งในการศึกษาหาแนวทางพัฒนาให้ลดผลกระทบด้านบ้านตามแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรคั้นจำเป็นที่จะต้องศึกษาทฤษฎีการจัดการทางเศรษฐศาสตร์ในด้านแนวทางการพัฒนาธุรกิจ เนื่องจากการวางแผนพัฒนาควรมุ่งทำให้เศรษฐกิจเติบโตขึ้นและความเป็นอยู่ของประชาชนทางด้านสังคมดีขึ้นด้วย สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ต้องอาศัยเทคนิคการวางแผนที่เป็นระบบ ที่ต้องกำหนดเป้าหมายและสมมติฐานการพัฒนาให้ชัดเจนรวมทั้งการกำหนดตัวชี้วัด เพื่อวัดการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมที่เกิดจากการพัฒนานั้นด้วย

ความรู้ที่ได้รับจากทฤษฎีการจัดการทางเศรษฐศาสตร์ สามารถนำไปปรับใช้ในงานวิจัยนี้ คือ สามารถอธิบายสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น โดยอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจที่เป็นเหตุและที่เป็นผล เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์เศรษฐกิจ ทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทั้งสาเหตุ และผลกระทบต่อบุคคลและสังคม สามารถนำความรู้จากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ตามที่เป็นจริงร่วมกับการใช้วิจารณ์ญาณของบุคคลในการตัดสินคุณค่าว่าสภาพการณ์ใดควรจะเกิดขึ้นหรือควรเลือกทางใด โดยเฉพาะแนวทางการพัฒนาธุรกิจ จะต้องทำให้เศรษฐกิจเติบโตขึ้นและความเป็นอยู่ของประชาชนทางด้านสังคมดีขึ้น สิ่งเหล่านี้จะสำเร็จได้ต้องอาศัยเทคนิคการวางแผนที่เป็นระบบ การกำหนดเป้าหมายและสมมติฐานการพัฒนาให้ชัดเจน ในการพัฒนาไม่ควรมุ่งให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ดังนั้นนโยบายการเร่งความเจริญเติบโต

ทางเศรษฐกิจกับนโยบายกระจายรายได้ควรจะเป็นตัวเสริมซึ่งกันและกัน แต่ทำควบคู่กับการกระจายรายได้ไปสู่ชนบทด้วยเพื่อให้คนทุกกลุ่มในชาติสามารถพัฒนาไปได้พร้อมกัน การบริหารพัฒนาชนบทหากมีฐานคิดการพัฒนาที่ถูกต้องโดยผู้กำหนดนโยบายมีความเข้าใจทั้งกลยุทธ์ และยุทธศาสตร์การพัฒนาและเข้าใจวิถีชีวิตของชาวชนบท นโยบายก็จะประสบผลสำเร็จและสามารถแก้ปัญหาได้

2.2 ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม

นักวิชาการได้กล่าวถึงทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมไว้ ดังนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2544 : 96-67) ได้กล่าวถึงทฤษฎีการแพร่กระจายวัฒนธรรมไว้ สรุปได้ ดังนี้

1. กลุ่มอังกฤษ นำโดย Smith (1971), Perry (1989) และ Rivers (1922) ในเรื่องนี้ Smith เสนอว่า สังคมโลกและวัฒนธรรมชนเผ่าดั้งเดิมมีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอียิปต์โบราณ เนื่องจากมนุษย์มีการติดต่อระหว่างกันทางภาคพื้นดินและมหาสมุทร ชาวพื้นเมืองบางกลุ่มก็พัฒนาวัฒนธรรมขึ้น หลังจากได้รับอารยธรรมอียิปต์ บางสังคมไม่สามารถพัฒนาอารยธรรมนั้น ผลก็คือ เกิดความเสื่อมแบบถอยหลังเข้าคลองหลังจากที่ได้รับอารยธรรมอียิปต์ทำให้เจริญสูงสุด วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน อธิบายได้จากสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความเสื่อมของอารยธรรมอียิปต์และวัฒนธรรมดั้งเดิม

2. กลุ่มวงแหวนวัฒนธรรมหรือกลุ่มเยอรมัน โดยนักมานุษยวิทยา 2 คน คือ Graebner และ Schmidt ได้เสนอวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปสร้างทฤษฎี โดยศึกษาประวัติศาสตร์ของภูมิภาคต่างๆ ในโลก ดังนี้

2.1 การแพร่กระจายเกิดจากจุดกำเนิดหลายศูนย์กลาง แต่ละศูนย์กลางจะมีองค์ประกอบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปแต่ละกลุ่ม เรียกว่า วงแหวนหนึ่ง เช่น ประกอบด้วยการเพาะปลูกมัน สีสี่ ไม้กระดาน ไม้พลองและการสืบทอดเครือญาติ ใดๆ ที่มีการเปลี่ยนแปลงปรับตัว มีการผสมผสานวัฒนธรรม หรือองค์ประกอบวัฒนธรรมบางอย่างสูญหายไป แต่ละวงแหวนวัฒนธรรมยังคงรักษาคุณภาพอารยธรรมที่ได้รับมาจากศูนย์กลาง และแพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของโลก ทำให้นักมานุษยวิทยาสามารถกำหนดเขตวงแหวนวัฒนธรรมได้หลายเขต และนำไปสร้างประวัติศาสตร์วัฒนธรรมได้

2.2 ในหลายภูมิภาคมนุษย์ได้สร้างศูนย์กลางวงแหวนวัฒนธรรมขึ้น และได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับชุมชนอื่นๆ ดังนั้น วัฒนธรรมหนึ่งอาจประกอบด้วยวัฒนธรรมหลายจุดศูนย์กลาง

2.3 นักมานุษยวิทยาสามารถวิเคราะห์องค์ประกอบวัฒนธรรม คือ ศึกษาอายุจุดกำเนิดวัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่ เป็นการศึกษาวงแหวนวัฒนธรรม ระดับชั้นวัฒนธรรม (Cultural Strata) วัฒนธรรมชั้นสูง หรือวัฒนธรรมปัจจุบัน (Upper Strata) อาจศึกษาจากหลักฐานโบราณคดีต่างๆ สามารถจัดลำดับวงแหวนวัฒนธรรม ศึกษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างวงแหวนวัฒนธรรมที่แพร่กระจายออกไป

3. กลุ่มอเมริกา นำโดย Boas เขามองเห็นว่าส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็นหม้อใบหนึ่งหรือพิธีกรรมอย่างหนึ่ง จะต้องถูกเข้าใจโดยพิจารณาถึงวัฒนธรรมทั้งหมด เพราะวัฒนธรรมเป็นระบบที่ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน ประชากรในสังคมต่างๆ

ไม่ได้ยอมรับส่วนใหม่ๆ ของวัฒนธรรมที่เห็นๆ กันอยู่ เมื่อส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปอีกสังคมหนึ่งความหมายและรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในที่สุดมันจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนวัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนแล้ว โบแอสให้ความสนใจกับปัจจัยต่างๆ ทางจิตวิทยา และประวัติศาสตร์ ที่มีผลทำให้เกิดความเหมือนหรือความแตกต่างกันในแบบแผนวัฒนธรรมของสังคมเฉพาะแห่ง

นอกจากนี้โบแอสยังเน้นความสำคัญของการมองวัฒนธรรมเชิงสัมพันธ์หรือเชิงเปรียบเทียบคือ การไม่นำวัฒนธรรมของตนไปเปรียบเทียบกับวัฒนธรรมอื่นๆ ต้องยอมรับวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรมภายใต้บริบทของสังคมนั้นๆ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นในงานวิจัยภาคสนามทางมานุษยวิทยาด้วย

Robbie (2005 : 47) ได้ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้กันมักจะมีลักษณะเหมือนกัน และเรียกบริเวณที่มีวัฒนธรรมคล้ายกันว่าเขตวัฒนธรรม (Culture Area) และยังมีความเชื่อในแง่ที่ว่า วัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง (จุดกำเนิด) ไปตามพื้นที่เท่าที่มันจะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียง ทำให้เราเห็นภาพวัฒนธรรมเป็นกลุ่มๆ และแพร่กระจายไปทุกๆ ที่ ที่ไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ทางภูมิประเทศที่มนุษย์สามารถเดินทางไปถึงได้ ดังนั้นรูปแบบของการกระจายตัวจึงไม่ใช่วงกลม

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กลุ่มนักคิดของทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมมีอยู่ 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มอังกฤษ นำโดยสมิท (Grafton Elliot Smith), เพอร์รี่ (William j. Perry) และริเวอร์ส (W.H.R. Rivers) ที่เสนอว่า สังคมโลกและวัฒนธรรมชนเผ่าดั้งเดิมมีส่วนสัมพันธ์กับวัฒนธรรมอียิปต์ เนื่องจากมนุษย์มีการติดต่อระหว่างกัน วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันและต่างกัน จึงอธิบายได้จากสายสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความเสื่อมของอารยธรรมอียิปต์และวัฒนธรรมดั้งเดิม 2) กลุ่มวงแหวนวัฒนธรรม หรือกลุ่มเยอรมัน โดยมีนักมานุษยวิทยา เกรบเนอร์ (Fritz Graebner) และชมิทต์ (Wilhelm Schmidt) ได้เสนอวิธีการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปสร้างทฤษฎี โดยศึกษาประวัติศาสตร์ของภูมิภาคต่างๆ ในโลก ดังนี้ การแพร่กระจายเกิดจากจุดกำเนิดหลายศูนย์กลาง แต่ละศูนย์กลางมีองค์ประกอบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปแต่ละกลุ่ม เรียกว่าวงแหวนหนึ่ง แต่ละวงแหวนยังคงรักษาคุณภาพอารยธรรมที่ได้รับมาจากศูนย์กลาง และแพร่กระจายไปยังส่วนต่างๆ ของโลก ทำให้สามารถกำหนดเขตวงแหวนวัฒนธรรมได้หลายเขต ในหลายภูมิภาคมนุษย์ได้สร้างศูนย์กลางวงแหวนวัฒนธรรมขึ้น และได้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับชุมชนอื่นๆ วัฒนธรรมหนึ่งจึงอาจประกอบวัฒนธรรมหลายจุดศูนย์กลาง 3) กลุ่มอเมริกัน นำโดย โบแอส (Franz Boas) ที่เห็นว่าการที่จะเข้าใจวัฒนธรรมต้องพิจารณาถึงวัฒนธรรมทั้งหมด เพราะวัฒนธรรมเป็นระบบที่ส่วนต่างๆ สัมพันธ์กัน เมื่อส่วนต่างๆ ของวัฒนธรรมแพร่กระจายจากสังคมหนึ่งไปอีกสังคมหนึ่งความหมายและรูปแบบจะเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในที่สุดก็จะกลายเป็นส่วนหนึ่งของแบบแผนวัฒนธรรมที่มีอยู่ก่อนแล้ว นอกจากนี้วิสเลอร์ (Clark Wissler) ได้ชี้ให้เห็นว่าวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้กันมักจะมีลักษณะเหมือนกัน และเรียกบริเวณที่มีวัฒนธรรมคล้ายกันว่าเขตวัฒนธรรม และยังมีความเชื่อว่าวัฒนธรรมจะแพร่กระจายจากจุดศูนย์กลาง ไปตามพื้นที่เท่าที่จะไปได้ในเขตภูมิศาสตร์เดียวกัน และยุคสมัยใกล้เคียงกัน ดังนั้นรูปแบบของการกระจายตัวจึงไม่ใช่วงกลม

จากการศึกษาทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทำให้สามารถอธิบายวิธีการ ขั้นตอนของการเผยแพร่วัฒนธรรมหนึ่งไปสู่วัฒนธรรมหนึ่ง ซึ่งจะต้องคำนึงข้อเหมือนและข้อต่างของ วัฒนธรรมทั้งสองเป็นสำคัญ การรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามา ควรจะมีการคัดเลือกและต้องมีการปรับ หรือประยุกต์ในการใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของประเทศ และไม่ทิ้งความเป็นวัฒนธรรมไทยไป ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม ทำให้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ที่มีความสอดคล้องกับสภาพวิถีการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนในชุมชน จะทำให้ชุมชนมี ศักยภาพในการนำทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนมาสร้างรายได้ให้กับคน ในชุมชนเพิ่มมากขึ้นและใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ร่วมกันสูงสุด ทั้งนี้เนื่องจากการ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการใช้องค์ความรู้ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจบนฐานวัฒนธรรมเพื่อ สร้างชุมชนและสังคมไทยให้เข้มแข็งวัฒนธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

2.3 ทฤษฎีสุนทรียศาสตร์

นักวิชาการได้กล่าวถึงทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ไว้ สรุปได้ดังนี้

เอกชัย สุนทรพงศ์ และคณะ (2529 : 3) กล่าวว่า ความงาม หมายถึง สิ่งที่สร้างความพึงพอใจ ความชอบให้แก่จิตนั่นเอง อะไรที่สร้างความพึงพอใจให้แก่จิตไม่ว่าจะผ่าน ผัสสะ หรือทวารใดทวารหนึ่ง ทั้งห้า ตา หู จมูก ลิ้น กาย

บุบผา วงศ์พันธุ์ทา (2544 : 91) กล่าวว่า ความงาม หมายถึง การ กำหนดความรู้สึกจากการรับรู้จิตใจตามภาวะที่มีความเหมาะสมกับกาลเทศะตรงความต้องการและ รสนิยมของคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้นๆ ดังนั้น ความงามแต่ละยุคแต่ละสมัยย่อมแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับ สิ่งเหล่านี้ คือ สภาพสังคม ศาสนา วัฒนธรรม สภาพจิตใจ อารมณ์ และความศรัทธา

ความงามเป็นสิ่งที่ทำให้นักสุนทรียศาสตร์เกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน ชื่นชมหรือมีความรู้สึก ในทางที่ดี มนุษย์ทุกคนต้องการที่จะดำเนินวิถีชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่มีความงามในการดำรงอยู่ ของมนุษย์ในระยะแรกเริ่มแรก สิ่งที่ต้องการและนับเป็นความจำเป็นพื้นฐาน ได้แก่ อาหาร ที่อยู่ อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค ความจำเป็นพื้นฐานเหล่านี้ทำให้นักสุนทรียศาสตร์ดำรงอยู่ได้ ต่อมาได้ ปรับปรุงสิ่งต่างๆ มีความงามความเหมาะสมทำให้นักสุนทรียศาสตร์ดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุขมากขึ้น

ทฤษฎีความงามเป็นเรื่องที่นักสุนทรียศาสตร์ต่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับตำแหน่ง ของความงาม หรือว่าความงามอยู่ที่ไหน ความงามนั้นไม่ว่าจะเป็นจิตวิสัยหรือวัตถุวิสัยก็ยังคงเป็นเรื่อง ที่ให้ความเห็นไม่ตรงกันอยู่ไม่ตรงนั่นเอง และทัศนคติที่ไม่แตกต่างกันนักสุนทรียศาสตร์เหล่านี้ ก็ก่อให้เกิด ทฤษฎีทางความงามขึ้นหลายทฤษฎี ดังจะยกมาพอสังเขป 3 ทฤษฎี ดังนี้

1. ทฤษฎีวัตถุวิสัย ทฤษฎีนี้ถือว่า ความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุ ความ งามเป็นสิ่งที่อยู่ในเนื้อวัตถุ และเป็นสิ่งที่มีติดตามากับวัตถุนั้นตั้งแต่แรกเริ่ม เป็นความงามที่มีอยู่จริง ในวัตถุ โดยไม่ขึ้นอยู่กับการรับรู้หรือความรู้สึกของผู้รับรู้ หรือของผู้ตัดสินความงาม นักสุนทรียศาสตร์ ของทฤษฎีนี้คือ โจต (C.E.M.Joad), พลโต (Plao), อาริสโตเติล (Aristotle) และเฮเกิล (Hegel)

2. ทฤษฎีจิตวิสัย ทฤษฎีนี้ถือว่าความงามเป็นคุณสมบัติของวัตถุนั้นไม่ ถูกต้อง เพราะคุณสมบัติของวัตถุจะคงอยู่อย่างนั้นตลอด แต่ความงามของวัตถุอาจเปลี่ยนไปตาม บุคคลหรือการล้ำสมัย นั่นคือ วัตถุเดียวกัน คนอาจเห็นว่างามไม่งามต่างกัน หรือวัตถุเดียวกัน คน เดียวกันอาจเห็นว่างาม ต่อมาอาจเห็นว่าไม่งาม คุณสมบัติของวัตถุจะไม่มี ความหมายไม่มีค่าทางความ งาม ถ้าไม่มีความสนใจของบุคคล ทฤษฎีนี้ถือว่าคุณค่าทางสุนทรียะเป็นคุณสมบัติของจิตที่ตอบสนอง

ต่อวัตถุ โดยไม่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติใดๆ ของวัตถุทั้งสิ้น ดังนั้น ทฤษฎีนี้จึงเน้นความสำคัญที่ความรู้สึกของตัวบุคคล โดยถือว่ามนุษย์เป็นผู้ตัดสินทุกอย่าง ซึ่งมีนักสุนทรียศาสตร์ที่สำคัญของทฤษฎีนี้ คือ ซี.เจ.ดูแคส กลุ่มโซฟิสต์ (Sophist), ฮอบส์ (Hobbs) และออร์เตกา (Ortega)

3. ทฤษฎีภาวะสัมพันธ์ เป็นทฤษฎีที่มีอยู่กึ่งกลางระหว่างวัตถุนิเสธและจิตวิสัย กล่าวคือเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญทั้งความรู้สึกทางสุนทรียะตามรสนิยมของผู้รับและคุณสมบัติทางความงามของวัตถุ โดยผู้เชื่อว่า ความงามไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเพราะจากความรู้สึกของบุคคลผู้รับรู้หรือจากคุณสมบัติของวัตถุเพียงอย่างเดียวอย่างใดอย่างหนึ่ง หากแต่เป็นภาวะของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับวัตถุที่มีปฏิกิริยาตอบสนองในสัดส่วนที่พอๆ กัน ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีหลักเกณฑ์บางอย่างเป็นเครื่องมือในการพิจารณาด้วย นักสุนทรียศาสตร์ในกลุ่มนี้สำคัญ คือ ซานตายานา (Santayana) และแซมมวล อาเล็กซานเดอร์ (Samuel Alexander)

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ทฤษฎีการจัดการทางเศรษฐศาสตร์ เป็นแนวทางในการส่งเสริม พัฒนาเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ให้ดีขึ้น ทั้งนี้ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม เป็นทฤษฎีที่ทำให้เกิดการพัฒนาความคิดให้ มีความสอดคล้องกับสภาพวิถีการดำเนินชีวิตหรือวัฒนธรรมของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนมีศักยภาพจากการนำทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจของชุมชนที่มีอยู่มาสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน และทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ เป็นการนำเสนอความงามอันเป็นสิ่งที่สร้างความพึงพอใจ ความงามแต่ละยุค แต่ละสมัยย่อมมีความแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับสภาพทางสังคม ศาสนา วัฒนธรรม สภาพจิตใจ อารมณ์ และความศรัทธา ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเพื่อประกอบเป็นแนวในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ผู้วิจัยนำเสนองานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

รสิกา อังกูร และคณะ (2544 : 53) ได้ศึกษาเรื่อง ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานคร เกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม พบว่าด้านลักษณะกายภาพของวัด ส่วนใหญ่มีการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี มีภูมิทัศน์สวยงาม ได้แก่ การปลูกต้นไม้ การจัดสวน ความสะอาดบริเวณวัด ความเป็นสัดส่วนของเขตพุทธาวาส และสังฆาวาส วัดส่วนใหญ่มีความพร้อมในด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีโบราณสถานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่มีคุณค่าอันเป็นเอกลักษณ์ของวัด ด้านนโยบายเผยแพร่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรมเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากขาดแคลนด้านบุคลากร และนโยบายของวัดยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร ด้านการรับ และการถ่ายทอดความรู้ของพระสงฆ์ได้เพียงเล็กน้อย เพราะมีข้อจำกัดในเรื่องของภายใน การถ่ายทอด วัดที่ทำการศึกษาทั้งหมด 15 วัด มีเพียงวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม และวัดสุทัศน์เทพวราราม มีความพร้อมทุกองค์ประกอบ สำหรับปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความพร้อมของวัด ได้แก่ ปัจจัยด้านบุคลากร ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพของวัด และปัจจัยด้านนโยบายของวัด

กนกวรรณ แสนเมือง (2548 : 277-281) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการวางแผน ยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดราชบุรี พบว่า สามารถจัดอันดับความสำเร็จของ ทรัพยากรท่องเที่ยว จังหวัดราชบุรี ได้ดังนี้ 1) ตลาดน้ำดำเนินสะดวก 2) วัดเขาช่องพราน 3) หนองหอย จากการศึกษาระชากรทั้ง 4 กลุ่ม คือ ภาครัฐ ภาคเอกชน นักท่องเที่ยว และ ผู้ประกอบการ พบว่า ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นระดับปาน กลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37 ด้านแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ สามารถเป็นจุดเด่นระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.49 และด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นจุดเด่นระดับ ปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.56 ความคิดเห็นของประชากรทั้ง 4 กลุ่ม มีความคิดเห็นว่า จุดแข็งของ จังหวัดราชบุรี คือ มีผลผลิต เป็น พืชผักผลไม้เป็นอันดับแรกของภูมิภาค จุดอ่อน คือขาดแผนฟื้นฟู แหล่งท่องเที่ยว โอกาส คือ มีโอกาสเป็นศูนย์กลางการค้าทางการเกษตรที่ได้รับมาตรฐานของประเทศ เพื่อสนองนโยบายเป็นครัวโลกของรัฐบาล อุปสรรค คือ ขาดงบประมาณสนับสนุนฟื้นฟู และอนุรักษ์ แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญจากภาครัฐ จากการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวของตลาดน้ำดำเนินสะดวก พบว่า เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพอยู่ในระดับสูงมาก แต่ยังคงขาดมัคเทศก์ ท้องถิ่น แต่นักท่องเที่ยวสามารถพูดคุยถึงวิถีชีวิตชาวบ้าน ได้เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ จาก การประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติของวัดเขาช่องพราน พบว่า เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวทาง ธรรมชาติที่มีศักยภาพระดับสูง เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน แต่ยังไม่ได้รับการดูแล เท่าที่ควร จากการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวของวัดหนองหอยพบว่า เป็นทรัพยากรท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมที่มีศักยภาพปานกลาง เนื่องจากยังไม่เน้นความเป็นแหล่งท่องเที่ยวมากนัก เน้นเรื่องจิตใจ ให้คนมาสักการะพระโพธิสัตว์กวนอิม ความศรัทธาของคนยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานในแหล่ง ท่องเที่ยวไม่ครบ ขาดศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ป้ายบอกประวัติความเป็นมา

สุภาภรณ์ หาญทอง (2543 : 98-99) ได้ศึกษาเรื่อง ศักยภาพการท่องเที่ยวจังหวัด พัทลุงพบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะท่องเที่ยวในลักษณะการแวะชมแหล่งท่องเที่ยวรายทาง และใช้ เวลาในแต่ละแห่งไม่มากนัก และแหล่งท่องเที่ยวยังขาดการพัฒนาด้านการคมนาคมเพื่อเข้าถึงแหล่ง ท่องเที่ยวให้สะดวก ไม่มีป้ายบอกทางและสื่อความหมาย อีกทั้งยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวก และ บริการที่จำเป็น เช่น สุขา ที่นั่งพักผ่อน ร้านอาหาร และบริการนำเที่ยว ที่สำคัญยังขาดการพัฒนา บุคลากรที่จะให้บริการด้านการท่องเที่ยว

อริรมย์ พรหมจรรยา และคณะ (2543 : 71-74) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาการ ท่องเที่ยวเพื่อชุมชน กรณีศึกษา : ชุมชนเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา พบว่า การพัฒนาด้านการ คมนาคมในการเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวมีความจำเป็นที่สุด เมื่อมีการพัฒนาเส้นทางแล้ว ต้องมี การพัฒนาด้านสาธารณูปโภค และอำนวยความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยว มากขึ้น

วิญญา พิชญุกานต์ (2544 : 158) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยการเดินเท้าในเมืองเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยเส้นทางเดินเท้า นั้น ครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ได้มากที่สุด และเส้นทางเดินเท้าควรมีความเหมาะสมในประโยชน์ใช้ สอยเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย ปลอดภัย และประทับใจแก่นักท่องเที่ยว ในเส้นทางเดินเท้าควรมี ปัจจัยด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และบริการด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างที่พัก กับแหล่งท่องเที่ยว

ยศ สันติสมบัติ และคณะ (2544 : 9-10) ได้ศึกษาเรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ : ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และการจัดการทรัพยากร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในมิติทางวัฒนธรรม เป็นการสร้างความเคารพแก่อัตลักษณ์ และความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีวิถีชีวิต และจารีตประเพณีแตกต่างกันออกไป มุมมองทางด้านวัฒนธรรมเป็นการให้ความเคารพแก่ศักดิ์ศรี และสิทธิในการเป็นมนุษย์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ การท่องเที่ยวส่งผลให้เกิดการละเมิดจากจำวงความเชื่อ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมของชุมชนในท้องถิ่นในทางตรงกันข้ามการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มุ่งเน้นให้ชุมชนในท้องถิ่นมีจิตสำนึก มีความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีความสวยงาม และมีคุณค่าอย่างไร เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอันเป็นบ่อเกิดแห่งความเข้าใจ และเอกภาพในความหลากหลายทางวัฒนธรรมของมนุษย์

ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ (2549 : ก - ข) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพ และข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน พบว่า สถานการณ์การท่องเที่ยวของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน ประกอบด้วย การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ การสัมผัสวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการและกีฬา การท่องเที่ยวเชิงวิชาการ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพักผ่อน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวจากเพื่อน และญาติ ประเภทของการท่องเที่ยวกิจกรรมที่น่าสนใจตามลำดับ ได้แก่ การเที่ยวชมโบราณสถานแหล่งประวัติศาสตร์ รองลงมา ได้แก่ การเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี

จूरรัตน์ บัวแก้ว (2531 : 105) ได้ศึกษาการสำรวจเบื้องต้นเกี่ยวกับโบราณสถานเมืองปัตตานี โดยเฉพาะกรณีวังจะบังติกอ พบว่าเมืองปัตตานีในอดีตมีความผูกพันกับกรุงศรีอยุธยา และกรุงรัตนโกสินทร์ในฐานะเมืองประเทศราช แต่เนื่องจากรูปแบบการปกครองของไทยส่งเสริมให้ชนพื้นเมืองปกครองท้องถิ่นตนเอง โดยส่งเครื่องราชบรรณาการ ต้นไม้เงินและต้นไม้ทอง ให้แก่ ราชธานี 3 ปีต่อ 1 ครั้ง ประกอบกับความห่างไกลและการคมนาคมที่ไม่สะดวกส่งผลให้เมืองปัตตานีพยายามแยกตัวเป็นอิสระจากไทยเสมอ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลกลางในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จึงเปลี่ยนแปลงนโยบายการปกครองเมืองปัตตานีเสียใหม่ให้รัดกุมยิ่งขึ้น โดยจัดแบ่งเมืองปัตตานีออกเป็น 7 เมืองเล็กๆ ได้แก่ เมืองปัตตานี ยะหริ่ง หนองจิก สายบุรี ระแงะ ยะลา และรามันห์ อีกทั้งยังกำหนดให้เมืองสงขลามิบทบาทในการควบคุมหัวเมืองเหล่านี้แทนรัฐบาลกลาง จากความสำคัญข้างต้นวังจะบังติกอเป็นที่ประทับ และสถานที่ออกอาราชาการของเจ้าเมืองปัตตานีเชื้อสายกลันตัน จึงทำให้ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของเมืองกลันตันเข้ามาเผยแพร่และผสมผสานกับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังคงสืบทอดต่อๆ กันมา นอกจากนี้ศิลปกรรมของวังได้สะท้อนให้เห็นอิทธิพลของศิลปะและสถาปัตยกรรมของจีน ที่เข้ามาผสมผสานกับศิลปะของไทยมุสลิม จนกลายเป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นปัตตานี และยังเป็นส่งบ่งบอกถึงความสำคัญของเมืองปัตตานีในอดีต ในฐานะที่เป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญแห่งหนึ่งในแหลมมลายูจึงมีพ่อค้าชาวต่างชาติ เช่นจีน อินเดีย อาหรับ และยุโรป เข้ามาติดต่อค้าขาย โดยเฉพาะในช่วงรัชกาลที่ 2-3 นั้น มีพ่อค้าชาวจีนเข้ามาทำการค้าขายและสร้างบ้านเรือนในเมืองปัตตานีมากที่สุด ด้วยเหตุนี้วังจะบังติกอจึงเป็นโบราณสถานที่สำคัญและมีคุณค่าต่อการศึกษาศาสตร์ท้องถิ่นเมืองปัตตานี

วสันต์ ชิวะสารณ์ (2543 : 141) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมวังเจ้าเมืองบริเวณ 7 หัวเมืองของปัตตานี พบว่า วังเจ้าเมืองที่เริ่มมีสภาพทรุดโทรม เช่น วังเจ้าเมืองรามัน ยะลา ะแงะ หนองจิก และวังเจ้าเมืองที่ได้รับการดูแลอยู่ในสภาพดี คือวังเจ้าเมืองยะหริ่ง และวังเจ้าเมืองสายบุรี ส่วนวังเจ้าเมืองปัตตานีมีการรื้อเรือนเจ้าเมืองเก่าทิ้งทั้งหมด และสร้างเรือนใหม่ทับบนพื้นที่เดิม รูปแบบและโครงสร้าง เรือนเจ้าเมืองบริเวณ 7 หัวเมือง มีรูปแบบแตกต่างกันเรือนที่มีรูปแบบเรือนมุสลิม เช่น เรือนเจ้าเมืองปัตตานี รามัน และยะลา เรือนแบบผสมผสานยุโรป เช่น เรือนเจ้าเมืองยะหริ่ง เรือนที่ได้รับอิทธิพลจากอินโดนีเซีย เช่น เรือนเจ้าเมืองสายบุรี เรือนที่ได้รับอิทธิพลจากตรังกานู เช่น เรือนเจ้าเมืองระแงะ และเรือนที่มีรูปแบบคล้ายสถานที่ราชการในสมัยราชอาณาจักรที่ 5 เช่น เรือนเจ้าเมืองหนองจิก ช่วงที่ก่อสร้างเรือนส่วนใหญ่เป็นช่างพื้นเมือง เรือนเจ้าเมืองทั้งหลายสร้างขึ้น เพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยและว่าราชการอยู่ในเรือนเดียวกัน ดังนั้นการวางผังเรือนจะจัดพื้นที่ว่าราชการให้มีขนาดใหญ่ และอยู่ส่วนหน้าของเรือน ภายในเรือนกันเป็นห้องต่างๆ และมีโถงทางเดินติดต่อไปยังส่วนอื่นๆ ของเรือน หากเจ้าเมืองใดมีเครื่องญาติและบริวารมาก จะสร้างเรือนแยกอยู่ต่างหาก สำหรับครัวแต่เดิมจะสร้างเรือนแยกไปอีกหนึ่งหลัง แต่ละเรือนเจ้าเมืองจะมีบ่อน้ำไว้ใช้อย่างน้อย 1 บ่อ อาจอยู่ในเรือนหรือนอกเรือน ลวดลายตกแต่ง เรือนเจ้าเมืองแต่ละแห่งมีการใช้ลวดลายตกแต่งเรือนมากและน้อยแตกต่างกัน วัสดุที่ใช้ตกแต่ง เช่น ไม้ฉลุ ทำแบบลูกฟัก ทำบัวโลหะฉลุ และลวดเหล็กหล่อ ลวดลายที่ใช้ตกแต่งส่วนใหญ่ใช้ลวดลายแบบพรรณพฤกษา

ครองชัย หัตถา (2548 : 55) ได้ศึกษาพัฒนาการของปัตตานีในมิติทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยเน้นบทบาททางการค้าและพัฒนาการทางการเมืองการปกครองของปัตตานีในอดีต พบว่า ปัตตานีมีบทบาททางการค้าและพัฒนาการทางการเมืองการปกครองมาเป็นเวลานาน ปัตตานีมีทำเลที่ตั้งเหมาะสมบนคาบสมุทรมาลายู ซึ่งเป็นศูนย์กลางระหว่างตะวันออกกับตะวันตก คือ จีนกับอินเดีย รวมทั้งอาหรับและเปอร์เซีย ปัตตานีเป็นเมืองท่าที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางมาตั้งแต่สมัยลังกาสุกะ ชื่อ "Patani" ปรากฏในเอกสารต่างประเทศมากมาย ปัตตานีในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 21-23 ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นประตูสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเป็นศูนย์กลางการค้าและเป็นเมืองทำนานาชาติแห่งภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ บันทึกของพ่อค้านักเดินเรือชาวตะวันตก ระบุว่า ท่าเรือปัตตานีเป็นท่าเรือที่ใหญ่ที่สุดสำหรับการค้าในย่านทะเลแถบนี้ และในด้านการเมืองการปกครองพบว่า ปัตตานีในอดีตเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของอาณาจักรลังกาสุกะ ต่อมาตกอยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรศรีวิชัย โจฬะ และมีชปาหิต ตามลำดับ ต่อมาพุทธศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา อาณาจักรสุโขทัยของสยามแผ่ขยายอำนาจลงมาทางใต้ โดยร่วมกับเมืองนครศรีธรรมราชเข้ายึดครองเมืองต่างๆ ตอนล่างของคาบสมุทรมาลายู รวมทั้งปัตตานี แต่เมื่ออาณาจักรมะละกามีอำนาจขึ้นมาในปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ปัตตานีและเมืองต่างๆ ตอนล่างของคาบสมุทรมาลายูก็ตกเป็นเมืองขึ้นของมะละกา จนถึงปี พ.ศ. 2054 มะละกาถูกโปรตุเกสเข้ายึดครองเมืองต่างๆ รวมทั้งปัตตานีจึงเป็นอิสระจากมะละกา

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความพึงพอใจ การท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม โบราณคดี และเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาให้เป็นมาตรฐานสากล และ

ประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร ผู้วิจัยได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ผู้วิจัยนำเสนองานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

Aspinall (2006 : 131) ได้ศึกษาชุมชนในการเปลี่ยนแปลง : ความยั่งยืนทางสังคมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อกำหนดความเป็นไปได้ของการใช้การประเมินคุณภาพชีวิตเป็นเครื่องมือตัดสินใจที่มีศักยภาพในการประเมินความยั่งยืนทางสังคมของการพัฒนาการท่องเที่ยว ผลการศึกษาพบว่า การประเมินคุณภาพชีวิตสามารถให้การสนับสนุนที่มีมูลค่าเพิ่มแก่ด้านการประเมินทางสังคมและความยั่งยืนทางสังคมได้

Hurlbert (2003 : 407) ได้ศึกษาการเรียนรู้จากผู้ไปก่อน : ได้ศึกษาการวางแผนกลยุทธ์เพื่อจัดการท่องเที่ยวซึ่งเป็นการพัฒนาในสหรัฐตะวันตกจำนวน 3 รัฐ พบว่า วิธีการที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมนั้นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามลำดับความสำคัญของชุมชนซึ่งสะท้อนให้เห็นในนโยบายและกลยุทธ์ที่รับเอามาระบุภาระหน้าที่ที่มองเห็นเมื่อเข้าสู่ขั้นตอนใหม่ของการพัฒนา โดยต้องเตรียมพร้อมสำหรับต้นทุนและผลประโยชน์เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจ

Casellas (2003 : 2282-A) ได้ศึกษารูปแบบของบาร์เซโลนานั้นหรือ ตัวแทนนโยบายและการวางแผนพลวัตในการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า “รูปแบบของบาร์เซโลนา” ในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากทศวรรษที่ 1980 จนถึง 1990 ตามแนวคิดแบบเขตเมืองแล้วมาพัฒนาที่ดินการปฏิรูปเขตเมืองในบาร์เซโลนาต้องใช้ลักษณะการประกอบการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตามลักษณะนโยบายในเมืองใหญ่ในยุโรปและสหรัฐ โดยหุ้นส่วนของรัฐและเอกชนไทยขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน จึงต้องสร้างศูนย์วัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวในเมืองขึ้นและควบคุมแรงงานและอุตสาหกรรมโรงแรมตามกฎหมายท้องถิ่นและกฎหมายแห่งชาติจึงสามารถดำเนินไปด้วยดี

Mitz (2007 : 72) ได้ศึกษามุมมองของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวพบว่า มีมุมมองที่คับแคบในหลายด้าน จำเป็นต้องมีมุมมองที่เป็นระบบมากกว่านี้เพื่อร่วมมือกันภายในอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวผู้มีส่วนได้เสียต้องมองภายในชุมชนและสำรวจคุณค่าและวิสัยทัศน์ที่จะบอกพื้นฐานที่เข้มแข็งเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคต ต้องสร้างผู้นำภายในชุมชนเพื่อรักษาสมรรถภาพทางการผลิตและการทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอและขอแนะนำให้ผู้มีส่วนได้เสียควรเริ่มใช้เครื่องมือประเมินเพื่อเริ่มสร้างสำนึกในขั้นตอนต่อไปสำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

Diedrich (2006 : 295) ได้ศึกษาผลกระทบของการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนชายฝั่งทะเลเมืองเบลิเซ สหรัฐ พบว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวในเมืองเบลิเซกำลังมีอิทธิพลทางบวกต่อจิตสำนึกทางการอนุรักษ์แนวหินปะการังและการสนับสนุนของคนในท้องถิ่นมีสหสัมพันธ์ทางบวกระหว่างระดับการพัฒนาการท่องเที่ยวกับผลกระทบทางสังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจทั้งทางบวกและทางลบ นักท่องเที่ยวชมทางเรือและนักท่องเที่ยวที่ค้างคืนบนเรือส่งผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบ บทบาทสำคัญของอุตสาหกรรมการพักผ่อนทางทะเลจึงอยู่ที่การลดผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อแนวหินปะการังเมโสอเมริกันให้เหลือน้อยที่สุด วิถีแก้ปัญหาอนาคตของเมืองเบลิเซในฐานะแหล่งท่องเที่ยว คือ จะต้องตระหนักถึงตำแหน่งที่มีประโยชน์ของเมืองนี้ซึ่งยังมีพลังพอที่จะปรับอนาคตของตัวเองได้

Stem (2002 : 3009-B) ได้ศึกษาบทบาทการพัฒนาท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่
 คุ่มครอง : การศึกษากรณีเปรียบเทียบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศคอซตาริกา พบว่า
 ประสิทธิภาพของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งเป็นการอนุรักษ์และกลยุทธ์การพัฒนาในที่ศึกษารั้งนี้ผสม
 ประปนกันที่ใด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเสนอให้ทางเลือกด้านเศรษฐกิจได้ ที่นั่นโอกาสการท่องเที่ยวและ
 การจ้างงานดูเหมือนจะทำให้คนละทิ้งที่ดินการเกษตรกรรมและที่ดินที่สงบสุขไปโดยปล่อยให้ป่าแห่งที่
 สองเกิดขึ้นมาแทน ปรากฏว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีอิทธิพลต่อค่านิยมในการอนุรักษ์และเจตคติ
 น้อยมาก ปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์และมุมมอง ได้แก่ ความเข้มงวดของ
 กฎหมาย ระดับการศึกษาและผลประโยชน์ทางอ้อมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้การท่องเที่ยวครอบงำ
 เศรษฐกิจ ที่นั่นผลประโยชน์จะขยายกว้างออกไป แต่จะมีผลกระทบเพิ่มขึ้นด้วย จึงเป็นโอกาสของ
 เจ้าของที่พักและโรงแรมจะต้องปรับปรุงการดำเนินงานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มผลประโยชน์
 สำหรับชุมชนท้องถิ่น

Lu (2006 : 203) ได้ศึกษาอำนาจการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวและการ
 อนุรักษ์ : การวางแผนของเกาะแห่งหนึ่งที่มีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมในประเทศไต้หวัน พบว่าเกาะหลนยู
 ซึ่งมีประชากรดั้งเดิมคือชาวยุโรปที่ใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมแต่เผชิญกับความกดดันจากนโยบายการอนุรักษ์
 ธรรมชาติ การกลมกลืนทางวัฒนธรรมกระแสหลักและอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเมื่อประเมินผล
 กระทบจากด้านต่างๆ 3 ด้าน สรุปได้ว่า ให้มีข้อเสนอแนะเป็นกลยุทธ์ในการวางแผนและพัฒนา
 เกาะหลนยูเพื่อให้วัฒนธรรมดั้งเดิมของคนพื้นเมืองดั้งเดิมชาวหลนยูสามารถอยู่ได้ต่อไป

Liu (2006 : 2934-A) ได้ศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการวางแผนการ
 ท่องเที่ยว : กรณีศึกษาจากสาธารณรัฐประชาชนจีนและประเทศมาเลเซีย พบว่า เมื่อกำหนดให้มี
 พลวัตการท่องเที่ยวครบวงจรจ้างงานการท่องเที่ยวในบริบทที่กว้างขึ้นให้ครอบคลุมประเด็น
 วัฒนธรรม ศาสนา ชาติพันธุ์ และอุดมคติวิทยาต้องเอาใจใส่เรื่องทรัพยากรมนุษย์ด้านการท่องเที่ยว
 มากกว่านี้ทั้งนโยบายและแผน มีข้อจำกัดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของท้องถิ่นจากการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น
 เพราะขาดแคลนทรัพยากรมนุษย์ ขาดทักษะการท่องเที่ยวทั้งๆ ที่บูรณาการการท่องเที่ยวไว้ในแผน
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้วและขาดการปลูกฝังโมตรจิตในบุคลากรรวมทั้งกลยุทธ์อีกหลายประการ

จากข้อความข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและงานวิจัย
 ต่างประเทศ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวซึ่งประกอบด้วย ข้อมูลสภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยวเชิง
 วัฒนธรรม แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ความพึงพอใจ การท่องเที่ยวที่มีความสำคัญ
 ทางประวัติศาสตร์ ศิลปะวัฒนธรรม โบราณคดี และเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังไม่ได้รับการ
 พัฒนาให้เป็นมาตรฐานสากล และมีการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร ผู้วิจัยได้นำไปเป็นแนวทางในการ
 พัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ต่อไป

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย และขั้นตอนการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. ขอบเขตของการวิจัย
 - 1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา
 - 1.2 วิธีวิจัย
 - 1.3 ระยะเวลาการวิจัย
 - 1.4 พื้นที่การศึกษาวิจัย
 - 1.5 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. วิธีดำเนินการวิจัย
 - 2.1 เครื่องมือวิจัย
 - 2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - 2.3 การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล
 - 2.4 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา
เนื้อหาที่ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ
 - 1.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
 - 1.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
 - 1.3 แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. วิธีการวิจัย
งานวิจัยนี้ใช้ในกระบวนการการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยกำหนดขั้นตอนของการวิจัย ดังนี้
 - 2.1 เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
 - 2.2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร งานวิจัย การสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. ระยะเวลาการวิจัย

ผู้วิจัยได้วางแผนศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น การสร้างเครื่องมือ การเก็บข้อมูลภาคสนาม การรวบรวมข้อมูล การจัดทำข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะซึ่งมีระยะเวลาในการวิจัยเป็นเวลา 1 ปี

4. พื้นที่การศึกษาวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม (Cultural Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study) โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต การสนทนากลุ่ม และนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล จำแนกตามวิธีการศึกษา ในการศึกษาการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ โบราณคดี คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม

5. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

5.1 ประชากรของการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคชุมชน ประชาชน และผู้ประกอบการค้า

5.2 กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในกลุ่มผู้รู้และผู้ปฏิบัติ ส่วนกลุ่มตัวอย่าง คือกลุ่มชุมชนที่เกี่ยวข้องกับวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) มีรายละเอียดดังนี้

5.2.1 กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) คือ กลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลในเชิงลึกและสำคัญเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และการดำเนินการกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ได้แก่ เครือญาติ ลูกหลานเจ้าของวัง 7 หัวเมือง และนักวิชาการ ดังนี้

5.2.1.1 เครือญาติวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ได้แก่

- 1) นายต่วนอันวารี ลอจี
- 2) นายตุแวงเลาะ มะแตนิง
- 3) นางต่วนปาตีฮะ หัวเมือง
- 4) นายเต็งกูอารีฟีน เต็งกูจี
- 5) นางนวลฉวี ณ สงขลา
- 6) นายกูเปาซัน สุริยะสุนทร
- 7) นายกุมัจดี ยามิรุเต็ง
- 8) นางกาญจนา เด่นอุดม
- 9) นายบัณฑิต อับดุลบุตร
- 10) นายรัศมีนทร์ นิตีธรรม
- 11) นายต่วนสตอมา ซือนิ
- 12) นายกุเลาะ โตะกูยือแร

5.2.1.2 นักวิชาการ ได้แก่

- 1) นางกษมาณัชฌ์ นิตยารมย์
- 2) ดร.พรเทพ บุญจันทร์เพชร
- 3) นางปัทติกายาญจน์ บรรดาศักดิ์
- 4) นายมนูญ เสียมไหม
- 5) นางณัฐธราภรณ์ ทองนวล
- 6) นางรุชิตา แวร์อุมา
- 7) นางสาวอาชुरา ลาเตะ
- 8) นางลิปิการ์ กำลังชัย
- 9) นางนุรฮานีฟ มานะ
- 10) นายบัลลังก์ รายนะ
- 11) นางนิโลบล แสงจันทร์
- 12) นางสมใจ แซ่ว่อง
- 13) นางสุกัญญา หะยีเจ๊ะดือราแม
- 14) นางสุนิสา ดือราแม
- 15) นายเอกนรินทร์ อับดุลเลาะ
- 16) นายไซดี หะยีสุรี
- 17) นายสมาน โตชอมิ
- 18) นายนัสมี ตวนกะจิ
- 19) นายนุรดิน บาโด
- 20) นางรอซิดะ จะปากียา
- 21) นายสือกรี เต๊ะ
- 22) นางอามานี หิมมะ

5.2.3 กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (General Informants) ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน 109 คน ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชนในพื้นที่ จำนวน 69 คน

5.2.3.1 กลุ่มผู้นำชุมชน จังหวัดละ 3 คน รวม 9 คน

5.2.3.2 ผู้นำทางศาสนา ได้แก่ โต๊ะอีหม่าม โต๊ะปีลาน และโต๊ะครู จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน

5.2.3.3 ประชาชนในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ลงภาคสนาม สัมภาษณ์ และสังเกตเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. เครื่องมือวิจัย

1.1 แบบสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ (Area Survey Form)

1.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

1.3 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)

1.4 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non-Participant Observation) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.5 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Guide) เพื่อหาข้อสรุปความชัดเจนของข้อมูลในงานวิจัยใช้กับ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา ประชาชน นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อนำประเด็นปัญหาแนวทาง ร่วมหารือเพื่อการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 เก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ การสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ

2.2.1 ใช้แบบสำรวจสภาพแวดล้อมทางกายภาพของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ (Area Survey Form) เพื่อบันทึกผลการศึกษาสภาพทางกายภาพ สถาปัตยกรรม และศิลปกรรมของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

2.2.2 ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มี 3 ชุด

2.2.2.1 เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ในเชิงลึก (In-Depth Interview) เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2.2.2 เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ในเชิงลึก (In-Depth Interview) เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2.2.3 เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มผู้เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา และการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2.3 ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview) เพื่อศึกษาในเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2.4 ใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non-Participant Privation) เพื่อสังเกตผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาเยี่ยมชมวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ นอกจากนี้ยังใช้แบบสังเกตดังกล่าวเพื่อบันทึกข้อมูลสภาพทั่วไป

2.2.5 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการจัดเพื่อหาข้อสรุปและความชัดเจน ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ ผู้นำศาสนา และนักวิชาการ

2.2.6 การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการจัดเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีจัดหมวดหมู่ จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล สรุปและเขียนรายงาน

3.1 จัดกระทำข้อมูล ใช้แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึกหรือแถบบันทึกเสียง บันทึกภาพและวีดิทัศน์

3.2 สรุปข้อมูลในแต่ละครั้ง จัดหมวดหมู่ และหาคำตอบตามเนื้อหาของการวิจัย

3.3 ตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ตรวจสอบความแม่นยำ (Validity) และความเชื่อถือได้ (Reliability) ทุกครั้งที่เก็บข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำและครอบคลุมเนื้อหา จะใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้าในด้านต่างๆ ดังนี้

3.3.1 ตรวจสอบข้อมูลโดยบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Member Checks) หรือสมาชิกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูล หลักฐานต่างๆ ในการลงพื้นที่ภาคสนาม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลพื้นฐานตลอดจนกระบวนการแสวงหาความรู้ ความจริงที่กระทำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.3.2 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสื่อให้เห็นว่าข้อมูลหลักฐานและผลการวิจัยที่อาศัยการตีความหมายของข้อมูลหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้ มีความไว้วางใจได้ที่มีความถูกต้อง ตรงตามความเป็นจริงที่นำเสนอในทางปฏิบัติ จะกระทำโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง (Data Triangulation) หลากหลายวิธี (Methodological Triangulation) ให้เข้าถึงข้อเท็จจริง (Fact) หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยที่ผู้วิจัยต้องการสืบค้นหาคำตอบได้อย่างละเอียด ถี่ถ้วน และลุ่มลึกของปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย (ทรงคุณ จันทจร. 2549 : 78)

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ครั้งนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัย ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยผู้วิจัยเริ่มจากการเตรียมเนื้อหาให้ครบตามความมุ่งหมายของการวิจัย วางเค้าโครงของการเขียนรายงานแล้วจึงลงมือเขียนโดยเน้นที่ความถูกต้องรัดกุม ชัดเจน มีความต่อเนื่องและเชื่อมโยงกัน โดยการตีความสร้างข้อสรุป ตามประเด็นที่ศึกษาพร้อมภาพประกอบ จากนั้นนำข้อมูลมาสรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ กรอบการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

4.1 การกระทำ

4.2 แบบแผนการกระทำ

4.3 ความหมาย

4.4 ความสัมพันธ์

4.5 การมีส่วนร่วมในกิจกรรม

4.6 สภาพสังคม

นอกจากนี้ยังใช้กรอบการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล (สุภางค์ จันทวานิช. 2548 : 35-38)

5. แผนการดำเนินงาน

ตาราง 5 แผนการดำเนินงาน

ความมุ่งหมายของการวิจัย	วิธีการดำเนินการ	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือ	ตัวชี้วัดความสำเร็จ
1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้	- ศึกษาเอกสาร - สัมภาษณ์ - สังเกตการณ์	- เครือญาติ - นักวิชาการ - ประชาชนในพื้นที่	- แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ - แบบสังเกตการณ์	- ตุลาคม – ธันวาคม 2558 - ได้ประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมือง
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้	- สัมภาษณ์ - สังเกตการณ์ - การสนทนากลุ่ม	- เครือญาติ - นักวิชาการ - ประชาชนในพื้นที่	- แบบฟอร์มการสัมภาษณ์ - แบบสังเกตการณ์	- ธันวาคม 2558 - เมษายน 2559 - ได้ประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน และปัญหาของวัง 7 หัวเมือง
3. แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	- สัมภาษณ์ - การสนทนากลุ่ม - การประชุมเชิงปฏิบัติการ	- เครือญาติ - นักวิชาการ - ประชาชนในพื้นที่	- แบบบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ - แถบบันทึกเสียง - บันทึกภาพและวีดิทัศน์	- เมษายน – กันยายน 2559 - ได้แนวทางและแผนการดำเนินงานการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองฯ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อตอบความมุ่งหมายของการวิจัย นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ตอนที่ 1 ประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งประวัติความเป็นมา อธิลักษณะของวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความสำคัญสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากจะทำให้เกิดความเข้าใจสภาพการเปลี่ยนแปลงของวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้จากการสัมภาษณ์ เครือญาติวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้และเห็นภาพรวมของวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ของวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้ชัดเจนมากกว่าเดิม ซึ่งนำไปสู่การตอบคำถามตามความมุ่งหมายของการวิจัย จากการศึกษาและเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีความน่าสนใจ และสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศตามขอบเขตที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ โดยแบ่งออกเป็นวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ

1. วังจะบังติกอ
2. วังยะหริ่ง
3. วังสายบุรี
4. วังรามันห์
5. วังหนองจิก
6. วังระแงะ
7. วังยะลา

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ซึ่งวังดังกล่าวตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส โดยมีรายละเอียดของวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. วังจะบังติกอ

ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ สังเกต สทนากลุ่มกับเครือญาติวังจะบังติกอ ได้แก่ นายต่วนอันวาริ ลอจิ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวังจะบังติกอไว้ว่า วังจะบังติกอ ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 34 ถนนหน้าวัง ตำบลอานาหาร อำเภอมะนิง จังหวัดปัตตานี ใกล้แม่น้ำปัตตานี ตรงบริเวณที่เรียกว่าจะบังติกอ หมายถึงสามแยกและใช้เรียกชื่อวัง เนื้อที่ของวังประมาณ 7 ไร่ ปัจจุบันมีอาณาเขตทิศเหนือจดถนนหน้าโรงเรียนเทศบาล 1 ทิศใต้จดถนนสาธารณะบ้านพักอาศัยข้างเคียง ทิศตะวันตก ซึ่งเป็นด้านหน้าและทางเข้าวัดจดถนนหน้าวัง ทิศตะวันออกจดถนนหลังวัด สภาพแวดล้อมของวัง มีกำแพงก่ออิฐที่ล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน เป็นกำแพงชั้นนอก ทิศใต้ และทิศตะวันออก ปัจจุบันชำรุดเกือบหมด ด้านทิศเหนือ ชำรุดเล็กน้อย ส่วนด้านทิศตะวันออกมีต้นไม้ล้มพาดเหนือตัวกำแพง ผู้ดูแลวังจึงใช้เสาคอนกรีตสำเร็จรูปขนาดเล็กค้ำยันกำแพงไว้ ภายในกำแพงวังบริเวณทั่วไป เป็นพื้นที่ทรายปลูกต้นมะพร้าว ไม้ดอกไม้ผลนานาชนิด มีสิ่งก่อสร้างคือ เรือนเจ้าเมือง กำแพงวังชั้นใน และมีบ่อน้ำถึง 6 บ่อ หลังจากสิ้นสุตเจ้าเมืองคนสุดท้าย วังจะบังติกอ ตกเป็นที่อยู่อาศัยของเครือญาติและได้มีการก่อสร้างเรือนเพิ่มเติม บริเวณด้านข้างและด้านหลังของเรือนเจ้าเมือง เมื่อ พ.ศ. 2539 มีการรื้อถอนเรือนเจ้าเมือง ออกทั้งหมดและได้ก่อสร้างเรือนขึ้นใหม่ที่ทับพื้นที่เรือนเจ้าเมืองของเดิม แต่มีการใช้วัสดุก่อสร้างตามสมัยนิยม ใช้เวลาในการรื้อถอนและก่อสร้างประมาณ 2 ปี เข้าอยู่อาศัย เมื่อ พ.ศ. 2541 ใช้งบประมาณทั้งหมด 3 ล้านบาทเศษ (ต่วนอันวาริ ลอจิ. 2559 : สัมภาษณ์)

การสืบเชื้อสายของวังจะบังติกอ

วังจะบังติกอ เป็นวังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดการสืบเชื้อสายในวังจะบังติกอ ดังนี้

ต่วนอันวาริ ลอจิ ได้กล่าวถึงการสืบเชื้อสายในวังจะบังติกอไว้ว่า วังจะบังติกอเป็นวังโบราณของเจ้าเมืองปัตตานี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำปัตตานี กำเนิดของวังนั้นสืบเนื่องมาจากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เกิดความขัดแย้งภายในเมืองกลันตันถึงขั้นสู้รบกันระหว่างพระยาปลื้มตันตันวันสนิ (ปากแดง) กับตวนกูปะสา ในปี พ.ศ. 2382 ด้วยเรื่องที่ตวนกูปะสาไม่พอใจพระยาปลื้มตันตันที่ไม่กราบทูลขอเมืองอื่นๆ ให้ตนได้ปกครอง ตลอดจนเรื่องทรัพย์สินสมบัติป่าไร่ของตวนกูปะสา เหตุการณ์ได้ลุกลามมากขึ้นเมื่อตวนกูปะสาได้ชักชวนพระยาบาโงยช่วยกันรวบรวมผู้คนตั้งค่ายสู้รบกับพระยาปลื้มตันตัน ด้วยเหตุนี้กองทัพกรุงเทพฯ ซึ่งมีพระยาศรีพิพัฒน์ยกลงไปตั้งมั่น ณ เมืองสงขลา จึงมอบหมายให้พระยาไชยานุการาชการยกกองทัพเรือไปเมืองกลันตันบังคับให้พระยาปลื้มตันตันวันสนิ (ปากแดง) กับตวนกูปะสาเรือคายเล็กรบกัน พร้อมทั้งนำตัวพระยาปลื้มตันตัน วันสนิ (ปากแดง) กับตวนกูปะสามาหาพระยาศรีพิพัฒน์ ณ เมืองสงขลา เพื่อไกล่เกลี่ยและสามารถประนีประนอมกันได้ จึงให้กลับไปเมืองกลันตัน

ในปีต่อมาได้เกิดการทะเลาะวิวาทกันด้วยเรื่องพระยาจางวางกับตงกุศรีอิทรา (รายามุดา) ขัดคำสั่งพระยากันตันถึงขั้นขูดสนามเพลาะจะรบกันอีก เมื่อความถึงกรุงเทพฯ โปรดเกล้าให้พระยานคร ๓ (น้อย) แต่งหนังสือลงไปว่ากล่าวข่มขู่ก็สงบกันไปได้อีกครั้งหนึ่ง เมื่อถึงปี พ.ศ. 2384 ตงกุปะสาเดินทางมายังกรุงเทพฯ ได้ร้องเรียนเรื่องพระยาจางวางและตงกุศรีอิทรา (รายามุดา) นำเรือกสวนทรัพย์สมบัติของตนไปทำประโยชน์ ในขณะที่เดียวกันพระยากันตันได้มีใบบอกมายังกรุงเทพฯ กล่าวโทษตงกุปะสาว่าใช้คนไปชักชวนพระยาบาโงยและพรรคพวกที่เมืองตรังกานู เมืองลิงา ให้มาทำร้ายพระยากันตัน

การทะเลาะบาดหมางระหว่างพระยากันตันกับพระราชวงศ์หลายครั้ง ทำให้พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริว่า ถ้าปล่อยให้เหตุการณ์เป็นเช่นนี้ความวุ่นวายต้องเกิดขึ้นไม่สิ้นสุด ประกอบกับตำแหน่งเจ้าเมืองปัตตานีว่างลง จึงมีรับสั่งให้ย้ายพระยาหนองจิกลงมาเป็นพระยาปัตตานี แล้วโปรดให้สอบถามตงกุปะสาว่าจะให้ขึ้นมาเป็นผู้ว่าราชการเมืองหนองจิกจะเต็มใจหรือไม่ ตงกุปะสารับว่าจะมาแต่ขอลงไปรับครอบครัวบ่าวไพร่ที่เมืองกันตันเพื่อนำมาเมืองหนองจิกด้วย จึงโปรดฯ ให้พระยาทำยน้าลงไปช่วยตงกุปะสารวบรวมผู้คนที่จะนำมาเมืองหนองจิก ตงกุปะสาได้ชักชวนพระยาบาโงย ตงกุหลงอาหมัด ให้มาอยู่หนองจิก แต่ได้รับการปฏิเสธ ด้วยเหตุนี้ ตงกุปะสาจึงลี้เลและได้ทำหนังสือมายื่นต่อพระยาทำยน้าว่า ถ้าได้เป็นพระยากันตันจะให้สินบน 10,000 เหรียญ พระยาทำยน้าจึงมีใบบอกมายังกรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขัดเคืองพระทัยว่าเมืองกันตันมีแต่การแก่งแย่งกันไม่รู้จบสิ้น จึงโปรดเกล้าให้พระยานครศรีธรรมราช (น้อย) เกณฑ์กองทัพเมืองนครศรีธรรมราช 2,000 คน ให้พระเสน่หมามนตรีคุมกองทัพลงไปสมทบกับกองทัพเมืองสงขลาอีก 2,000 คน พระสุนทรนุรักษ์ (สังข์) เป็นหัวหน้าสมทบกันยกกลงไปเมืองกันตัน จึงเป็นสาเหตุให้ตงกุปะสาและตงกุหลงอาหมัดยอมอพยพไปอยู่เมืองหนองจิก ตงกุปะสาเป็นเจ้าเมืองหนองจิกได้ประมาณ 3 ปี พระยาบาโงยและตงกุหลงอาหมัดได้ถึงแก่กรรมที่เมืองหนองจิก

เมื่อถึง พ.ศ. 2388 ตำแหน่งเจ้าเมืองปัตตานีว่างลงพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงแต่งตั้งตงกุปะสาเป็นเจ้าเมืองปัตตานีคนแรกแห่งราชวงศ์กันตัน นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาความบาดหมางระหว่างพระยากันตันวันสนิ (ปากแดง) กับตงกุปะสาจึงยุติลง ตงกุปะสาเมื่อเดินทางมาถึงเมืองปัตตานี ได้สร้างวังขึ้นเป็นครั้งแรกบริเวณชายทะเล ปัจจุบันคือหมู่บ้านต้นหลง เรียกหมู่บ้านบริเวณนั้นว่าหมู่บ้านตั้งกูบือซาร์ซูเยบอร์รัต ต่อมาตงกุปะสาเห็นว่าสถานที่นี้ไม่เหมาะสมในด้านภูมิศาสตร์จึงย้ายไปสร้างวังใหม่ที่ตำบลจะบังติกอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นเนินน้ำท่วมไม่ถึง แต่มีแม่น้ำไหลผ่าน 3 ด้านไปออกปากอ่าวปัตตานี อันเป็นทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมแก่การติดต่อค้าขายทางทะเลเป็นอย่างยิ่ง

นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาปัตตานี จึงปกครองโดยราชวงศ์กันตันซึ่งขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ วังจะบังติกอเป็นที่ประทับของเจ้าเมืองปัตตานีเชื้อสายกันตันหลายสมัย

ตงกุปะสามีบุตรธิดาทั้งหมด 6 คน คือ

1. ตงกุปุตะ ต่อมาได้เป็นเจ้าเมืองปัตตานีองค์ที่ 2
2. ตงกุบูลัก (ตงกุฮาญีตุวอร์)
3. ตงกุฮูเซ็น (ตงกุนิมันคาร์ฮัน)

4. ตนกูปอตุ (ตนกูสุไลมานซารีฟุดดิน) เจ้าเมืองปัตตานีองค์ที่ 4
5. ตนกูตัมบัล
6. ตนกูลาโยะฮ์

ตลกูปะสาปกครองเมืองปัตตานีจนถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2399 โดยนำศพไปฝังไว้ ณ สุสานตันหยงดาโต๊ะ ด้วยเหตุนี้ตลกูปะสาจึงเป็นที่รู้จักกันในนามว่า อัลมารโฮมตันหยง (อิบรอฮิม ซุกรี. 2525 : 50) พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงแต่งตั้งตลกูปะตะ ซึ่งเป็นบุตรชายคนโตของตลกูปะสาเป็นเจ้าเมืองปัตตานีองค์ต่อมาโดยได้รับยศเป็นพระยาวิชิตภักดีฯ ในช่วงที่ตลกูปะตะปกครองเมืองปัตตานี ได้มีผู้คนเข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองปัตตานีมากขึ้น โดยเฉพาะพ่อค้าชาวจีนซึ่งเข้ามาตั้งบ้านเรือนประกอบอาชีพค้าขาย สำหรับตลกูปะตะนั้นได้ปกครองเมืองปัตตานีด้วยความสงบเรียบร้อยเป็นเวลา 26 ปี จนถึงชีวิตในปี พ.ศ. 2424 โดยมีภรรยา 2 คน คือ ตนกูรายา บุตรีสุลต่าน

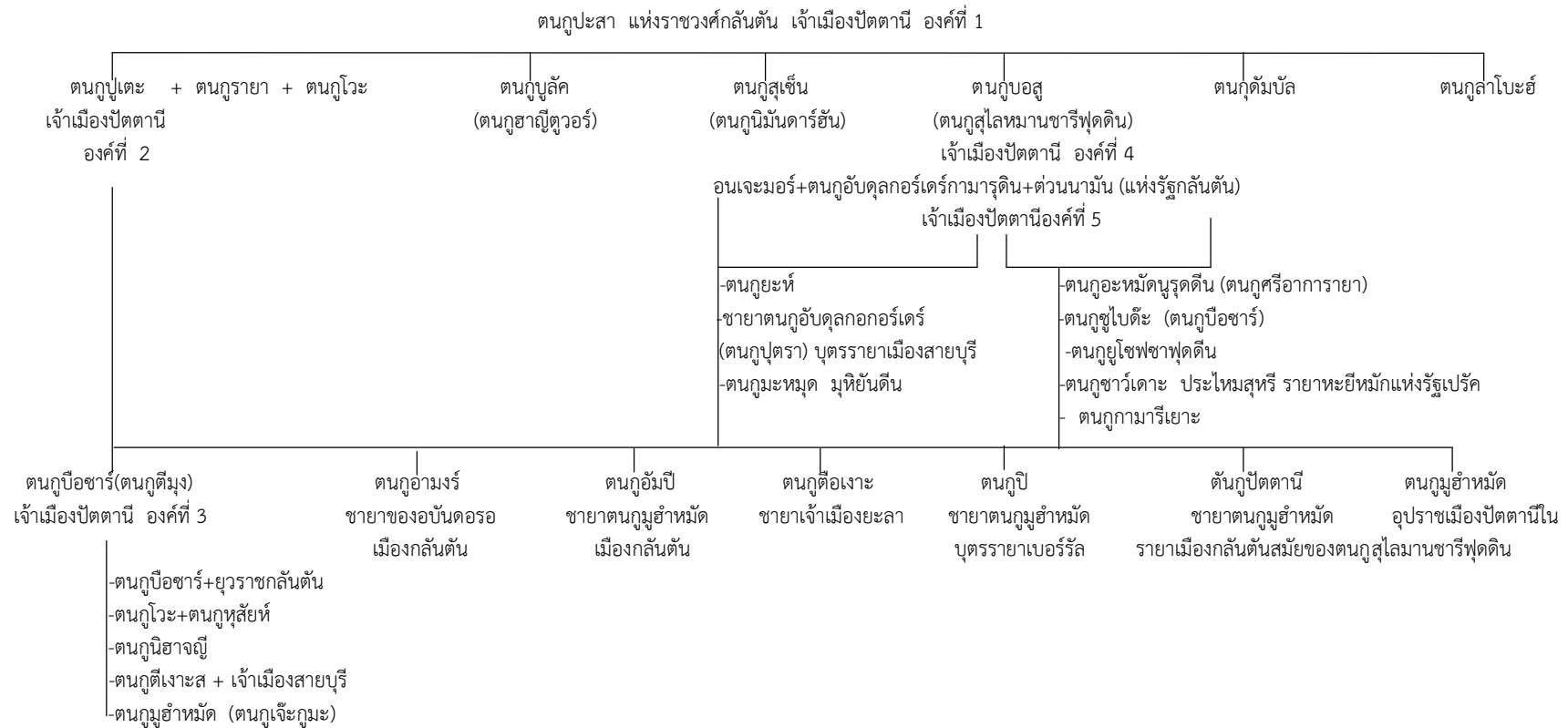
ในปีนั้นปลายชีวิตของ ตลกูปะตะเดินทางไปรักษาตัวและเสียชีวิตลงที่เมืองกลันตัน โดยมีบุตรธิดาทั้งหมด 7 คน ดังนี้ (อิบรอฮิม ซุกรี. 2525 : 52)

1. ตนกูฐือซาร์ (ตลกูตีมุง) ต่อมาได้เป็นเจ้าเมืองปัตตานีองค์ที่ 3
2. ตนกูอามงร์ ชายาของของรายาบันดอรอเมืองกลันตัน
3. ตนกูอัมปี ชายาของตลกูมูฮัมหมัดเมืองกลันตัน
4. ตนกูตือเงาะ ชายาเจ้าเมืองยะลา
5. ตนกูปิ ชายาตลกูมูฮัมหมัด บุตรรายาเบอร์รัส
6. ตนกูปัตตานี ชายาตลกูเบอร์ซาร์อินดรา รายาเมืองกลันตัน
7. ตนกูมูฮัมหมัด เป็นอุปราชในสมัยของตลกูสุไลมานซารีฟุดดิน

หลังจากนั้นบุตรชายคนโตของตลกูปะตะ ชื่อตลกูปือซาร์ (ตลกูตีมุง) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระยาวิชิตภักดี เจ้าเมืองปัตตานีคนต่อมา สำหรับตลกูตีมุงนี้เติบโตและเข้าพิธีมงคลสมรสที่เมืองกลันตัน ประกอบกับภรรยามีเชื้อสายในราชวงศ์กลันตันและไม่ได้ย้ายมาอาศัยอยู่ในเมืองปัตตานี ตลกูตีมุงจึงเดินทางไปเมืองกลันตันเสมอๆ จะเห็นได้ว่าเมืองปัตตานีกับเมืองกลันตันมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันสืบเนื่องมาจากทั้ง 2 ฝ่ายมีเชื้อสายเดียวกัน และยังกระชับแน่นมากยิ่งขึ้นเมื่อมีการแต่งงานในหมู่เครือญาติทั้ง 2 ฝ่ายตลอดมา ด้วยเหตุนี้เมืองปัตตานีจึงได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากเมืองกลันตันมากมาย เช่น ประเพณีศิลปวัฒนธรรม การละเล่น และการแต่งกาย เป็นต้น

แผนภูมิการสืบเชื้อสายของวังจะบังติกอ

ที่มา : อิบรอฮีม ซูกรี (2559)

ภาพประกอบ 4 การสืบเชื้อสายวังจะบังติกอ

เครื่องใช้ในวังจะบังติกอ

วังจะบังติกอ เป็นวังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดของเครื่องใช้ในวังจะบังติกอ ดังนี้

สุริยะ แวดอเลาะห์ (2559 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ในวังจะบังติกอไว้ว่า วังจะบังติกอเป็นวังที่อยู่อาศัยของเจ้าเมืองปัตตานี ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองมาในอดีตสืบต่อๆ กันมาหลายสมัย มีข้าราชการบริพารอยู่ในวังประมาณ 200 คน และยังเป็นสถานที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และออกวาราชการของเจ้าเมือง ย่อมมีสิ่งของเครื่องใช้เป็นจำนวนมากพอสมควร อย่างไรก็ตามสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ในปัจจุบันส่วนหนึ่งยังอยู่ที่วังจะบังติกอในความครอบครองของ นายสุริยะ แวดอเลาะห์ ซึ่งเป็นเจ้าของวัง นอกจากนี้ยังกระจายอยู่ตามบ้านเรือนของเครือญาติเจ้าของวังอีกส่วนหนึ่ง สำหรับเครื่องใช้ที่ยังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ได้แก่

1. โต๊ะไม้กลมแบบจีน ทำด้วยหินอ่อนสีขาวมีลวดลายในตัวหินอ่อนเป็นสีน้ำตาล พื้นโต๊ะทำด้วยหินอ่อนประกอบไม้ ใช้กรรมวิธีแบบฝังหินในเนื้อไม้ ใช้กรรมวิธีบ้านฝังหินเนื้อไม้ บนไม้ประดับประดับเป็นลายเครือเถารูปดอกบัวห่างกันเป็นช่องๆ กลีบดอกก้านใบ โค้งตัดเส้นกันอย่างประณีต ขอบโต๊ะสลักลายดอกไม้ลบบเหลี่ยมขอบ โครงสร้างของโต๊ะทำด้วยไม้ทาสีดำ โดยเฉพาะขอบโต๊ะมีลักษณะพิเศษ กล่าวคือขอบบนของโต๊ะส่วนที่ติดกับหินอ่อนทำเป็นขอบไม้บางๆ และสลักเป็นวงโค้งเล็กๆ เป็นช่องๆ รอบโต๊ะ ถัดไปเป็นขอบไม้กว้างประมาณ 4 เซนติเมตร ฉลุลวดลายเป็นเส้นโค้งซ้อนๆ กันหลายชั้น ทำให้ขอบล่างของโต๊ะมีลักษณะโค้งเป็นลายลูกคลื่น ลวดลายขอบโต๊ะมีแสดงให้เห็นถึงความชำนาญของช่างในการจัดวางช่วงจังหวะของส่วนโค้งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม ลักษณะการแบ่งเนื้อที่ลวดลายของโต๊ะเป็นรูปโค้งฉีกแฉก อันเป็นสัญลักษณ์ของฤดูทั้ง 4 ส่วน ขาโต๊ะมีลักษณะโค้งแบบตัวเอสมี 6 ขา ด้านนอกสุด แกะสลักเป็นเส้นขวางแบ่งเป็น 3 ช่วงปลายขาตั้งอยู่บนฐานกรอบไม้รองรับจับปลายขาโต๊ะเป็นรูปโค้งหยักเล็กน้อยในลักษณะกลีบดอกไม้ และมีขาส่วนฐานรับน้ำหนักต่อเนื่องถึงพื้นที่อีกชั้นหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่ารูปทรงของโต๊ะตลอดจนลวดลายในการประดิษฐ์เป็นบัจฉินสันนิษฐานว่าคงนำเข้ามาจากประเทศจีน

2. โต๊ะกลมสไตล์วิคตอเรียน พื้นโต๊ะทำด้วยหินอ่อนสีขาว โครงรับพื้นที่ทำด้วยไม้ขอบโต๊ะทำด้วยไม้แกะสลักเป็นรูปครึ่งวงกลมต่อๆ กันไปรอบขอบ เป็นโต๊ะขาเดี่ยวฐานรองรับขาแยกน้ำหนักเป็นสามแฉก มีการแกะสลักแบบลวดลายเถาวง (Spiral Pattern) ลวดลายแบบผสมผสานระหว่างศิลปะโรมันคลาสสิก 1 (Roman Classic Art) และศิลปะโรโคโค 2 (Rococo Art) ขาโต๊ะตาลเข้มติดกับหินอ่อนสีขาว

3. โต๊ะหินอ่อนสีขาว มีลวดลายในตัวหินอ่อนเป็นสีเทา ขอบโต๊ะตัดเป็นเส้นตรงรูปแปดเหลี่ยมแบบโรมัน รองรับด้วยขาโต๊ะกลมสีดำ ส่วนล่างสุดของขาโต๊ะเป็นโครงสร้างไม้ขาเดี่ยวฐานทำแยกเป็น 3 แฉกแกะสลักลวดลายเป็นรูปโค้งเถาวง (Spiral Pattern) ปัจจุบันโต๊ะดังกล่าวเป็นสมบัติของตระกูลระเด่นอาหมัด

4. กระจกเงารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 60 เซนติเมตร ยาว 1 เมตร 50 เซนติเมตร กรอบกระจกทำด้วยไม้ทาสีน้ำตาลเข้ม แกะเป็นกรอบนูน 2 ชั้น ภายในกรอบไม้วาดลวดลายโดยใช้เส้นโค้งรูปครึ่งวงกลมคล้ายลายดอกไม้ ปัจจุบันกระจกนี้เป็นสมบัติของตระกูลระเด่นอาหมัด

5. โองใส่ น้ำ โองใบนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จิตติมา ระเด่นอาหมัด เล่าว่า ได้นำมาจากวังจะบังติกอเป็นโองดินเผา สูงประมาณ 1 เมตร สีน้ำตาลเคลือบผิวมัน ทำลวดลายนูนเป็นเส้นบางๆ ตลอดทั้งใบ ปัจจุบันโองดังกล่าวเป็นสมบัติของตระกูล ระเด่นอาหมัด เช่นกัน

6. ตะเกียงโลหะสำหรับแขวนเพดาน แกนลวดลายแบบจีน รับแกนรอบข้างนอก ครอบด้วยโคมแก้วทรงเหมือนถ้วยแก้วทรงคว่ำ ลวดลายตกแต่รูปดอกไม้ลายตัวผูกกันแบบจีน

อย่างไรก็ตาม ยังมีเครื่องใช้ภายในวังอีกจำนวนมาก เช่นเครื่องถ้วยชาม กระเบื้อง ทั้งจากประเทศจีนและประเทศยุโรป เครื่องที่ใช้ที่ทำจากทองเหลือง เครื่องแก้วจากประเทศในตะวันออกกลาง เครื่องทองรูปพรรณตลอดจนเงินเหรียญโบราณต่างๆ แต่น่าเสียดายที่ทางเจ้าของวังไม่ประสงค์ที่จะเผยแพร่แก่สาธารณชนทั่วไป

วังจะบังติกอในอดีตนั้น มีเครื่องใช้ที่มีคุณค่า และงดงามมากมายล้วนเป็นโบราณวัตถุที่นำเข้ามาจากต่างประเทศแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองปัตตานี ที่พัฒนาตัวเองจากสถานีการค้า กลายเป็นเมืองท่าค้าขายที่รุ่งโรจน์แห่งหนึ่งในแหลมมลายู มีพ่อค้าชาวต่างชาตินำสินค้าเข้ามาติดต่อซื้อขายและแลกเปลี่ยนกัน วังจะบังติกอจึงเป็นแหล่งสะสมผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมอันเป็นโบราณวัตถุล้ำค่าที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองปัตตานี

2. วังยะหริ่ง

ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ สังเกต สทนทากลุ่มกับเครือญาติวังยะหริ่ง ได้แก่ นายตูแวงละ มะแตนิง ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวังยะหริ่งไว้ว่า วังยะหริ่ง ที่ตั้งปัจจุบันเลขที่ 102 ถนนหน้าวัง ตำบลยามู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี โดยมีเจ้าเมืองผู้สร้างชื่อว่า นิโวะ๊ะ (พระยาพิพิธเสนามาตยาธิบดีศรีสุรสงคราม) และช่างผู้สร้างเป็นช่างชาวจีน และช่างพื้นเมือง และสภาพแวดล้อมของวังยะหริ่งอยู่ในชุมชนของอำเภอยะหริ่ง ทิศเหนือจดถนนรามโกมุท ทิศใต้จดถนนพิพิธภักดี ทิศตะวันออกจดถนนหลังวัง ทิศตะวันตกจดถนนหน้าวัง เรือนเจ้าเมืองหันหน้าเรือนไปทางทิศตะวันตก หลังจากนายพายถึงแก่กรรม เจ้าเมืองสงขลาได้แต่งตั้งนายเหมสายขึ้นเป็นเจ้าเมืองยะหริ่งคนใหม่ ต่อมาเมื่อนายเหมสายถึงแก่กรรมก็ได้มีการแต่งตั้งนิยูโซ เป็นเจ้าเมืองยะหริ่ง เหตุการณ์ในเมืองยะหริ่งจึงเป็นไปด้วยความเรียบร้อยไม่มีปัญหาใด ต่อมาเมื่อเจ้าของนิยูโซ ถึงแก่กรรม ผู้ที่เป็นเจ้าเมืองเจ้าเมืองต่อมาคือ นิเมาะห์ บุตรคนที่ 2 ของนิยูโซฟ ได้รับบรรดาศักดิ์เป็น พระยาพิบูลย์เสนานุกิจเชษฐภักดี ต้นตระกูลอับลบุตร และเมื่อพระยาพิบูลย์เสนานุกิจเชษฐภักดีถึงแก่กรรมบุตรคนที่ 2 ชื่อนิโวะ๊ะ เป็นเจ้าเมืองยะหริ่ง ได้รับบรรดาศักดิ์เป็นพระยาพิพิธเสนามาตยาธิบดีศรีสุรสงคราม ผู้สร้างวังยะหริ่ง เมื่อ พ.ศ. 2438 ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ที่ปรากฏอยู่ถึงปัจจุบันและเป็นเจ้าเมืองคนสุดท้ายของเมืองยะหริ่ง (ตูแวงละ มะแตนิง. 2559 : สัมภาษณ์)

การสืบเชื้อสายของวังยะหริ่ง

วังยะหริ่งเป็นวังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดการสืบเชื้อสายในวังยะหริ่ง ดังนี้

ศาสตราจารย์ พิพิธภัณฑ (2559 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงการสืบเชื้อสายในวังยะหริ่งไว้ว่า เมืองยะหริ่งเดิมเป็นส่วนหนึ่งของเมืองปัตตานี ซึ่งเป็นประเทศราชของไทยต้องส่งเครื่องราชบรรณาการต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ให้แก่ไทย 3 ปีต่อ 1 ครั้ง นอกจากนั้นในกรณีที่มีข้าศึกยกกองทัพมาตีไทยเมืองประเทศราชต้องส่งกองทัพมาช่วยรบ รูปแบบการปกครอง ดังกล่าว ส่งเสริมให้ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองปัตตานีและไทยค่อนข้างห่างเหิน เพราะความห่างไกลจากราชธานี ประกอบกับเมืองปัตตานีมีความเข้มแข็งทางการเมืองและเศรษฐกิจ จึงส่งผลให้เจ้าเมืองปัตตานีคิดแยกตัวจากไทยเสมอ ไทยต้องส่งกำลังกองทัพมาปราบปรามและนำไปสู่การใช้นโยบายแบ่งแยกและปกครอง โดยแบ่งเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง ได้แก่ ปัตตานี ยะหริ่ง หนองจิก สายบุรี ะแงะ ยะลาและรามันท์ การลดอำนาจเมืองปัตตานีส่งผลให้เมืองยะหริ่งมีฐานะเป็นเมืองประเทศราชของไทย โดยมีพระยาเมืองเป็นผู้ปกครองขึ้นตรงต่ออำนาจเมืองสงขลาแทน

เมื่อถึงต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปรากฏว่าการสืบตำแหน่งเชื้อสายมาลาญ ทรงพระราชทานเหตุผลว่า เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความไม่สงบอันก่อให้เกิดปัญหาทางการปกครองในดินแดนที่เป็นประเทศราชและเป็นพรมแดนติดต่อกับมหาอำนาจตะวันตกในขณะนั้น และที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งคือการสืบตำแหน่งพระยาเมือง 1 ในยะหริ่งมีหลักฐานแสดงให้เห็นความเกี่ยวข้องกับตำแหน่ง “ผู้ว่าราชการเมือง” หรือพระยาเมืองลงไป โดยตำแหน่งทั้งสองมักจะมีการสืบทอดต่อกันภายในเครือญาติพระยาเมือง เป็นผู้บังคับบัญชาการสูงสุดในทุกๆ ด้านภายในเมืองของตนผู้ช่วยราชการเมือง มีหน้าที่ดูแลปกครองโดยทั่วไป ทำหน้าที่แทนพระยาเมืองในยามที่จำเป็นสำหรับตระกูลของการสืบเชื้อสายภายในวังยะหริ่งเริ่มจาก นิยูโซะ (โต๊ะเกียโซะ) ซึ่งเป็นพระยายะหริ่งคนที่ 3 มีประวัติเล่าต่อกันมาว่าเมื่อเกิดกบฏที่เมืองปัตตานี นิยูโซะ มีอายุเพียง 6 ขวบได้เข้าไปวิ่งซุกซ่อนตามประสาเด็กในค่ายของทหารไทยที่มาตั้งเพื่อปราบกบฏจึงรู้สึกติดอกติดใจ เมื่อสามารถปราบกบฏได้เรียบบรรยากาศของหลวงของไทยได้เดินทางกลับกรุงเทพฯ นิยูโซะจึงแอบติดตามไป กว้า บรรดาทหารจะรู้ ระยะทางก็ไกลจากเมืองปัตตานีมากแล้ว เมื่อกรุงเทพฯ มีทหารไทยคนหนึ่งพาไปเลี้ยงดูและให้นับถือศาสนาพุทธจนได้บวชเป็นสามเณรและบวชเป็นพระ ภิกษุอยู่หลายพรรษาสามารถสอบเปรียญธรรมได้เป็นพระยาใบฎีกา เมื่อสึกจากพระจึงเข้ารับราชการในกรมพระยาวังวรสถานมงคล ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวมีการสืบทราบวา นิยูโซะมีเชื้อสายของพระยาเมืองปัตตานี ขณะนั้นหัวเมืองปักษ์ใต้กำลังวุ่นวาย ทางส่วนกลางแต่งตั้งให้รับสัญญาบัตรเป็น “พระยายะหริ่ง” เมื่อมาปกครองเมือง ได้พยายามจัดระเบียบในการปกครองให้เป็นแบบไทย เช่น คดีถ้อยความที่ต้องตัดสิน หรือปรับใหม่โดยไม่ตัดสินตามคัมภีร์อัลกุรอาน ให้ใช้ตามพระราชกำหนดกฎหมายไทย เป็นเหตุให้ทางปัตตานีและรามันท์เอาแบบอย่าง และถือปฏิบัติกันสืบมา

บรรพบุรุษของนิยูโซะนับถือศาสนาอิสลาม แต่เนื่องจากเหตุการณ์บังคับทำให้ต้องนับถือศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นเหตุสุดวิสัย เมื่อมาถึงตอนนี้ตนได้มาปกครองเมืองยะหริ่ง ประชาชนในปกครองส่วนใหญ่ นับถือศาสนาอิสลาม ถ้าตนยังนับถือศาสนาพุทธจะทำให้เกิดความยุ่งยากในการปกครองดังที่เคยปรากฏมาแล้วในประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้ตนจึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลาม ประชาชนจึงให้การยอมรับก่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในบ้านเมือง นิยูโซะ มีบุตรธิดารวม 7 คน ปัจจุบันกูโบร์อยู่ที่ตำบลตันหยงลูโละ บริเวณฝั่งตรงข้ามกับมัสยิดกรือเซะ

พระยายะหริ่งคนต่อมา คือ นิเมาะ เป็นบุตรคนที่ 2 ของนิยูโชะ ได้รับพระราชทานนามเป็นพระยาพิบูลเสนานุกิจเชษฐภักดี ต้นตระกูล “อับดุลบุตร” มีบุตรธิดารวมบุตร 14 คน เมื่อพระยาพิบูลเสนานุกิจฯ ถึงแก่อสัญกรรม บุตรคนที่ 2 ชื่อ นิยูโชะ ได้รับการแต่งตั้งเป็นพระยายะหริ่งคนต่อมา มีราชทินนามว่า พระยาพิพิธเสนามาตยาธิบดีศรีสุรสงคราม ซึ่งเป็นผู้สร้างวังยะหริ่งหลังปัจจุบัน เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองในหัวเมืองภาคใต้เป็นมณฑล เทศาภิบาล ตำแหน่งพระยายะหริ่งที่สืบตระกูลมาต้องสิ้นสุดเช่นกัน

พระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ (นิโชะ) มีบุตรธิดาทั้งหมด 6 คน ตามลำดับคือ

พระพิพิธภักดี (ตนกูมุกดา อับดุลบุตร)

ตนกูไชนับ

ตนกูปือเฮาะ

ตนกูบราเฮม (นายบันเทิง อับดุลบุตร)

ตนกูมะหะหมัด (นายพยางค์ อับดุลบุตร)

ตนกูเยาะ

อย่างไรก็ตาม พระพิพิธภักดี (ตนกูมุกดา อับดุลบุตร) บุตรคนโตของพระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ ยังได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล ต่อมาได้ลาออกจากราชการแล้วลงสมัครเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดปัตตานีผลปรากฏว่าพระพิพิธภักดี (ตนกูมุกดา อับดุลบุตร) ได้รับเลือกรวม 4 สมัยและได้รับการแต่งตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา 1 สมัย เมื่อล้มป่วยเป็นอัมพาตจึงให้นายบันเทิง อับดุลบุตร (ตนกูบราเฮม) เข้ารับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทนตน

พระยาพิพิธภักดี มีบุตรธิดา ทั้งหมด 6 คน คือ

ตนกูอิสมาแอ

ตนกูอับดุลฮามิด (นายมานพ พิพิธภักดี)

ตนกูนุรดิน (นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี)

ตนกูรอซิดาห์ (นายวัลภา สมุทรโคจร)

ตนกูซาบีตะห์ (นางวุจจิรา เด่นอุดม)

ตนกูอาชีชะห์ (นางวัฒนาวิไล อับดุลบุตร)

พระพิพิธภักดี ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม พ.ศ.2484 ก่อนญี่ปุ่นบุกปัตตานีได้ 3 วันในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพา

ส่วนนายบันเทิง อับดุลบุตร (ตนกูบราเฮม) ผู้แทนบุตรคนที่ 4 ของพระยาพิพิธเสนามาตย์ฯ ได้เป็นผู้แทนราษฎร หัวตปัตตานี ต่อจากพระพิพิธภักดีหลายสมัย มีบุตรธิดา 7 คน คือ

ตนกูเยาะ (นางสาวทิพย์สัมพันธ์ อับดุลบุตร)

ตนกูโยชะ (นายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร)

ตนกูมีะ (นายบรรจง อับดุลบุตร)

ตนกูชือเมาะ (นางสายสมร มาห์หมัด)

ตนกูอาชี (นายเบญจ อับดุลบุตร)

ตนกูรอเซาะ (นายบรรเจิด อับดุลบุตร)

ตนกูสะอารี (นายบพิตร อับดุลบุตร)

มาถึงรุ่นปัจจุบัน ในเชื้อสายพระเมืองยะหริ่ง ยังคงมีการสืบทอดอำนาจทางการเมือง คือ นายวัยโรจน์ พิพิธภักดี บุตรคนที่ 3 ของพระพิพิธภักดี และนายทวีศักดิ์ อับดุลบุตร บุตรคนที่ 2 ของนายบันเทิง อับดุลบุตร ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชาธิปัตย์มาแล้วหลายสมัย อาจกล่าวได้ว่าจะเปลี่ยนยุคเปลี่ยนสมัย แต่เชื้อสายของพระยาเมืองยะหริ่ง ยังคงมีการสืบทอดอำนาจทางการเมืองกันมาโดยตลอดแสดงให้เห็นว่าวังยะหริ่งที่เคยเป็นศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของเมืองยะหริ่งในสมัยก่อนนั้น ยังคงเป็นอยู่ในปัจจุบัน

แผนภูมิการสืบเชื้อสายของวังยะหริ่ง

ที่มา : สวาสดิ์ พิพิธภักดี (2559)

ภาพประกอบ 5 การสืบเชื้อสายวังยะหริ่ง

เครื่องใช้ในวังยะหริ่ง

วังยะหริ่ง ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดของเครื่องใช้สำคัญๆ ในวังยะหริ่ง ดังนี้

เจ๊ะน่า พิพิธภักดี ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ในวังยะหริ่งไว้ว่า วังยะหริ่งเป็นวังที่อาศัยและสถานที่ทำงานของพระยาเมืองยะหริ่ง ซึ่งเคยเจริญรุ่งเรืองมาในอดีตสืบต่อๆ กันมาหลายสมัย มีข้าราชการบริพารอาศัยอยู่มากมายย่อมมีเครื่องใช้เป็นจำนวนมากพอสมควร อย่างไรก็ตามเครื่องใช้เหล่านี้ปัจจุบันส่วนหนึ่งยังอยู่ที่วังยะหริ่งในความครอบครองของนางสาวสดี พิพิธภักดี ซึ่งเป็นเจ้าของวัง นอกจากนี้ยังกระจายอยู่ตามบ้านของเครือญาติเจ้าของวังอีกส่วนหนึ่ง สำหรับเครื่องใช้ที่ยังปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน ได้แก่

1. เครื่องพระราชทาน ซึ่งพระยาพิพิธเสนา มาตยาธิปัตศรีสุรสงคราม ได้รับพระราชทานในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ส่วนที่เหลืออยู่ในวังยะหริ่ง คือ เขียนหมาก และกาน้ำ ส่วนพาลทองได้สูญหายไป

1.1 เขียนหมาก ประกอบด้วย ตัวเขียนหมาก ซองใส่พลู กระจุกใส่ขี้ผึ้ง และเต้าปูนทรงลูกมะยม ทั้งหมดนี้เป็นทองลงยาลายพรรณพฤกษาและกรรไกรคืบหมากเป็นรูปหัวสิงค์

1.2 กาน้ำ เป็นทองลงยา ลายพรรณพฤกษา

2. ตลับใส่บุหรี ทำด้วยเงิน ดุนเป็นลวดลายพรรณพฤกษา ซึ่งสุลต่านรัฐปะลิสได้ประทานแด่พระยาพิพิธเสนา มาตยาธิปัตศรีสุรสงคราม ขณะดำรงตำแหน่งเป็นพระยาเยะหริ่ง

3. ตลับใส่เครื่องประทีป (โถปริก) ทรงลูกแพร์ ดุนเป็นลายกระจังกลีบบัว

4. กริช แบบยาวเป็นลักษณะกริชทางอินโดเนเซีย

5. มีดปลายเขียง ทั้งกริชและมีดปลายเขียง สิ่งทำขึ้นโดยช่างชาวพื้นเมืองนี้ ตั้งแต่สมัยพระยาพิพิธเสนา มาตยาธิปัตศรีสุรสงคราม ดำรงตำแหน่งเป็นพระยาเยะหริ่ง สิ่งของเครื่องใช้ที่กล่าวมาทั้งหมดยังคงใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมในวัง เช่น พิธีโกนผมไฟ พิธีเข้าสู่นัด

6. เครื่องกระเบื้อง จำพวกถ้วยชาม ชุดดินเนอร์ เป็นเซรามิคเขียนสี ลงลายน้ำทอง อายุประมาณ 50-60 ปี ในขณะนั้นที่พระพิพิธภักดี ดำรงตำแหน่งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดสตูลได้จัดซื้อไว้เพื่อรับแขก หรือใช้ในงานเลี้ยงรับรองข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ซึ่งมีจำนวนมาก ประมาณ 50 ชุดต่อหนึ่งลวดลายแต่เมื่อใช้สอยเป็นเวลานานบรรดาเครื่องกระเบื้องเหล่านี้ได้ชำรุดแตกหักไปตามกาลเวลา

7. เครื่องแก้วจระไน คริสตัลลงสีและลายน้ำทอง ตกแต่งด้วยโลหะเงิน เป็นของคุณย่าของนางสาวสดี พิพิธภักดี ซึ่งได้สะสมไว้และได้มอบให้นางสาวสดี เมื่ออายุ 22 ปี ปัจจุบันนางสาวสดีมีอายุ 72 ปี เครื่องแก้วจระไนเหล่านี้จึงน่าจะมีอายุประมาณ 100 กว่าปี และเมื่อเครื่องแก้วอีกบางส่วนเป็นสินค้ามาจากซาอุดีอาระเบียซึ่งพระยาพิพิธภักดีได้จัดซื้อไว้มีอายุประมาณ 50-60 ปี

8. เครื่องโลหะ เป็นภาชนะสำหรับใส่อาหารอายุประมาณ 50-60 ปี ส่วนใหญ่ทางวังได้ซื้อไว้แต่มีภาชนะรูปกลมทำขอบเป็นรูปกลีบดอกไม้ดุนเป็นลวดลาย ได้รับจากสุลต่านรัฐกลันตันองค์ปัจจุบัน (ตงกูอิสมาแอ) ในช่วงที่เฟื่องขึ้นครองราชย์ได้ไม่นาน (เจ๊ะน่าห์ พิพิธภักดี. 2559 : สัมภาษณ์)

3. วังสายบุรี

ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ สังเกต สันทนากลุ่มกับเครือญาติวังสายบุรี ได้แก่ นางต่วนปาตีฮะ หัวเมือง ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวังสายบุรีไว้ว่า วังสายบุรี ที่ตั้งปัจจุบันเลขที่ 43 ถนนสุริยะ ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี โดยมีเจ้าเมืองผู้สร้างชื่อว่า เต็งกูอับดุลมุลลิบ พระยาสุริยสุนทรบวรภักดีศรีมหารามมัตตาอับดุลวิบูลย์ ขอบเขตประเทศมลายู และช่างผู้สร้างเป็นช่างชาวอินโดนีเซีย และได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมรอบวังสายบุรีไว้ว่า แต่เดิมวังเจ้าเมืองสายบุรีมีอาณาเขตกว้างขวางถึงแม่น้ำสายบุรี ปัจจุบันมีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่เศษตั้งอยู่ในชุมชนตะลุบัน ทิศเหนือ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกจดบ้านข้างเรือนเคียง ทิศใต้จดถนนสุริยะ เจ้าเมืองคนแรก คือ ต่วนนิเต๊ะ (อดีตวังเจ้าเมืองตั้งอยู่ที่ยะรังหรืออำเภออิงอในปัจจุบัน) หลังจากต่วนนิเต๊ะถึงแก่กรรม เต็งกุยาลาลุดดีน ผู้เป็นบุตรได้รับการแต่งตั้งขึ้นเป็นเจ้าเมืองสายบุรี เมื่อเต็งกุยาลาลุดดีน ถึงแก่กรรม ได้มีการแต่งตั้งกูอับดุลกอเดเป็นเจ้าเมืองสายบุรี และได้ย้ายวังสายบุรีไปสร้างวังที่สลินดงบายูที่เมืองสายบุรีในปัจจุบัน ต้นตระกูลอาดีส เคยเป็นเจ้าเมืองมานังกระเบาประเทศอินโดนีเซีย เมื่อสมัยฮอลันดา เข้าไปมีอำนาจได้ปลดเจ้าเมืองออก จึงเดินทางมาตั้งถิ่นฐานที่สายบุรี

การสืบเชื้อสายของวังสายบุรี

วังสายบุรี เป็นวังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดการสืบเชื้อสายในวังสายบุรี ดังนี้

ต่วนยาละ กือจิ ได้กล่าวถึงการสืบเชื้อสายในวังสายบุรีไว้ว่า วังสายบุรีแต่เดิมมี 2 วัง คือ วังเก่าและวังใหม่ สำหรับวังเก่าตั้งอยู่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำสายบุรีทางไปอำเภออิงอใกล้กับอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี กำแพงวังก่ออิฐปูน 1 ลักษณะรูปทรงของวังเป็นอาคารไม้ ชั้นเดียว ยกได้สูง มีเสาทรงกลมทำจากไม้ทั้งต้น ฝาผนังประกอบเข้าด้วยกันแบบขัดแตะหลังคาทรงปั้นหย่าหรือทรงลิมา แบบเรือนไทยมุสลิมทั่วไป มุงด้วยกระเบื้องดินเผาไม่เคลือบ ต่อมาแม่น้ำสายบุรีตื่นเขินลำน้ำแห้งในฤดูแล้งเรือสินค้าไม่สามารถเดินทางเข้าไปยังตัวเมืองสายบุรีได้ พระยาสายบุรี (หนิแปะ) จึงได้ย้ายเมืองมาตั้งที่บริเวณเขาชาลินิงบายู (ตำบลตะลุบันในปัจจุบัน) บริเวณเขตเทศบาลตะลุบัน อำเภอ สายบุรี จังหวัดปัตตานี วังเก่าจึงถูกทิ้งร้างไป ภายหลังลำน้ำสายบุรีได้กัดเซาะตลิ่งทำให้หน้าดินพังทลายลง ซึ่งเป็นผลทำให้วังเก่าพังทลายไปด้วย

การสืบเชื้อสายภายในวังสายบุรี เริ่มจากพระยาอภัยสงครามและพระยาสงขลา (เถียนจ้อง) แบ่งเขตแดนเมืองสายบุรีเสร็จ จึงให้หนิตะเป็นผู้รักษาราชการเมืองสายบุรี ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้โปรดเกล้าฯ ให้หนิตะเป็นพระยาสายบุรี พระยาสายบุรี (หนิตะ) ตั้งวังอยู่ที่ตำบลบ้านยิงอริมแดนต่อมแดนเมืองระแงะ ครั้นถึงในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาสายบุรี (หนิตะ) ถึงแก่กรรมลง พระองค์จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้หนิละไมบุตรของพระยาสายบุรี (หนิตะ) เป็นพระยาสายบุรีแทน ซึ่งพระยาสายบุรี (หนิละไม) ยังคงว่าราชการอยู่ที่วังของบิดาที่ตั้งอยู่ตำบลยิงอ (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 3 ภาค 3) จนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัว พระยาสายบุรี (หนิละไม) ถึงแก่กรรมลง จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้นอแปะ บุตรพระยาสายบุรี (หนิละไม) เป็นพระยาสุริยสุนทรบวรภักดี ศรีมหาราชา มัตตาอับดุลวิบูลย์ขอบเขตประเทศมลายู ผู้ว่าราชการเมืองสายบุรี ให้หนิปีนึ่งพระยาสายบุรี (หนิแปะ) เป็นพระ

รัตนมนตรี ผู้ช่วยราชการและให้หนิิตำ น้องจากพระรัตนมนตรี (หนิปี) เป็นพระวิเศษวังศา ผู้ช่วยราชการเมืองสายบุรี เมื่อพระยาสายบุรี (หนิแปะ) เป็นผู้ว่าราชการเมืองนั้นได้ย้ายมาอยู่ที่ตำบลบ้านชาลินงบายู ริมลำน้ำซึ่งลงมาจากอ่าวลุมพรายเหมืองทองแขวงเมืองระเงะฟากตะวังออก (ประชุมพงศาวดาร เล่ม 3 ภาค 3) และเป็นผู้สร้างวังสายบุรีหลังปัจจุบัน มีบุตรธิดา 2 คน คือ ตนกู้อับดุลกอร์เคร์ ตนกูเยาะ (ต่วนยาละ กือจิ. 2559 : สัมภาษณ์)

พระยาสุริยสุนทรบวรภักดีฯ ถึงแก่อสัญกรรม เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2451 หลุมฝังศพ (กูโปร์) ของท่านตั้งอยู่ที่บริเวณวังเก่าทางไปอำเภอเยือง จังหวัดปัตตานี กูโปร์ของพระยาสุริยสุนทรบวรภักดีฯ มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้าง 2 เมตร ยาว 5 เมตร ก่ออิฐถือปูนสลักลวดลายบนฐานเป็นลายพรรณพฤกษา ด้านบนกูโปร์มีเสาหิน 2 เสา ยอดเสามีหินทรงกลมซ้อนกัน ตัวเสาปรากฏลวดลายขีดขวางเป็นเส้นทะแยงมุม เสาหินนี้สร้างมาจากหินทราย ตัวกูโปร์ตั้งอยู่บนฐานอิฐในช่วงที่พระยาสุริยสุนทรบวรภักดีฯ (หนิแปะ) เป็นเจ้าเมืองสายบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวทรงจัดการปฏิรูปการปกครองในบริเวณ 7 หัวเมือง เจ้าเมืองสายบุรีเป็นเจ้าเมืองหนึ่งที่ไม่ยอมลงนามรับทราบคำสั่งของรัฐบาล เพราะแบบแผนการปกครองใหม่มีข้าหลวงใหญ่ทำหน้าที่ประสานการบริหารการปกครองระหว่างรัฐบาลและหน่วยงานในระดับเมือง เจ้าเมืองจึงขาดอิสรภาพในการบริหารการปกครอง การบริหารงานด้านต่างประเทศต้องผ่านความเห็นชอบจากรัฐบาลกลาง การจัดเก็บภาษีอากรเป็นหน้าที่ของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้เจ้าเมืองสายบุรีจึงสูญเสียอำนาจและผลประโยชน์ที่เคยได้รับ รัฐบาลจับพระยาสายบุรีไปคุมขังที่เมืองสงขลา ในที่สุดพระยาสายบุรีจึงเปลี่ยนใจมาปฏิบัติตามข้อบังคับของรัฐบาล

เมื่อรัฐบาลส่งพระยาศักดิ์เสีลงมาเป็นข้าหลวงใหญ่ประจำมณฑลปัตตานีได้เกิดความขัดแย้งในการปฏิบัติราชการขึ้น ดังเช่นในกรณีทีพระยาสายบุรีสั่งฆ่าคน แต่ข้าหลวงฯ คัดค้านไม่ยอมให้ฆ่า พระยาสายบุรีโกรธมากพยายามหาเหตุฟ้องร้องต่อรัฐบาลเสมอ (สมโชติ อ่องสกุล. 2521 : 286-287) ทางรัฐบาลจึงต้องคัดเลือกข้าหลวงที่มีคุณธรรมสูงมาปฏิบัติราชการในมณฑลปัตตานีเพื่อประนีประนอมกับเจ้าเมืองสายบุรีและเจ้าเมืองปัตตานีจะเห็นได้ว่าการปฏิรูปการปกครองในบริเวณ 7 หัวเมืองไม่ประสบความสำเร็จตามที่รัฐบาลปรารถนา เพราะรัฐบาลกลางขาดความจริงจังและความไว้วางใจในตัวเจ้าเมืองเดิมดังปรากฏในหลักฐานว่า

ความเป็นจริงในทางปฏิบัติฝ่ายรัฐบาลก็ไม่ได้แสดงว่าไว้วางใจพระยาสายบุรีเมื่อใดมีราชการลับ ปลัดเมืองและข้าหลวงใหญ่ก็จะติดต่อกันโดยไม่ผ่านพระยาสายบุรี ซึ่งเป็นการขัดกับกฎข้อบังคับ พระยาสุขุมนันยวินิตเชื่อว่าพระยาสายบุรีก็ทราบเรื่องนี้ดี และคงจะคิดหาโอกาสอยู่เช่นกัน ที่ทำเฉยเสียนั้น คงจะอยู่ในความอดทน หวานอมขมกลืนเท่านั้น

ปัญหาของเมืองสายบุรียังมีเรื่องยุ่งยากให้คอยตามแก้ไขเรื่อยมาจนถึง พ.ศ. 2475 รัฐบาลจึงได้ประกาศยุบเมืองสายบุรีเป็นอำเภอตะลุมพันธ์ขึ้นกับจังหวัดปัตตานี และแบ่งพื้นที่บางส่วนไปขึ้นกับจังหวัดนราธิวาส จนกระทั่งปี พ.ศ. 2481 ได้เปลี่ยนชื่อเป็นอำเภอสายบุรี มาจนถึงปัจจุบัน

แผนภูมิการสืบเชื้อสายของวังสายบุรี

ภาพประกอบ 6 การสืบเชื้อสายวังสายบุรี

เครื่องใช้ในวังสายบุรี

วังสายบุรี ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดของเครื่องใช้สำคัญๆ ใน วังสายบุรี ดังนี้

อับดุลรัยอิม สะมาแอ ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ในวังสายบุรีไว้ว่า จากที่วังสายบุรี เป็นสถานที่ว่าราชการและที่อยู่อาศัยของพระยาสายบุรี ซึ่งเคยมีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต มีลูกหลาน และบริวารอาศัยอยู่มากมาย ย่อมมีเครื่องใช้ที่จำเป็นมากพอสมควร อย่างไรก็ตามเครื่องใช้เหล่านี้ในปัจจุบันส่วนหนึ่งยังอยู่ในครอบครองของนายอับดุลรัยอิม สะมาแอ ซึ่งเป็นเจ้าของวังคนปัจจุบัน นอกจากนี้ยังกระจายอยู่ตามบ้านลูกหลานพระยาสายบุรีส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ได้ขายเพื่อนำมา เล่นการพนันและการเมือง (อับดุลรัยอิม สะมาแอ. 2559 : สัมภาษณ์)

ด้วยเหตุนี้สิ่งของที่มีค่าที่สุดที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ เครื่องประดับยศของพระยาสุริยสุนทร บวรภักดีฯ ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังนี้

1. เขียนหมาก ประกอบด้วย ตัวเขียนหมาก กระจุกใส่ขี้ผึ้ง และเต้าปูน ทำจากทองเหลืองและเงิน ไม่มีลวดลายใดๆ
2. พาน ทำจากทองเหลือง ไม่มีลวดลายใดๆ
3. ผอบ ทำจากทองเหลือง ไม่มีลวดลายใดๆ
4. จานสังคโลก อายุประมาณ 90 ปี มีลวดลายดอกไม้ตามแบบศิลปะจีน
5. ตูเสื้อผ้า ทำจากไม้สักอายุประมาณ 80 ปี ช่างไม้ชาวจีนประดิษฐ์ให้กับตนกูอับดุลกอร์เดร์
6. เตียงไม้ ทำจากไม้สักเช่นกัน อายุประมาณ 80 ปี ช่างไม้ชาวจีนมอบให้พร้อมกับตูเสื้อผ้า

วังสายบุรีมีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางการปกครอง ศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี ส่งผลให้วังเป็นโบราณสถานที่มีคุณค่าต่อความคิดความรู้สึกของประชาชนในท้องถิ่น ทำให้ระลึกถึงอดีตอันรุ่งโรจน์ของเมืองสายบุรีในช่วงก่อนการปฏิรูปการปกครอง ถึงแม้ว่าพระยาสุริยสุนทรบวรภักดีฯ จะถูกลดบทบาททางการเมืองลง แต่ชาวสายบุรียังคงให้ความเคารพนับถือในฐานะที่เคยเป็นผู้ปกครองท้องถิ่นต่อมา ในปัจจุบันนี้ความสำคัญของวังสายบุรีในฐานะที่เป็นศูนย์รวมแห่งอำนาจของท้องถิ่นได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ทั้งร่องรอยของความภาคภูมิใจในเกียรติประวัติแห่งวงศ์ตระกูลให้กับลูกหลานรุ่นหลัง

สถาปัตยกรรมของวังสะท้อนให้เห็นถึงการนำศิลปะท้องถิ่นมาผสมผสานกับศิลปะชาวได้อย่างสวยงามและกลมกลืน เนื่องจากพระยาสุริยสุนทรบวรภักดีมีเชื้อสายฝ่ายมารดาเป็นชาว สิ่งเหล่านี้ล้วนทรงคุณค่าต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของเมืองสายบุรีเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีเชื้อสายบางคนที่ยังคงมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองของท้องถิ่น ได้แก่ นายกุศล สุริยสุนทร อดีต นายเทศมนตรีอำเภอสายบุรี และนายสุรพงษ์ ราชมุกดา อดีตสมาชิกสภาผู้แทนของจังหวัดปัตตานี เป็นต้น เพียงแต่บุคคลเหล่านี้ไม่ได้แสดงความเคลื่อนไหวทางการเมืองที่โดดเด่นมากเกินไปกว่านั้น

4. วังรามันท์

ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ สังเกต สทนากลุ่มกับเครือญาติวังรามันท์ ได้แก่ นายเต็งกูอารีพิน เต็งกูจิ ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวังรามันท์ ไว้ว่า วังรามันท์ ที่ตั้งปัจจุบันเลขที่ 110 ตำบลโกตาบารู อำเภอรามันท์ จังหวัดยะลา โดยมีเจ้าเมืองผู้สร้างชื่อว่า ต่วนติมุง (พระยารัตนภักดี) และช่างผู้สร้างเป็นช่างพื้นเมือง และได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมไว้ว่า วังรามันท์อยู่ห่างจากถนนหลวงสายยะลา - รามันท์ ประมาณ 100 เมตร ตั้งอยู่โดยเดี่ยวชิดป่าโปร่ง ทิศเหนือจดคลองโต๊ะนิ ห่างจากเรือนเจ้าเมืองประมาณ 100 เมตร ทิศใต้และทิศตะวันตกจดป่าโปร่งทิศตะวันออกจดเรือนวังเก่าที่รื้อทิ้งไป เรือนหันหน้าไปทางทิศเหนือ เมื่อมีการแต่งตั้งเจ้าเมืองบริเวณ 7 หัวเมืองขึ้นครั้งแรก ต่วนมันโซร์ เจ้าเมืองรามันท์ได้สร้างวังที่รามันท์ ต่อมาต่วนมันโซร์ถึงแก่กรรม ต่วนกุนโดร์นน้องชายได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง ไม่กี่ปีต่อมาต่วนกุนโดร์ถึงแก่กรรม ต่วนติมุงได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองรามันท์ ได้รับยศเป็นพระยารัตนภักดีและได้ย้ายวังจากรามันท์ไปสร้างวังใหม่ที่หมู่บ้านโกตาบารู (วังใหม่) หลังจากนั้นเจ้าเมืองได้ถึงแก่กรรมเรือนเจ้าเมืองรามันท์ที่สร้างในสมัยพระยารัตนภักดีบุตร และเมื่อ 30 ปี ที่ผ่านมามีการรื้อถอนไป ปัจจุบันยังคงเหลือเรือนส่วนหนึ่งที่สร้างขึ้นในบริเวณพื้นที่ของวัง เป็นที่อยู่อาศัยของผู้สืบเชื้อสายเจ้าเมืองรามันท์ (เต็งกูอารีพิน เต็งกูจิ. 2559 สัมภาษณ์)

การสืบเชื้อสายของวังรามันท์

วังรามันท์ เป็นวังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยมีรายละเอียดการสืบเชื้อสายในวังรามันท์ ดังนี้

ต่วนอาชีเยาะห์ อัลยุฟรี ได้กล่าวถึงการสืบเชื้อสายในวังรามันท์ไว้ว่า เมืองรามันท์เป็น 1 ใน 7 หัวเมืองที่เกิดจากการแบ่งเมืองปัตตานี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผู้ปกครองเมืองรามันท์ เป็นตำแหน่งพระยาเมืองที่ได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าเมืองสงขลา (เถียนจ่อง) พระยาเมืองคนแรก ได้แก่ ต่วนมาโซ เมื่อถึงสมัยเจ้าเมืองสงขลา (เถียนเส้ง) พระยารามันท์ (ต่วนมาโซ) ถึงแก่กรรม เจ้าเมืองสงขลา (เถียนเส้ง) ได้แต่งตั้งต่วนกุนโน บุตรพระยารามันท์ (ต่วนมาโซ) เป็นพระยาเมืองรามันท์ และในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ต่วนกุนโนถึงแก่กรรม จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งบุตรของต่วนกุนโน เป็นพระยารัตนภักดีศรีราชบดินทร์สุรินทรวงศา (ต่วนติมุน) พระยาเมืองรามันท์โดยให้หลวงรายนภักดี (ต่วนยาฮง) บุตรต่วนติมุน เป็นพระณรงค์วงศ์ฯ ผู้ช่วยราชการพระยาเมือง เมื่อถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งต่วนเลอบะ (บุตรต่วนยาฮง) เป็นหลวงรายนภักดี ผู้ช่วยราชการ จนกระทั่งต่วนยาฮงถึงแก่อนิจกรรม หลวงรายนภักดี (ต่วนเลอบะ) ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นพระยาเมืองคนต่อมา แต่หลวงรายนภักดี (ต่วนเลอบะ) มิได้เอาใจใส่ราษฎรเท่าที่ควร อีกทั้งยังสร้างความเดือดร้อนให้กับชาวรามันท์ ดังปรากฏอยู่ในคำร้องเรียนที่มีไปยังเจ้าเมืองสงขลาและเจ้าเมืองสงขลาได้ส่งข้อร้องทุกข์ไปยังกรุงเทพฯ ซึ่งแยกเป็นประเด็นหลักๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. การเก็บส่วยและภาษีต่างๆ เป็นไปอย่างไม่ยุติธรรมและกดขี่บังคับราษฎร กล่าวคือในการเก็บส่วยต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง ซึ่งกำหนดเก็บ 5 ปี 2 ครั้ง ในปีหนึ่งๆ ราษฎรมักถูกเรียกเก็บหลายครั้ง เพราะคนที่พระยารามันท์ (ต่วนเลอบะ) แต่งตั้งให้เป็นแม่กองไปเก็บส่วยบางครั้งยังเก็บส่วยไม่เสร็จ ก็ถูกเรียกกลับมาใช้งานด้านอื่น คนใหม่ก็ถูกส่งออกไป ซึ่งเริ่มเก็บส่วย

จากราษฎรใหม่หมด ราษฎรทนการกดขี่ไม่ไหวจึงยอมให้เก็บภาษีต่างๆ อาทิเช่น “ข้าวน้ำมันดิน” ไม่มีมาตราซึ่ง ตวง วัดเป็นเกณฑ์แล้วแต่แขวงกำหนดเอาตามความพอใจ

2. การเกณฑ์ราษฎรไปทำธุรกิจต่างๆ ให้เจ้าเมือง มักกินระยะเวลาอันนาน เป็นเหตุให้ราษฎรไม่มีเวลาทำมาหากิน เช่น การเกณฑ์ราษฎรไปจับช้างเถื่อน ใช้เวลา 3-4 เดือน หรือการเกณฑ์ราษฎรไปทำนาของเจ้าเมือง กว่าจะเสร็จก็พ้นฤดูทำนาไปแล้ว

3. หลวงรายนากดี (ส่วนเลอบะ) และพวกพ้อง มักใช้อำนาจกลั่นแกล้ง ราษฎรให้ได้รับความเดือนร้อนในการทำมาหากินโดยวิธีการต่างๆ เช่น ต้อนช้างซึ่งไม่ได้จับมา ประจำการมาไว้ใกล้ไร่นาของราษฎร แล้วปล่อยให้ช้างเหล่านั้นบุกเข้าไปทำลายเสียหายแก่พืชผล

4. พวกพ้องพระยารามันท์ ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงราษฎรในทุกที่ ตามแต่มีโอกาส เช่น หลวงรายนากดี (ส่วนเลอบะ) หรือบ่าวพระยารามันท์ (ส่วนยาฮง) พอลูกสาวบ้านใด ก็ให้ไปขูด ในที่สุดรัฐบาลก็ได้จับหลวงรายนากดี (ส่วนเลอบะ) และส่งไปรับโทษที่กรุงเทพฯ แต่ชาวบ้านเชื่อว่าหลวงรายนากดี (ส่วนเลอบะ) ถูกจับไปถ่วงน้ำทะเล ส่วนบุตรชายหลวงรายนากดี (ส่วนเลอบะ) ชื่อส่วนมัลชอบเล่นการพนัน และมีหนี้สินมากมายได้หนีไปรัฐไทรบุรี สำหรับบุตรสาว ชื่อส่วนหยิน ได้สมรสกับหลวงศรีราชบดินทร์ (ส่วนมะ) บุตรพระยารัตนากดีกับนางชิตีเมาะและเป็น ผู้รับมรดกของบิดาก็ได้ขายวังของหลวงรายนากดี (ส่วนเลอบะ) ให้แก่ นางนุ่น มุสิกวิวัฒน์ เนื่องจากการพนัน

พฤติกรรมของหลวงรายนากดี (ส่วนเลอบะ) ใช้อำนาจในทางมิชอบ ส่งผลให้ ราษฎรได้รับความเดือนร้อนราษฎรบางส่วนก็ได้อพยพไปอยู่เมืองอื่น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัวจึงแต่งตั้งพระยารัตนากดี (ส่วนมาลาแลยาวอ) ซึ่งเป็นหลานของหลวงรายา เป็นเจ้าเมืองรามันท์แทนจนเข้าสู่สมัยการปฏิรูปการปกครองมณฑลเทศาภิบาล อิทธิพลของเจ้าเมืองรามันท์จึงค่อยๆ ลดลง

เมื่อพระยารัตนากดี (ส่วนมาลาแลยาวอ) เป็นเจ้าเมืองรามันท์ได้สร้างวังขึ้นใหม่ ชาวบ้านจึงเรียกว่าวังใหม่ (โกตาบารู) หรือวังรามันท์ใหม่ มีพื้นที่มากกว่าบริเวณวังรามันท์เดิม ถึง 4 เท่า ตัวอาคารเป็นเรือนไทยมุสลิมติดต่อกันประมาณ 4-5 หลัง มีชานและทางเดินเชื่อมต่อกันตลอด ใต้ถุนวังสูงใช้เป็นที่เลี้ยงช้าง แต่ปัจจุบันสภาพวังทรุดโทรมมาก เมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้ว เจ้าของวังได้ยกส่วนที่ชำรุดออกทำให้เหลือตัวอาคารเล็กลง

เนื่องจากพระยารัตนากดี (ส่วนมาลาแลยาวอ) มีฐานะร่ำรวยเป็นที่เคารพนับถือของคนทั่วไปท่านได้บริจาคที่ดินสร้างโรงเรียนโกตาบารูรัตนผดุงวิทยาและสร้างมัสยิดเป็นต้น วังรามันท์จึงเป็นทั้งสถานที่ว่าราชการ พบปะผู้คนและเป็นศูนย์รวมของคนในท้องถิ่น ชาวรามันท์รักใคร่พระยารัตนากดีเพราะท่านเอาใจใส่ดูแลประชาชน ราษฎรที่ไม่มีที่อยู่อาศัยก็สามารถไปอาศัยอยู่ในวัง โดยทำงานหรือทำนาให้เจ้าเมืองเป็นการแลกเปลี่ยน วังรามันท์จึงเป็นสถานที่พักพิงของผู้คนสัญจรผ่านมาหรือคนที่มาทำธุระที่เมืองรามันท์หรือคนที่ต้องการเดินทางไปเมืองยะลา แต่ไม่มีที่พักก็สามารถมาพักค้างแรมที่วังรามันท์ได้ ในเรือนครัวของวังรามันท์จะมีหม้อหุงข้าวใบใหญ่ 2 ใบ โดยจะหุงข้าวไว้ตลอดเวลาเพื่อให้แขกที่มาพักแรมได้รับประทานอาหาร นอกจากนี้ภายในวังยังประกอบพิธีทางศาสนาที่สำคัญได้แก่ พิธีเข้าสู่หนัด ซึ่งจัดงานค่อนข้างใหญ่โต มีมโหรีแสดง 3 วัน 3 คืน หรือ 7 วัน 7 คืน ชาวบ้านและคนต่างถิ่นต่างมาร่วมงานกันมาก โดยนำอาหารมาให้ท่านและจะช่วยกันจัดงาน

อีกทั้งยังมีพิธีเจาหูก่บุตรสาวของพระยารัตนภักดี คือ ส่วนอาชีเยาะห์ เป็นต้น (ส่วนอาชีเยาะห์. 2559 : สัมภาษณ์)

บุคลิกของพระยารัตนภักดีเป็นคนผิวขาวรูปร่างสูงโปร่ง นิสัยโอบอ้อมอารี เป็นที่รักของคนในท้องถิ่น ชอบสุบผื่น มีภรรยา 2 คน คือนางชิตีเมาะห์ เป็นภรรยาคนแรก มีบุตรด้วยกัน 4 คน ได้แก่ หลวงศรีราชบดินทร์ (ส่วนมะ) ส่วนอีก 3 เป็นหญิงและได้เสียชีวิตขณะยังเยาว์ เมื่อนางชิตีเมาะห์ถึงแก่กรรม พระยารัตนภักดีจึงแต่งงานกับนางเจ้าเมาะห์สง มีบุตรคนเดียวคือส่วนมะมะงะ เสียชีวิตตั้งแต่เด็กจึงได้นำนางนิมะมาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม

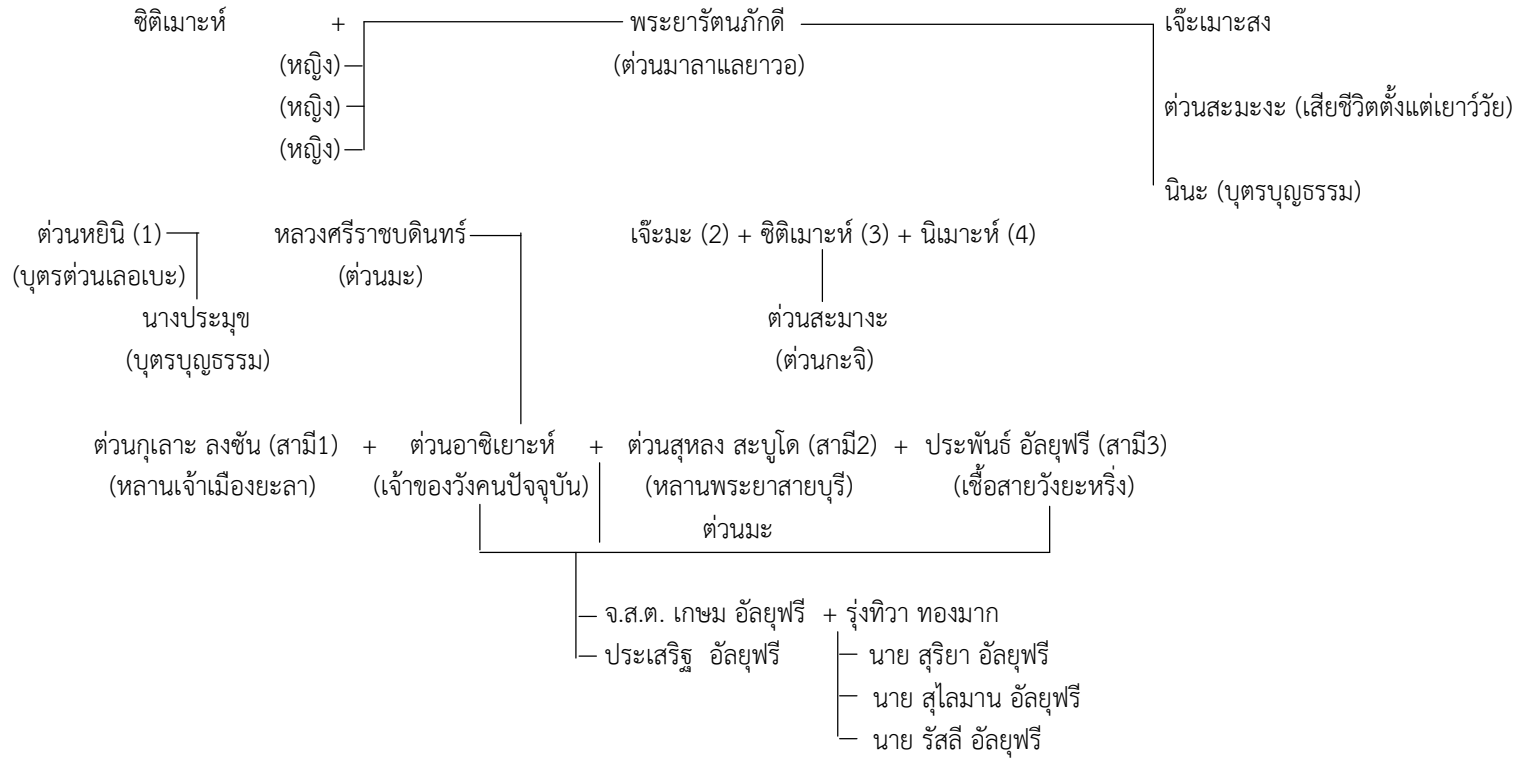
สำหรับบุตรชายคนเดียวของพระยารัตนภักดี (ส่วนมาลาแลยาวอ) คือหลวงศรีราชบดินทร์ (ส่วนมะ) ได้สมรสกับนางหยินแต่ไม่มีบุตร ได้ขอเด็กผู้หญิงชื่อเจ๊ะมะ มาเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม และได้ส่งไปศึกษาต่อที่รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย ต่อมาหลวงศรีราชบดินทร์ (ส่วนมะ) หย่าร้างกับนางส่วนหยินแล้วได้นำเจ๊ะมะมาอุปการะและกลายเป็นภรรยาของหลวงศรีราชบดินทร์ มีบุตรหญิง 1 คน คือ ส่วนอาชีเยาะห์ เมื่อเจ๊ะมะถึงแก่กรรมหลวงศรีราชบดินทร์ (ส่วนมะ) ได้ภรรยาใหม่ คือ นางชิตีเมาะห์ และมีบุตรชาย 1 คน คือ ส่วนมะมะงะ หรือส่วนกะจิ หลวงศรีราชบดินทร์ (ส่วนมะ) เสียชีวิตในปี พ.ศ. 2487 และอีก 3 ปีต่อมา ส่วนมะมะงะก็เสียชีวิตลงในปี พ.ศ. 2490 ด้วยโรคไข้ทรพิษ

หลวงศรีราชบดินทร์ (ส่วนมะ) ได้ทำบุญกรรมไว้กับกำนันโกตาบารูให้ช่วยดูแลทรัพย์สินสมบัติแทนส่วนอาชีเยาะห์ ซึ่งขณะนั้นอายุเพียง 8 ขวบ ในที่สุดทรัพย์สินสมบัติจึงถูกโกงไปเกือบหมด คงเหลือเพียงตัววางกับพื้นที่เพียงเล็กน้อย (บุญเลิศ บุญมี. 2559 : สัมภาษณ์)

ด้านส่วนอาชีเยาะห์ แต่งงานครั้งแรกกับส่วนกุเลาะ ลงขัน หลานพระยาเมืองยะลา ไม่นานก็เลิกรากันไป และได้แต่งงานครั้งที่ 2 กับส่วนสุหลง สะบะ หลานพระยาสายบุรี มีบุตรด้วยกัน 1 คน คือส่วนมะ และได้หย่าร้างไปในที่สุด ต่อมาได้แต่งงานใหม่กับนายประพันธ์ อัลยูฟรี เชื้อสายของวังยะหริ่ง มีบุตรด้วยกัน 2 คน ได้แก่ นายเกษม อัลยูฟรี และนายประเสริฐ อัลยูฟรี ส่วน นายเกษม สมรสกับนางรุ่งทิวา และมีบุตรด้วยกัน 3 คน คือ นายสุริยา อัลยูฟรี นายสุไลมาน อัลยูฟรี และ นายรุสลี อัลยูฟรี เชื้อสายของเจ้าเมืองรามันห์ แม้จะมีจำนวนคนไม่มาก และไม่มียุทธศาสตร์ทางการเมืองใดๆ ในปัจจุบัน แต่ความสัมพันธ์ทางการแต่งงานระหว่างเชื้อสายวังรามันห์ วังยะลา และวังยะหริ่ง ช่วยกระชับความสัมพันธ์ทางเครือญาติของวังทั้งสามให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

แผนภูมิการสืบเชื้อสายของวังรามันท์

ที่มา: อารีย์ กิจถาวร (2559)

ภาพประกอบ 7 การสืบเชื้อสายวังรามันท์

เครื่องใช้ในวังรามันท์

วังรามันท์ ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดของเครื่องใช้สำคัญๆ ใน วังรามันท์ ดังนี้

ท่านอาชีเยาะห์ อัลยุฟรี ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ในวังรามันท์ไว้ว่า วังรามันท์เป็นที่อยู่อาศัยและทำงานของพระยารัตนภักดี (ท่านมาลาแลยาวอ) ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองในช่วงระยะเวลาหนึ่ง มีลูกหลานและเครือญาติอาศัยอยู่มากย่อมมีสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นพอสมควร สิ่งของเหล่านี้ในปัจจุบันส่วนหนึ่งยังคงอยู่ที่วังรามันท์ อีกส่วนหนึ่งขายทอดตลาดและมอบให้ผู้อื่นๆ สิ่งของเครื่องใช้ที่ปรากฏในวังรามันท์อยู่ในความครอบครองของท่านอาชีเยาะห์ อัลยุฟรี (กุจิ) ซึ่งเป็นเจ้าของวังในปัจจุบัน ได้แก่

1. ดาบ ซึ่งได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มี 2 เล่ม เล่มหนึ่ง ส่วนหัวเป็นรูปสิงห์ ทำจากทองเหลือง ยาวประมาณ 70 เซนติเมตร ส่วนอีกเล่มหนึ่งยาวประมาณ 70 เซนติเมตร ตัวฝักดาบมีลวดลายสวยงาม เป็นรูปนาคราช
2. เชี่ยนหมาก ประกอบด้วยตัวเชี่ยนหมาก ซึ่งทำจากไม้สัก ไม้ยังอยู่ในสภาพดี มันเป็นเงา กระจุกใส่ขี้ผึ้ง และเต้าปูน ทำจากทองเหลือง ไม่มีลวดลายใดๆ
3. ภาชนะใส่ขนม ทำจากโลหะเงิน มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีลายนูนรูปต้นไผ่ไขว้กัน อย่างไม่เป็นระเบียบ สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นศิลปะของชาวจีน เพราะมีความอ่อนช้อยประณีตและสวยงาม สามารถแยกส่วนประกอบได้
4. ภาชนะใส่ของ ทำด้วยไม้มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยม ประดับด้วยมุก กวางเรียงเป็นรูปดอกไม้
5. ถ้วยกระเบื้อง เป็นถ้วยกระเบื้องจีน มี 2 ใบ มีรูปผู้หญิงใส่ชุดจีน กำลังร้ายรำและผู้ชายนั่งเป่าขลุ่ยอยู่ข้างๆ ถ้วยกระเบื้องปรากฏอักษรจีนอยู่ด้านข้างเป็นแนวขวาง และมีตราประทับอยู่เบื้องล่าง
6. พานทองเหลือง ทำจากทองเหลือง มีลายฉลุรูปสามเหลี่ยมและวงกลม ขอบพานเป็นรอยหยัก (ท่านอาชีเยาะห์ อัลยุฟรี. 2559 : สัมภาษณ์)

วังรามันท์ในอดีตได้สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ทางการเมือง ระหว่างเจ้าเมืองรามันท์และราชธานีอย่างชัดเจน แม้ว่าจะในบางครั้งความสัมพันธ์ระหว่างเมืองทั้งสองอาจไม่ราบรื่น ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างเมืองรามันท์กับกรุงเทพฯ นี้แสดงให้เห็นความเข้มแข็งทางการเมืองรามันท์ที่ไม่หวั่นเกรงอำนาจจากส่วนกลางแต่อย่างใด

สำหรับสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมของวัง ย่อมสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของศิลปท้องถิ่นที่ผสมผสานกลมกลืนกันกันอย่างงดงามในรูปแบบของเรือนไทยมุสลิมที่หาได้ยากในปัจจุบัน ส่วนสิ่งของเครื่องใช้ภายในวังเท่าที่ ยังคงมีอยู่ส่วนหนึ่งเป็นสิ่งของพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งสะท้อนให้เห็นความผูกพันระหว่างกรุงเทพฯ กับเจ้าเมืองรามันท์ในลักษณะที่ค่อนข้างใกล้ชิด บางส่วนเป็นสิ่งของที่นำเข้ามาจากต่างประเทศย่อมบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ของเจ้าเมืองรามันท์กับชาวต่างประเทศ ที่เดินทางเข้ามาติดต่อค้าขายอย่างกว้างขวาง

แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไปเนิ่นนาน แต่ร่องรอยแห่งความรุ่งโรจน์ของวังรามันท์ในอดีต ได้สร้างความภาคภูมิใจให้แก่ชาวรามันท์และลูกหลานเชื้อสายเจ้าเมืองรามันท์เป็นอย่างยิ่ง ประวัติศาสตร์แห่งเมืองรามันท์จะยังคงเหลืออยู่ในความทรงจำของชาวรามันท์ตลอดไปในรูปของคำบอกเล่าที่กล่าวขานต่อๆ กันมาของผู้อาวุโส ผู้รู้ในท้องถิ่น และผู้คนที่ใคร่รู้ประวัติศาสตร์ของวังรามันท์ตลอดมา

5. วังหนองจิก

ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ สังเกต สทนากลุ่มกับเครือญาติวังยะหริ่ง ได้แก่ นางนวลฉวี ณ สงขลา ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวังหนองจิก ไว้ว่า วังหนองจิก ที่ตั้งปัจจุบันเลขที่ 18 หมู่ 2 ตำบลตุง อำเภอมืองหนองจิก จังหวัดปัตตานี โดยมีเจ้าเมืองผู้สร้างชื่อว่า นายเกลี้ยง (พระยาเพชรภิบาลนฤเบศร์) และช่างผู้สร้างเป็นช่างพื้นเมือง และได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมไว้ว่า วังเจ้าเมืองหนองจิกแต่เดิมมีพื้นที่กว้างขวาง ต่อมาได้แบ่งแยกที่ดินขายต่อให้บุคคลอื่น ปัจจุบันเหลือแต่เฉพาะขอบเขตภายในกำแพงวังมีเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ เศษ ทิศเหนือจดถนนหน้าวัง ทิศใต้ ทิศตะวันออกและทิศตะวันตกจดพื้นที่บ้านเรือนข้างเคียงเรือนเจ้าเมืองหันหน้าไปทางทิศเหนือ ปัจจุบันกรมศิลปากรได้ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน

ภาพประกอบ 8 ซุ้มประตูวังหนองจิกในอดีต

เมื่อนายเม่น ได้ถูกปลดปล่อยจากเจ้าเมืองหนองจิก จึงได้แต่งตั้งนายเกลี้ยง บุตรชายนายเหมสหายอดีตเจ้าเมืองยะหริ่ง เป็นเจ้าเมืองหนองจิก นายเกลี้ยงได้ย้ายวังจากในท้องตำบลคลองใหม่ อำเภอบรีกัจังหวัดปัตตานีไปตั้งอยู่ที่หมู่บ้านตุง ต่อมานายเกลี้ยงเสียชีวิตลงนายแว้งได้รับการแต่งตั้งทั้งเป็นเจ้าเมืองหนองจิก และได้รับยศเป็นพระยาเพชรภิบาล ฯ และได้มีการแต่งตั้งนาย

มิ่ง เป็นเจ้าเมือง เมื่อนายมิ่งได้เสียชีวิตลง จึงได้ทำการแต่งตั้งนายทัด (พระยามุจลินทร์สราภิธานฯ) เป็นเจ้าเมืองหนองจิกคนสุดท้าย

ถึงแม้ว่านายเกลี้ยงได้ย้ายวังจากตำบลคลองใหม่ไปตั้งอยู่ที่หมู่บ้านตุง แต่ไม่ปรากฏหลักฐานชี้ชัดว่าวังในสมัยเจ้าเมืองคนอื่นๆ ต่อจากนายเกลี้ยงตั้งอยู่ ณ ที่ใด จนถึงสมัยพระยาเพชรภิบาลนฤเบศร์ เมื่อได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมือง จึงได้สร้างวังขึ้น ณ ตำบลตุง ปัจจุบัน

หลังจากเจ้าเมืองหนองจิกคนสุดท้ายเสียชีวิตลง วังตกเป็นที่อยู่อาศัยของลูกหลานเจ้าเมืองระยะหนึ่ง ต่อมาได้ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของคุณเจริญจิตต์ ณ สงขลา ได้มอบกรมศิลปากร ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานและทำการขุดแต่ง ซ่อมแซมปัจจุบันได้มอบหมายให้นางนวลฉวี ณ สงขลา ซึ่งเป็นสะใภ้ของพระยาเพชรภิบาลนฤเบศร์เป็นผู้อยู่อาศัยและดูแลวัง (นวลฉวี ณ สงขลา. 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 9 กำแพงวังหนองจิกในอดีต

การสืบเชื้อสายของวังหนองจิก

วังหนองจิก เป็นวังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดการสืบเชื้อสายในวังหนองจิก ดังนี้

นวลฉวี ณ สงขลา ได้กล่าวถึงการสืบเชื้อสายในวังหนองจิกไว้ว่า เมืองหนองจิกตั้งแต่เดิมตั้งอยู่ที่ตำบลคลองใหม่ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี โดยมีตุวันกะจีเป็นเจ้าเมือง เมื่อพระยาวิเชียรภักดีสงคราม (เกลี้ยง) เป็นพระยาหนองจิก จึงได้ย้ายเมืองหนองจิกมาตั้งที่ ตำบลตุง อำเภอหนองจิกในปัจจุบัน แต่ยังมีได้สร้างวังหนองจิก แม้แต่ในสมัยพระยาเพชรภิบาลนฤเบศร์ (มิ่งโรจนะหส์สินทร์) ขุนพิทักษ์เขตต์ปิน (กึ่ง ณ สงขลา) หรือสมัยพระยามุจลินทร์สราภิธานนโรปกรณ์สุทรภิกษมทิศรราชภักดี (ทัด ณ สงขลา) พระยาเมืองหนองจิกคนต่อๆ มาก็ยังมิได้สร้างวังเป็นของตนให้ปรากฏแน่ชัดจนกระทั่งมาถึงสมัยพระยาเพชรภิบาลนฤเบศร์วาปีเขตต์มุจลินทร์นฤปดินทร์

สวามิภักดิ์ (พวง ณ สงขลา) พระยาหนองจิกคนสุดท้าย จึงได้สร้างขึ้น (นวนลวี ณ สงขลา. 2559 : สัมภาษณ์)

พระยาเพชรภินาถเบศร์ (พวง ณ สงขลา) เกิดเมื่อปี พ.ศ. 2408 เป็นบุตรพระยาวิเชียรคีรี (ชุ่ม ณ สงขลา) ผู้ว่าราชการเมืองสงขลามารดาชื่อ นางกิมอิติ ณ สงขลาเดิมฝึกราชการอยู่บ้านสมเด็จเจ้าพระยาในตำแหน่งมหาดเล็กกรายงาน ต่อมาในปี พ.ศ. 2431 ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงอุดมภักดี ตำแหน่งผู้ช่วยราชการเมืองสงขลาอยู่ระยะหนึ่งจนถึงปี พ.ศ. 2437 ตำแหน่งพระยาเมืองหนองจิกว่างลงหลวงอุดมภักดีจึงได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระยาเพชรภินาถเบศร์วาปีเขตต์มุจลินทร์นฤปดินทร์สวามิภักดิ์ ปกครองเมืองหนองจิกแต่ กล่าวกันว่าเมื่อแรกที่พระยาเพชรภินาถเบศร์ฯ มาเป็นพระยาเมืองหนองจิกนั้น ตาขุนโนหรซึ่งเป็นโนหรประจำเมืองสงขลาได้ตามมาส่งด้วยและได้ใช้ไม้ปักไว้ที่บริเวณแห่งหนึ่ง (ที่ตั้งของวังหนองจิกปัจจุบัน) พร้อมทั้งแนะนำให้สร้างวังสำหรับเป็นที่อยู่ของพระยาเมืองหนองจิก

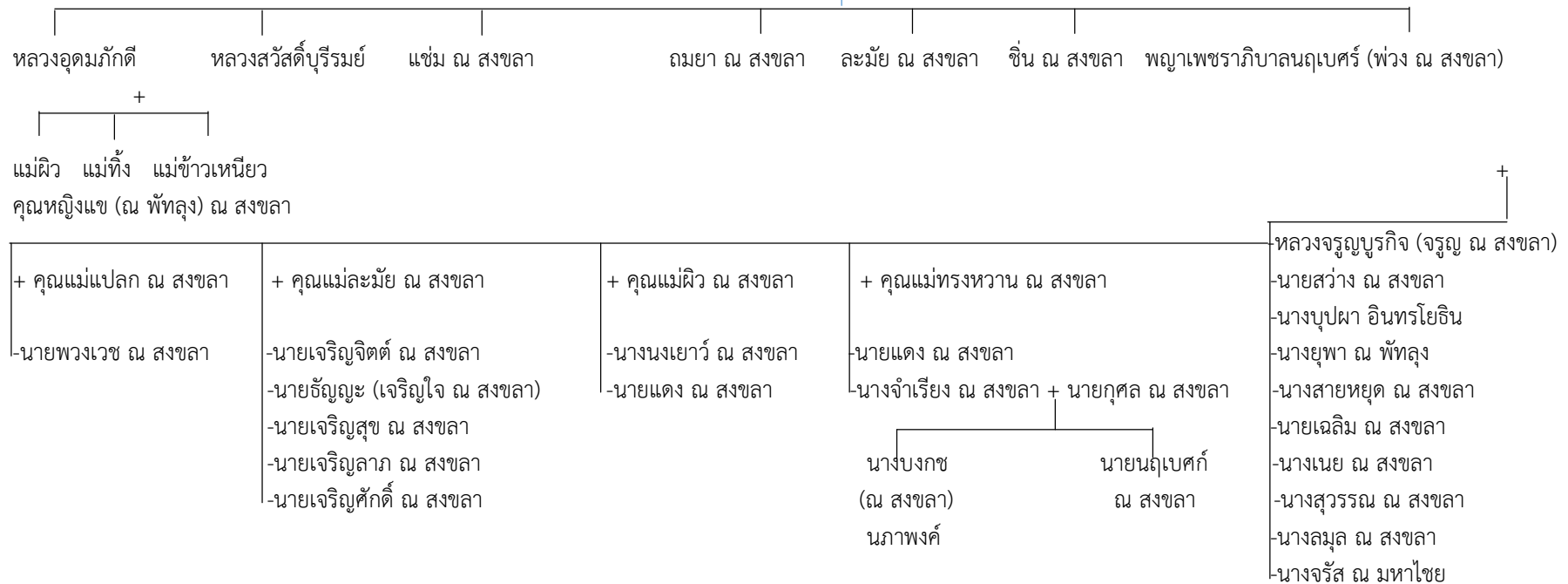
ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองหนองจิกนั้น พระยาเพชรภินาถเบศร์ฯ ได้รับราชการด้วยความซื่อสัตย์ตลอดมา อีกทั้งยังมีบทบาทในการลดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับเจ้าเมืองปัตตานี (ตนกูอับลูกอร์เดร์) ในการปฏิรูปการปกครองบริเวณ 7 หัวเมือง โดยได้รับการแต่งตั้งใช้เป็นกรรมการออกไปชี้แจง ปรับความเข้าใจกับเจ้าเมืองใน 6 หัวเมืองให้ยินยอมลงนามปฏิบัติตามเงื่อนไขของรัฐบาล เมื่อรัฐบาลจัดตั้งมณฑลปัตตานีซึ่งประกอบด้วยเมืองปัตตานี สายบุรี ยะลา และนราธิวาส เมืองหนองจิกจึงถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเมืองปัตตานี ส่วนพระยาเพชรภินาถเบศร์ฯ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งกรรมการเมืองปัตตานี ด้วยเหตุนี้วังหนองจิกจึงลดความสำคัญลงเป็นเพียงที่อยู่อาศัยของท่าน จนกระทั่งถึงแก่กรรมด้วยโรคชรา ในปี พ.ศ. 2464

อย่างไรก็ตาม เชื้อสายพระยาเพชรภินาถเบศร์ฯ ในรุ่นต่อมามีมากมายที่แยกย้ายไปประกอบอาชีพและมีครอบครัวอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ส่วนหนึ่งที่ดำเนินตามรอยบรรพบุรุษด้วยการรับชาติบ้านเมืองด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจนมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ยกย่องของชาวไทย เช่น หลวงจรูญบุรจิก (จรูญ ณ สงขลา) อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดปัตตานี พ.อ.พระกำจรจตุรงค์ อดีตนายช่างใหญ่กรมรถไฟ หลวงบดินทร์สวามิภักดี อดีตนายอำเภอหนองจิก หลวงสาธิตธนาการ (สะอ้าน ณ พัทลุง) อดีตผู้ช่วยอธิบดีกรมสหกรณ์ นายเจริญจิตต์ ณ สงขลา อดีตปลัดกระทรวงมหาดไทย และอดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย พลโท ปานเทพ ภวนาถนุรักษ์ อดีตแม่ทัพภาค 4 นายกุศล ณ สงขลา อดีตศึกษาธิการจังหวัดปัตตานี แม้ในปัจจุบันลูกหลานในรุ่นหลังก็ได้รับราชการสืบต่อมาอย่างไม่ขาดสาย

แผนภูมิการสืบเชื้อสายของวังหนองจิก

พระยาวิเชียรศรี (ชุ่ม ณ สงขลา)

ที่มา : นวลฉวี ณ สงขลา (2559)

ภาพประกอบ 10 การสืบเชื้อสายวังหนองจิก

เครื่องใช้ในวังหนองจิก

วังหนองจิก ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี โดยมีรายละเอียดของเครื่องใช้สำคัญๆ ในวังหนองจิก ดังนี้

นวลฉวี ณ สงขลา (2559 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ในวังหนองจิกไว้ว่า วังหนองจิกเป็นที่อยู่ที่ว่าราชการหนองจิกของเจ้าเมืองในอดีต มีบุตรภรรยาและญาติอาศัยอยู่ในวังมาก ดังนั้นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ จึงมีจำนวนมากพอสมควร อย่างไรก็ตามสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ได้กระจัดกระจายอยู่ตามบ้านญาติของพระยาหนองจิกส่วนหนึ่ง ส่วนที่เหลือยังอยู่ในความครอบครองของลูกหลานที่อาศัยอยู่ภายในวัง ซึ่งมีอยู่จำนวนเล็กน้อยเท่านั้น ได้แก่

1. จานเชิง มีลวดลายดอกไม้บริเวณรอบนอกและฐานของจาน ตรงกลางมีรูปวงกลมลายดอกไม้เป็นลวดลายแบบจีน จานเชิงนี้เป็นจานสำหรับใส่อาหาร แต่ปัจจุบันใช้สำหรับตั้งเทียน
2. ชั้นทองเหลืองพร้อมฝาครอบ ไม่มีลวดลายใดๆ แต่ฝาครอบนั้นมีลวดลายทำเป็นรูปดอกไม้ประณีตงดงาม ชั้นนี้ใช้สำหรับใส่ข้าว
3. พานรอง 1 คู่ เป็นพานทองเหลืองมีลวดลายสลักเป็นรูปดอกไม้บริเวณฐานพานและส่วนบนของพานฝีมือประณีตสวยงามทั้งคู่ ใช้สำหรับรองชั้นทองเหลือง
4. กะทะทองเหลือง ไม่มีลวดลายใดๆ สำหรับทำอาหาร
5. โถใส่ข้าว สีขาว เป็นศิลปกรรมจีน ใช้สำหรับใส่ข้าว ฝาครอบโถนี้ชำรุดแต่ยังสามารถใช้ประโยชน์ได้
6. ปิ่นใหญ่ ตั้งอยู่หน้าศาลพระภูมิหันหน้าออกไปสู่ประตู หรือกำแพงวัง เป็นปิ่นให้ขนาดเล็ก ตั้งอยู่บนแท่น 3 ระดับลดหลั่นลงมาจากบนที่สูงลงมาสู่ฐานล่างซึ่งเป็นฐานที่ก่ออิฐถือปูน ปัจจุบันนี้ปิ่นใหญ่ไม่สามารถใช้การได้
7. ครกตำหมาก ทำจากวัสดุ 2 ชนิด คือ หินและทองเหลือง ครกที่ทำด้วยหินมีขนาดเล็กกว่าครกซึ่งทำด้วยทองเหลือง สำหรับครกทองเหลืองใช้สำหรับรับรองแขก ส่วนครกหินใช้ภายในวัง
8. อ่างเลี้ยงบัว มีลวดลายต้นไม้อ่อนกรอบตัวอ่างเป็นลายนูนต่ำ ขอบอ่างกว้างประมาณ 60 เซนติเมตร เป็นอ่างรูปทรงครึ่งวงกลมขนาดใหญ่ ใช้สำหรับเลี้ยงบัว ในปัจจุบันยังใช้ประโยชน์อยู่เช่นเดิม

หลังจากพระยาเพชรภีบาลนฤเบศร์ฯ ถึงแก่อนิจกรรมแล้ว วังหนองจิกขาดผู้ดูแลเครื่องใช้ต่างแยกย้ายไปอยู่ที่อื่น สภาพของวังค่อนข้างทรุดโทรมมาก ปัจจุบันวังนี้เป็นกรรมสิทธิ์ของนางละไม ณ สงขลา ซึ่งได้มอบหมายให้นวลฉวี ณ สงขลา เป็นผู้ดูแลและอาศัยในวัง จะเห็นได้ว่าวังหนองจิกสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าพระยาเพชรภีบาลนฤเบศร์ฯ ในขณะที่เดียวกันใช้เป็นสถานที่ว่าราชการและรับแขกเมือง ด้วยเหตุนี้วังหนองจิกจึงมีความสำคัญในฐานะศูนย์อำนาจของท้องถิ่น สถาปัตยกรรมและสิ่งของเครื่องใช้ภายในวังล้วนสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของศิลปไทยและจีนที่ถูกนำมาผสมผสานกลมกลืนกันอย่างหาที่ติมิได้ ดังกล่าวจึงเปรียบเสมือนสัญลักษณ์ของความรุ่งโรจน์แห่งเมืองหนองจิก ที่มีคุณค่าต่อการศึกษาศาสตร์ประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นนี้ ซึ่งทิ้งร่องรอยให้ปรากฏ

แก่สายตาของคนทั่วไปอีกทั้งยังรอคอยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยกันอนุรักษ์ให้คงอยู่เป็นอนุสรณ์ และเป็นความภาคภูมิใจของชาวหนองจิกสืบไป

6. วังระแงะ

ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ สังเกต สันทนาคลุ่มกับ เครือญาติวังยะหริ่ง ได้แก่ นายกุเปาซัน สุริยะสุนทร ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวังระแงะไว้ว่า วังระแงะ ปัจจุบันเลขที่ 2 บ้านกำปงตาโก๊ะ ถนนจาทรงศรีศรี ต่าบลบางนาค อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส โดยมีเจ้าเมืองผู้สร้างชื่อว่า ต่วนตือเงาะ (พระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษ วังษา) และช่างผู้สร้างเป็นช่างจากตรังกานู และได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมไว้ว่า วังระแงะตั้งอยู่ห่างจากถนนจาทรงศรีศรีประมาณ 80 เมตร ทิศเหนือจดแม่น้ำบางนรา ทิศใต้จดถนนจาทรงศรีศรี ทิศตะวันออกจดโรงอบ และชื่อขายยางพาราบริษัทนราธิวาสอนุชนดาร่า จำกัด ทิศตะวันตก ซึ่งเป็นด้านหน้าของเรือนจดพื้นที่โล่งและบ้านที่ให้เช่า ผลจากการแบ่งแยกอำนาจการปกครองเมืองปัตตานี ออกเป็น 7 หัวเมือง ในครั้งแรกได้มีการแต่งตั้งนิตะเป็นเจ้าเมืองระแงะ ตั้งวังอยู่ที่ระแงะ (Legeh) ใกล้พรหมแดนรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซียและอยู่บนเส้นทางไปเหมืองทองโต๊ะโม๊ะ เมื่อต่วนนิตะ ถึงแก่กรรม เจ้าเมืองต่อมาคือนิงชู ได้ย้ายไปก่อสร้างวังที่ตันหยงมัส วังเจ้าเมืองทั้งสองแห่งปัจจุบันไม่ปรากฏร่องรอยให้เห็น เมื่อนิงชู ถึงแก่กรรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้โปรดเกล้าแต่งตั้งให้ต่วนอันโตร์ บุตรของนิงชู เป็นเจ้าเมืองระแงะและพระราชทานยศเป็นพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังษา เมื่อต่วนอันโตร์ถึงแก่กรรมก็ได้แต่งตั้งให้ต่วนตือเงาะเป็นเจ้าเมืองระแงะ และพระราชทานยศให้เป็นพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณ ประเทศวิเศษวังษาเช่นกัน ต่อมาต่วนตือเงาะได้ย้ายมาก่อสร้างวังที่เมืองบางนรา

เรือนเจ้าเมืองระแงะปัจจุบันมีสภาพชำรุดทรุดโทรม เนื่องจากไม่มีผู้อยู่อาศัยคงมีแต่ผู้ดูแลเท่านั้น และต่อมาเรือนดังกล่าวได้ถูกทิ้งร้างไว้ จากการสำรวจภายในของเรือนพบว่าพื้นที่เรือนชั้นล่างชำรุดเกือบทั้งหมด ฝาผนังและหน้าต่างยังคงอยู่ในสภาพดี ส่วนชั้นบนทางขึ้นบันได พื้นเรือน ฝาผนัง โครงสร้างหลังคายังมีสภาพดี เป็นส่วนใหญ่ ยกเว้นลายฉลุไม้เสียหายไปบางส่วน (กุเปาซัน สุริยะสุนทร. 2559 : สัมภาษณ์)

จากการสัมภาษณ์นางเมาะนะ ตือระะ อายุ 86 ปี ซึ่งเป็นผู้ดูแลเรือนเจ้าเมืองระแงะ กล่าวว่า เรือนเจ้าเมืองระแงะเป็นเรือนแบบตรังกานู เนื่องจากเจ้าเมืองระแงะมีความชื่นชอบเรือนแบบนี้ จึงได้ใช้ให้ช่างจากตรังกานูมาเป็นผู้สร้างเรือนในสมัยรัชกาลที่ 5 แต่เดิมชั้นบนจะเป็นห้องนอนของเจ้าเมือง ส่วนครัวอยู่ชั้นล่างทั้งหมด ส่วนหน้าเป็นเรือนที่สร้างภายหลัง รายรับจากการให้เช่าที่ดินนำมาใช้ในการซ่อมแซมเรือน ที่ลานกว้างหน้าเรือนในอดีตเป็นที่ต้อนรับแขกเมือง และเป็นที่สำหรับสนทนาและการแสดงในโอกาสต่างๆ (เมาะนะ ตือระะ. 2559 : สัมภาษณ์)

การสืบเชื้อสายของวังระแงะ

วังระแงะ เป็นวังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส โดยมีรายละเอียดการสืบเชื้อสายในวังระแงะ ดังนี้

พล ชินพงศ์ ได้กล่าวถึงการสืบเชื้อสายในวังระแงะไว้ว่า ระแงะภายหลังถูกแยกออกจากเมืองปัตตานี ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อาณาเขตของเมืองระแงะปรากฏในพงศาวดารเมืองปัตตานีว่า ข้อความดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงอาณาเขต และสภาพภูมิประเทศ

ของเมืองระแงะซึ่งมีพรมแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย คือรัฐเปรัก และกลันตัน เป็นดินแดนทางตอนใต้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรแร่ธาตุ และป่าไม้ภายหลังพระยาอภัยสงคราม และพระยาสงขลา (เถียนจ่อง) แบ่งเขตแดนสำเร็จ จึงให้หนิเคะเป็นพระยาระแงะ พระยาระแงะ (หนิเคะ) ตั้งวังอยู่ริมพรมแดนเมืองกลันตัน ต้นทางที่จะไปเหมืองทองโตะโมะ

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยาระแงะ (หนิเคะ) ร่วมมือกับพระยายะลา (ตวันบางกอก) พระยาหนองจิก (ตวันกะจิ) และพระยาปัตตานี (ตวันสุหลง) เป็นกบฏ พระยาเพชรบุรีและพระยาสงขลา (เถียนเส็ง) ยกทัพไปปราบ ได้ประหารพระยายะลา พระยาหนองจิก และพระยาปัตตานี ส่วนพระยาระแงะ (หนิเคะ) หนีรอดไป ต่อมาหนิบอสูชาวบางปูซึ่งเป็นผู้รักษาราชการเมืองระแงะได้ย้ายไปตั้งวังอยู่ที่ตะหยงหนะ ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกของวังพระยาระแงะ (หนิเคะ) ห่างออกไปประมาณ 1 วัน

ต่อมาพระยาระแงะ (หนิบอสู) ถึงแก่กรรมลงในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดเกล้าฯ ตั้งพระศิริวัตรพิศาล (ตวันโหนะ) บุตรพระยาระแงะ (หนิบอสู) เป็นพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังษา เจ้าเมืองระแงะและตวันแตะน้องชายเป็นพระยาศิริรัตนไพศาลผู้ช่วยราชการเมืองระแงะ ได้เกิดกรณีพิพาทเรื่องที่ดินระหว่างเมืองระแงะกับเมืองกลันตัน ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ปัญหาเรื่องที่ดินดังกล่าวนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสมบัตร์พิรมย์ที่สองเมืองสงขลาอัญเชิญท้องตราฯ ลงไปตรวจดูแผนที่ของเมืองทั้ง 2 พร้อมทั้งทรงให้แนวพระราชดำริในการตัดสินให้ใช้หลักฐานเป็นเกณฑ์และให้ทำเครื่องหมายให้ชัดเจนเพื่อป้องกันทะเลาะวิวาทกันพร้อมหน้า

ต่อมาพระยาระแงะ (ตวันโหนะ) ถึงแก่กรรมลงในปี พ.ศ. 2432 พระยาสุนทรานุรักษ์ (ชม ฌ สงขลา) ผู้ว่าราชการรักษาเมืองสงขลาให้ตวันเหงาะ บุตรตวันสุหลงซึ่งเป็นพี่ต่างมารดากับพระยาระแงะ (ตวันโหนะ) เป็นผู้รักษาราชการเมืองระแงะจนถึง พ.ศ. 2434 ซึ่งครบกำหนดที่หัวเมืองทั้ง 7 ต้องนำต้นไม้เงิน ต้นไม้ทองเครื่องบรรณาการเข้าทูลเกล้าฯ ถวายได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตรตั้งให้ตวันเหงาะเป็นพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังษา เจ้าเมืองระแงะ

สำหรับปัญหาของเมืองระแงะนี้ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์กราบบังคมทูลให้ทรงถอดถอนพระยาระแงะ (ตวันเหงาะ) แล้วแต่งตั้งคนใหม่ที่จงรักภักดีต่อรัฐบาลแทน แต่พระองค์ไม่ทรงเห็นด้วย เนื่องจากทรงเกรงว่าพระยาระแงะอาจก่อการไม่สงบขึ้นได้ และเหตุการณ์อาจบานปลายจนนำไปสู่การกบฏโดยหัวเมืองอื่นๆ เข้าร่วมด้วยกับเมืองระแงะซึ่งสามารถเปิดช่องทางให้อังกฤษเข้ามาแทรกแซงทางการเมืองในภูมิภาคนี้ได้โดยง่าย ด้วยเหตุนี้พระยาระแงะจึงยังคงอยู่ในตำแหน่งต่อไป

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิรูปการปกครองในบริเวณ 7 หัวเมืองขึ้นเป็นมณฑลปัตตานี ได้โปรดเกล้าฯ ให้พระยาศักดิ์เสนี (หนา บุนนาค) นำสารตราคำสั่งไปเมืองระแงะ พระยาระแงะอ้างว่าป่วยไม่สามารถเซ็นรับสารตราได้ ในครั้งนั้นสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เห็นว่าพระยาระแงะเป็นคนหัวอ่อน ตามแต่พระปัตตานีและพระยาสายบุรีจะชักจูงไป จึงทรงสั่งให้พระยาศักดิ์เสนี (หนา บุนนาค) ตั้งข้าราชการไทยขึ้นเป็นข้าหลวงรักษาราชการแทนพระยาระแงะชั่วคราว ทว่าการแก้ปัญหาด้วยวิธีนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าอ่อนปรนกินไป นอกจากนั้นการที่พระยาระแงะยังอยู่ในตำแหน่งย่อมมีอำนาจเป็นที่ยำเกรงในหมู่ราษฎรอยู่

หากพระยาระแงะออกคำสั่งที่ขัดต่อข้างหลวงและราชกรปฏิบัติตามพระยาระแงะ ฝ่ายไทยจะรู้สึกเสียหน้า จึงทรงเร่งรัดให้สมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพคิดแก้ไขใหม่ให้รัดกุม ด้วยเหตุนี้เมื่อพระยาศักดิ์เสณี (หนา บุนนาค) นำสารตราไปให้พระยาระแงะรับทราบอีกครั้ง แต่พระยาระแงะทำท่าที่ไม่ยอมรับจึงให้พระยาระแงะทำหนังสือสมัครไปศึกษาราชการที่สงขลา พระยาระแงะเห็นว่ารัฐบาลจะใช้มาตรการเด็ดขาดจึงยอมแต่โดยดี การแก้ไขปัญหาเมืองระแงะจึงสิ้นสุดลงโดยไม่มีเหตุการณ์รุนแรงแต่อย่างใด

จนกระทั่ง พ.ศ. 2446 รัฐบาลหันกลับมาใช้นโยบายผ่อนปรนการปลดปล่อยเจ้าเมืองระแงะกลับเมืองตามเดิม และได้เพิ่มผลประโยชน์แก่เจ้าเมืองโดยได้รับส่วนแบ่งจากรายได้ภาษีต่างๆ เพิ่มขึ้นจากเดิมได้รับปีละ 8,000 บาท เป็นปีละ 10,000 บาท จะเห็นได้ว่ารัฐบาลพยายามที่จะปรับเปลี่ยนการปกครองให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้นโดยใช้ทั้งมาตรการอ่อนและแข็งควบคู่กันไป ในที่สุดรัฐบาลได้ยุบเมืองระแงะรวมกับเมืองนารา โดยเปลี่ยนชื่อเป็นเมืองบางนารา ซึ่งต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนชื่อเป็นจังหวัดนราธิวาส และเมืองระแงะเปลี่ยนเป็นอำเภอระแงะจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ความมีอิสระในการปกครองของเมืองระแงะถูกรัฐบาลเข้าแทรกแซงอย่างชัดเจน ในที่สุดเจ้าเมืองระแงะก็หมดอำนาจลง

สำหรับพระยาภูผาภักดีศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังษา (วันเหงะ) เจ้าเมืองระแงะคนสุดท้ายเกิดเมื่อ พ.ศ. 2412 และถึงแก่กรรมในปี พ.ศ. 2482 เป็นบุตรของพี่ชายเจ้าเมืองระแงะ (วันโหนะ) เนื่องจากเจ้าเมืองระแงะ (วันโหนะ) ไม่มีทายาท เมื่อได้รับการสถาปนาเป็นเจ้าเมืองระแงะคนต่อมา ได้สมรสกับเจ๊ะมะโวะ มีบุตร 1 คน ชื่อ “ตงกูกือแม” ต่อมาเจ๊ะมะโวะถึงแก่กรรม เจ้าเมืองระแงะ (วันเหงะ) จึงได้สมรสใหม่กับคุณนายภูผาภักดี ซึ่งมีเชื้อสายจีนแต่ไม่มีบุตรด้วยกัน

ตงกูกือแมได้สมรสกับรายามุดา ซึ่งเป็นบุตรของน้องสาวเจ้าเมืองระแงะ (วันเหงะ) และมีบุตรชาย 1 คน คือ ตงกูมะ ได้สมรสกับเจ๊ะสง มีบุตรหญิง 2 คน คือ ตงกุนะ และตงกูเยาะ ซึ่งสมรสกับตงกูโชะ นาเซ อติตกอเต็บประจำมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี (ตงกูโชะ นาเซ. 2559 : สัมภาษณ์) มีบุตรด้วยกัน 6 คน คือ

1. ตงกูนูร์ดิน นาเซ
2. ตงกูนูร์อาลัม นาเซ
3. ตงกูนูร์บาฮา นาเซ
4. ตงกูนูร์โยฮัน นาเซ
5. ตงกูนูร์รียะ นาเซ
6. ตงกูนูร์วาตี นาเซ

พระยาระแงะ (วันเหงะ) ย้ายเมืองระแงะมาสร้างเป็นเมืองใหม่ที่บางนารา (จังหวัดนราธิวาสในปัจจุบัน) เนื่องจากรัฐบาลเปลี่ยนศูนย์กลางของเมืองระแงะไปไว้ที่เมืองบางนารา การสร้างวังใหม่ใช้ช่างก่อสร้างจากเมืองตรังกานู ประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เพราะพระยาระแงะ (วันเหงะ) มีความชื่นชอบในสถาปัตยกรรมแบบตรังกานู ปัจจุบันวังนี้ตั้งอยู่บริเวณฝั่งแม่น้ำบางนารา ซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของตงกุกาลีณี สนิทวาที ผู้เป็นหลานสาวของพระยาระแงะ (วันเหงะ)

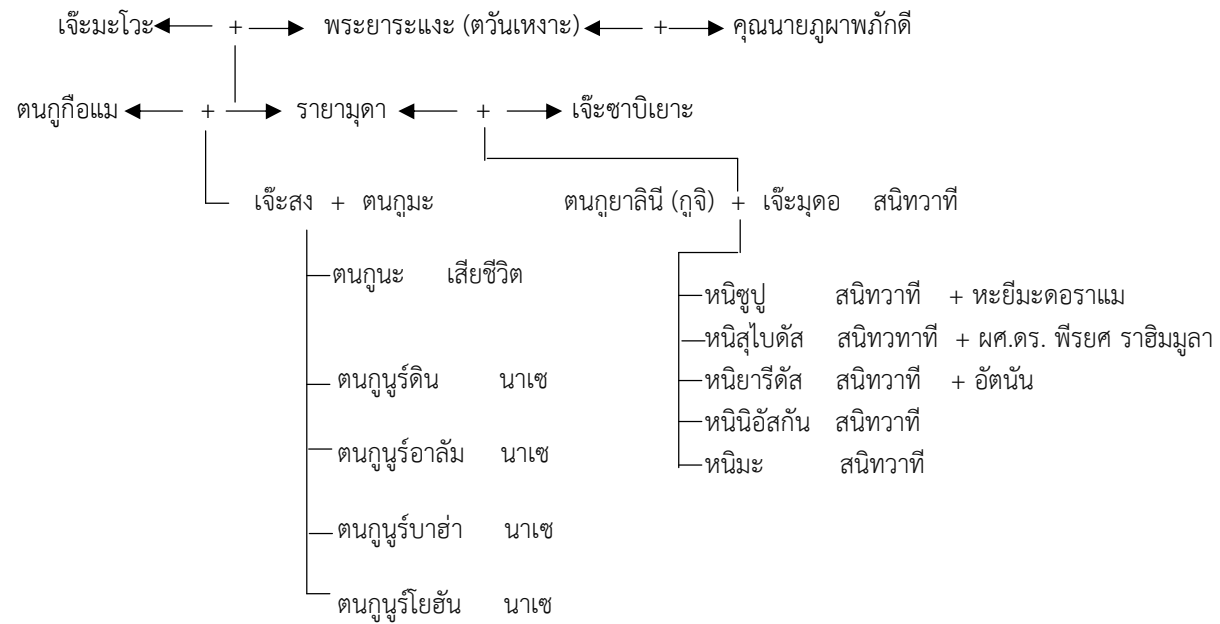
ตงกุกาลีณี (กุกี) สนิทวาที เป็นบุตรคนเดียวของรายามุดากับเจ๊ะซาปีเยาะ สมรสกับเจ๊ะมุดอ สนิทวาที มีบุตร 5 คน คือ

1. หนีชูปู่ สนิทวาที
2. หนีสุไต้ส สนิทวาที
3. หนียารี่ต้ส สนิทวาที
4. หนีฮี่สกั้ส สนิทวาที
5. หนีมมะ สนิทวาที

แผนภูมิการสืบเชื้อสายของวังระแงะ (ตวันเหงะ)

ที่มา : หนิสูไบดัส ราฮิมมูลา (2559)

ภาพประกอบ 11 การสืบเชื้อสายวังระแงะ (ตวันเหงะ)

เครื่องใช้ในวังระแงะ

วังระแงะ ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส โดยมีรายละเอียดของเครื่องใช้สำคัญๆ ใน วังระแงะ ดังนี้

ตนกูเยาะ นาเซ ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ในวังระแงะไว้ว่า วังระแงะเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำงานของเจ้าเมืองระแงะ มีลูกหลานและบริวารมากมาย ย่อมมีสิ่งของเครื่องใช้เป็นจำนวนมากพอสมควร อย่างไรก็ตามเครื่องใช้เหล่านี้ในปัจจุบันกระจัดกระจายอยู่ตามบ้านของเครือญาติต่างๆ สำหรับเครื่องใช้ที่เหลืออยู่ภายในวัง ได้แก่ ตู้เซฟสมัยเก่าซึ่งซื้อมาจากสิงคโปร์และเจ้าเมืองระแงะใช้เก็บทรัพย์สินมีค่า ทำด้วยเหล็ก

นอกจากนี้ยังมีเครื่องใช้ที่บ้านตนกูเยาะ นาเซ (ภุมาภักดี) ซึ่งเป็นหลานของพระยาระแงะ (ตวันหงะ) ได้แก่

1. จานลายมังกรเหินอยู่เหนือเกลียวคลื่น เป็นลวดลายที่พบมากที่สุดใ้ในภาชนะของจีน ลักษณะเกลียวคลื่นและก้อนเมฆเป็นลวดลายแบบจีน มังกรคือสัญลักษณ์ของจักรพรรดิและความเมตตาอ่อนโยน จึงนิยมใช้ตกแต่งสิ่งต่างๆ ขอบจานประดับด้วยลวดลายดอกไม้ชนิดต่างๆ เช่น รูปอาคารและกังหัน เป็นต้น

2. จานลายปลา มี 2 ชนิด

- 2.1 จานลายปลา ตรงกลางเป็นลายปลาและกังหันสีน้ำเงินขอบจานเขียนลายเส้นเป็นรูปดอกไม้ ใบไม้ นกยูง และนกนางแอ่น

- 2.2 จานลายปลา ตรงกลางเป็นลายปลาสีแดงขอบจานเป็นลายเมฆและมังกรสีน้ำเงิน

3. จานลายดอกไม้ เป็นจานที่ประดับด้วยลวดลายดอกไม้และใบไม้ สีแดงสีน้ำเงิน เหลืองเขียว สลับกันไปมา

4. เครื่องทองเหลือง ได้แก่

- 4.1 กาน้ำ แบบมีหูหิ้วไม่มีลวดลาย

- 4.2 เครื่องเขียนหมากทองเหลือง ประกอบด้วยกระปุกเล็กๆ สำหรับใส่เครื่องประกอบการรับประทานพร้อมด้วยที่ตำหมาก เครื่องใช้ประเภททองเหลืองคนนำมาจากวังระแงะเดิมที่ตันหยงมัส เนื่องจากตันหยงมัสเป็นสถานที่ที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตเครื่องทองเหลือง

5. โถ เป็นโถขนาดเล็ก มีลักษณะป้อมเตี้ย มีลวดลายดอกไม้สีน้ำเงินบนพื้นสีขาวเป็นศิลปะแบบจีน (ตนกูเยาะ นาเซ. 2559 : สัมภาษณ์)

ในอดีตวังระแงะมีสิ่งของเครื่องใช้ที่มีความงดงามและมีคุณค่าต่อประวัติศาสตร์ท้องถิ่น อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงการติดต่อกับชาวต่างชาติ เช่น อินเดีย จีน มลายู ชาว และสิงคโปร์ เป็นต้น ถึงแม้ว่า วังระแงะจะเสื่อมโทรมไปตามกาลเวลา แต่สถาปัตยกรรมของวังที่เหลืออยู่ในปัจจุบันชี้ให้เห็นถึงการนำศิลปกรรมของชาวเข้ามาผสมผสานกับศิลปกรรมของท้องถิ่นได้อย่างลงตัวจนเกิดเป็นความสง่างามที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สิ่งเหล่านี้ล้วนบ่งบอกถึงอดีตอันรุ่งโรจน์ของเมืองระแงะ

7. วังยะลา

ประวัติความเป็นมา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ สังเกต สันทนากลุ่มกับเครือญาติวังวังยะลา ได้แก่ นายภูมิชาติ ยามิรุเต็ง ได้กล่าวถึงสภาพที่ตั้งไว้ว่า วังยะลา ปัจจุบันเลขที่ 34 หมู่ 2 ตำบลเปาะเส็ง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยมีเจ้าเมืองผู้สร้างชื่อว่า เต็งกุสุโลมาน และช่างผู้สร้างเป็นช่างพื้นเมือง และได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมไว้ว่า วังยะลาอยู่ห่างจากถนนใหญ่ประมาณ 300 เมตร เป็นทางแยกถนนดินทางเข้าวัง ก่อนถึงเรือนเจ้าเมืองเป็นเรือนเครือญาติเจ้าเมืองปลูกสร้างในบริเวณวัง จำนวน 2 หลัง เรือนเจ้าเมืองตั้งอยู่บนที่โล่งล้อมรอบด้วยป่าโปร่งและสวนยาง พื้นที่ของวังทิศเหนือ ทิศใต้ และทิศตะวันออกจดป่าโปร่งและสวนยาง ทิศตะวันตกจดถนนดิน ทางเข้าวัง เรือนเจ้าเมืองหันหน้าไปทางทิศใต้ สภาพของเรือนเจ้าเมืองชำรุดทรุดโทรมมาก และได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของวังยะลาไว้ว่า หลังจากกองทัพสยามได้ปราบขบถสมัยทวนสุหรง เจ้าเมืองปัตตานีลงได้แล้วจึงได้แต่งตั้งเจ้าเมืองขึ้นใหม่ คือ นิยุโซฟ เป็นเจ้าเมืองปัตตานี นายเม่นเป็นเจ้าเมืองหนองจิกนายเหมสหายเป็นเจ้าเมืองยะลา นิงชู เป็นเจ้าเมืองระแงะ นายเหมสหายได้ไปสร้างวังอยู่ที่กูบังคีอรัส (บ้านวังตระ อำเภอเมืองยะลา) ต่อมานายเหมสหายได้ไปเป็นเจ้าเมืองยะหริ่ง เจ้าเมืองสงขลาจึงแต่งตั้งนายเมืองสงขลามารับเป็นเจ้าเมืองยะลา และได้ย้ายวังไปสร้างที่หมู่บ้านสะเตงริมฝั่งคลอง เมื่อนายเม่นเจ้าเมืองหนองจิกถูกปลดปล่อยออก นายเมืองก็ถูกปลดปล่อยออกเช่นกัน จึงมีการแต่งตั้งให้เต็งกูมุฮัมหมัดขอและ เป็นเจ้าเมืองยะลา และได้ย้ายไปวังที่ตั้งที่หมู่บ้านยะลาอีกครั้ง และต่อมาเต็งกุสุโลมานบุตรเต็งกูมุฮัมหมัดขอและได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าเมืองยะลา ได้ไปสร้างวังอยู่ที่หมู่บ้านบันนังบารู (ภูมิชาติ ยามิรุเต็ง. 2559 : สัมภาษณ์)

การสืบเชื้อสายของวังยะลา

วังยะลา เป็นวังที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยมีรายละเอียดการสืบเชื้อสายในวังยะลา ดังนี้

กูยามะ รงโชะ ได้กล่าวถึงการสืบเชื้อสายพระยายะลา (ทวนสุโลมาน) ไว้ว่า วังยาลอหรือวังสามหลังคา เป็นวังของเจ้าเมืองยะลาคนที่ 5 (ทวนอับลละ) ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 1 ตำบลบ้านยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา บนเส้นทางยะลา - ยะหาในปัจจุบัน สำหรับการกำเนิดของวังนั้นสืบเนื่องมาจากในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระยายะลา (เมือง) ซึ่งเป็นคนไทยถูกปลดออกตำแหน่งเพราะไม่เอาใจใส่ในราชการบ้านเมือง ทวนอับลละซึ่งมีเชื้อสายมลายูจึงเข้าดำรงตำแหน่งเป็นพระยายะลามิบรรดาศักดิ์เป็นพระยาณรงค์ฤทธิศรีประเทศวิเศษวังษาสร้างวังที่บ้านยาลอ (ปัจจุบันเรียกว่าบ้านยะลา) ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงกับวังพระยายะลาคนแรก (ทวนยาลอ) ที่สร้างขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เมื่อพระยายะลา (ทวนอับลละ) ถึงแก่กรรม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดเกล้าฯ ตั้งทวนสาและ บุตรพระยายะลา (ทวนอับลละ) เป็นเจ้าเมืองยะลาคนต่อมา ปกครองเมืองยะลาคนต่อมา ปกครองเมืองยะลาด้วยความสงบ

เมืองยะลาที่เกิดขึ้นจากการแยกเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมืองในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ดังปรากฏรายชื่อผู้ปกครองเมือง เรียงตามลำดับดังนี้

ผู้ปกครองเมืองยะลา	ระยะเวลาที่ปกครอง
1. พระยายะลา (ส่วนยาลอ)	รัชกาลที่ 2
2. พระยายะลา (ส่วนบางกอก)	รัชกาลที่ 2-3
3. หลวงสวัสดิภักดี (ยิ้มซ้าย) ผู้รักษาราชการเมืองยะลา	2390
4. พระยาณรงค์ฤทธิประเทศวิเศษวังษา	2390-2394
5. พระยาณรงค์ฤทธิประเทศวิเศษวังษา (ส่วนอับดุลเลาะ)	2394-2411
6. พระยาณรงค์ฤทธิประเทศวิเศษวังษา (ส่วนสาและ)	2411-2440
7. พระยาณรงค์ฤทธิประเทศวิเศษวังษา (ส่วนสุไลมาน)	2440-2451

สำหรับพระยายะลา (ส่วนสุไลมาน) เป็นบุตรของพระยายะลา (ส่วนสาและ) กับเจ๊ะทวออะมีนะ พระยายะลา (ส่วนสุไลมาน) มีภรรยาหลายคนแต่งงานแล้วหย่าร้างหลายครั้ง และได้สร้างวังใหม่แยกออกไปต่างหาก แต่ภรรยาคนแรกซึ่งอาศัยอยู่ในวังยาลอ คือ ตนกูตือเงาะ ธิดาคนที่ 4 ของตลกูปูเต๊ะ เจ้าเมืองปัตตานี (คนที่ 2) มีบุตรธิดาด้วยกัน 6 คน ตามลำดับ ดังนี้

1. ตนกูปือซาร์ รงโซ๊ะ
2. ตนกูอับดุลเลาะ รงโซ๊ะ
3. ตนกูนะ รงโซ๊ะ
4. ตนกูมะลอ รงโซ๊ะ
5. ตนกูโวะ รงโซ๊ะ
6. ตนกูซง รงโซ๊ะ

ส่วนภรรยาใหม่ของพระยาละยา (ส่วนสุไลมาน) ที่อาศัยอยู่ในวังมีหลายคน ได้แก่ ตูแหวฟตีเมาะ ธิดาของเจ้าเมืองรามันห์ เจ๊ะฟาตีเมาะ และเจ๊ะมีโนะ ซึ่งเป็นชาวยะหา เป็นต้น มีบุตรธิดาด้วยกันทั้งหมด 5 คน คือ (กูฮามะ รงโซ๊ะ. 2559 : สัมภาษณ์)

1. ตนกูปือซาร์ รงโซ๊ะ ไม่ทราบว่าเป็นบุตรของภรรยาคนไหน
2. ตนกูปูเต๊ะ รงโซ๊ะ บุตรของตูแหวฟตีเมาะ
3. ตนกูจือมี รงโซ๊ะ บุตรของเจ๊ะฟาตีเมาะ
4. ตนกูมาโซ รงโซ๊ะ บุตรของเจ๊ะมีโนะ
5. ตนกูมะ รงโซ๊ะ บุตรของเจ๊ะมีโนะ

ในช่วงที่พระยายะลา (ตลกูสุไลมาน) เป็นเจ้าเมืองยะลา ไม่ปรากฏหลักฐานที่เป็นปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองที่เด่นชัด จนเป็นภาระให้รัฐบาลแก้ไข จนกระทั่งพระยายะลา (ส่วนสุไลมาน) ถึงแก่กรรม พ.ศ. 2451 ซึ่งขณะนั้นมีบุตรธิดารวมทั้งหมด 11 คน และเชื้อสายของพระยายะลา (ส่วนสุไลมาน) ที่อาศัยอยู่บริเวณวังทั้ง 2 แห่ง ได้แก่ บุตรหลานของตลกูซง รงโซ๊ะ เป็นต้น

ตลกูซง รงโซ๊ะ สมรสกับตลกูอะมะนูดิน หรือตลกูอะหมัดนูดิน บุตรชายคนโตของตลกูอับดุลกอร์เดร์ กามารูดิน เจ้าปัตตานี (คนที่ 5) มีบุตร 2 คน คือ

1. ตนกูยาลอ อับดุลกอร์เดร์
2. ตนกูปูกีเยาะ อับดุลกอร์เดร์

สำหรับตลกูปูกีเยาะ อับดุลกอร์เดร์ สมรสกับตลกูแมร์ เด่นอุดม มีบุตรด้วยกัน 5 คน คือ

1. ตนกัวลี เต่นอุดม
2. ตนกูยะ เต่นอุดม
3. ตนกูโชะ เต่นอุดม
4. ตนกูเต้าะ เต่นอุดม
5. ตนกูเลาะ เต่นอุดม

ตนกัวลี เต่นอุดม บุตรชายคนโตของตนกูปูเกียะ เต่นอุดม ปัจจุบันอาศัยอยู่ในจังหวัดปัตตานี สมรสกับนางมะ ชาวปัตตานี มีบุตร 3 คน คือ

1. ตนกูลอฮิม เต่นอุดม
2. ตนกูนอโอนี เต่นอุดม
3. ตนกูนอฮ์สนี เต่นอุดม

ตนกูยะ เต่นอุดม บุตรคนที่ 2 ของตนกูปูเกียะ เต่นอุดม ปัจจุบันอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครกับสามี ชื่อ นายอิสซอเฮอะ (นีก) มีบุตร 2 คน คือ

1. หนีฮาบี๊ะ
2. หนีอาลียะ

ตนกูโชะ เต่นอุดม บุตรคนที่ 3 ของ ตนกูปูเกียะ เต่นอุดม ปัจจุบันสร้างบ้านขึ้นใหม่อยู่บริเวณวังยาลอ สมรสกับนางชะ มีบุตร 1 คน คือ ตนกูโมะ เต่นอุดม

ตนกูเตาะ เต่นอุดม บุตรคนที่ 4 ของตนกูปูเกียะ เต่นอุดม ปัจจุบันสมรสกับหะยีการิต ยิงโยชน์ ชาวกรุงเทพฯ มีบุตร 3 คน คือ

1. หนีรายดา ยิงโยชน์
2. หนีรุไปปี ยิงโยชน์
3. หนีอิลฮัม ยิงโยชน์

ตนกูเลาะ เต่นอุดม บุตรชายคนสุดท้องของ ตนกูปูเกียะ เต่นอุดม ปัจจุบันอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร สมรสกับนางลือกีเยาะ มีบุตร 1 คน คือ ตนกูตัสนิม เต่นอุดม

ส่วนตนกูปูเกียะ เต่นอุดม ปัจจุบันสร้างบ้านขึ้นใหม่ อาศัยอยู่ในบริเวณวังยาลอ เนื่องจากวังดังกล่าวสร้างด้วยไม้ทั้งหลังไม่อาจทนทานต่อกาลเวลาได้ ดังนั้นวังยาลอจึงผุพังไม่เหลือสภาพวังเดิมให้เห็นอีกต่อไป

ตนกูปือซาร์ รงโชะะ สมรสกับตนกูจิยะยี มะหะหมัด บุตรชายเจ้าเมืองปัตตานี มีบุตร 3 คน คือ

1. ตนกูโชะ มะหะหมัด
2. ตนกูแยร์ มะหะหมัด
3. ตนกูและ มะหะหมัด

ตนกูโชะ มะหะหมัด สมรสกับตนกูมุง มีบุตร 1 คน คือ ตนกูเดร์ มะหะหมัด สมรสกับตนกูโวะมีบุตร 1 คน คือ ตนกูชะเลาะ มะหะหมัด ซึ่งปัจจุบันอาศัยอยู่ในบ้านเลขที่ 6 ในบริเวณวังยาลอเดิม ได้สมรสกับนายมะหะซง กูนาโก มีบุตร 5 คน คือ

1. หนีซิแก้ง กูนาโก
2. หนีอายุ กูนาโก
3. หนีมีซา กูนาโก

4. หนินะ กุณาอ

5. หนิเดร์ กุณาอ

สำหรับตนกูแยร์ มะหะหมัด ซึ่งเป็นน้องสาวของตนกูโซะ มะหะหมัด ไม่ได้
สมรส ส่วนตนกูและ มะหะหมัด สมรสกับแมะเมาะ ชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช มีบุตร 3 คน คือ

1. ตนกูมะ มะหะหมัด

2. ตนกูเมาะ มะหะหมัด

3. ตนกูฮารัง มะหะหมัด

ส่วนตนกูมาโซะ รังโซ๊ะ สมรสกับหะยีเจ๊ะเมาะ ชาวจังหวัดยะลา มีบุตรธิดา
ทั้งหมด 9 คน (กุ่มัจดี ยามิรุเต็ง. 2559 : สัมภาษณ์)

1. ตนกูเลาะห์ รังโซ๊ะ

2. ตนกูมะ รังโซ๊ะ

3. ตนกูเมาะ รังโซ๊ะ ถึงแก่กรรม

4. ตนกูแอร์ รังโซ๊ะ ถึงแก่กรรม

5. ตนกูโม รังโซ๊ะ

6. ตนกูเซ็ง รังโซ๊ะ

7. ตนกูเมาะ รังโซ๊ะ

8. ตนกูโยะ รังโซ๊ะ

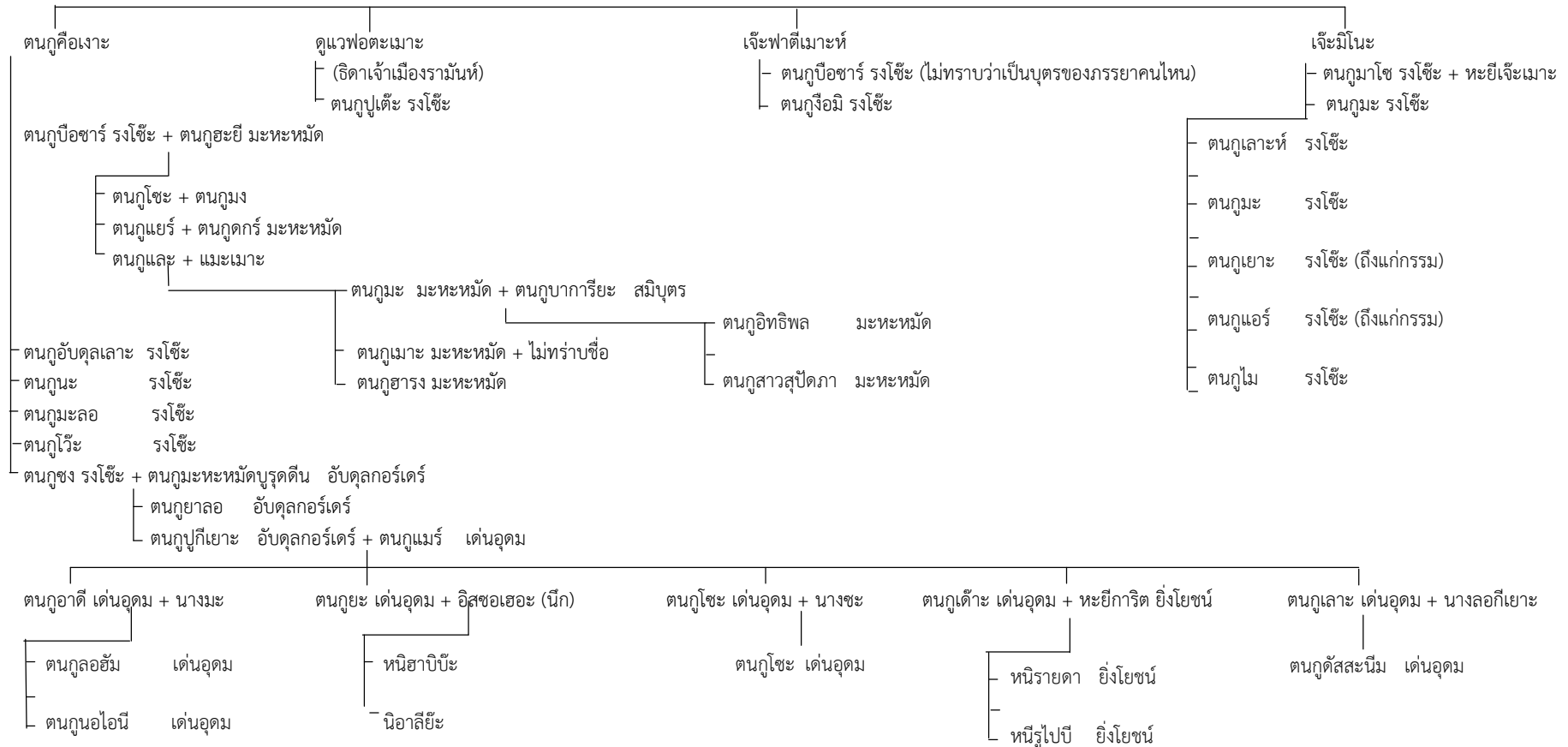
9. ตนกูโมะ รังโซ๊ะ

ปัจจุบันตนกูเลาะห์ รังโซ๊ะ ตลอดจนพี่น้องและบุตรหลานยังคงอาศัยอยู่
บริเวณวังนาใหม่ แม้ว่าวังนาใหม่จะสร้างหลังวังยาลอหลายปี แต่สภาพามวังผู้พี่และทรุดโทรมมาก
เนื่องจากไม่มีการเอาใจใส่ดูแลรักษาเท่าที่ควร จะเห็นได้ว่าลูกหลานเชื้อสายพระยาเยลา (ตัวนสุไล
มาน) มีมากมายซึ่งต่างก็มีครอบครัวและแยกย้ายกันไปประกอบอาชีพตามจังหวัดต่างๆ แต่ส่วนหนึ่ง
ยังคงรับใช้ชาติบ้านเมืองต่อมา เช่น ตนกูมะ มะหะหมัด อดีตปลัดจังหวัดปัตตานี ตลอดจนลูกหลาน
ในตระกูลเด่นอุดมบางท่านได้เข้ารับราชการในกรมตำรวจ เป็นต้น นอกจากนี้บุตรหลานของวังยะลา
ยังมีความสัมพันธ์กับเชื้อสายวังอื่นๆ ทั้งในรูปของการแต่งงานตลอดจนยังคงไปมาหาสู่กันตราบเท่าทุก
วันนี้

แผนภูมิการสืบเชื้อสายของวงศ์ยะลา

พระยายะลา (ตัวนอับดุลละาะ)
 พระยายะลา (ตัวนสาและ) + เจ๊ะอามีนะ
 พระยายะลา (ตัวนสุไลมาน)

ที่มา : กุมาลดี ยามิรุเต็ง (2559)

ภาพประกอบ 12 การสืบเชื้อสายวงศ์ยะลา

เครื่องใช้ในวังพระยาเยลา

วังเยลา ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดยะลา โดยมีรายละเอียดของเครื่องใช้สำคัญๆ ในวังเยลา ดังนี้

กูปูเกียะ เเด่นอุดม ได้กล่าวถึงเครื่องใช้ในวังพระยาเยลา (ต่วนสุไลมาน) ไว้ว่า วังพระยาเยลา (ต่วนสุไลมาน) เป็นที่อยู่อาศัยของเจ้าเมืองยะลา ซึ่งเคยมีความเจริญรุ่งเรืองในอดีต บุตรภรรยาและบริวารอาศัยอยู่ในวังมากมาย ย่อมมีสิ่งของเครื่องใช้เป็นจำนวนมากพอสมควร อย่างไรก็ตามสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้ ปัจจุบันกระจัดกระจายอยู่ตามบ้านของเชื้อสายพระยาเยลา (ต่วนสุไลมาน) เช่น สิ่งของเครื่องใช้ซึ่งอยู่ภายในบ้านของตนกูปูเกียะ เเด่นอุดม ได้แก่

1. เตียงเหล็ก ซ้อมมาจากสิงคโปร์ เดิมเป็นสีดำ แต่ปัจจุบันทาสีทึบ เป็นเตียงแบบจีน กว้าง 1 เมตร 50 เซนติเมตร ยาว 1 เมตร 88 เซนติเมตร มีเสาสูง 2 เมตร 10 เซนติเมตร ยึดติดกับโครงสามเหลี่ยมด้านบนสำหรับใส่หมั่งด้านหัวนอนและปลายเท้าทำเป็นลูกกรงเหล็กเตี้ยๆ มีลายหยักแบนคล้ายดอกไม้ บริเวณส่วนบนด้านละ 9 ซี่

2. ทึบเหล็กใส่เสื้อผ้า ซ้อมมาจากสิงคโปร์ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง 48 เซนติเมตร ยาว 83 เซนติเมตร สูง 29 เซนติเมตร มีหูจับทั้ง 2 ข้าง เมื่อเปิดหรือปิดต้องใช้กุญแจ

3. พานทองเหลือง มี 3 แบบ ได้แก่

3.1 พานขนาดใหญ่ เป็นรูปวงกลมมีลวดลายฉลุอย่างสวยงาม ด้านนอกสุดเป็นลายนูนรูปวงกลมเล็กๆ ส่วนด้านในถัดมาเป็นลายฉลุรูปสามเหลี่ยม 2 ชั้น ตรงกลางเป็นลายพรรณพฤกษา อยู่ในกรอบวงกลมซ้อนกัน 4 ชั้น

3.2 พานขนาดกลาง เป็นรูปวงกลม ไม่มีลวดลาย มีเพียงรอยหยักรูปกลีบบัวรอบขอบจาน

3.3 พานขนาดเล็ก มีรูปร่างเหมือนพานขนาดกลางแต่ขนาดเล็กกว่า

4. เชิงเทียนทองเหลือง เป็นรูปทรงกลมมีลายนูนระหว่างฐานและด้านบน ส่วนบนซึ่งใช้สำหรับรองรับเทียนไข มีลายหยักรูปกลีบดอกไม้

5. ถาดทองเหลือง ใช้สำหรับใส่กับข้าว มีฝาครอบเป็นรูปทรงกลม บนฝาครอบตรงกลางเป็นลายเส้นนูนรูปวงกลม ส่วนรอบๆ มีลายนูนทรงเรียวติดต่อกันโดยตลอด

6. ถาดทองเหลืองรูปแปดเหลี่ยม ตัวถาดเป็นรูปแปดเหลี่ยม ไม่มีลวดลายใดๆ บนถาด

สำหรับเครื่องใช้ที่อยู่ในบ้านของตนกูปูแชะเลาะ มะหะหมัด ได้แก่

1. ปิ่นโตทองเหลือง ลักษณะภายนอกคล้ายกับปิ่นโตทั่วไป กล่าวคือ มี 2 ชั้น ฝาปิดมีหูหิ้วและขาไข้ยึดกับตัวปิ่นโตชั้นล่างสุด เมื่อต้องการเปิดยกขาปิ่นโตส่วนล่างขึ้น ปิ่นโตมีลวดลายโดยรอบแต่เนื่องจากกาลเวลาทำให้ลวดลายจางลงจนไม่สามารถสันนิษฐานได้ว่ามีลวดลายอะไรบ้าง

2. จานกระเบื้องเคลือบ มี 2 แบบ คือ

2.1 จานรูปแปดเหลี่ยม มีฝาปิด ตัวจานบริเวณขอบด้านในมีเส้นนูนรูปวงกลม ส่วนฝาปิดรูปกลมมีที่จับเป็นปุ่มเล็กๆ รูปแปดเหลี่ยมอยู่ตรงกลาง ล้อมด้วยลายนูนเขียนสีรูปแปดเหลี่ยม และมีลายเส้นนูนเป็นแฉก ระหว่างลายนูนมีลายเส้นเขียนสีชมพู สีทองเป็นรูปพัด

2.2 งานวงกลม มีฝาปิด ตัวงานบริเวณขอบด้านในมีลายเส้นเขียนสี
น้ำเงิน รูปวงกลม ส่วนฝาปิด มีที่จับเขียนลายไปไม้สีทองและสีน้ำเงินสลับกัน

งานทั้ง 2 แบบดังกล่าว เป็นศิลปะแบบจีน เข้าใจว่าน่าจะนำมาจาก
ประเทศจีน

3. กาน้ำชากระเบื้องเคลือบรูปทหกลี้นม มีสีเขียวเคลือบผิวมัน ลายเส้นมี
เข้มตามแนวขวาง 2-3 เส้น จากรูปทรงนิยมใช้ในประเทศจีน อาจสันนิษฐานได้ว่ากาน้ำชาใบนี้นำเข้า
มาจากประเทศจีนเช่นกัน

4. โม่หิน สำหรับโม่แป้งทำขนม ส่วนฐานมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 49
เซนติเมตร สูงประมาณ 20 เซนติเมตร และส่วนบนมีเส้นผ่าศูนย์กลาง 31 เซนติเมตร สูงประมาณ
30 เซนติเมตร

ซึ่งในอดีตวังพระยาเยลา (ส่วนสุไลมาน) มีเครื่องใช้ที่มีคุณค่า และมีความ
งามมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งโบราณวัตถุที่นำเข้ามาจากประเทศจีนและสิงคโปร์ในสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น คุณค่าของโบราณวัตถุเหล่านี้แสดงให้เห็นความสำคัญของเมืองยะลา ซึ่งพัฒนาตัวเองขึ้นมา
จากเมืองที่อยู่ภายในแผ่นดินยากที่จะติดต่อกับต่างประเทศได้มาเป็นเมืองซึ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กับ
ชาวต่างชาติมากขึ้น มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าชาวต่างชาติ ดังจะเห็นได้จากหีบเหล็ก เตียงเหล็ก
ซึ่งซื้อมาจากสิงคโปร์ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้วังพระยาเยลา (ส่วนสุไลมาน) จึงเป็นแหล่งสะสมผลิตภัณฑ์
ทางอุตสาหกรรมอันเป็นโบราณวัตถุล้ำค่าที่สำคัญแห่งหนึ่งของเมืองยะลา (กุบูกิเยาะ เด่นอุดม.
2559 : สัมภาษณ์)

ตอนที่ 2 สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

การศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองฯ มีความสำคัญสำหรับการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากจะทำให้เกิดความเข้าใจสภาพปัจจุบัน และปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ การสัมภาษณ์ เครือญาติวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน ปัญหาและเห็นภาพรวมของวัง 7 หัวเมืองฯ ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจเรื่องราวต่างๆ ของวัง 7 หัวเมืองฯ ได้ชัดเจนมากกว่าเดิม ซึ่งนำไปสู่การตอบคำถามตามความมุ่งหมายของการวิจัย จากการศึกษาและเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ที่มีความน่าสนใจและสามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศตามขอบเขตที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ สามารถนำเสนอสภาพปัจจุบันและปัญหาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ดังนี้

1. วังจะบังติกอ

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนา กลุ่ม กับเครือญาติ ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัจจุบันและปัญหาของวังจะบังติกอในการพัฒนาให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

1.1 สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบันได้แยกออกเป็น 3 หลัง เรือนเจ้าเมืองจะยกพื้นชั้นเดียวขนาดใหญ่ สีเหลี่ยมผืนผ้าหันด้านกว้าง ฐานล่างก่ออิฐฉาบปูน ตัวเรือนอิฐฉาบปูนเป็นผนังบางส่วน และใช้ไม้จริงเป็นผนังรวมถึงโครงสร้างอื่นๆ ของเรือน ออกทางประตูวังใต้ถุนต่ำปิดทึบ ซึ่งตั้งอยู่ตรงกลางค่อนไปทางด้านหลังและเรือนเครือญาติอยู่ข้างเรือนเจ้าเมือง โดยสภาพของเรือนเจ้าเมืองเดิมได้ถูกตัดแปลงแก้ไขแทบจะไม่มีเค้าโครงของเรือนเจ้าเมืองเดิม ลูกหลานและเครือญาติได้นำวัสดุและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาตกแต่งเรือนเจ้าเมือง ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในเรือนเจ้าเมืองแทบจะไม่มีของเก่าหลงเหลืออยู่

1.2 กำแพงวัง ในปัจจุบันกำแพงวังชั้นนอกชำรุดเกือบหมดยกเว้นหน้าเรือนเจ้าเมือง และไม่มีการซ่อมแซมเพิ่มเติม เกรงว่าหากนานเข้าอาจจะทำให้กำแพงวังชำรุดและพังทลายลงมาได้

ภาพประกอบ 13 สภาพบริเวณหน้าวังจะบังติกอ

1.3 ประตูและซุ้มประตู ในปัจจุบันประตูเป็นไม้เนื้อแข็งไม่มีลวดลาย ส่วนซุ้มประตูชำรุดในบางส่วนและแทบจะมองไม่เห็นร่องรอยการแกะสลักลวดลายพรรณพฤกษามลายู ที่เป็นอัตลักษณ์ของวังจะบังติกอ

ภาพประกอบ 14 สภาพกำแพงภายในวังจะบังติกอ

1.4 บ่อน้ำ ในปัจจุบันบ่อน้ำยังคงมีจำนวน 6 บ่อ คือภายนอกเรือนเจ้าเมือง 5 บ่อ และภายในเรือนเจ้าเมือง 1 บ่อ แต่ลักษณะทั่วไปของบ่อไม่สมบูรณ์และแทบไม่เหลือเค้าโครงเดิมของบ่อน้ำในอดีตตามคำบอกเล่าของชุมชนใกล้เคียง

ภาพประกอบ 15 การเลี้ยงนกเขาชวาภายในวังจะบังติกอ

1.5 สภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังจะบังติกอที่มีพื้นที่ทราย ปลูกไม้ดอกไม้ผลไม่เป็นระเบียบ และไม่มีการตกแต่งต้นไม้ กิ่งไม้ มีการเลี้ยงแพะและแกะแบบปล่อยตามธรรมชาติ ไม่มีการแบ่งโซนเลี้ยงสัตว์ที่เป็นทางการ อีกทั้งยังขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในบริเวณของวัง จึงทำให้ลักษณะทางสุนทรียภาพของวังจะบังติกอขาดหายไป (วิยะดา มะเน็ง. 2559 : สัมภาษณ์)

2. วังยะหรีง

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังกศต สนทนา กลุ่ม กับเครือข่าย ผู้เฒ่าผู้แก่ ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัจจุบันและปัญหาของวังยะหรีงในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

ภาพประกอบ 16 สภาพปัจจุบันของวังยะหริ่ง

2.1 สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบัน เป็นเรือน 2 ชั้น ขนาดใหญ่ ชั้นล่างก่ออิฐถือปูน ชั้นบนก่อสร้างด้วยไม้ มีมุขยื่นด้านหน้า กลางเรือนเป็นลานโล่งการจัดผังเรือนเป็นแบบสมดุลง ฐานและผนังเรือนส่วนใหญ่ก่ออิฐฉาบปูน การกั้นห้องและโครงสร้างส่วนอื่นๆ ใช้ไม้จริง มีบันไดโค้งขนาดใหญ่ข้างมุขชั้นบน ทั้ง 2 ด้าน บันไดภายในเรือนแต่เดิมเป็นบันไดไม้ ได้รับปรุงใหม่ใช้เป็นบันไดคอนกรีต 2 บันได สำหรับขึ้นชั้นบน โดยสภาพของเรือนเจ้าเมืองอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ มีบางส่วนที่ ลูกหลานและเครือญาติได้นำวัสดุและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาตกแต่งเพิ่มเติม ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังยะหริ่งยังคงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และเครื่องใช้บางส่วนได้ถูกจัดแสดงไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม

2.2 กำแพงวัง ในปัจจุบันมีกำแพงด้านทิศเหนือส่วนด้านอื่นๆ เป็นรั้วสังกะสี

2.3 ประตูและซุ้มประตู ในปัจจุบันประตูและซุ้มประตูมีสภาพที่สมบูรณ์ คือประตูบานเปิดคู่ทำแบบลูกฟัก และซุ้มประตูมีเฉพาะประตูทางเข้าห้องมุขจากบันไดโค้งด้านหน้าเรือน

2.4 บ่อน้ำ ในปัจจุบันมีจำนวน 2 บ่อ คือบริเวณลานโล่งกลางเรือนเป็นบ่อขนาดเล็กและด้านหลังเรือนเป็นบ่อขนาดใหญ่ บ่อน้ำของวังยะหริ่งถือเป็นบ่อน้ำที่มีสภาพสมบูรณ์ที่สุดในบรรดาวัง 7 หัวเมืองมลายู

2.5 สภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังยะหริ่งถนนลาดด้วยแอสฟัลต์ ตัดจากประตูวังเข้าไปที่เรือนเจ้าเมือง แยก 2 ข้าง ส่วนกลางเป็นสนามหญ้าและไม้ประดับ บริเวณอื่นเป็นพื้นดิน ต้นมะพร้าว มีสิ่งก่อสร้าง คือ เรือนเจ้าเมือง อาคารเอนกประสงค์ โรงงานอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์เห็ดหลินจือ และโรงรถ (เจ๊ะน่าน์ พิพิธภัณฑ. 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 17 บ่อน้ำภายในวังยะหริ่ง

3. วังสายบุรี

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สนทนา กลุ่ม กับเครือข่าย ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัจจุบันและปัญหาของวังสายบุรีในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

3.1 สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบันเป็นแบบเรือนชั้นเดียวใต้ถุนต่ำก่ออิฐฉาบปูนปิดทึบหลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา ด้านหลังของเรือนเจ้าเมือง เป็นเรือนแบบ 2 ชั้น แต่อยู่ในสภาพชำรุด สภาพโดยรวมของเรือนเจ้าเมืองวังสายบุรีอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ ลูกหลานและเครือญาติไม่ได้ปรับปรุงแก้ไขคงไว้ในสภาพเดิม ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังสายบุรีได้ถูกแบ่ง สรรบรส่วนให้กับลูกหลานและอยู่กระจัดกระจายทั่วไป

3.2 ประตูและซุ้มประตู ในปัจจุบันประตูเป็นไม้แบบบานคู่มิกรอบนูนบานประตูเซาะร่องแบบเส้นตั้งและเส้นเฉียง และไม่มีซุ้มประตู

ภาพประกอบ 18 ลักษณะตัวอาคารของวังสายบุรีในปัจจุบัน

3.3 บ่อน้ำ ในปัจจุบันมีจำนวน 2 บ่อ คือ ข้างบันไดขึ้นเรือนด้านหน้าและลานโถงหลังเรือนและมีสภาพที่สมบูรณ์

3.4 สภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังสายบุรี เมื่อเข้าบริเวณของวังเป็นลานดินตรงไปที่เรือนเจ้าเมืองรอบๆ บริเวณปลูกไม้ดอกและไม้ผลประปราย ด้านข้างถูกขนาบด้วยบ้านเรือนข้างเคียง สภาพภูมิทัศน์ของวังสายบุรีโดยรวมมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์เพราะขาดการปลูกไม้ดอกไม้ประดับและบ้านเรือนใกล้เคียงบดบังทัศนียภาพของเรือนเจ้าเมือง (อารี อับดุลเลาะ. 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 19 บริเวณด้านข้างของอาคารวังสายบุรีในปัจจุบัน

4. วังรามันห์

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนา กลุ่ม กับเครือข่าย ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัจจุบันและปัญหาของวังรามันห์ในการพัฒนาให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

4.1 สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบัน เป็นเรือนชั้นเดียวใต้ถุนสูงแบบเรือนสามัญชนมุสลิมทั่วไปฝาผนังไม้ กระจาดตีซ้อนทับหลังคาทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องดินเผา เรือนครัวใต้ถุนสูง ฝาผนังไม้กระจาดตีซ้อนทับเช่นกัน หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผา เรือนเก็บข้าวใต้ถุนต่ำ ฝาผนังไม้กระจาดตี ซ้อนทับ หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผาโดยสภาพของเรือนเจ้าเมืองอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ มีบางส่วนที่ ลูกหลานและเครือข่ายได้นำวัสดุและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาตกแต่งเพิ่มเติม ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังะหริ่งยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และเครื่องใช้บางส่วนได้ถูกนำจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์องค์การบริหารส่วนตำบลอาซ่อง อำเภอรามันห์ จังหวัดยะลาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม

4.2 กำแพงวัง ในปัจจุบันมีกำแพงเป็นเนินดิน

4.3 ประตูและซุ้มประตู ในปัจจุบันมีประตูเป็นบานเปิดคู่แบบลูกฟัก และไม่มีซุ้มประตู

4.4 บ่อน้ำ ในปัจจุบันมีจำนวน 1 บ่อ คือบริเวณใกล้เรือนเจ้าเมือง และมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์

4.5 สภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังรามันห์มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ปกคลุมด้วยหญ้ารกทึบ ปลูกต้นหมากกระจาย มีสิ่งก่อสร้างคือ เรือนเจ้าเมือง เรือนครัว เรือนเก็บข้าว และบ่อน้ำอยู่ด้านหลังเรือนห่างประมาณ 20 เมตร (สมาน โดซอมิ. 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 20 สภาพตัวอาคารของวังรามันห์ในปัจจุบัน

5. วังหนองจิก

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สนทนา กลุ่ม กับเครือข่าย ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัจจุบันและปัญหาของวังหนองจิกในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

5.1 สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบัน เรือนเจ้าเมืองมีลักษณะ 2 ชั้น ชั้นล่าง ยกพื้นมีบันได 3 ด้าน คือ ด้านหน้า 2 บันได ด้านหลัง 1 บันได เรือนทั้ง 3 หลัง ใช้โครงสร้างฐานของเรือนก่ออิฐฉาบปูนแบบกำแพงรับน้ำหนักการกันห้องและโครงสร้างอื่นๆ สภาพของเรือนเจ้าเมืองอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ มีบางส่วนที่กรมศิลปากรได้บูรณะตกแต่งเพิ่มเติม ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังหนองจิกมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และเครื่องใช้บางส่วนได้ถูกนำจัดแสดงที่เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้ชม

5.2 กำแพงวัง ในปัจจุบันก่ออิฐทึบมีประตูเข้าวัง 4 ประตู ทิศเหนือ กำแพงวัง ซ้ำรูป มีประตูเป็นทางเข้าหลัก 2 ประตู ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ซ้ำรูปเกือบทั้งหมด แต่เดิมมีประตูเข้าวังด้านละ 1 ประตู ส่วนทางทิศใต้ซ้ำรูป

ภาพประกอบ 21 สภาพบริเวณหน้าวังหนองจิกในปัจจุบัน

5.3 ประตูและซุ้มประตู ในปัจจุบันมีประตูเฉพาะที่เรือนพักเครื่องญาติ เป็นประตูไม้แบบบานเปิดคู่ทำแบบลูกฟัก และไม่มีซุ้มประตู

ภาพประกอบ 22 สภาพด้านหน้าของอาคารวังหนองจิกในปัจจุบัน

5.4 บ่อน้ำ ในปัจจุบันมีบ่อน้ำที่มีสภาพสมบูรณ์จำนวน 1 บ่อ และมีร่องรองของบ่อน้ำที่ถูกถมไปแล้วจำนวน 3-4 บ่อ

5.5 สภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังหนองจิกโดยรอบเป็นพื้นทราย ปลูกไม้ดอกและไม้ผลมีหญ้าขึ้นรก แต่เดิมบริเวณส่วนใหญ่จะปลูกด้วยอิฐดินเผาขนาดใหญ่เป็นทางเดินภายในพื้นที่วัง มีสิ่งก่อสร้าง 2 หลัง คือ เรือนพักเรือญาติ และเรือนผู้ดูแลวัง สภาพภูมิทัศน์โดยทั่วไปไม่สมบูรณ์ (นวลฉวี ณ สงขลา. 2559 : สัมภาษณ์)

6. วังระแงะ

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สนทนากลุ่ม กับเครือญาติ ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัจจุบันและปัญหาของวังระแงะในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

6.1 สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบัน เป็นเรือนขนาดใหญ่ ได้ถุนสูง หลังคาทรงปั้นหยา เรือนมีลักษณะชั้นเดียวและสองชั้น ด้านหน้าเป็นเรือนชั้นเดียว 3 หลังคา ด้านหลังเป็นเรือนขนาดใหญ่กว่า หลังคาทรงปั้นหยา แบบ 2 ชั้น พื้นเรือนชั้นล่างโดยทั่วไปชำรุด ส่วนชั้นบนยังมีสภาพดี ทั้งเรือนทำด้วยไม้ทั้งหมด สภาพของเรือนเจ้าเมืองมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และในปัจจุบันเรือนเจ้าเมืองบางส่วนพังทลายลงมากองกับพื้นดิน

6.2 กำแพงวัง ในปัจจุบันชำรุดคงเหลือบางส่วน ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ ด้านหน้าเรือนไม่มีกำแพง ส่วนด้านหลังเรือนกำแพงชำรุดมาก จึงใช้สังกะสีทำเป็นรั้วกันพื้นที่ของวัง

6.3 ประตูละตูและซุ้มประตูละตู ในปัจจุบันมีประตูละตูบ้านคู่ทำแบบลูกฟัก ด้านหลังเรือนประตูละตูกลางมีขนาดใหญ่กว่าประตูละตูอื่นทำแบบบ้านคู่ 2 บาน บันไดขึ้นชั้นบนมีประตูละตูไม้ขนาดเล็กเป็นซี่โปร่ง ทั้ง 2 บันได ส่วนซุ้มประตูละตูมีลักษณะแบบโค้งทำด้วยไม้แผ่นเดียว ไม่ตกแต่งลวดลายใดๆ

ภาพประกอบ 23 สภาพวังระแงะในปัจจุบัน

6.4 บ่อน้ำ ในปัจจุบันมีบ่อน้ำจำนวน 2 บ่อ อยู่ด้านหลังเรือนเจ้าเมือง 1 บ่อ เป็นบ่อขนาดเล็ก และบ่อขนาดใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ของโรงงานด้านข้างวังระแงะ

6.5 สภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังระแงะโดยรอบเป็นพื้นที่ดินโล่งปลูกไม้ผล และไม้ดอกประปราย และต้นไม้ขนาดขึ้นในพื้นที่ไม่เป็นระเบียบ ขาดการดูแลรักษารอบๆ บริเวณเรือนเจ้าเมืองเป็นบ้านพักอาศัย โรงอบยางพาราบริษัทราธิวาสชูชันตารา และอาคารพาณิชย์ ให้เช่า (นุรีซัน เจ๊ะแวกูนิง. 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 24 สภาพด้านข้างของตัวอาคารวังระแงะในปัจจุบัน

7. วังยะลา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สนทนา กลุ่ม กับเครือข่าย ผู้เฒ่าคนเฒ่า ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัจจุบันและปัญหาของวังยะลา ในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

7.1 สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบันเหลือเพียงซากของเรือนเจ้าเมืองยะลา บางส่วนที่อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังยะลาได้ถูกแบ่งสรรบรรส่วน ให้กับเครือข่ายและลูกหลาน

7.2 กำแพงวัง ในปัจจุบันใช้ต้นไม้เป็นแนวขอบเขตของวัง

7.3 บ่อน้ำ ในปัจจุบันมีจำนวน 1 บ่อ อยู่ด้านข้างครัว อยู่บนพื้นที่ยกสูงจากพื้นที่ดินใกล้เคียงกับความสูงของพื้นครัว

ภาพประกอบ 25 บ่อน้ำและอ่างเก็บน้ำของวังยะลา

7.4 สภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังยะลา โดยทั่วไปเป็นพื้นดินปกคลุมด้วยหญ้ารก บางส่วนปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม่เป็นระเบียบ บริเวณโดยทั่วไปล้อมรอบด้วยป่าโปร่งและสวนยางพารา (กาชนียา สาและ. 2559 : สัมภาษณ์)

ภาพประกอบ 26 สภาพกำแพงเก่าของวังยะลาในปัจจุบัน

สภาพปัญหาของการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สรุปได้ดังนี้

1. วังจะบังติกอ

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนาการ กับเครือข่าย ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัญหาของวังจะบังติกอ ในการพัฒนาให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

- 1.1 ด้านภูมิทัศน์ สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรวมของวังจะบังติกอ อยู่ในสภาพที่ไม่เหมาะสม
- 1.2 ด้านการคมนาคม ไม่มีรถโดยสารจากเมืองปัตตานีไปยังวังจะบังติกอ โดยตรง
- 1.3 ไม่มีป้ายบอกเส้นทาง หรือป้ายสัญลักษณ์ไปยังวังจะบังติกอ
- 1.4 ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยววังจะบังติกอ เช่น โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าพื้น เป็นต้น
- 1.5 ด้านความปลอดภัย ไม่มีการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐ เท่าที่ควร เช่น การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการติดตั้งกล้องวงจรปิดบริเวณหน้าวังจะบังติกอ เป็นต้น
- 1.6 ขาดขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมตัวอาคารได้ถูกดัดแปลงแก้ไข จนไม่เหลือเค้าโครงเดิม
- 1.7 ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวังจะบังติกอให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- 1.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์วังจะบังติกอในรูปแบบต่างๆ เช่น สื่อออนไลน์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ เป็นต้น

2. วังยะหริ่ง

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนาการ กับเครือข่าย ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัญหาของวังยะหริ่งในการพัฒนาให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

- 2.1 ด้านการคมนาคม ไม่มีรถโดยสารจากเมืองปัตตานีไปยังวังยะหริ่งโดยตรง
- 2.2 ไม่มีป้ายบอกเส้นทาง หรือป้ายสัญลักษณ์ไปยังวังยะหริ่ง
- 2.3 ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยววังยะหริ่ง เช่น โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าพื้น เป็นต้น
- 2.4 ด้านความปลอดภัย ไม่มีการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐ เท่าที่ควร เช่น การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการติดตั้งกล้องวงจรปิดบริเวณหน้าวังยะหริ่ง เป็นต้น
- 2.5 ขาดขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมตัวอาคารได้ถูกดัดแปลงแก้ไข จนไม่เหลือเค้าโครงเดิม

2.6 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์วงยะหรือในรูปแบบต่างๆ เช่นสื่อออนไลน์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ เป็นต้น

3. วังสายบุรี

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนาการ กับเครือข่าย ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัญหาของวังสายบุรีในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

3.1 ด้านภูมิทัศน์ สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรวมของวังจะบังติกอ อยู่ในสภาพที่ไม่สมสมบูรณ์

3.2 ด้านการคมนาคม ไม่มีรถโดยสารจากเมืองปัตตานีไปยังวังสายบุรีโดยตรง

3.3 ไม่มีป้ายบอกเส้นทาง หรือป้ายสัญลักษณ์ไปยังวังสายบุรี

3.4 ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยววังสายบุรี เช่น โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าพื้น เป็นต้น

3.5 ด้านความปลอดภัย ไม่มีการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร เช่น การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการติดตั้งกล้องวงจรปิดบริเวณหน้าวังสายบุรี เป็นต้น

3.6 ขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมตัวอาคารได้ถูกดัดแปลงแก้ไขจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม

3.7 ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวังสายบุรี ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์วังสายบุรีในรูปแบบต่างๆ เช่นสื่อออนไลน์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ เป็นต้น

4. วังรามันห์

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนาการ กับเครือข่าย ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัญหาของวังรามันห์ในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

4.1 ด้านภูมิทัศน์ สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรวมของวังรามันห์อยู่ในสภาพที่ไม่สมสมบูรณ์

4.2 ด้านการคมนาคม ไม่มีรถโดยสารจากเมืองยะลาไปยังวังรามันห์โดยตรง

4.3 ไม่มีป้ายบอกเส้นทาง หรือป้ายสัญลักษณ์ไปยังวังรามันห์

4.4 ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยววังรามันห์ เช่น โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าพื้น เป็นต้น

4.5 ด้านความปลอดภัย ไม่มีการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร เช่น การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการติดตั้งกล้องวงจรปิดบริเวณหน้าวังรามันห์ เป็นต้น

4.6 ข้างขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมตัวอาคารได้ถูกตัดแปลงแก้ไขจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม

4.7 ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวังรามันท์ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์วังรามันท์ ในรูปแบบต่างๆ เช่นสื่อออนไลน์ นิติยาสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ เป็นต้น

5. วังหนองจิก

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนาการกลุ่ม กับเครือข่ายติ ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัญหาของวังหนองจิกในการพัฒนาให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

5.1 ด้านภูมิทัศน์ สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรวมของวังหนองจิกอยู่ในสภาพที่ไม่สมสมบูรณ์

5.2 ด้านการคมนาคม ไม่มีรถโดยสารจากเมืองปัตตานีไปยังวังหนองจิกโดยตรง

5.3 ไม่มีป้ายบอกเส้นทาง หรือป้ายสัญลักษณ์ไปยังวังหนองจิก

5.4 ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยววังหนองจิก เช่น โรงแรม ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าพื้น เป็นต้น

5.5 ด้านความปลอดภัย ไม่มีการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร เช่น การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการติดตั้งกล้องวงจรปิดบริเวณหน้าวังหนองจิก เป็นต้น

5.6 ข้างขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมตัวอาคารได้ถูกตัดแปลงแก้ไขจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม

5.7 ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวังหนองจิก ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์วังหนองจิก ในรูปแบบต่างๆ เช่นสื่อออนไลน์ นิติยาสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ เป็นต้น

6. วังระแงะ

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สันทนาการกลุ่ม กับเครือข่ายติ ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัญหาของวังระแงะในการพัฒนาให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

6.1 ด้านภูมิทัศน์ สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรวมของวังระแงะอยู่ในสภาพที่ไม่สมสมบูรณ์

6.2 ด้านการคมนาคม ไม่มีรถโดยสารจากตัวเมืองนราธิวาสไปยังวังระแงะโดยตรง

6.3 ไม่มีป้ายบอกเส้นทาง หรือป้ายสัญลักษณ์ไปยังวังระแงะ

6.4 ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยววังระแงะ เช่น โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าพื้น เป็นต้น

6.5 ด้านความปลอดภัย ไม่มีการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร เช่น การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการติดตั้งกล้องวงจรปิดบริเวณหน้าวังระแงะ เป็นต้น

6.6 ข้างขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมตัวอาคารได้ถูกดัดแปลงแก้ไขจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม

6.7 ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวังระแงะ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

6.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์วังระแงะ ในรูปแบบต่างๆ เช่นสื่อออนไลน์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ เป็นต้น

7. วังยะลา

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สทนากลุ่ม กับเครือข่าย ผู้นำศาสนา นักวิชา ผู้นำชุมชน นักวิชาการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบสภาพปัญหาของวังยะลาในการพัฒนาให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

7.1 ด้านภูมิทัศน์ สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมโดยรวมของวังยะลาอยู่ในสภาพที่ไม่สมสมบูรณ์

7.2 ด้านการคมนาคม ไม่มีรถโดยสารจากเมืองยะลาไปยังวังยะลาโดยตรง

7.3 ไม่มีป้ายบอกเส้นทาง หรือป้ายสัญลักษณ์ไปยังวังยะลา

7.4 ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยววังยะลา เช่น โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าพื้น เป็นต้น

7.5 ด้านความปลอดภัย ไม่มีการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร เช่น การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการติดตั้งกล้องวงจรปิดบริเวณหน้าวังยะลา เป็นต้น

7.6 ข้างขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมตัวอาคารได้ถูกดัดแปลงแก้ไขจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม

7.7 ขาดการสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาวังยะลา ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

7.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีการประชาสัมพันธ์วังยะลา ในรูปแบบต่างๆ เช่นสื่อออนไลน์ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ เป็นต้น

แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กับผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ทายาทวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันท์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ผู้นำศาสนา นักวิชาการ ผู้บริหารงานวัฒนธรรม ผู้บริหาร

สถานศึกษา ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ได้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

1. ความต้องการพัฒนาด้านภูมิทัศน์ ตัวอาคาร สถานที่ และสภาพแวดล้อมทั้งที่วิ้งที่มีสภาพที่สมบูรณ์ และวิ้งที่จำเป็นจะต้องจำลองสร้างขึ้นใหม่ ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

1.1 การพัฒนาวิ้งควรดูความเหมาะสมของวิ้งแต่ละที่ว่ามีจุดเด่นในด้านใด

1.2 ถ้าไม่มีอาคารให้ใช้วัตถุทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์แทนอย่างอื่นเสีย

1.3 การใช้ชาวบ้านหรือลูกหลานของวิ้งมีส่วนร่วมมากที่สุด

1.4 การให้เกียรติสถานที่และสิ่งแวดล้อม (สมาน โคชอมิ. 2559 :

สัมภาษณ์)

2. ความต้องการพัฒนาด้านการประชาสัมพันธ์วิ้งให้ประชาชนในพื้นที่ และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้รู้จักวิ้งมากยิ่งขึ้น และการสร้างความตระหนักรู้ รัก ประวัติศาสตร์ และทรัพย์สินสมบัติของแผ่นดินให้กับคนในท้องถิ่นและนักท่องเที่ยว ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

2.1 สร้างคนในพื้นที่ให้เข้าใจและให้มีการบริหารจัดการที่ชัดเจนของแต่ละหัวเมืองและต้องร่วมมือกันหลากหลายคณะตั้งแต่ผู้รู้ ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ข้าราชการ ทหาร ตำรวจ และชาวบ้าน

2.2 ช่วยประชาสัมพันธ์ของแต่ละหัวเมืองให้เป็นเล่มและทำเว็บไซต์ ทั้ง 7 หัวเมืองของผู้ทำวิจัย

2.3 จัดทำสารคดีเกี่ยวกับหัวเมืองแต่ละหัวเมืองทั้ง 7 หัวเมืองเพื่อการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2.4 จัดงานประจำปีแต่ละหัวเมืองให้ใหญ่โตเพื่อประชาสัมพันธ์และเพื่อยกระดับให้ชาวบ้านเกิดความรู้ ความเข้าใจของแต่ละหัวเมือง สร้างจิตสำนึกในการดูแลรักษา เพื่อจะได้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

2.5 ทำแผนที่กอดอ 7 หัวเมือง ทั้ง 3 จังหวัดชายแดนใต้

2.6 จัดทำหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 7 หัวเมืองในโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษา

2.7 ให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีลงศึกษาหาความรู้ 7 หัวเมืองจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ใน 3จังหวัดให้ลงพื้นที่

2.8 ทำให้หลายภาษาเพื่อเผยแพร่ข้อมูล (ชมชุติน โคชอมิ. 2559 : สัมภาษณ์)

3. ความต้องการในการจำลองเมืองเจ้าเมืองทั้ง 7 ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นให้กับสถานศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพื้นที่ใกล้เคียง ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...แนวทางการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อยากให้สร้างวิ้งให้เป็นวิ้งที่มีทั้งประวัติครบทุกยุคสมัย ทั้งวิ้งที่มีอยู่ 7 วิ้ง เพื่อทำให้นักท่องเที่ยว นักศึกษา ได้เรียนรู้ และได้สัมผัสถึงชีวิตจริง...”

(ซุลฟาการ์ อะตะบู. 2559 : สัมภาษณ์)

4. ความต้องการพัฒนาและฟื้นฟูทางด้านศิลปวัฒนธรรม ศิลปะการแสดง วิถีประเพณีของวังเจ้าเมืองต่างๆ กลับมา โดยนำจุดเด่นของแต่ละวังมาฟื้นฟูอีกครั้ง ในประเด็นสรุปได้ดังนี้

- 4.1 ปลุกฝังเยาวชนให้รู้จักและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่น
- 4.2 ให้นำหน่วยงานของรัฐเป็นหน่วยประสานฟื้นฟูและเผยแพร่ความรู้ทางวัฒนธรรม
- 4.3 พัฒนาหรือสร้างเมืองจำลองที่คล้ายในอดีตให้ใกล้เคียงที่สุดเพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษา เพื่อในเยาวชนรุ่นหลังได้สำนึกความภูมิใจในเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีที่คนในอดีตได้สร้างได้ทำกันมาในอดีต
- 4.4 ในจังหวัดที่มีวัง 7 หัวเมือง ประชาสัมพันธ์ให้บุคคลทั่วไปได้รับทราบเรียนรู้ และได้ศึกษาความเป็นมาของหัวเมืองในอดีต (อิสมาน ยูโซะ. 2559 : สัมภาษณ์)

“...การพัฒนาวังอยากให้นำเอาสิ่งที่โดดเด่นมาวางเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในวังทั้ง 7 วัง และจะทำให้เด็กนักเรียนเข้ามาเรียนรู้เพื่อเพิ่มความรู้ สถานที่นอกห้องเรียนเพิ่มเติมได้...”
(สาธิตา ลีบุ. 2559 : สัมภาษณ์)

5. ความต้องการพัฒนาวังเจ้าเมืองในทุกๆ ด้าน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายหน้าวังเจ้าเมืองเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...การพัฒนา กอตอ 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเสริมสร้างในการท่องเที่ยว จักทำป้ายแหล่งท่องเที่ยวของกอตอ เพื่อเสริมสร้างความรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ ให้รัฐบาลสนับสนุนงบประมาณ ปรับปรุงกอตอ 7 หัวเมืองนั้นๆ เพื่อให้เจริญรุ่งเรืองในอนาคตต่อไปเพื่อให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับกอตอ ทั้ง 7 กอตอ (“กอตอ” หมายถึง วังที่פקเจ้าเมืองหรือขุนนางก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งปัจจุบันอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ได้แก่ กอตอจะบังติกอ กอตอ ยะหริ่ง กอตอสายบุรี กอตอรามันท์ กอตอหนองจิก กอตอระแงะ และกอตอยะลา) ให้รัฐบาลปรับปรุงสถานที่ ให้สวยงามเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม หรือศูนย์เรียนรู้แก่นักศึกษาทั่วไป อะไรที่เป็นของเดิมให้ปรับปรุงกอตอ เกี่ยวกับการทำความสะอาดแหล่งที่อยู่อาศัย ให้มีคนดูแลสถานที่ ของอะไรที่มีอยู่ในกอตอนั้น ให้เป็นของวัตถุโบราณ...”
(อาแซ มาสะ. 2559 : สัมภาษณ์)

6. ความต้องการที่จะพัฒนาวังเจ้าเมืองให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่ใกล้เคียง ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...การพัฒนา 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมซึ่งจากการปฏิบัติการเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาก็เห็นต่างกันว่าควรพัฒนาเพื่อให้นักท่องเที่ยวต่างชาติได้รู้จัก โดยการประชาสัมพันธ์ แนะนำจุดเด่นของวัง 7 หัวเมือง ชายแดนภาคใต้ และเป็นการกระตุ้นทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละวังอีกด้วย....”

(นุรฮัยนาร์ อภิบาลแบ. 2559 : สัมภาษณ์)

7. ความต้องการที่ให้ทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาบูรณะสถานที่ในพื้นที่ท่องเที่ยว ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

7.1 ควรเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำศาสนา เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาบูรณะ สถานที่ในพื้นที่ท่องเที่ยว

7.2 ปลุกฝืนบุตรหลานให้เป็นพื้นที่ของจังหวัดชายแดนใต้รับรู้ประวัติศาสตร์ต่าง รู้สึกห่วงแหน ใ้รักบ้านเกิดของตนเอง

7.3 ควรแต่งตั้งข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีความรอบรู้ปฏิบัติหน้าที่ การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ (ฟารีซัน สะแมลง. 2559 : สัมภาษณ์)

8. ความต้องการที่ให้ทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสาน พุดคุย และทำข้อตกลงถึงทิศทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้เพื่อให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับทายาท ลูกหลาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้เพื่อให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นก่อนอื่นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากเจ้าของวังและญาติๆ ของวังนั้นๆ ว่าควรที่จะพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวประเภทนี้หรือไม่เพราะอย่างแรกเจ้าวังจะต้องเสียสิทธิ เสรีภาพ ความเป็นส่วนตัว เวลาไปเยอะมาก ทางเดียวกันนั้นจะต้องคุยกับภาครัฐที่จะพัฒนาวังต่างๆ ว่ามีแนวทางในการพัฒนาวังให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไรและจะต้องคุยกันในเรื่องของงบประมาณ เวลาและสิทธิของเจ้าของวังหลังจากมีการซ่อมแซมวังสิ่งเหล่านี้เป็นสำคัญมากสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง...”

(ยามีละห์ จะปะเกีย. 2559 : สัมภาษณ์)

9. ความต้องการที่ให้ทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสาน พุดคุย และทำข้อตกลงถึงทิศทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้เพื่อให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับทายาท ลูกหลาน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ ในเรื่องของสิทธิประโยชน์หลังจากการบูรณะหรือซ่อมแซมวังแล้ว ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...หน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ที่จะมีแนวทางในการพัฒนาวิงเก่าให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยว นั้นจะต้องมาพูดคุยและหารือกับเครือข่ายของวิงต่างๆ เพราะสภาพวิงแต่ละวิงในปัจจุบันไม่เหมือนกัน บางวิงมีญาติๆ อาศัยอยู่ บางวิงกลายเป็นสมบัติของราชการและวิงจำนวนหนึ่งตกอยู่ในสภาพร้าง หมายถึงรูปแบบในการพัฒนาวิงจะมีความแตกต่างกัน งบประมาณที่มีความแตกต่างกัน สุดท้ายจะมีวิงที่มีความพร้อมในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้”

(มาฮาซันธุ์ ดอเลาะ. 2559 : สัมภาษณ์)

10. ความต้องการที่จะพัฒนาวิง 7 หัวเมืองภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยให้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประเมินจากสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นที่ตั้ง ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...ก่อนอื่นผมอยากให้เอาเรื่องสถานการณ์ความไม่สงบมาเป็นตัวตั้งว่าควรจะมีแนวคิดการพัฒนาวิงที่ตั้งอยู่สามจังหวัดของเราให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไปหรือไม่ ถ้าเหตุการณ์ความไม่สงบไม่เป็นอุปสรรคเราทั้งหมดจะเริ่มต้นในการพัฒนาวิงอย่างไร ผมขอแนะนำประสบการณ์จากการเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลมาแชรว่าน่าจะเริ่มต้นจากเชิญเจ้าของวิงหรือทายาทมานั่งคุยกับภาครัฐ เช่น วัฒนธรรมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ ว่าถ้าเห็นด้วยกับการพัฒนา ควรจะพัฒนาได้ในระดับใด เพื่อที่ทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์เท่ากันและสภาพวิงยังคงสมบูรณ์มากที่สุด...”

(ลูกมาน ชูมามะ. 2559 : สัมภาษณ์)

11. ความต้องการพัฒนาวิงเจ้าเมืองในทุกๆ ด้าน เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายหน้าวิงเจ้าเมืองเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้ในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...ดีใจที่มีผู้วิจัยเกี่ยวกับวิงเก่าเพราะดิฉันได้ยินเรื่องวิงเก่ามานานมากจนครั้งล่าสุดได้ดูข่าวเกี่ยวกับการพังลงมาของวิงระแงะ หากถามว่ามีแนวทางในการพัฒนาอย่างไร ดิฉันจะตอบว่าให้สำรวจความพร้อมของวิงที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก่อนว่ามีวิง ส่วนวิงที่ไม่มีความพร้อมต่อการพัฒนาแล้ว ซึ่งวัดความคุ้มค่าแล้วหรือญาติจะยอมหรือไม่ เช่น วิงเก่ายะลาที่เท่าที่ทราบ องค์การบริหารส่วนตำบลของชื่อมาหลายครั้งแต่ทางญาติๆ ก็ไม่ขาย ฉะนั้นเพิ่งพาลูกศิษย์ไปศึกษาดูงานที่วิงยะหริ่งโดยสภาพปัจจุบันยังมีเจ้าของอาศัยเหมือนบ้านทั่วๆ ไป สุดท้ายเราจะได้พัฒนาได้สักกี่วิงเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม...”

(นุรีซัน เจ๊ะแวกูนิง. 2559 : สัมภาษณ์)

12. ความต้องการที่ให้ทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอุปถัมภ์เรื่องงบประมาณในการการพัฒนาวิง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...การพัฒนาวิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ดีเนื่องจากวิ้งพื้นที่ชายแดนภาคใต้ปัจจุบันขาดการดูแลซึ่งควรให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามาดูแลในเรื่องของงบประมาณเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาวิ้งให้มีความสมบูรณ์ ทั้งนี้การพัฒนาวิ้งจะต้องได้รับการยอมรับจากทายาทชาวของวิ้ง โดยทำความเข้าใจเพื่อให้การพัฒนาวิ้ง ทั้ง 7 ได้เป็นที่รู้จักของบุคคลทั่วไป ทั้งนี้การที่บุคคลในพื้นที่เข้ามามีบทบาทก็จะทำให้การพัฒนาวิ้งเป็นเรื่องที่ง่ายขึ้นเนื่องจากบุคคลในชุมชนจะเป็นผู้ที่รู้ถึงรายละเอียดมากกว่า...”

(อนันต์ เจ๊ะเลาะ. 2559 : สัมภาษณ์)

13. ความต้องการที่ให้ทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสาน พุดคุย และทำข้อตกลงถึงทิศทางการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ กับทายาท ลูกหลาน ก่อนจะเริ่มการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ เพื่อที่แต่ละฝ่ายจะได้มีผลประโยชน์ร่วมกันทั้งตนเองและสังคมการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมือง ควรจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

- 13.1 การทำความเข้าใจกับเจ้าของวิ้ง หรือ ทายาทวิ้ง
- 13.2 การมีส่วนร่วมจากหลายๆ หน่วยงาน
- 13.3 การสนับสนุนงบประมาณในการซ่อมแซมวิ้ง
- 13.4 คงความเป็นอดีตดั้งเดิมให้มากที่สุด
- 13.5 การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารให้แพร่กระจาย

หากสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาในข้างต้นได้รับความสำเร็จเชื่อว่าการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นคงเป็นนิมิตหมายที่ดี

(ยามีละ ยะโก๊ะ. 2559 : สัมภาษณ์)

14. ความต้องการที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาวิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ควรคำนึงถึงจุดแข็งของวิ้งเจ้าเมืองแต่ละวิ้งว่ามีความโดดเด่นในเรื่องใดแล้วนำเอาจุดแข็งนั้นมาพัฒนา และส่งเสริมให้เป็นจุดขายในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...การพัฒนาวิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ควรคำนึงถึงจุดแข็งของวิ้งนั้นๆ ว่ามีความโดดเด่นในเรื่องใดแล้วนำเอาจุดแข็งนั้นมาพัฒนา ส่งเสริมให้เป็นจุดขาย เช่น วิ้งยะลา มีสมบัติของเจ้าเมืองมากมาย ก็สามารถที่จะสร้างเป็นพิพิธภัณฑ์แล้วนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาโชว์ ให้นักท่องเที่ยวได้ชม ทั้งนี้การพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมือง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้นั้นจะต้องมีการสนับสนุนเรื่องงบประมาณจากภาครัฐเนื่องจากทายาทบางวิ้งไม่มีงบประมาณในการซ่อมแซมวิ้งจึงทำให้วิ้งทรุดโทรมและอาจจะทำให้วิ้งพังทลายหายไปเหลือไว้เพียงร่องรอยเท่านั้น แนวคิดการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือว่าเป็นแนวคิดที่ดี เมื่อวิ้งได้รับการพัฒนาแล้วกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมแล้วยังเป็นการสร้างรายได้ให้ชุมชนและจังหวัดอีกด้วย...”

(ซ่มซูรี วาเย็ง. 2559 : สัมภาษณ์)

15. ความต้องการที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมือง ชายแดนภาคใต้เพื่อให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้นำศิลปวัฒนธรรมด้านการแสดงมาเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในครั้งนี้ ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...การพัฒนาวิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ควรนำเอาสิ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรม ประเพณี การแสดง ที่มีอยู่ในชุมชนนั้นๆ เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาวิ้งด้วยเช่น การแสดงมะโย่ง และรองเง็ง ฯลฯ เนื่องจากในสมัยอดีตการแสดงดังกล่าวก็มีส่วนร่วมและมีบทบาทในวิ้งด้วยเช่นกัน ซึ่งหากการนำเสนอวิ้งให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแล้วยังเป็นการส่งเสริมศิลปะการแสดงที่มีคู่กับจังหวัดชายแดนภาคใต้มาตั้งแต่ในสมัยอดีตถือเป็นการจัดแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้ชมทั้งศิลปะที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตอีกด้วย...”

(อับดุลอาซิล อีซอ. 2559 : สัมภาษณ์)

16. ความต้องการที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมือง ชายแดนภาคใต้เพื่อให้เป็นที่ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ได้ทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวและการประสานงานกับชุมชนเรื่องของการอำนวยความสะดวกด้านร้านค้า และร้านอาหาร ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...จัดทำปฏิทินแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของวิ้ง 7 หัวเมืองในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวรับรู้ข่าวสารข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ลงพื้นที่ประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อทำความเข้าใจและร่วมกันจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชม อาทิ ร้านค้า ร้านอาหาร โรงแรม เป็นต้น...”

(ฮาเก๊ะ ยะลา. 2559 : สัมภาษณ์)

17. ความต้องการที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดทำโครงร่างการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นข้อมูลกลางในการทำงานร่วมกันของทุกๆ ฝ่าย ขึ้นต่อในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมือง ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

17.1 เข้าหาชุมชน ศึกษาข้อมูลที่แท้จริง

17.2 จัดประชุมแกนนำ ผู้ที่มีความรู้

17.3 หาจุดแข็งแต่ละวิ้ง เพื่อเข้าพัฒนาตามความต้องการ

17.4 แบ่งงานหน้าที่ในการรับผิดชอบ โดยให้ชาวบ้านในชุมชนเป็นตัวหลักในการทำ

17.5 จัดทำประกาศ ประชาสัมพันธ์

17.6 จัดทำปฏิทินการท่องเที่ยว (นุรียาห์ กูทา. 2559 : สัมภาษณ์)

18. ความต้องการที่ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าใจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวิ้งเจ้าเมืองรามันห์ และการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โรงเรียนในพื้นที่ เพื่อการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบที่สมบูรณ์ ในประเด็นสรุปได้ ดังนี้

“...ก่อนอื่นนั้นจะต้องให้มีการสำรวจพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ และเสาะหาพื้นที่ที่ชุมชนให้ความร่วมมือมีหน่วยงานให้การสนับสนุนด้วย เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล เจ้าของพื้นที่ที่มีโรงเรียนช่วยสอนเด็กๆ ให้เป็นมัคคุเทศก์น้อยและมีเครือข่ายช่วยหนุนเสริมการนำเสนอในครั้งนี้งัวอาเต๊ะ เป็นวังที่เก่าแก่ของเจ้าเมืองรามันห์และเป็นวังดั้งเดิมก่อนที่จะมี 7 หัวเมืองขึ้นมาเมืองรามันห์ได้ย้ายศูนย์การปกครอง ดังนี้ วังอาเต๊ะ วังรามันห์หรือราหมัน ดารุรามัน (เราะห์ดาร์ลุ เลาะหมัน) วังกอตตือระ วังกอตบารู ส่วนวังอาเต๊ะ เป็นวังดั้งเดิมตั้งแต่ก่อนเกิดวังรามันห์ วังอาเต๊ะในปัจจุบันตั้งอยู่ที่หมู่บ้านอาเต๊ะ หมู่ที่ 3 ตำบลสาวอ อำเภอรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส หลักฐานที่มีอยู่ ดังนี้

1. ที่สถาปนาเจ้าเมืองและช่างเผือกคู่บารมี
2. กุโบร์ช่างตีกริช (ปาแนบือซี)
3. รางบายอ สุสานเจ้าเมืองอาเต๊ะ
4. วิถีชีวิตอาชีพดั้งเดิม
5. หินรอยพระบาททางช่างเผือก

สภาพปัจจุบัน

1. มีหินธรณีและหินพระบาทช่างเผือกที่ใช้ในพิธีการสถาปนาเจ้าเมือง
2. มีรางบายออาเต๊ะ และครอบครัว (สุสาน)
3. มีสุสาน (กุโบร์) ช่างตีเหล็ก ช่างทำกริช และช่างทำเครื่องมือการเกษตร
4. มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลักและเป็นพืชเศรษฐกิจในสมัยโบราณอย่างเช่น

อาชีพพืชไร่ ปลูกข้าวโพด และปลูกอ้อย

แนวทางจัดทำเป็นแหล่งท่องเที่ยว

1. จัดทำเป็นพื้นที่โซนเรียนรู้
2. จัดฝึกอบรมเจ้าของพื้นที่ให้เข้าใจจุดประสงค์ในการจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยว
3. จัดฝึกอบรมมัคคุเทศก์ให้แก่ักเรียนในพื้นที่หรือพื้นที่ใกล้เคียง
4. จัดให้เด็กนักเรียนด้วยกันแต่ละเทอมให้มีโครงการของโรงเรียน ในจังหวัดใกล้เคียงนั้นมี

โครงการเรียนรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของตัวเอง

“...ในเมื่อเป็นไปได้ก็ควรให้บุคคลภายนอกมาท่องเที่ยวได้เพราะเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและเข้าใจ...”

(ตีพะลี อะตะบู. 2559 : สัมภาษณ์)

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต สนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ ณ จดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลาเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2559 เวลา 09.00 – 16.00 น. กับผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ ทายาทวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ผู้นำศาสนา นักวิชาการ ผู้บริหารงานวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา ประชาชน นักเรียน นักศึกษา ได้ข้อมูลแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยควรพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขึ้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งสามารถนำไปเป็นรูปและประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จัก เพราะสภาพปัญหาและความการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่ละวังมีความคล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับบริบทที่ตั้งและศักยภาพของเครือญาติ การจัดทำแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้น ถ้าเลือกทำแต่ละวังให้มีรูปแบบการนำเสนอที่แตกต่างกันไปตามศักยภาพของวังนั้น โดยหาจุดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมมาลายูมาเป็นจุดขายการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจ เช่น อาหาร การแต่งกาย ดนตรี ศิลปะการแสดง หัตถกรรม กรีข เรือกอ และ เป็นต้น ซึ่งแต่ละวังเสนอจุดเด่นที่แตกต่างกันไป แต่ถ้าใช้แนวทางในการพัฒนาในแนวเดียวกันสามารถนำมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทพื้นที่ได้อีกด้วย และวังแต่ละวังยังสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นราชสำนักมลายู ซึ่งเครือข่ายวัง 7 หัวเมืองสามารถที่จะปรึกษาหารือ ขอความคิดเห็นซึ่งกันและกันในการส่งเสริมการท่องเที่ยว จึงกำหนดรูปแบบการส่งเสริมให้พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา โดยผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย เครือญาติ ลูกหลานเจ้าของวัง นักวิชาการ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชน รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ด้านดังนี้

ด้านที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา

ด้านที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา

ตาราง 6 แสดงจุดแข็ง ในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

6.1 ด้านกายภาพ									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
จุดแข็ง	1. ตั้งอยู่กลางใจเมืองใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรมสวยงามโดดเด่น อยู่ใกล้มีสียดราย	1. ตั้งอยู่กลางใจเมือง ใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรมสวยงามโดดเด่น และอยู่ในสภาพสมบูรณ์ พื้นที่กว้างขวาง 2. อนุญาตให้นักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชม โดยกำหนดเวลาทำการที่ชัดเจน	1. ตั้งอยู่กลางใจเมือง ใกล้แหล่งท่องเที่ยว ไม่มีตึกสูงบดบังภูมิทัศน์ ธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม ใกล้แหล่งโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ อื่นๆ ด้าน การคมนาคม และการดำรงชีวิตของชุมชน	1. ตั้งอยู่กลางใจเมือง ใกล้แหล่งท่องเที่ยว อื่นๆ	1. ตั้งอยู่กลางใจเมือง ใกล้แหล่งท่องเที่ยว อื่นๆ	1. ตั้งอยู่กลางใจเมืองใกล้แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ภูมิทัศน์และสถาปัตยกรรมสวยงามโดดเด่น อยู่ใกล้วัดมูจลิน ทวาปีวิหาร (วัดตุยง) พระอารามหลวงซึ่งโดดเด่นด้าน พุทธคุณของ หลวงพ่อดำ เกจิอาจารย์สาย จังหวัดชายแดนภาคใต้	1. ตั้งอยู่กลางใจเมือง ใกล้แหล่งท่องเที่ยว อื่นๆ ภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรมสวยงามโดดเด่น	1. ใกล้แหล่งท่องเที่ยว ธรรมชาติร่มรื่น สวยงาม ใกล้แหล่งโบราณสถาน ประวัติศาสตร์ อื่นๆ ด้าน การคมนาคม และการดำรงชีวิตของชุมชน	1. ภูมิทัศน์ และสถาปัตยกรรมสวยงามโดดเด่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พื้นที่กว้างขวาง ธรรมชาติร่มรื่น สวยงาม อยู่ใกล้กับศาสนสถาน

ตาราง 6 (ต่อ)

6.2 ด้านการเข้าถึงแหล่ง									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันห์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
จุดแข็ง	1. เดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์	1. เดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์	1. เดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์	1. เดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์	1. เดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์	1. เดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์ อยู่ใกล้สนามบิน	1. เดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์	1. เดินทางได้หลายเส้นทางทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์	1. เดินทางได้หลายเส้นทาง สะดวกสบาย ทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ และรถจักรยานยนต์

ตาราง 6 (ต่อ)

6.3 ด้านคุณค่าและความตั้งใจ								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันห์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
จุดแข็ง	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า ศิลปวัฒนธรรม ของอาณาจักรปัตตานีดารุสสลาม 2. แหล่งโบราณสถานที่ มีคุณค่าทางโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางแห่งความศรัทธา ศักดิ์สิทธิ์ ศูนย์รวมจิตใจ ที่พึ่งทางใจ	1. แหล่งโบราณสถานที่ มีคุณค่าทางโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางของการปกครอง ศูนย์รวมจิตใจ ที่พึ่งทางใจของชาวมลายูในท้องถิ่น 2. มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่สมบูรณ์ในรัชกาลที่ 5	1. แหล่งโบราณสถานที่รับอิทธิพลของชาวมลายูมีนังกะเบาผสมพื้นเมือง 2. มีคุณค่ามากด้านโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ เกิดพัฒนาการทางศาสนาอิสลาม อายุไม่น้อยกว่า 200 ปี 3. มีความสมบูรณ์ทางสถาปัตยกรรม 4. การอยู่ร่วมกันของทุกศาสนา	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า ศิลปวัฒนธรรม ของ 7 หัวเมืองที่ราบูกตั้งอยู่ในหุบเขา เป็นเมืองที่ได้รับสมญานามว่า นครริมา หมายถึงนครแห่งความสนุกสนาน เป็นแหล่งกำเนิด ศิลปะการแสดง ดิเกร์ฮูลู ศูนย์รวมมะโย่ง ลีละ รองเง็ง แหล่งทำกริชที่สวยงามที่หนึ่งของทุกศาสนา	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า 2. มีโบราณสถานที่ มีคุณค่าทางโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางแห่งความศรัทธาศักดิ์สิทธิ์ ศูนย์รวมจิตใจ ที่พึ่งทางใจ และดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า 2. มีโบราณสถานที่ มีคุณค่าทางโบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางแห่งความศรัทธาศักดิ์สิทธิ์ศูนย์รวมจิตใจ ที่พึ่งทางใจ และดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า ศิลปวัฒนธรรม ของ 7 หัวเมืองที่ราบูกตั้งอยู่ในหุบเขา 2. ศูนย์กลางแห่งความศรัทธาศักดิ์สิทธิ์ศูนย์รวมจิตใจ ที่พึ่งทางใจ และดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างชาติ	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า ศิลปะการแสดง ดิเกร์ฮูลู มะโย่ง ลีละ และรองเง็ง แหล่งทำกริชที่สวยงามในโลก มลายู ศิลปะการทำบายศรีพลูที่เป็นมรดกตกทอด มีคุณค่าทางด้านจิตใจ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และประวัติศาสตร์ 3. ศูนย์กลางแห่งความศรัทธา

ตาราง 6 (ต่อ)

6.4 ด้านสิ่งแวดล้อมความสะอาด								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
จุดแข็ง	1. บริเวณใกล้เคียงมีร้านค้าขายของที่ระลึกและร้านอาหารสำหรับรับรองนักท่องเที่ยว	1. มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดี เช่น ที่จอดรถห้องน้ำ ที่นั่งพัก ป้ายบอกทาง และใกล้เคียงมีโรงแรมบริการ 2. บริการด้านการรักษาความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	1. บริเวณใกล้เคียงมีร้านค้า ร้านอาหารของที่ระลึกและร้านอาหาร	1. ตั้งอยู่บนเส้นทางหลักของตัวอำเภอและชุมชน	1. มีป้ายบอกทาง 2. บริการด้านการรักษาความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	1. บริเวณใกล้เคียงมีร้านค้าขายของที่ระลึกและร้านอาหารสำหรับรับรองนักท่องเที่ยว	1. มีป้ายบอกทาง	1. มีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ดี เช่น ที่จอดรถและห้องน้ำ 2. อยู่ใกล้ร้านค้า ร้านอาหารของที่ระลึกและร้านอาหาร 3. การบริการด้านการรักษาความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว

ตาราง 6 (ต่อ)

6.5 ด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
จุดแข็ง	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP	1. ในช่วง ฤดูกาลและการ จัดกิจกรรมการ ท่องเที่ยวจำนวน นักท่องเที่ยว เพิ่มขึ้น ผู้ประกอบการ และคนในชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น จากสินค้า พื้นเมืองและ ผลิตภัณฑ์ OTOP 2. ชุมชน สามารถสร้าง รายได้จากกลุ่ม อาชีพหัตถกรรม

ตาราง 6 (ต่อ)

6.6 ด้านการบริหารจัดการ								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
จุดแข็ง	1. บุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ดูแล	1. ลูกหลานและเครือญาติเป็นผู้ดูแล	1. ลูกหลานและเครือญาติเป็นผู้ดูแล	1. ลูกหลานและเครือญาติเป็นผู้ดูแล	1. ลูกหลานได้มอบให้กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลและลูกหลานได้ทำงานภายในวังเก่า	1. ลูกหลานได้มอบให้กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล	1. ลูกหลานและเครือญาติเป็นผู้ดูแลบริเวณวังเก่า	1. ลูกหลานและเครือญาติเป็นผู้ดูแล 2. ลูกหลานได้มอบให้กรมศิลปากรเป็นผู้ดูแลและลูกหลานได้ทำงานภายในวัง
6.7 ด้านจุดอ่อนและผลกระทบเชิงลบ								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
จุดแข็ง	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี

ตาราง 7 แสดงจุดอ่อน ในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

7.1 ด้านกายภาพ									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
จุดอ่อน	1. ไม่มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในวัง มีสิ่งก่อสร้างเรือนผู้อาศัยเพิ่มเติมและบำรุงรักษา ทำให้สภาพแวดล้อมไม่สวยงาม สิ่งปลูกสร้างใหม่ไม่กลมกลืนกับสิ่งปลูกสร้างเดิม ปัจจุบันไม่ได้เปิดให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชม เพราะเป็นบ้านพักอาศัย	1. สิ่งก่อสร้างบางแห่ง ไม่สวยงาม บดบังภูมิทัศน์และไม่ถูกหลักด้านสถาปัตยกรรม ศิลปะ ไม่กลมกลืน และไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐาน	1. ภูมิทัศน์ของวังโบราณสถานแยกเป็น 2 ส่วนมีถนนตัดผ่านมองดูไม่เป็นระเบียบ แหล่งโบราณสถานผุพังไม่สมบูรณ์	1. ปัจจุบันตัวอาคารได้พังทลายลงมากองกับพื้นดินและยังไม่มีการบูรณะหรือจำลองวังขึ้นใหม่	1. เจ้าหน้าที่ของวังไม่ได้ประจำเป็นเวลาที่แน่นอน	1. ปัจจุบันตัวอาคารได้พังทลายลงมากองกับพื้นดิน รอกการบูรณะจากกรมศิลปากร	1. ปัจจุบันตัวอาคารได้พังทลายลงมากองกับพื้นดินและยังไม่มีการบูรณะหรือจำลองวังขึ้นใหม่	1. ปัจจุบันตัวอาคารได้พังทลายลงมากองกับพื้นดินและยังไม่มีการบูรณะหรือจำลองวังขึ้นใหม่	1. ภูมิทัศน์แหล่งโบราณสถานและสิ่งปลูกสร้างมีอายุยาวนานไม่ค่อยบำรุงรักษาทำให้ไม่คงทนแข็งแรง สิ่งปลูกสร้างบางแห่งไม่ถูกหลักด้านภูมิสถาปัตยกรรม ศิลปะ ไม่กลมกลืนกับบริบทของวังเก่า

ตาราง 7 (ต่อ)

7.2 ด้านการเข้าถึงแหล่ง								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
จุดอ่อน	1. ถนนคับแคบ สภาพถนนไม่แข็งแรง เพราะมียานพาหนะวิ่งผ่านจำนวนมาก	1. รถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วัง ต้องต่อรถ	1. ถนนคับแคบ รถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วัง ต้องต่อรถ	1. ถนนคับแคบ สภาพถนนไม่แข็งแรง เพราะมียานพาหนะวิ่งผ่านจำนวนมาก รถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วัง ต้องต่อรถ	1. ถนนคับแคบ รถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วัง ต้องต่อรถ	1. ถนนคับแคบ สภาพถนนไม่แข็งแรง เพราะมียานพาหนะวิ่งผ่านจำนวนมาก รถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วัง ต้องต่อรถ	1. ถนนคับแคบ สภาพถนนไม่แข็งแรง เพราะมียานพาหนะวิ่งผ่านจำนวนมาก รถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วัง ต้องต่อรถ	1. สภาพถนนไม่ค่อยแข็งแรง เพราะมียานพาหนะวิ่งผ่าน จำนวนมาก ถนนคับแคบรถบัสใหญ่เข้าสู่แหล่งไม่ได้

ตาราง 7 (ต่อ)

7.3 ด้านคุณค่าและความตั้งใจ								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
จุดอ่อน	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า ศิลปวัฒนธรรม ของอาณาจักรปัตตานีดารุสสลาม 2. แหล่งโบราณสถานที่ มีคุณค่าทาง โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และ ประวัติศาสตร์	1. แหล่งโบราณสถานที่ มีคุณค่าทาง โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และ ประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางของการปกครอง ศูนย์รวมจิตใจที่พึงพอใจของ ชาวมลายูในท้องถิ่น 2. มีรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ สมบูรณ์ในรัชกาลที่ 5 -	1.แหล่งโบราณสถานที่รับ อิทธิพลของชาวมลายูมีนังกะเบา ผสมพื้นเมือง 2. มีคุณค่ามากด้าน โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และ ประวัติศาสตร์ เกิดพัฒนาการทาง ศาสนา อิสลาม อายุไม่น้อยกว่า 200 ปี 3. มีความสมบูรณ์ทาง สถาปัตยกรรม	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า ศิลปวัฒนธรรม ของ 7 หัวเมืองที่ ร่ำรวยด้วยสินแร่ดีบุกตั้งอยู่ในหุบเขา เป็นเมืองที่ได้รับ สมญานามว่า นครีราไม หมายถึงนครแห่งความ สุกสนาน เป็นแหล่งกำเนิด ศิลปะการแสดง ดิเกร์ฮูตู ศูนย์รวมมะโย่ง และ สิละ	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า ศิลปวัฒนธรรม ของ 7 หัวเมืองที่ ร่ำรวยด้วยสินแร่ดีบุกตั้งอยู่ในหุบเขา เป็นเมืองที่ได้รับ สมญานามว่า นครีราไม หมายถึงนครแห่งความ สุกสนาน เป็นแหล่งกำเนิด ศิลปะการแสดง ดิเกร์ฮูตู ศูนย์รวมมะโย่ง สิละ	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า 2. มีโบราณสถานที่ มีคุณค่าทาง โบราณคดี ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และ ประวัติศาสตร์ -	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า ศิลปวัฒนธรรม ของ 7 หัวเมืองที่ ร่ำรวยด้วยสินแร่ดีบุกตั้งอยู่ในหุบเขา 2. ศูนย์กลางแห่งความศรัทธา คักดีสิทธิ์ศูนย์รวมจิตใจของ นักท่องเที่ยว	1. ศูนย์กลางการปกครอง การเมือง และการค้า 2.แหล่งกำเนิด ศิลปะการแสดง ดิเกร์ฮูตู มะโย่ง สิละ และรองเง็ง 3. ศูนย์กลางแห่งความศรัทธา คักดีสิทธิ์ และ ศูนย์รวมจิตใจของ นักท่องเที่ยว

ตาราง 7 (ต่อ)

7.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
จุดอ่อน	1. ป้ายบอกทางแผนที่ แผนที่ เอกสาร แผนที่ เอกสาร แผนที่ เกี่ยวกับวังเก่า ไม่ชัดเจน	1. เอกสารแผนที่เกี่ยวกับวังเก่า ไม่ชัดเจน	1. ระบบสาธารณูปโภค ห้องน้ำ ที่จอดรถไม่เพียงพอ 2. ป้ายบอกทางแผนที่ แผนที่ เอกสารแผนที่เกี่ยวกับวังเก่า ไม่ชัดเจน 3. ร้านค้าร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ยังไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร	1. ป้ายบอกทางแผนที่ แผนที่ เอกสาร แผนที่ เกี่ยวกับวังเก่า ไม่ชัดเจน	1. ระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่นั่งพัก ไม่เพียงพอ	1. ระบบสาธารณูปโภค ห้องน้ำ ที่จอดรถไม่เพียงพอ 2. ป้ายบอกทางแผนที่ แผนที่ เอกสารแผนที่เกี่ยวกับวังเก่า ไม่ชัดเจน 3. ร้านค้าร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ยังไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร	1. ระบบสาธารณูปโภค ห้องน้ำ ที่จอดรถไม่เพียงพอ 2. ป้ายบอกทางแผนที่ แผนที่ เอกสารแผนที่เกี่ยวกับวังเก่า ไม่ชัดเจน 3. ร้านค้าร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ยังไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร	1. ป้ายบอกทางแผนที่ แผนที่ เอกสาร แผนที่ เกี่ยวกับวังเก่า ไม่ชัดเจน	1. ระบบสาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่นั่งพัก ไม่เพียงพอ 2. ป้ายบอกทางแผนที่ แผนที่ เอกสารแผนที่เกี่ยวกับวังเก่า ไม่ชัดเจน 3. ร้านค้าร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ยังไม่เป็นระเบียบเท่าที่ควร

ตาราง 7 (ต่อ)

7.5 ด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
จุดอ่อน	1. จำนวนนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับฤดูกาลท่องเที่ยวไม่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้เต็มที่ไม่มีสินค้าของที่ระลึกที่บ่งบอกถึงสัญลักษณ์ของวังเก่า 2. ขาดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. ขาดการทำตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก 2. สินค้าของที่ระลึกขาดการบ่งบอกถึงสัญลักษณ์ของวังเก่า 3. ขาดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. ขาดการทำตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก 2. สินค้าของที่ระลึกขาดการบ่งบอกถึงสัญลักษณ์ของวังเก่า 3. ขาดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. ขาดการทำตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก	1. จำนวนนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับฤดูกาลท่องเที่ยวไม่สามารถเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจได้ ไม่มีสินค้าของที่ระลึกที่บ่งบอกถึงสัญลักษณ์ของวังเก่า 2. ขาดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. ขาดการทำตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก	1. ขาดการทำตลาดการท่องเที่ยวเชิงรุก	1. จำนวนนักท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับฤดูกาล 2. การท่องเที่ยวขาดการทำตลาดเชิงรุก 3. ขาดการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของคนในชุมชน

ตาราง 7 (ต่อ)

7.6 ด้านการบริหารจัดการ									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
จุดอ่อน	1. องค์กรภายนอกไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2. มีงบประมาณในการบริหารจัดการน้อย	-	1. องค์กรภายนอกไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2. มีงบประมาณในการบริหารจัดการน้อย	1. องค์กรภายนอกไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2. มีงบประมาณในการบริหารจัดการน้อย	1. องค์กรภายนอกไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2. มีงบประมาณในการบริหารจัดการน้อย	1. องค์กรภายนอกไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2. มีงบประมาณในการบริหารจัดการน้อย	1. องค์กรภายนอกไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2. มีงบประมาณในการบริหารจัดการน้อย	1. องค์กรภายนอกไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ 2. มีงบประมาณในการบริหารจัดการน้อย	
7.7 ด้านจุดอ่อนและผลกระทบเชิงลบ									
จุดอ่อน	1. ขาดการวางแผนการพัฒนาวังที่ชัดเจนในอนาคต รัฐวิสาหกิจไม่ได้รับการดูแลรักษาอาจส่งผลกระทบต่อโบราณสถานและคุณค่าทางประวัติศาสตร์	-	1. ตั้งอยู่บนถนนสายหลักจึงเกิดปัญหาการจราจรรถบรรทุกวิ่งผ่านทำให้ถนนสันสเทือนเกิดผลกระทบต่อเรือนเจ้าเมือง	1. ขาดการวางแผนการพัฒนาวังที่ชัดเจนในอนาคต เรือนเจ้าเมืองผู้พักไม่ได้รับการดูแลรักษาอาจส่งผลกระทบต่อโบราณสถานและคุณค่าทางประวัติศาสตร์	-	1. ขาดการวางแผนการพัฒนาวังที่ชัดเจนในอนาคต โบราณสถานผู้พักไม่ได้รับการดูแลรักษาอาจส่งผลกระทบต่อโบราณสถานและคุณค่าทางประวัติศาสตร์	1. ขาดการวางแผนการพัฒนาวังที่ชัดเจนในอนาคต โบราณสถานผู้พักไม่ได้รับการดูแลรักษาอาจส่งผลกระทบต่อโบราณสถานและคุณค่าทางประวัติศาสตร์	1. ขาดการวางแผนการพัฒนาวังที่ชัดเจนในอนาคต โบราณสถานผู้พักไม่ได้รับการดูแลรักษาอาจส่งผลกระทบต่อโบราณสถานและคุณค่าทางประวัติศาสตร์	1. ปัญหาการจราจรปัญหาการเสื่อมสภาพถนนสิ่งปลูกสร้างขาดการวางแผนการพัฒนาวังที่ชัดเจนในอนาคต 2. ร้านค้าบริเวณทางเดินไม่เป็นระเบียบ

ตาราง 8 แสดงโอกาส ในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

8.1 ด้านกายภาพ									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันห์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
โอกาส	1. การอนุรักษ์โบราณสถานให้คงอยู่ สืบไป การพัฒนา และปรับปรุงภูมิทัศน์สู่การ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ จังหวัดชายแดน ภาคใต้รักษา หลักฐานทาง โบราณคดี และ ประวัติศาสตร์ให้ คง อยู่สืบไป	1. การอนุรักษ์ โบราณสถานให้คง อยู่ สืบไป การพัฒนา และปรับปรุงภูมิทัศน์สู่ การ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ จังหวัดชายแดน ภาคใต้ที่แวดล้อม ไปด้วย นักท่องเที่ยว นานาชาติในกลุ่ม อาเซียน	1. ปรับปรุงภูมิ ทัศน์สู่การ เป็นศูนย์กลางการ ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ จังหวัดชายแดน ภาคใต้รักษา หลักฐานทาง โบราณคดี และ ประวัติศาสตร์ให้ คง อยู่สืบไป	1. จำลองวังขึ้น ใหม่สู่การ ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ จังหวัดชายแดน ภาคใต้ รักษา หลักฐานทาง โบราณคดี และ ประวัติศาสตร์ให้ คง อยู่สืบไป	1. การอนุรักษ์ โบราณสถานให้คง อยู่ สืบไป การ พัฒนา และ ปรับปรุงภูมิทัศน์สู่ การเป็นศูนย์กลาง การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ จังหวัดชายแดน ภาค ใต้ รักษา หลักฐานทาง โบราณคดีและ ประวัติศาสตร์ให้ คง อยู่สืบไป	1. การอนุรักษ์ โบราณสถานให้คง อยู่ สืบไป การพัฒนา และ ปรับปรุงภูมิทัศน์สู่ การ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ จังหวัดชายแดน ภาคใต้รักษา หลักฐานทาง โบราณคดีและ ประวัติศาสตร์ให้ คง อยู่สืบไป	1. การอนุรักษ์ โบราณสถานให้คง อยู่ สืบไป การพัฒนา และ ปรับปรุงภูมิทัศน์สู่ การ เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ จังหวัดชายแดน ภาคใต้รักษา หลักฐานทาง โบราณคดีและ ประวัติศาสตร์ให้ คง อยู่สืบไป	1. จำลองวังขึ้น ใหม่ สู่การท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ จังหวัดชายแดน ภาคใต้รักษา หลักฐานทาง โบราณคดี และ ประวัติศาสตร์ให้ คง อยู่สืบไป	1. การพัฒนา ปรับปรุง ภูมิทัศน์และ อนุรักษ์ แหล่งโบราณสถาน การเพิ่มจำนวน นักท่องเที่ยว การเป็นศูนย์กลาง การ ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ ชายแดนภาคใต้ ที่แวดล้อมไปด้วย นักท่องเที่ยวชาว ไทยและประเทศ ใกล้เคียง เช่น ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ฯลฯและ กลุ่มประเทศใน ตะวันออกกลาง

ตาราง 8 (ต่อ)

8.2 ด้านการเข้าถึงแหล่ง								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
โอกาส	1. ถนนคับแคบรถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วังหนองจิก 2. เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์มากขึ้น	1. เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์-บอกตำแหน่งที่ตั้งของวังยะหริ่ง	1. เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์-บอกตำแหน่งที่ตั้งของวังสายบุรี	1. พัฒนาเส้นทางถนนสู่โบราณสถานวังรามันท์ 2. เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์-มากขึ้น	1. ถนนคับแคบรถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วังหนองจิก 2. เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์-มากขึ้น	1. ถนนคับแคบรถโดยสารประจำทางไม่วิ่งตรงสู่วังหนองจิก 2. เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์-มากขึ้น	1. พัฒนาเส้นทางถนนสู่โบราณสถานวังยะลา 2. เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์-มากขึ้น	1. พัฒนาเส้นทางถนนสู่โบราณสถานวังเก่า 2. เพิ่มป้ายประชาสัมพันธ์-มากขึ้น
8.3 ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจ								
โอกาส	1. การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีสภาพแวดล้อมเหมือนบรรยากาศเก่าๆ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น	1. การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น	1. การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีสภาพแวดล้อมเหมือนบรรยากาศเก่าๆ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เกิดความซาบซึ้งกับวังเก่าให้มากขึ้น	1. จำลองวังรามันท์ขึ้นมาใหม่ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ	1. การพัฒนาปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้มีสภาพแวดล้อมเหมือนบรรยากาศเก่าๆ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เกิดความซาบซึ้งกับวังเก่าให้มากขึ้น	1. บูรณะวังระแงะขึ้นมาใหม่ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ	1. จำลองวังยะลาขึ้นมาใหม่ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ	1. การพัฒนาบูรณะวังเก่าให้ยั่งยืน และดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ประชาชน และเยาวชนให้มาเรียนรู้และซาบซึ้งกับวังเก่าและโบราณคดีที่เจริญมา ตั้งแต่ยุคอดีต การสร้างหลักการและแนวคิดในการพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้ยั่งยืน

ตาราง 8 (ต่อ)

8.5 ด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ									
การวิเคราะห์	วังะบังตึกอ	วังยะหรีง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
โอกาส	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน	1. จัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สื่อถึงความเป็นเอกลักษณ์ของคนในชุมชน

ตาราง 8 (ต่อ)

8.6 ด้านการบริหารจัดการ									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันห์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
โอกาส	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์มีคุณค่าดึงดูดใจเอกลักษณ์สวยงามโดดเด่น	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์มีคุณค่าดึงดูดใจเอกลักษณ์สวยงามโดดเด่น มีกฎข้อบังคับ มีแผนพัฒนาแหล่งอย่างเป็นรูปธรรม	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์มีคุณค่าดึงดูดใจเอกลักษณ์สวยงามโดดเด่น	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์มีคุณค่าดึงดูดใจเอกลักษณ์สวยงามโดดเด่น มีกฎข้อบังคับ มีแผนพัฒนาแหล่งอย่างเป็นรูปธรรม	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์มีคุณค่าดึงดูดใจเอกลักษณ์สวยงามโดดเด่น มีกฎข้อบังคับ มีแผนพัฒนาแหล่งอย่างเป็นรูปธรรม	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์มีคุณค่าดึงดูดใจเอกลักษณ์สวยงามโดดเด่น มีกฎข้อบังคับ มีแผนพัฒนาแหล่งอย่างเป็นรูปธรรม	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์มีคุณค่าดึงดูดใจเอกลักษณ์สวยงามโดดเด่น มีกฎข้อบังคับ มีแผนพัฒนาแหล่งอย่างเป็นรูปธรรม	1. การได้รับความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชนอย่างเต็มที่ เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีประวัติศาสตร์มีคุณค่าดึงดูดใจเอกลักษณ์สวยงามโดดเด่น มีกฎข้อบังคับ มีแผนพัฒนาแหล่งอย่างเป็นรูปธรรม

ตาราง 8 (ต่อ)

8.7 ด้านจุดอ่อนและผลกระทบเชิงลบ									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
โอกาส	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน	1. การโฆษณาประชาสัมพันธ์ วังทาง Social Media 2. การอนุรักษ์วังให้สวยงาม มั่นคง แข็งแรง และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อย่างยั่งยืน

ตาราง 9 แสดงอุปสรรค ในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

9.1 ด้านกายภาพ								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
อุปสรรค	1. เป็นที่พิกส่วนบุคคล ยากต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. ไม่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยศักยภาพของลูกหลานที่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. ขาดงบประมาณในการปรับปรุงภูมิทัศน์ของวังในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. ขาดงบประมาณในการจำลองวังขึ้นใหม่	1. ไม่เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมด้วยศักยภาพของลูกหลานที่ให้ความร่วมมือกับภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	1. ขาดการประสานงานที่ต่อเนื่องทำให้ตัวอาคารพังทลายลงมากองกับพื้นดินและไม่มีการบูรณะซ่อมแซม	1. ขาดงบประมาณในการจำลองวังขึ้นใหม่	1. บางวังเป็นที่พิกส่วนบุคคลและบางวังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
9.2 ด้านการเข้าถึงแหล่ง								
อุปสรรค	1.บริเวณวังคับแคบยากต่อการขยายสิ่งปลูกสร้างใหม่ ๆ 2.การจัดระบบจราจรบริเวณหน้าวัง	1. การเพิ่มรถโดยสารประจำทางในอนาคตอันใกล้	1. การเพิ่มรถโดยสารประจำทางในอนาคตอันใกล้ 2. การจัดระบบจราจรบริเวณหน้าวัง	1. ขาดงบประมาณในการจำลองวังขึ้นใหม่	1. การเพิ่มรถโดยสารประจำทางในอนาคตอันใกล้	1. การเพิ่มรถโดยสารประจำทางในอนาคตอันใกล้	1. การเพิ่มรถโดยสารประจำทางในอนาคตอันใกล้	1. การจัดระบบการจราจร 2. การเพิ่มระบบขนส่งและยานพาหนะในอนาคตอันใกล้ 3. ขาดงบประมาณในการจำลองวังขึ้นใหม่

ตาราง 9 (ต่อ)

9.3 ด้านคุณค่าและความตั้งใจ								
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง
อุปสรรค	1. ความไม่เข้าใจในหลักการและแนวความคิดในการพัฒนา อาจ ส่งผล กระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรม	1. การอยู่อาศัยของลูกหลาน บางครั้งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา	1. ความไม่เข้าใจในหลักการและแนวความคิดในการพัฒนา อาจ ส่งผล กระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรม	1. ความไม่เข้าใจในหลักการและแนวความคิดในการพัฒนา อาจ ส่งผล กระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรม	1. การอยู่ภายใต้การดูแลของกรมศิลปากร บางครั้งอาจจะยากต่อการพัฒนาเพราะต้องผ่านระบบราชการ	1. ความล่าช้าของการหาผู้ดูแล และรับผิดชอบ อาจจะทำให้ตัวอาคารชำรุดลง	1. ความไม่เข้าใจในหลักการและแนวความคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาจ ส่งผลกระทบต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายไปจากดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้	1. ความไม่เข้าใจในหลักการและแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหาก ส่งผลกระทบต่อมรดกทางศิลปวัฒนธรรม การสร้างค่านิยม และการรับรู้คุณค่าในศิลปวัฒนธรรม ประเพณีของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว

ตาราง 9 (ต่อ)

9.4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก									
การวิเคราะห์	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	สรุป SWOT Analysis ของ 7 วัง	
อุปสรรค	1. การมีแนวคิดและขาดความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับผู้เป็นบุตรหลานของวังในปัจจุบัน	1. การมีแนวคิดและขาดความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับผู้เป็นบุตรหลานของวังในปัจจุบัน	1. การมีแนวคิดและขาดความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับผู้เป็นบุตรหลานของวังในปัจจุบัน	1. การมีแนวคิดและขาดความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับผู้เป็นบุตรหลานของวังในปัจจุบัน	1. การมีแนวคิดและขาดความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับผู้เป็นบุตรหลานของวังในปัจจุบัน	1. การมีแนวคิดและขาดความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับผู้เป็นบุตรหลานของวังในปัจจุบัน	1. การมีแนวคิดและขาดความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับผู้เป็นบุตรหลานของวังในปัจจุบัน	1. การมีแนวคิดและขาดความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับผู้เป็นบุตรหลานของวังในปัจจุบัน	
9.5 ด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ									
อุปสรรค	1. มุมมองด้านการเพิ่มมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่สอดคล้องกับวิถีชุมชน	1. มุมมองด้านการเพิ่มมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่สอดคล้องกับวิถีชุมชน	1. ขาดการทำตลาดเชิงรุก ชุมชนไม่ค่อยได้รับรายได้จากการขายสินค้า 2. จำนวนนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมน้อยลง 3. ขาดการส่งเสริมการขายสินค้าพื้นเมือง	1. มุมมองด้านการเพิ่มมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจแตกต่างกัน กิจกรรมการท่องเที่ยวไม่สอดคล้องกับวิถีชุมชน	1. ขาดการทำตลาดเชิงรุก ชุมชนไม่ค่อยได้รับรายได้จากการขายสินค้า 2. จำนวนนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมน้อยลง	1. ขาดการทำตลาดเชิงรุก ชุมชนไม่ค่อยได้รับรายได้จากการขายสินค้า 2. จำนวนนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมน้อยลง	1. ขาดการทำตลาดเชิงรุก ชุมชนไม่ค่อยได้รับรายได้จากการขายสินค้า 2. จำนวนนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมน้อยลง	1. ขาดการทำตลาดเชิงรุก ชุมชนไม่ค่อยได้รับรายได้จากการขายสินค้า 2. จำนวนนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมน้อยลง	1. ขาดการทำตลาดเชิงรุก ชุมชนไม่ค่อยได้รับรายได้จากการขายสินค้า 2. จำนวนนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมน้อยลง 3. ขาดการส่งเสริมการขายสินค้าพื้นเมือง

ผลการประเมินศักยภาพของการพัฒนาวัง 7 หัวเมือง

จากผลของการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันท์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา จะเห็นว่าไม่ค่อยละเอียด และไม่ค่อยชัดเจน จึงได้เพิ่มเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณขึ้นมา คือ แบบประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันท์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ซึ่งมีผลประเมิน ดังนี้

ตาราง 10 แบบสรุปศักยภาพของการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยรวมทุกด้าน

ศักยภาพของ วัง 7 หัว เมือง	วังจะบังติ กอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรา มันท์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ. นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
1. ด้าน กายภาพ	มาก	มาก	ปาน กลาง	ปาน กลาง	มาก	มาก	น้อย	มาก
2. ด้านการ เข้าถึง แหล่ง ท่องเที่ยว	มาก	มาก	ปาน กลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	มาก
3. ด้านคุณค่า และความ ดึงดูดใจ	มาก	มาก	ปาน กลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	มาก
4. ด้านสิ่ง อำนวยความสะดวก	น้อย	ปานกลาง	น้อย	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	น้อย
5. ด้าน มูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐกิจ	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง น้อย พอๆ กัน
6. ด้านการ บริหารจัดการ	น้อย	มาก	ปาน กลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	น้อย
7. ด้านความ เสี่ยงและ ผลกระทบเชิง ลบ	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
รวมทุกด้าน	มาก	มาก	ปาน กลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	มาก

จากผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับศักยภาพของการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยรวมทุกด้าน พบว่า มีศักยภาพปานกลาง หากแยกศักยภาพของแต่ละวังโดยรวมทุกด้านพบว่า วังยะหริ่งและวังหนองจิก มีศักยภาพมากที่สุด รองลงมาคือ วังจะบังติกอ และวังสายบุรีมีศักยภาพปานกลาง ส่วนวังระแงะ วังยะลา และวังรามันห์ มีศักยภาพน้อย

เมื่อเปรียบเทียบศักยภาพของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ เป็นรายด้านพบว่า วังยะหริ่งและวังหนองจิก มีศักยภาพมากในด้านคุณค่าและความดึงดูดใจ วังระแงะมีศักยภาพมากในด้านกายภาพ

ตาราง 11 เปรียบเทียบศักยภาพของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันห์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ.นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
1. ด้าน กายภาพ								
1.1 การ กระจุกตัวของ แหล่งท่องเที่ยว	มาก	มาก	มาก	ปาน กลาง	มาก	มาก	มาก	มาก
1.1.1 จำนวน แหล่งท่องเที่ยว อื่นๆ ในอำเภอ เดียวกัน								
1.1.2. จำนวน แหล่ง ท่องเที่ยวอื่นๆ ใน จังหวัดเดียวกัน	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก
1.2 ความ เหมาะสมทาง ภูมิทัศน์								
1.2.1 ไม่มี อาคารสูงและ สิ่งก่อสร้างที่บด บังสายตา หรือ รบกวนภูมิทัศน์ หรือเกิดความ ขัดแย้งต่อ สุนทรียภาพการ มองเห็น	มาก	มาก	มาก	ปาน กลาง	มาก	มาก	มาก	มาก

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรา มันท์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ.นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
1.2.2 อยู่ห่าง จากระบบ อุตสาหกรรมที่ เป็นผลในทางลบ กับวัง	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง
1.3 อยู่ห่างจาก พื้นที่ที่มีคุณค่า เชิงอนุรักษ์ 1.3.1 อยู่ห่าง จากพื้นที่เชิง อนุรักษ์	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก
1.4.2 ลักษณะ ของพื้นที่ในวังทำ กิจกรรมการ ท่องเที่ยวได้เป็น บริเวณ ต่อเนื่องกัน	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย	มาก	มาก	มาก	มาก
1.5 ฤดูกาล ท่องเที่ยว 1.5.1 ช่วง ฤดูกาลท่องเที่ยว ของวังใน 1 ปี ที่สามารถเที่ยว ได้	มาก	มาก	มาก	ปาน กลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง
1.6 ความ สามารถในการ รองรับ นักท่องเที่ยว 1.6.1 จำนวน นักท่องเที่ยว สูงสุดใน 1 วัน	น้อย	มาก	มาก	น้อย	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอก	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรา มันห์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ.นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
รวม 1 ด้าย กายภาพ	มาก	มาก	มาก	น้อย	มาก	น้อย	น้อย	มาก
2. ด้านการ เข้าถึงวัง								
2.1 มีการ คมนาคมและ การเข้าถึงได้ หลากหลายวิธี	มาก	มาก	มาก	น้อย	มาก	น้อย	น้อย	มาก
2.1.1 ทางรถ โดยสารประจำ ทาง								
2.1.2 ทาง รถยนต์	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย	มาก
2.2 คุณภาพ ของเส้นทาง	น้อย	น้อย	มาก	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
2.2.1 คุณภาพ เส้นทางรถไฟ								
2.2.2 คุณภาพ เส้นทางรถ โดยสาร ประจำทาง	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก
2.2.3 คุณภาพ เส้นทาง เส้นทางถนน	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก
2.2.4 คุณภาพ เส้นทาง เครื่องบิน	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	น้อย
2.3 ค่าใช้จ่ายที่ ใช้ในการ เดินทาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง
2.3.1 ค่าใช้จ่าย ที่ใช้ในการ เดินทางทาง รถยนต์	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอก	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรา มันห์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ.นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
2.4 ระยะทาง 2.4.1 ระยะทาง จากกรุงเทพฯ ถึง จังหวัด ปัตตานี ยะลา นราธิวาส	มาก	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก
2.4.2 ระยะทาง จากอำเภอเมือง ปัตตานี ยะลา นราธิวาสถึง วังเก่า	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	น้อย	น้อย	น้อย	ปานกลาง
รวม 2 ด้านการเข้าถึง แหล่ง	มาก	มาก	มาก	มาก	น้อย	มาก	น้อย	มาก
3. ด้านคุณค่า และความ ดึงดูดใจ 3.1 ความ สวยงาม 3.1.1 เป็นที่ ยอมรับด้าน ความสวยงาม โดยมีการ การแพร่ภาพ ผ่านสื่อ	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย	มาก	น้อย	น้อย
3.2 ความโดดเด่น 3.2.1 มีความ แปลกหรือมี เอกลักษณ์ พิเศษ	น้อย	มาก	ปานกลาง	น้อย	ปานกลาง	มาก	น้อย	น้อย
3.3 ความมี ชื่อเสียง 3.3.1 เป็นที่ รู้จักในประเทศ	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	น้อย	ปานกลาง	มาก	น้อย	ปานกลาง

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังราม มันธ์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ. นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
3.3.2 เป็นที่รู้จัก ในต่างประเทศ	ปานกลาง	มาก	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
3.4 ความ สมบูรณ์ 3.4.1 มีสภาพ แวดล้อมทาง ศิลปวัฒนธรรมที่ ได้รับการอนุรักษ์ ไว้อย่างต่อเนื่อง	น้อย	มาก	ปานกลาง	มาก	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
3.4.2 มีลักษณะ ที่สมบูรณ์ทาง รูปลักษณ์และ เนื้อหาด้าน ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดีและภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	น้อย	มาก	ปานกลาง	มาก	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
3.5 คุณค่าทาง ความรู้และ การศึกษา 3.5.1 มี ปรากฏการณ์ทาง ธรรมชาติที่มี คุณค่าต่อ การศึกษา	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก
3.5.2 มีลักษณะ ทางวัฒนธรรม ประเพณีหรือชน ชาติที่ควรศึกษา	มาก	มาก	มาก	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย	มาก

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ. นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
3.5.3 เป็น แหล่งสืบค้นความ เป็นมาและความรู้ ทางหลักฐาน โบราณคดี และ ประวัติศาสตร์	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย	ปานกลาง
3.6 คุณค่าใน ความสัมพันธ์กับ สังคมและวิถีชีวิต 3.6.1 เป็น แหล่งทรัพยากร วัตถุศิลปะของ อุตสาหกรรม พื้นบ้าน งานฝีมือของคนใน ท้องถิ่น	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง
3.6.2 เป็น แหล่งที่มีประวัติ ความเป็นมาซึ่ง สัมพันธ์กับ ประเพณีความเชื่อ และศิลปวัฒนธรรม ท้องถิ่น	ปานกลาง	มาก	มาก	มาก	น้อย	น้อย	น้อย	มาก และ น้อย พอ ๆ กัน
รวม 3 ด้าน คุณค่า และความตั้งใจ	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	มาก	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ.นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 4.1 ที่พัก 4.1.1 ที่พัก หลายระดับ หลายประเภทใน บริเวณใกล้กับ แหล่งท่องเที่ยว	มาก	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	มาก	น้อย	น้อย	น้อย
4.1.2 จำนวน โรงแรมในบริเวณ ใกล้กับแหล่ง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง
4.1.3 มีที่จอดรถ เป็นสัดส่วนใน บริเวณวัง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง
4.2 ร้านค้า 4.2.1 จำนวน ร้านค้าใกล้บริเวณ วัง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง
4.3 ร้านอาหาร 4.3.1 จำนวน ร้านอาหารใกล้ บริเวณวัง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง
4.4 สาธารณูปโภค 4.4.1 มีระบบ การบริการ สาธารณูปโภค	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติกอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรามันท์	วังหนองจิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ.นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
4.5 ความปลอดภัย 4.5.1 มีบริการด้านสาธารณสุข เช่นโรงพยาบาลใกล้บริเวณวัง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง
4.5.2 มีบริเวณด้านการรักษาความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน เช่น ตำรวจ ทหาร ใกล้บริเวณวัง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	น้อย	ปานกลาง
4.6 มัคคุเทศก์และผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับวัง 4.6.1 มีมัคคุเทศก์และผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับวัง	น้อย	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง	น้อย	น้อย	น้อย
รวม 4 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	น้อย	น้อย	ปานกลาง

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรา มันท์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ.นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
5. ด้าน มูลค่าเพิ่มทาง เศรษฐกิจ 5.1 การมี ส่วนร่วมใน กิจกรรมการ ท่องเที่ยวของ ชุมชนท้องถิ่น	ปานกลาง	ปานกลาง	มาก	ปาน กลาง	มาก	น้อย	น้อย	ปานกลาง
5.1.1 ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วน ร่วมสนับสนุนใน สินค้า และการ ให้บริการการ ท่องเที่ยว								
5.1.2 ชุมชน ท้องถิ่นมี ส่วนร่วมในการ จัดกิจกรรม การท่องเที่ยว	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
5.2 สินค้าและ ธุรกิจที่ เกี่ยวเนื่องกับวัง (OTOP และ ธุรกิจอื่น)								
5.2.1 ความ หลากหลาย ของสินค้า ผลิตภัณฑ์และ ของที่ระลึก ที่ เกี่ยวเนื่องกับวัง	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
5.2.2 ความ หลากหลาย ของธุรกิจและ การบริการที่ เกี่ยวเนื่องกับ วัง								

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรา มันท์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ. นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
5.2.3 จำนวน ของธุรกิจ และการบริการที่ เกี่ยวเนื่องกับวัง	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
5.3 ผู้ประกอบ การในพื้นที่ 5.3.1 จำนวน ผู้ประกอบการที่ เกี่ยวเนื่องกับ ธุรกิจนำ เที่ยวพื้นที่	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง
5.4 การบริการ ด้านกิจกรรม การท่องเที่ยว 5.4.1 มีการ บริการด้าน กิจกรรมการ ท่องเที่ยว ในรูปแบบที่เป็น เอกลักษณ์	น้อย	น้อย	มาก	น้อย	น้อย	น้อย	มาก	น้อย
5.4.2 มีการ บริการด้าน กิจกรรมการ ท่องเที่ยว หลากหลาย ประเภท หลายลักษณะ	น้อย	น้อย	ปานกลาง	ปาน กลาง	น้อย	น้อย	ปาน กลาง	ปานกลาง
5.5 ค่าใช้จ่ายต่อ คนต่อวันของ นักท่องเที่ยว 5.5.1 ค่าใช้จ่าย ต่อคนต่อวันของ นักท่องเที่ยว	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง

ตาราง 11 (ต่อ)

ศักยภาพของ วัง 7 หัวเมือง	วังจะบังติ กอ	วังยะหริ่ง	วังสายบุรี	วังรา มันท์	วังหนอง จิก	วังระแงะ	วังยะลา	ภาพรวม 7 วัง
	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ปัตตานี	จ.ยะลา	จ.ปัตตานี	จ.นราธิวาส	จ.ยะลา	3 จังหวัด
6.6 มีการ ประสานและ ความมีส่วนร่วม ระหว่างผู้ที่ เกี่ยวข้อง 6.6.1 มี หน่วยงาน/ องค์กรที่ดูแลวัง โดยตรง	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง	มาก	ปาน กลาง	ปานกลาง
6.6.2 ความ ประสาน ร่วมมีระหว่าง องค์กร ที่เกี่ยวข้อง	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง	มาก	ปาน กลาง	ปานกลาง
6.6.3 ความ ประสานร่วมมี ระหว่างกลุ่ม ธุรกิจ	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง	มาก	ปาน กลาง	ปานกลาง
6.7 มี งบประมาณ สนับสนุน 6.7.1 มี งบประมาณ ของรัฐสนับสนุน	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
6.7.2 ได้รับการ สนับสนุน งบประมาณ จากหน่วยงาน/ องค์กร	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย	น้อย
รวม 6 ด้าน การบริการ จัดการ	ปานกลาง	มาก	ปานกลาง	ปาน กลาง	ปานกลาง	มาก	ปาน กลาง	ปานกลาง

ศักยภาพของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ โดยแยกเป็นรายด้าน

1. ด้านกายภาพ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันท์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพมาก เพราะมีการกระจุกตัวของแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ในสถานที่เดียวกัน และในจังหวัดเดียวกันจำนวนมาก วังยะหริ่ง วังปัตตานี วังหนองจิก วังสายบุรี และวังระแงะ จะมีความเหมาะสมทางภูมิทัศน์มากกว่า วังรามันท์ และวังยะลา เนื่องจากไม่มีอาคารสูงและสิ่งก่อสร้างที่บดบังสายตา หรือ บดบังภูมิทัศน์ของแหล่ง หรือเกิดความขัดแย้งต่อสุนทรียภาพทางการมองเห็น อยู่ห่างจากระบบอุตสาหกรรมทำให้ไม่เกิดผลกระทบกับวัง อยู่ไม่ไกลจากพื้นที่ที่มีคุณค่าเชิงอนุรักษ์ ส่วนวังรามันท์ และวังยะลา ขาดพื้นที่โบราณสถานและแรงดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในพื้นที่ เนื่องจากลักษณะของวังได้พังสลายไปตามกาลเวลา ขาดการอนุรักษ์และฟื้นฟูจำลองขึ้นมาใหม่บนพื้นที่เดิม ไม่สามารถส่งเสริมและทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ ซึ่งในแต่ละวัง คือ วังยะหริ่ง วังปัตตานี วังหนองจิก วังสายบุรี และวังระแงะ สามารถจะพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดี ตลอดจนเป็นแรงดึงดูดใจและรองรับนักท่องเที่ยวได้มากกว่า และมีจำนวนนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวมากกว่าวังยะลา และวังรามันท์ เนื่องจากทั้ง 5 วัง นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปท่องเที่ยวได้ทุกเดือนเพราะวังข้างต้นตั้งอยู่ในพื้นที่ตัวเมืองและมีความสะดวกทางการคมนาคม

2. ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม วังยะหริ่ง วังปัตตานี วังหนองจิก วังสายบุรี และวังระแงะ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพมาก เพราะมีการคมนาคมและการเข้าถึงได้หลายวิธี มีสนามบินอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยว สามารถเดินทางเข้าถึงพื้นที่ใกล้แหล่งได้อย่างสะดวกและปลอดภัย ทั้งทางรถโดยสารประจำทาง รถยนต์ รถไฟ ถนนมีพื้นผิวดีไม่คดโค้งมาก ด้านค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางโดยรถยนต์ และรถโดยสารประจำทางก็พอๆ กับค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการเดินทางไปจังหวัดอื่นๆ ในภาคเดียวกัน มีระยะทางอยู่ไกลจากกรุงเทพฯ แต่มีระยะทางอยู่ในอำเภอเมือง

3. ด้านคุณค่าและความดึงดูดใจ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันท์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพมาก เพราะมีความสวยงามเพราะเป็นที่ยอมรับด้านความสวยงามโดยมีการเผยแพร่ผ่านสื่อ เอกสาร และเว็บไซต์ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ในช่วง 1-2 ปี มีความโดดเด่นเป็นวังมลายู มีเอกลักษณ์พิเศษแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอื่นและมีคุณค่าทางความรู้และการศึกษาเพราะมีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติมีคุณค่าต่อการศึกษา มีชนชาติมลายู ไทย และจีน อยู่ร่วมกันแบบพหุวัฒนธรรม ประเพณีที่น่าศึกษา มีหลักฐานโบราณคดี และประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่ต้องสืบค้นให้ได้ความรู้ที่ชัดเจนมีทรัพยากรวัตถุโบราณของ อุตสาหกรรมพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของคนท้องถิ่น เช่น เครื่องทองเหลือง กริช ผ้าทอปะลาจิง ผ้าซอกกะ ผ้าปาเต๊ะ เรือกอและจำลอง ใบไม้สีทอง เสื้อกระจูดบ้านทอน เครื่องจักสานบ้านปากพ้อ ประเภทอาหารพื้นเมือง เช่น โรตีสีกรอบ ลูกหยีกวน ข้าวเกรียบปลา หัวข้าวเกรียบ ก๋วยเตี๋ยวหิน น้ำบูดู ฯลฯ ผลไม้พื้นเมือง เช่น ลองกอง ลูกรังแข ก๋วยเตี๋ยว ฯลฯ มีประวัติความเป็นมาที่เกี่ยวข้องผูกพันกับประเพณี ความเชื่อ สันนิษฐาน ของคนในท้องถิ่นซึ่งชาวบ้านนับถือ เช่น ประเพณีแห่นก การแข่งขันนกเขาชวาเสียง ด้านความมีชื่อเสียงในประเทศ วังยะหริ่ง และวังจะบังติกอ เป็นที่รู้จักในประเทศมาก เพราะเป็นแหล่งที่ได้รับการกล่าวถึง และมีการเผยแพร่ข้อมูลเอกสารท่องเที่ยวเป็นบ่อยครั้ง ส่วนในด้านความมีชื่อเสียงในต่างประเทศ จังหวัดยะลา เป็นที่

รู้จักในต่างประเทศมากกว่าจังหวัดอื่นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับการกล่าวถึงมาก รวมไปถึงกิจกรรมที่มีชื่อเสียงไปถึงต่างประเทศ คือการแข่งขันเสียนกเขาชาวระดับอาเซียน ที่มีประเทศในกลุ่มอาเซียนเข้าร่วม เช่น ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย นอกจากนี้วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันท์ วังหนองจิก มีความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมและรูปลักษณ์ทางด้านศิลปะและวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่วนวังรามันท์จะมีความโดดเด่นทางด้านศิลปวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีต ดังจะเห็นได้จากทางหน่วยงานของรัฐได้ร่วมมือกับภาคเอกชนจัดกิจกรรมประจำปีของดีเมืองรามันเป็นประจำปีเพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาอยู่ เช่น การทำบายศรีพลู (บุหงาซีเร๊ะห์) ซึ่งเป็นเครื่องสักการะชั้นสูงในราชสำนักมลายู การสาธิตการปรุงอาหารมลายูราชสำนัก การทำกริช ฯลฯ

4. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก วังจะบังติกอ วังยะลา และวังระแงะ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพมากกว่า วังยะหริ่ง วังหนองจิก วังสายบุรี และวังรามันท์ เพราะบริเวณใกล้เคียงวังจะบังติกอ วังยะลา และวังระแงะ มีที่พักให้เลือกพักได้หลากหลายประเภท และมีโรงแรมจำนวนมากในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีที่จอดรถเป็นสัดส่วนและกว้างขวาง วังจะบังติกอ วังระแงะ วังสายบุรี วังหนองจิก และวังยะลา มีจำนวนร้านค้า ร้านอาหารใกล้เคียงวังมากกว่าวังยะหริ่ง ด้านสาธารณูปโภค และความปลอดภัย วังจะบังติกอ วังหนองจิก วังยะหริ่ง วังสายบุรี และวังระแงะ มีระบบการบริการสาธารณูปโภคเพียงพอ มีบริการด้านสาธารณสุข เช่น โรงพยาบาลใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการบริการด้านการรักษาความปลอดภัยของชีวิตและทรัพย์สิน ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งวังเก่า เช่น ตำรวจ ทหาร หรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย และมีมัคคุเทศก์และผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับแหล่งไว้บริการ มากกว่าวังรามันท์ และวังยะลา

5. ด้านมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังระแงะ และวังหนองจิก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพมากกว่าวังรามันท์ และวังยะลา เพราะชุมชนในท้องถิ่นใกล้เคียงวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังระแงะ และวังหนองจิก มีส่วนร่วมสนับสนุนในสินค้าและการให้บริการการท่องเที่ยว มีส่วนรวมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว มีสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งหลากหลายชนิดมีธุรกิจและการบริการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวหลากหลายชนิด เช่น อาหาร เครื่องดื่ม ร้านค้า ของที่ระลึก และอื่นๆ มีธุรกิจและการบริการที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวจำนวนมาก มีผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวอยู่ภายในพื้นที่จำนวนมาก มีการบริการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของแหล่ง มีการบริการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย ประเภท หลายรูปแบบ มีระยะเวลาเฉลี่ยจำนวนวันพักในแต่ละพักที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดพอๆ กับค่าเฉลี่ยจำนวนวันพักใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านค่าใช้จ่ายต่อคน ต่อวันของนักท่องเที่ยว วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังระแงะ และวังหนองจิก มีค่าใช้จ่ายต่อคน ต่อวันพอๆ กันกับวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังระแงะ วังหนองจิก และวังยะลา

6. ด้านการบริหารจัดการ วังยะหริ่ง และวังหนองจิก เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีศักยภาพมากกว่าวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังระแงะ และวังหนองจิก เพราะวังยะหริ่งมีศักยภาพทางด้านการอนุรักษ์ส่งเสริม และจัดกิจกรรมต้อนรับสำหรับผู้มาเยี่ยมชม และวังหนองจิก มี เทศบาล จังหวัด การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กรมศิลปากร ฯลฯ รับผิดชอบดูแล

แหล่งโดยเฉพาะท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างชัดเจน มีเอกสาร ป้าย หรือสิ่งสำคัญจำนวนมากที่แสดงว่ามีกฎเกณฑ์ซึ่งเป็นที่เข้าใจร่วมกันในการควบคุมความเป็นระเบียบเรียบร้อยในแหล่งท่องเที่ยว มีการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยกลุ่มบุคลากรในท้องถิ่น มีเอกสาร ป้ายหรือข้อมูลอื่นๆ จำนวนมากที่แสดงให้เห็นว่ามีข้อตกลง และการรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการดำเนินงาน และการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยว มีการประสานร่วมมือกันระหว่างกลุ่มธุรกิจในพื้นที่ท่องเที่ยว เช่น มีการรวมตัวกันจัดกิจกรรมเพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

7. ด้านจุดอ่อนและผลกระทบเชิงลบ ว่าจะบังติกอ ว่าจะสายบุรี ว่าจะระแงะ ว่าจะรามันห์ และว่าจะยะลา มีจุดอ่อนและผลกระทบเชิงลบน้อย ไม่มีข้อขัดแย้งในการใช้พื้นที่ และทรัพยากร เช่น การรุกรามที่ดิน ฯลฯ มีการอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม ศิลปวัฒนธรรม และโบราณคดีน้อย เป็นแหล่งที่ยากต่อการเสื่อมสลายของหลักฐานทางโบราณคดี และเป็นประวัติศาสตร์ ซึ่งการท่องเที่ยวไม่มีผลต่อการทำลายหลักฐานที่สำคัญ เป็นแหล่งที่ง่ายต่อการควบคุมความเสื่อมโทรมและการเสื่อมสลายของหลักฐานทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์อันเนื่องมาจากความเก่าแก่หรือสาเหตุอื่นๆ ว่าจะระแงะมีสภาพชำรุดลงมากองกับพื้นดิน ด้านความเสี่ยง ว่าจะหริ่ง ว่าจะบังติกอ ว่าจะหนองจิก ว่าจะสายบุรี และว่าจะระแงะ มีความเสี่ยงน้อยในด้านคุกคามความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพราะเป็นพื้นที่ที่เกิดสถานการณ์ความไม่สงบจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นบ่อยครั้ง มีข่าวสาร หรือสถิติของสถานการณ์ความไม่สงบเป็นบ่อยครั้ง

แนวทางการพัฒนา 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย ทายาทว่าจะบังติกอ ว่าจะหริ่ง ว่าจะสายบุรี ว่าจะรามันห์ ว่าจะหนองจิก ว่าจะระแงะ และว่าจะยะลา ผู้นำศาสนา นักวิชาการ ผู้บริหารงานวัฒนธรรม ผู้บริหารสถานศึกษา ประชาชน นักเรียน และนักศึกษา เพื่อหาแนวทางในการการพัฒนา 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสรุปได้ ดังนี้

1. ว่าจะบังติกอ

1.1 ด้านภูมิทัศน์ เนื่องจากว่าจะบังติกอปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยของทายาทซึ่งสภาพแวดล้อมในปัจจุบันมีการเลี้ยงแพะ แกะ และนกเขาชวาเสียงบริเวณหน้าตัวอาคารที่อยู่อาศัย ส่งผลให้มีกลิ่นเหม็น ขาดการดูแลรักษาเรื่องความสะอาด จึงทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการท่องเที่ยว อีกทั้งทางเดินเท้ายังไม่สะดวกโดยเฉพาะช่วงฤดูฝนพื้นที่ทางเท้าจะมีน้ำขังไม่สะดวกต่อการสัญจร สภาพบริเวณลานของวังมีห้วยรกปรกคลุมหนาแน่นซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์มีพิษ สภาพของกำแพงวังที่กำลังทรุดโทรมซึ่งอาจจะพังทลายลงมาได้

แนวทางการพัฒนา ด้านภูมิทัศน์ของว่าจะบังติกอควรจัดพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ให้เป็นสัดส่วน เป็นสถานที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี หมั่นดูแลรักษาความสะอาดเพื่อป้องกันการเกิดกลิ่นและการแพร่เชื้อโรคจากสัตว์เลี้ยงได้ สร้างทางเดินเท้าให้มีความสะดวก ปลอดภัย ปลูกต้นไม้บริเวณลานสนามหญ้าเพื่อเพิ่มความร่มรื่นและสร้างศาลาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อน ซ่อมแซมกำแพงวังให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของว่าจะบังติกอเนื่องจากกำแพงวังถือเป็นหน้าตาของวังเป็นสิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวมองเห็น

1.2 ด้านการบริการของรถโดยสารสาธารณะเพื่อไปยังวังจะบังติกอ เนื่องจากวังจะบังติกอไม่ได้มีที่ตั้งติดถนนสายหลัก จึงทำให้รถโดยสารสาธารณะผ่านวังจะบังติกอไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยว บางครั้งจำเป็นต้องใช้บริการรถมอเตอร์ไซด์อีกครั้งเพื่อไปยังวังจะบังติกอ เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณ จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีรถโดยสารสาธารณะบริการโดยตรงจากเมืองปัตตานีไปยังวังจะบังติกอ เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และเป็นการประหยัดงบประมาณให้กับนักท่องเที่ยว

1.3 ป้ายบอกทิศทางไปยังวังจะบังติกอ เนื่องจากวังจะบังติกอไม่ได้อยู่ติดถนนสายหลักของเมืองปัตตานี เส้นทางในการเดินทางเข้ามถนนที่ซับซ้อนพอสมควร ผนวกกับไม่มีป้ายบอกเส้นทาง จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีป้ายบอกเส้นทางในการเดินทางเข้าวังเป็นภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ กำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาเยี่ยมชมวังจะบังติกอ จัดทำป้ายหน้าวังให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

1.4 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากวังจะบังติกอเป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทที่สุดในอดีตและเป็นวังเจ้าเมืองที่มีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของทุกๆ หัวเมือง แต่ในปัจจุบันเรือนเจ้าเมืองของวังจะบังติกอไม่เหลือเค้าโครงเดิมของวังในอดีต เนื่องจากทายาทได้ตัดแปลงเป็นที่อยู่อาศัย ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือนักท่องเที่ยวไม่สามารถสัมผัสบรรยากาศ และวิถีชีวิตของวังจะบังติกอ รวมถึงสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตได้

แนวทางการพัฒนา ทายาทของวังจะบังติกอควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตมาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ ให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ชุดรับแขก โต๊ะไม้กลมแบบจีน โต๊ะกลมสไตล์วิคตอเรียน โถงใส่น้ำ ตะเกียงโลหะสำหรับแขวนพาดาน เสื้อผ้า เครื่องประดับ กริช เป็นต้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และสถาบันการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรืออาจจะจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมมลายูของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การแสดงลิเกต้มยำกุ้ง ตารี่อีนา ฯลฯ ให้นักท่องเที่ยวได้รับชม

1.5 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันวังจะบังติกอยังไม่มีนโยบายที่จะอนุญาตให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชมวังอย่างเป็นทางการ อาจจะเนื่องด้วยปัจจัยหลายๆ อย่างของทายาทในปัจจุบัน หรือความไม่พร้อมของสถานที่ แต่ยังมีนักท่องเที่ยวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศยังคงขออนุญาตเข้าเยี่ยมชมภายในวังจะบังติกออยู่เสมอ

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังจะบังติกอควรมีนโยบายและกำหนดเวลาการเข้าเยี่ยมชมวังจะบังติกอ และควรมีมีบุคคลที่ท้องถิ่นคอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวังจะบังติกอและประวัติศาสตร์ของโบราณสถานที่ใกล้เคียงด้วย หรือการที่ทายาทและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจจะบริหารจัดการการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยประสานกับบ้านพัก และรีสอร์ท ใกล้เคียงให้เป็นที่พัก และจัดทำโปรแกรมนำเที่ยวโบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง บริการอาหารท้องถิ่นมลายูที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พร้อมมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว คือการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่านศิลปะการแสดง

เพราะในอดีตวังจะบังติกอจะมีชื่อเสียงเรื่องของศิลปะการแสดง เช่น การแสดงตารี่อีน่า ดังนั้นควรจะนำศิลปะการแสดงข้างต้นนั้นกลับมาประยุกต์ให้นักท่องเที่ยวได้รับชม และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดปัตตานีเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ข้าวเกรียบปลา น้ำบูดู ลูกหยี กวน กล้วยฉาบหิน ผ้าปลาทู ผ้าปาเต๊ะ ผ้าบาติก ฯลฯ

1.6 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เนื่องจากปัจจุบันบริเวณใกล้เคียงวังจะบังติกอ ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านข้างต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ตัดสินใจที่จะมาท่องเที่ยวด้วยอีกเหตุผลหนึ่ง เพราะปัจจุบันการท่องเที่ยวจะต้องเป็นการท่องเที่ยวแบบ One Stop Service คือมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างครบครันภายในสถานที่ท่องเที่ยวดังสถานที่ที่กล่าวมาข้างต้น

ภาพประกอบ 27 หมวกกะปิเยาะ (หมวกสำหรับละหมาดของผู้ชาย)

แนวทางการพัฒนา ทางทนายและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังจะบังติกอควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของ ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์วังจะบังติกอชุมชน และท้องถิ่นไปในตัวด้วย และที่สำคัญลดปัญหาการอพยพผู้คนเข้าไปทำงานในเมืองหลวง เช่น หาดใหญ่ ภูเก็ต และกรุงเทพมหานคร

1.7 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เนื่องด้วยที่ตั้งของวังจะบังติกอไม่ได้อยู่ติดถนนสายหลักของเมืองปัตตานี ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่เอง นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และชาวต่างชาติ ส่วนหนึ่งไม่กล้าตัดสินใจมาท่องเที่ยววังจะบังติกอ เพราะบริเวณใกล้เคียงวังจะบังติกอ ยังไม่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำรวจ และทหาร มารักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

1.8 ด้านการจัดหางบประมาณทั้งจากภาครัฐและเอกชน เนื่องด้วยปัจจุบันวังจะบังติกอได้รับการอุปถัมภ์งบประมาณทั้งจากภาครัฐและเอกชนยังไม่เพียงพอ ทำให้การบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการปรับปรุงภูมิทัศน์ และอาคาร ไม่สำเร็จลุล่วงเท่าที่ควร เพราะการปรับปรุงภูมิทัศน์และอาคารจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการจำลองวังจะบังติกอขึ้นมาใหม่โดยให้มีรูปแบบและสถาปัตยกรรมใกล้เคียงกับวังเก่าให้มากที่สุด

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานขอความอนุเคราะห์งบประมาณจากภาครัฐและเอกชน หรืองบประมาณจากต่างประเทศ เช่น มูลนิธิศิลปวัฒนธรรมมลายูประเทศมาเลเซีย และประเทศแถบตะวันออกกลาง เพื่อนำงบประมาณเหล่านั้นมาปรับปรุงภูมิทัศน์ และอาคารของวังจะบังติกอให้มีรูปแบบและสถาปัตยกรรมใกล้เคียงของเดิมให้มากที่สุด

1.9 ด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องด้วยปัจจุบันวังจะบังติกอยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ทั้งๆ ที่วังจะบังติกอเป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทที่สุดในอดีตและเป็นวังเจ้าเมืองที่มีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางของทุกๆ อีกทั้งเป็นสถานที่รวมตัวและพักชั่วคราวของทุกหัวเมือง ก่อนที่เดินทางไปส่งเครื่องราชบรรณาการยังส่วนกลาง แต่กลับตรงกันข้ามว่าผู้คนในพื้นที่จำนวนหนึ่งยังไม่รู้จักวังจะบังติกอ สถานที่ซึ่งมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของนครปัตตานี เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรม บางครั้งคนในพื้นที่รู้จักเพราะนักท่องเที่ยวต่างถิ่นเข้ามาถามเส้นทางที่จะไปยังวังจะบังติกอ

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์กรบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการประชาสัมพันธ์วังจะบังติกอในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิติสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดแสดงนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รู้จัก และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้รู้จักวังจะบังติกอมากยิ่งขึ้น

2. วังยะหริ่ง

2.1 ด้านภูมิทัศน์ เนื่องจากวังยะหริ่งปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยของทายาทและลูกหลานซึ่งมีภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์อยู่แล้ว มีเพียงกำแพงวังยะหริ่งเท่านั้นที่ไม่เข้ากับตัวอาคารของวังยะหริ่ง คือกำแพงในปัจจุบันเป็นกำแพงที่สมัยใหม่ แต่ตัวอาคารของวังยะหริ่งมีสถาปัตยกรรมแบบมลายู

แนวทางการพัฒนา ด้านภูมิทัศน์ของวังยะหริ่ง ด้วยศักยภาพและความพร้อมทางด้านงบประมาณของทายาทและลูกหลานของวังยะหริ่งในปัจจุบัน ควรจะสร้างกำแพงของวังใหม่ให้มีรูปแบบเดียวกับตัวอาคารเพื่อความสวยงามและมีกลิ่นอายแบบสถาปัตยกรรมมลายู

2.2 ด้านการบริการของรถโดยสารสาธารณะเพื่อไปยังวังยะหริ่ง เนื่องจากวังยะหริ่งเป็นอีกวังหนึ่งที่ไม่ได้มีที่ตั้งติดถนนสายหลัก จึงทำให้รถโดยสารสาธารณะไม่ผ่านไปยังวังยะหริ่งหรือไม่เพียงพอกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและคนในท้องถิ่น บางครั้งจำเป็นต้องใช้บริการรถจักรยานยนต์อีกครั้งเพื่อไปยังวังยะหริ่ง เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณและอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีรถโดยสารสาธารณะบริการโดยตรงจากเมืองปัตตานีไปยังวังยะหริ่ง เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และเป็นการประหยัดงบประมาณให้กับนักท่องเที่ยว

2.3 ป้ายบอกทางไปวังยะหริ่ง เนื่องจากวังยะหริ่งไม่ได้อยู่ติดถนนสายหลักของเมืองปัตตานี เส้นทางในการเดินทางเข้าวังยะหริ่งมีถนนที่ซับซ้อนพอสมควร ผนวกกับไม่มีป้ายบอกเส้นทาง จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีป้ายบอกทางในการเดินทางเข้าวังเป็นภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ กำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาเยี่ยมชมวังยะหริ่ง จัดทำป้ายหน้าวังให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ของวังยะหริ่งเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

2.4 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากวังยะหริ่งเป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทในเรื่องของการเมือง การปกครอง จะสังเกตได้จากการที่ทายาทของวังยะหริ่งเข้าไปมีบทบาทและมีตำแหน่งที่สำคัญของประเทศหลายคน ผลจากการเดินทางไปราชการทั้งในและต่างประเทศย่อมจะมีของที่ระลึกจากการเจรจาทางการเมืองติดมือติดไม้กลับมา และสิ่งของเครื่องใช้จากการรับแขกบ้านแขกเมืองจำนวนมากที่เป็นของสะสมในวังยะหริ่งเอง หรือสิ่งของเครื่องใช้จำนวนหนึ่งที่ได้แบ่งให้ลูกหลานนับวันเกรงว่าสิ่งของเครื่องใช้เหล่านั้นจะหายไป

ภาพประกอบ 28 ชุดรับแขกภายในวังยะหริ่ง

แนวทางการพัฒนา ทายาทของวังยะหริ่งควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้ในอดีต มาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ ให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ชุดรับแขก เครื่องพระราชทาน (เขียนหมาก และกาน้ำ) ตลับใส่บุหรี ตลับใส่เครื่องประทีน (โถปริก) มีดปลายเขียง เครื่องแก้วจีระ ไน เครื่องโลหะ เสื้อผ้า เครื่องประดับ เป็นต้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และสถาบันการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรืออาจจะจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมมลายูของ จังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การแสดงสลิต มะโย่ง ตารีอีนา ฯลฯ ให้นักท่องเที่ยวได้รับชม นอกเหนือจากเป็นโบราณสถานแล้วยังบริการสถานที่เพื่อการประชุม ฝึกอบรม และทำกิจกรรมต่าง นำทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม และชุมชนรอบข้างก็สามารถสร้างรายได้เพิ่มจากธุรกิจท่องเที่ยว

ภาพประกอบ 29 เครื่องทองเหลืองภายในวังยะหริ่ง

2.5 ด้านการบริหารการจัดการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันวังยะหริ่งมีนโยบายที่จะอนุญาตให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชมวังอย่างเป็นทางการ และมีการกำหนดวันเวลาของการเข้าเยี่ยมชมอย่างเป็นทางการอยู่แล้ว เพราะด้วยศักยภาพทางการบริหารจัดการของทายาทและลูกหลาน และด้วยความพร้อมของสถานที่ แต่การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่ครบวงจร และการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่มีความคาดหวังต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังยะหริ่งควรมีการบริหารจัดการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบของการจัดทริปการท่องเที่ยว และพักอาศัยกับโฮมสเตย์ในบริเวณวังยะหริ่งเอง หรืออาจจะประสานกับบ้านเรือน และรีสอร์ท ใกล้เคียงให้เป็นที่พัก และจัดทำโปรแกรมนำเที่ยวโบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง บริการอาหารท้องถิ่นมลายู ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พร้อมมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว คือการนำเสนอ

ศิลปวัฒนธรรมผ่านศิลปะการแสดง เช่น การแสดงรำมะนา มะโย่ง และสลิ๊ด และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดปัตตานีเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ข้าวเกรียบปลา น้ำบูดู ลูกหยีกวน กล้วยฉาบหิน ผ้าปลางิง ผ้าซอเกาะ ผ้าปาเต๊ะ ผ้าบาติก ฯลฯ

2.6 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เนื่องจากปัจจุบันบริเวณใกล้เคียงวังยะหริ่งยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านข้างต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ตัดสินใจที่จะมาท่องเที่ยวด้วยอีกเหตุผลหนึ่ง เพราะปัจจุบันการท่องเที่ยวจะต้องเป็นการท่องเที่ยวแบบ One Stop Service คือมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างครบครันภายในสถานที่ท่องเที่ยวตั้งสถานที่ที่กล่าวมาข้างต้น

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังยะหริ่งควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของ ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์วังยะหริ่งชุมชน และท้องถิ่นไปในตัวด้วย

2.7 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เนื่องด้วยที่ตั้งของวังยะหริ่งไม่ได้อยู่ติดถนนสายหลักของเมืองปัตตานี ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่เอง นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และชาวต่างชาติ ส่วนหนึ่งไม่กล้าตัดสินใจมาท่องเที่ยววังยะหริ่ง เพราะบริเวณใกล้เคียงวังยะหริ่งยังไม่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร และอาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่นมารักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

2.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องด้วยปัจจุบันวังยะหริ่งมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพื้นที่ใกล้เคียง แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างถิ่น และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ เพราะทั้งในอดีตและปัจจุบันวังยะหริ่งคือสถานที่คอยต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะการต้อนรับราชวงศ์จากรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย เพราะบุตรธิดาของวังยะหริ่ง ทรงอภิเษกสมรสกับรายอ (กษัตริย์) ของรัฐกลันตัน และมีพระอิสริยยศเป็นตวนกู (ราชินี) ของรัฐกลันตันในปัจจุบัน และเป็นสถานที่รับแขกบ้านแขกเมืองทั้งในและต่างประเทศอีกนับไม่ถ้วน ซึ่งถือได้ว่าวังยะหริ่งเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองของจังหวัดชายแดนภาคใต้ และประเทศไทย

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์กรบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันพัฒนาการประชาสัมพันธ์วังยะหริ่งในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิตยสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน ด้านตรวจคนเข้าเมืองระหว่างประเทศไทย - มาเลเซีย และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักวังยะหริ่งมากยิ่งขึ้น

3. วังสายบุรี

3.1 ด้านภูมิทัศน์ เนื่องจากวังสายบุรีในปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยของทายาทซึ่งสภาพแวดล้อมในปัจจุบันไม่สมบูรณ์ ตัวอาคารของวังสายบุรีค่อนข้างจะเก่า ตัวอาคารบางส่วนใกล้จะพังทลายลงมา อีกทั้งยังไม่มีทางเดินเท้าโดยเฉพาะช่วงฤดูฝนพื้นที่ทางเท้าจะมีน้ำขังไม่สะดวกต่อการสัญจร สภาพบริเวณลานของวังมีหญ้ารกปรกคลุมหนาแน่น

ภาพประกอบ 30 สภาพภูมิทัศน์ในปัจจุบันของวังสายบุรี

แนวทางการพัฒนา ด้านภูมิทัศน์ของวังสายบุรีควรสร้างกำแพงวัง เพื่อแสดงให้เห็นถึงอาณาเขตที่ชัดเจน และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของวังสายบุรี เพราะกำแพงวังถือเป็นเอกลักษณ์ของวังนับเป็นสิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวมองเห็น และเป็นการรักษาความปลอดภัยได้อีกทางหนึ่ง ควรจัดทำทางเดินเท้าเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและผู้อยู่อาศัยเอง ควรปลูกต้นไม้บริเวณลานสนามหญ้าเพื่อเพิ่มความร่มรื่นและสร้างศาลาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อน

ภาพประกอบ 31 สภาพกำแพงในปัจจุบันของวังสายบุรี

3.2 ป้ายบอกทางไปวังสายบุรี เนื่องจากวังสายบุรีไม่ได้อยู่ติดถนนสายหลักของเมืองปัตตานี และการเดินทางไปวังสายบุรีนั้นมีทางแยกเป็นจำนวนมาก หากเป็นนักท่องเที่ยวต่างถิ่นจะลำบากเรื่องของเส้นทาง ผนวกกับไม่มีป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง

แนวทางการพัฒนา ควรจะมีป้ายบอกเส้นทางในการเดินทางเข้าวังเป็นภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ กำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาเยี่ยมชมวังสายบุรี จัดทำป้ายหน้าวังให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ของวังสายบุรี เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

3.3 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากวังสายบุรีเป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทอีกวังหนึ่งของการปกครองในระบบการปกครองแบบ 7 หัวเมือง เพราะเป็นเมืองท่าที่สำคัญในการค้าขาย และมีท่าเรือที่ใหญ่ระดับหนึ่งในแหลมมลายูในอดีต จึงจัดได้ว่าเมืองสายบุรีเป็นศูนย์กลางของการค้าขาย และเป็นสถานที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองทั้งในและต่างประเทศ เช่น กลุ่มผู้ต่อรองธุรกิจจากประเทศจีน อินโดนีเซีย อินเดีย และประเทศอาหรับ ผลจากการเป็นสถานที่ต่อรองธุรกิจ และการค้ายอมจะมีของที่ระลึกซึ่งกันและกัน และมีสิ่งของเครื่องใช้จำนวนมากที่ใช้ในการต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ทั้งที่ซื้อจากในและต่างประเทศ ปัจจุบันสิ่งของเครื่องใช้เหล่านั้นได้กระจัดกระจายอยู่กับทายาท และส่วนหนึ่งกำลังถูกซื้อขายไปยังคนต่างสกุลนับวันสิ่งของเครื่องใช้เหล่านั้นกำลังจะหายไป

แนวทางการพัฒนา ทายาทของวังสายบุรีควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตมาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ ให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ตู้เสื้อผ้า เตียงไม้ เขียนหมาก (ประกอบด้วย ตัวเขียนหมาก กระปุกขี้ผึ้ง และเต้าปูน) จานสังคโลก เสื้อผ้า เครื่องประดับ เป็นต้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และสถาบันการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

หรืออาจจะจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมมลายูของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การแสดงลิเก มะโยง ตารีอื่นๆ ฯลฯ ให้นักท่องเที่ยวได้รับชม

3.4 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันวังสายบุรียังไม่มีนโยบายที่จะอนุญาตให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชมวังอย่างเป็นทางการ อาจจะเป็นด้วยปัจจัยหลายๆ อย่างของทนายในปัจจุบัน หรือความพร้อมของสถานที่ แต่ยังมีนักท่องเที่ยวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ หรือนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ ยังคงขออนุญาตเข้าเยี่ยมชมภายในวังสายบุรีอยู่เสมอ

แนวทางการพัฒนา ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังสายบุรีควรมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบของการจัดทริปการท่องเที่ยว โบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง บริการอาหารท้องถิ่นมลายูที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พร้อมมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว คือการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่านศิลปะการแสดง เช่น การแสดงรำมะนา มะโยง และลิเก และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดปัตตานีเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ข้าวเกรียบปลา น้ำบูดู ลูกหยีกวน ก๋วยฉาบหิน ผ้าปลางิง ผ้าซอแกะ ผ้าปาเต๊ะ และผ้าบาติก ฯลฯ

3.5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เนื่องจากปัจจุบันบริเวณใกล้เคียงวังสายบุรียังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านข้างต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ตัดสินใจจะมาท่องเที่ยวด้วยอีกเหตุผลหนึ่ง เพราะปัจจุบันการท่องเที่ยวจะต้องเป็นการท่องเที่ยวแบบ One Stop Service คือมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างครบครันภายในสถานที่ท่องเที่ยวตั้งสถานที่ที่กล่าวมาข้างต้น

ภาพประกอบ 32 สภาพร้านค้าบริเวณหน้าวังสายบุรี

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังสายบุรีควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของ ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์วังสายบุรีชุมชน และท้องถิ่นด้วย

3.6 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เนื่องด้วยที่ตั้งของวังสายบุรีไม่ได้อยู่ติดถนนสายหลักของเมืองปัตตานี ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่เอง นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และชาวต่างชาติ ส่วนหนึ่งไม่กล้าตัดสินใจมาท่องเที่ยววังสายบุรี เพราะไม่มั่นใจในความปลอดภัย

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.7 ด้านการจัดหางบประมาณทั้งจากภาครัฐและเอกชน เนื่องด้วยปัจจุบันวังสายบุรียังไม่ได้รับการอุปถัมภ์งบประมาณจากภาครัฐและเอกชนในฐานะโบราณสถานของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยว การปรับปรุงภูมิทัศน์ และอาคารได้ เพราะการปรับปรุงภูมิทัศน์และอาคารจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการจำลองวังสายบุรีขึ้นมาใหม่โดยให้มีรูปแบบและสถาปัตยกรรมใกล้เคียงกับวังเก่าให้มากที่สุด

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานขอความอนุเคราะห์งบประมาณจากภาครัฐและเอกชน หรืองบประมาณจากต่างประเทศ เพื่อนำงบประมาณเหล่านั้นมาปรับปรุงภูมิทัศน์ และอาคารของวังสายบุรีให้มีรูปแบบและสถาปัตยกรรมใกล้เคียงของเดิมให้มากที่สุด

3.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องด้วยปัจจุบันวังสายบุรียังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และนักท่องเที่ยวต่างถิ่น ทั้งๆ ที่วังสายบุรีเป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทอีกวังหนึ่งของการปกครองในระบบการปกครองแบบ 7 หัวเมือง เพราะเป็นเมืองท่าที่สำคัญในการค้าขาย และมีท่าเรือที่ใหญ่ระดับหนึ่งในแหลมมลายูในอดีต เป็นสถานที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองทั้งในและต่างประเทศ เช่น กลุ่มผู้ต่อรองธุรกิจจากประเทศจีน อินโดนีเซีย อินเดีย และประเทศอาหรับแต่กลับตรงกันข้ามว่าผู้คนในพื้นที่จำนวนหนึ่งยังไม่รู้จักวังสายบุรี สถานที่ซึ่งมีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ให้เยาวชนได้เรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของเมืองสำคัญของการค้าขาย เศรษฐกิจ และศิลปวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์กรบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการประชาสัมพันธ์วังสายบุรีในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิติยสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รู้จัก และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้รู้จักวังสายบุรีมากยิ่งขึ้น

4. วังรามันท์

4.1 ด้านภูมิทัศน์ เนื่องจากวังวังรามันท์ในปัจจุบันเป็นที่อยู่อาศัยของทายาท ซึ่งสภาพแวดล้อมในปัจจุบันไม่สมบูรณ์ ไม่มีกำแพงแสดงเขตแดนที่ชัดเจน และตัวอาคารของวังรามันท์ทำจากไม้ทั้งหมดที่ค่อนข้างจะเก่า ประกอบเป็นตัวอาคารที่ยกพื้นสูงจากพื้นดิน บางส่วนใกล้จะพังทลายลงมา อีกทั้งยังไม่มีทางเดินเท้าและลานบริเวณรอบตัวอาคารเป็นพื้นดินโดยเฉพาะช่วงฤดูฝน พื้นที่ทางเท้าและลานบริเวณจะมีน้ำขังไม่สะดวกต่อการสัญจร ไม่มีการปลูกไม้ประดับตกแต่งเพื่อความสวยงาม

แนวทางการพัฒนา ด้านภูมิทัศน์ของวังสายบุรีควรสร้างกำแพงวัง เพื่อแสดงให้เห็นถึงอาณาเขตที่ชัดเจน และเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของวังรามันท์เพราะกำแพงวังถือเป็นหน้าตาของวังนับเป็นสิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวมองเห็น และเป็นการรักษาความปลอดภัยได้อีกทางหนึ่ง ควรจัดทำทางเดินเท้าและบริเวณรอบตัวอาคารเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวและผู้อยู่อาศัยเอง ควรปลูกต้นไม้บริเวณลานสนามหญ้าเพื่อเพิ่มความร่มรื่นและสร้างศาลาเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อน

4.2 ป้ายบอกทางไปวังรามันท์ เนื่องจากวังรามันท์ตั้งอยู่บริเวณชานเมืองยะลา และล้อมรอบไปด้วยป่าและภูเขา การเดินทางไปวังรามันท์นั้นมีทางแยกเป็นจำนวนมาก หากเป็นนักท่องเที่ยวต่างถิ่นจะลำบากเรื่องของเส้นทาง ผนวกกับไม่มีป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีป้ายบอกเส้นทางในการเดินทางเข้าวังเป็นภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ กำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาเยี่ยมชมวังรามันท์ จัดทำป้ายหน้าวังให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ของวังรามันท์ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

4.3 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากวังรามันท์เป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทอีกวังหนึ่งของการปกครองในระบบการปกครองแบบ 7 หัวเมือง ด้านศิลปวัฒนธรรมเพราะเจ้าเมืองมีความชื่นชอบศิลปะการแสดง ดังจะเห็นได้จากการที่เจ้าเมืองอนุญาตให้มีการจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมมลายู และมีการสาธิตการทำบายศรีพลู (บุหงาซีเร๊ะห์) ซึ่งเป็นเครื่องสักการะชั้นสูงในราชสำนักมลายู และการสอนการปรุงอาหารมลายูให้กับประชาชนในพื้นที่เป็นบ่อยครั้งเช่นกัน และสอนในบริเวณวังเป็นบ่อยครั้ง เมืองรามันท์จึงได้รับสมญานามว่า “นครแห่งศิลปวัฒนธรรม” ผลจากการเป็นเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรม วังเจ้าเมืองรามันท์ย่อมจะมีสิ่งของและเครื่องใช้จากการแสดง และของที่ระลึกทั้งในและต่างประเทศ

ภาพประกอบ 33 เครื่องสังคโลกของวังรามันท์

แนวทางการพัฒนา ทายาทของวังรามันท์ ควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตมาจัดแสดงให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ดาบ เขียนหมาก (ประกอบด้วยตัวเขียนหมาก กระจุก ใส้ซี่ผึ้ง และเต้าปูน) ภาชนะใส่ขนม ภาชนะใส่ของ ถ้วยกระเบื้อง และพานทองเหลือง กริช เป็นต้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และสถาบันการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรืออาจจะจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมมลายู และศิลปะการแสดงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น การแสดงลิเกต มะโย่ง ตารี่อีนา ฯลฯ ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชม และสิ่งที่ทางองค์การบริหารส่วนตำบลอาซ่อง อำเภอรามันท์ จังหวัดยะลา ดำเนินการอย่างต่อเนื่องคือรวบรวมสิ่งของเครื่องใช้ในอดีตนำมาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลอาซ่อง

ภาพประกอบ 34 เครื่องทองเหลืองของวังรามันท์

4.4 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันวังรามันท์ยังไม่มีนโยบายที่จะอนุญาตให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชมวังอย่างเป็นทางการ ด้วยทายาทและลูกหลานยังคงอาศัยอยู่ แต่ยังมีนักท่องเที่ยวในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ หรือนักวิชาการจากหน่วยงานต่างๆ ยังคงขออนุญาตเข้าเยี่ยมชมภายในวังรามันท์อยู่เสมอ

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังรามันท์ควรมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบของการจัดทริปปาร์กการท่องเที่ยว โบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง พร้อมนำต้นทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีประเพณี ของรามันมาเป็นกิจกรรมดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ด้วยการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่านศิลปะการแสดง เช่น การแสดงลิเก ซึ่งเป็นการแสดงที่ขึ้นชื่อของเมืองรามัน การสาธิตการทำบายศรีพลุ (บุหงาซีเร๊ะห์) ซึ่งเป็นเครื่องสักการะชั้นสูงในราชสำนักมลายู การสอนการปรุงอาหารมลายู และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดยะลาเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ผ้าปาเต๊ะ ผ้าโสร่ง ผ้าลิมา ฯลฯ

4.5 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เนื่องจากปัจจุบันบริเวณใกล้เคียงวังรามันท์ยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านข้างต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ตัดสินใจที่จะมาท่องเที่ยวด้วยอีกเหตุผลหนึ่ง เพราะปัจจุบันการท่องเที่ยวจะต้องเป็นการท่องเที่ยวแบบ One Stop Service คือมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างครบครันภายในสถานที่ท่องเที่ยวดังสถานที่ที่กล่าวมาข้างต้น

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังรามันท์ควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของ ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์วังรามันท์ชุมชน และท้องถิ่นด้วย

4.6 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เนื่องด้วยวังรามันท์ตั้งอยู่แถบบริเวณลพของเมืองยะลา ล้อมรอบไปด้วยป่าและภูเขา การเดินทางไปวังรามันท์นั้นมีทางแยกเป็นจำนวนมาก หากเป็นนักท่องเที่ยวต่างถิ่นจะลำบากเรื่องของเส้นทาง ผนวกกับไม่มีป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่เอง นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และชาวต่างชาติ ส่วนหนึ่งไม่กล้าตัดสินใจมาท่องเที่ยววังรามันท์ เพราะไม่มั่นใจในความปลอดภัย

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด ท่องเที่ยวจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดน ในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4.7 ด้านการจัดหางบประมาณทั้งจากภาครัฐและเอกชน เนื่องด้วยปัจจุบันวังรามันท์ยังไม่ได้รับการอุปถัมภ์งบประมาณจากภาครัฐและเอกชนในฐานะโบราณสถานของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยว การปรับปรุงภูมิทัศน์ และอาคารได้ เพราะการปรับปรุงภูมิทัศน์และซ่อมแซมอาคาร และการสร้างกำแพง ทางเดินเท้า และบริเวณรอบวังจะต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานขอความอนุเคราะห์งบประมาณจากภาครัฐและเอกชน หรืองบประมาณจากต่างประเทศ เพื่อนำงบประมาณมาปรับปรุงภูมิทัศน์ ซ่อมแซมอาคาร สร้างกำแพง ทางเดินเท้า บริเวณรอบวัง และสร้างศาลาเพื่อเป็นที่นั่งพักผ่อนให้กับนักท่องเที่ยว

4.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องด้วยปัจจุบันวังรามันท์ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยว ทั้งที่ในอดีตวังรามันท์เป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทอีกวังหนึ่งของการปกครองในระบบการปกครองแบบ 7 หัวเมือง ดังจะเห็นได้จากการที่เจ้าเมืองอนุญาตให้จัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมมลายูในบริเวณวังเป็นบ่อยครั้ง ดังสมญานามว่า “นครแห่งศิลปวัฒนธรรม” เลื่องลือไปถึงประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย และประเทศแถบตะวันออกกลาง เมืองรามันท์เป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ทางด้านแร่ ทองคำ อัญมณี และเครื่องประดับ เป็นเมืองท่าที่สำคัญในการส่งออกทองคำไปยังประเทศแถบตะวันออกกลาง

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการประชาสัมพันธ์วังรามันท์ในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิติสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รู้จัก และนักท่องเที่ยวต่างถิ่นได้รู้จักวังรามันท์ยิ่งขึ้น

5. วังหนองจิก

5.1 ด้านภูมิทัศน์ เนื่องด้วยในปัจจุบันวังหนองจิกได้ถูกยกให้เป็นโบราณสถานของทางราชการ โดยกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมยังไม่ที่สมบูรณ์ ทางเดินเท้าและบริเวณโดยรอบยังไม่สมบูรณ์ บริเวณบางส่วนยังมีหวั่นรกปกคลุม ยังขาดไม้ประดับเพื่อความสวยงาม ถึงขณะด้านหน้าวังว่างไม่เป็นระเบียบทำให้เสียบรรยากาศความเป็นโบราณสถาน

ภาพประกอบ 35 สถาปัตยกรรมที่ศน์ของวังหนองจิก

แนวทางการพัฒนา ด้านภูมิทัศน์ของวังหนองจิก ควรจะซ่อมแซมทางเดินเท้าและบริเวณโดยรอบอาคาร เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่จะเดินไปชมอาคารใกล้เคียง ควรปลูกไม้ประดับเพื่อความสวยงาม และจัดหาที่วางถังขยะใหม่ให้ห่างไกลจากประตูทางเข้าเพื่อความเป็นระเบียบ

5.2 ด้านการบริการของรถโดยสารสาธารณะเพื่อไปยังวังหนองจิก เนื่องจากวังหนองจิกเป็นอีกวังหนึ่งที่ไม่ได้มีที่ตั้งติดถนนสายหลัก จึงทำให้รถโดยสารสาธารณะไม่ผ่านไปยังวังหนองจิก บางครั้งนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องบริการรถโดยสารแบบเช่าเหมาเพื่อไปยังวังหนองจิก เป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณและอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีรถโดยสารสาธารณะบริการโดยตรงจากเมืองปัตตานีไปยังวังหนองจิกเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกและประหยัดงบประมาณให้กับนักท่องเที่ยว

5.3 ป้ายบอกทิศทางเพื่อไปยังวังหนองจิก เนื่องจากวังหนองจิกไม่ได้อยู่ติดถนนสายหลักของเมืองปัตตานี เส้นทางในการเดินทางเข้าวังหนองจิกเป็นซอยเล็กๆ ผนวกกับไม่มีป้ายบอกเส้นทาง จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีป้ายบอกทางในการเดินทางเข้าวังเป็นภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ กำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาเยี่ยมชมวังหนองจิก จัดทำป้ายหน้าวังให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ของวังหนองจิกเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

5.4 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันวังหนองจิกมีนโยบายที่จะอนุญาตให้นักท่องเที่ยวได้เข้าเยี่ยมชมวังอย่างเป็นทางการ และมีการกำหนดวันเวลาของการเข้าเยี่ยมชมอย่างเป็นทางการอยู่แล้ว แต่การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่ครบวงจร และการอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยวยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่

มีความคาดหวังต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะเมื่อเข้าไปชมวังหนองจิกแล้วไม่สามารถจะไปที่อื่นได้แล้ว เนื่องจากความไม่สะดวกเรื่องของการเดินทาง

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำวังหนองจิก และผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีการบริหารจัดการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบของการจัดทริปการท่องเที่ยว และพักในบริเวณวังหนองจิก หรืออาจจะประสานกับบ้านเรือนใกล้เคียงให้เป็นที่พัก และจัดทำโปรแกรมนำเที่ยวโบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง บริการอาหารท้องถิ่นที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พร้อมมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดปัตตานีเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ข้าวเกรียบปลา น้ำบูดู ลูกหยีกวน กล้วยฉาบหิน ฯลฯ

5.6 ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เนื่องจากปัจจุบันบริเวณใกล้เคียงวังหนองจิกยังไม่มีสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทร้านข้างต้น จึงทำให้นักท่องเที่ยวไม่ตัดสินใจที่จะมาท่องเที่ยวด้วยอีกเหตุผลหนึ่ง เพราะปัจจุบันการท่องเที่ยวจะต้องเป็นการท่องเที่ยวแบบ One Stop Service คือมีสิ่งอำนวยความสะดวกทุกอย่างครบครันภายในสถานที่ท่องเที่ยวดังสถานที่ที่กล่าวมาข้างต้น

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทที่ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำวังหนองจิก และผู้ที่เกี่ยวข้องของวังหนองจิกควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์วังหนองจิกชุมชน และท้องถิ่นไปในตัวด้วย

5.7 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว เนื่องด้วยที่ตั้งของวังหนองจิกไม่ได้อยู่ติดถนนสายหลักของเมืองปัตตานี ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ในปัจจุบัน ทำให้นักท่องเที่ยวทั้งในพื้นที่เอง นักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และชาวต่างชาติ ส่วนหนึ่งไม่กล้าตัดสินใจมาท่องเที่ยววังหนองจิกเพราะบริเวณใกล้เคียงยังไม่เจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร และอาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่นมารักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

5.8 ด้านการประชาสัมพันธ์ เนื่องด้วยปัจจุบันวังหนองจิกมีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักสำหรับนักท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ และพื้นที่ใกล้เคียง แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวต่างถิ่น และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ทั้งที่วังหนองจิกได้ถูกขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร และเป็นโบราณสถานของประเทศ แต่ยังไม่เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในหมู่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์กรบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการประชาสัมพันธ์วังหนองจิกในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์

นิตยสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน ด้านตรวจคนเข้าเมืองระหว่างประเทศไทย - มาเลเซีย และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ ทั้งในและต่างประเทศเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักวังหนองจิกมากยิ่งขึ้น

6. วังระแงะ

6.1 ด้านภูมิทัศน์ เนื่องจากวังระแงะในปัจจุบันได้พังทลายลงมากองกับพื้นดิน และถูกล้อมรอบไว้ด้วยสังกะสี มีป้ายารกปกคลุมตัวอาคารและบริเวณโดยรอบ ไม่มีกำแพงล้อมรอบที่แสดงให้เห็นถึงอาณาเขตที่ชัดเจน ไม่มีทางเดินเข้าสู่ตัวอาคาร ต้องใช้พื้นที่ใกล้เคียงของชาวบ้านเข้าไปยังบริเวณตัวอาคาร

แนวทางการพัฒนา ด้านภูมิทัศน์ของวังระแงะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประสานกับภาครัฐและเอกชนในการจำลองวังระแงะขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต ปรับปรุงภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมกับความเป็นโบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน

6.2 ป้ายบอกทางไปวังระแงะ เนื่องจากวังระแงะตั้งอยู่บริเวณชานเมืองนราธิวาส หากเป็นนักท่องเที่ยวต่างถิ่นจะลำบากเรื่องของเส้นทาง ผนวกกับไม่มีป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีป้ายบอกเส้นทางในการเดินทางเข้าวังเป็นภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ กำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาเยี่ยมชมวังระแงะจัดทำป้ายหน้าวังให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ของวังระแงะ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

6.3 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากวังระแงะเป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทอีกวังหนึ่งของการปกครองในระบบการปกครองแบบ 7 หัวเมือง ด้านการเมือง การปกครอง ศิลปวัฒนธรรม และการค้าขาย กับต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย อินโดนีเซีย สิงคโปร์ ฯลฯ ผลจากการเป็นเมืองแห่งการค้าขาย และเมืองแห่งศิลปวัฒนธรรม วังเจ้าเมืองย่อมจะมีสิ่งของและเครื่องใช้จากการเจรจาทางการค้า การแลกเปลี่ยน และการซื้อมาสะสมทั้งในและต่างประเทศ

ภาพประกอบ 36 ผ้าซอแกะ และผ้าลิมาร์ ที่เคยตัดเย็บในวังระแงะปัจจุบันได้จัดแสดงไว้ที่ พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร จังหวัดนราธิวาส

ภาพประกอบ 37 ส่วนหนึ่งของเครื่องสังคโลกในวังระแงะ ปัจจุบันได้จัดแสดงไว้ที่พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ขุนละหาร จังหวัดนราธิวาส

แนวทางการพัฒนา ทายาทของวังระแงะควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้ในอดีต มาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม เช่น จาน (ลายปลา ลายมังกร และลาย ดอกไม้) เครื่องทองเหลือง (กาน้ำ และเครื่องเขียนหมาก) กริช โถน้ำ เป็นต้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ ให้เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และสถาบันการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

6.4 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันวังระแงะมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และทายาทได้มอบให้ทางกรมศิลปากรเป็นผู้ดูแล ซึ่งการบูรณะวังระแงะยังไม่มี ความคืบหน้ารวมถึงบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวยังไม่ครบวงจร ในอนาคตอันใกล้อาจจะทำให้ ประชาชนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวไม่รู้จักรังระแงะ ซึ่งในความเป็นจริงวังระแงะมีความโดดเด่นทาง สถาปัตยกรรมศิลปวัฒนธรรม และการแสดง

ภาพประกอบ 38 ขบวนช้างกับพาหนะนำเจ้าเมืองทั้ง 7 หัวเมืองฯ ส่งเครื่องราชบรรณาการ

ภาพประกอบ 39 เจ้าเมืองทั้ง 7 หัวเมืองฯ กับผู้ครองเมืองนครปาดานี

ภาพประกอบ 40 ศิลปะการแสดงศิลปะจากเยาวชน 3 สามจังหวัดชายแดนภาคใต้

แนวทางการพัฒนา ทางหน่วยงานราชการและทางทนายทที่เกี่ยวข้อง ควร จัดกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรม ของวังระแงะในอดีตกลับมาให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้รับชม เช่น ขบวนส่งเครื่องราชบรรณาการวัง 7 หัวเมืองชายแดนใต้ การแสดงรำมะนา มะโย่ง สิลัต เป็นต้น

6.5 ด้านการจัดหางบประมาณทั้งจากภาครัฐและเอกชน เนื่องจากวังระแงะในปัจจุบันได้พังทลายลงมากองกับพื้นดิน และถูกล้อมรอบไว้ด้วยสังกะสี มีป้ายรกรกคลุมตัวอาคารและบริเวณโดยรอบ ไม่มีกำแพงล้อมรอบที่แสดงให้เห็นถึงอาณาเขตที่ชัดเจน ไม่มีทางเดินเข้าสู่ตัวอาคาร ต้องใช้พื้นที่ใกล้เคียงของชาวบ้านเข้าไปยังบริเวณตัวอาคาร

แนวทางการพัฒนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประสานกับภาครัฐและเอกชนในการจัดหางบประมาณในการจำลองวังระแงะขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตให้เร็วที่สุด รวมไปถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมกับความเป็นโบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน

ภาพประกอบ 41 เรือกอและของฝากประจำจังหวัดนราธิวาส

7. วังยะลา

7.1 ด้านภูมิทัศน์ เนื่องจากวังระแงะในปัจจุบันมีเพียงซากปรักหักพังของตัวอาคาร กำแพงเก่าของวังยะลา และอ่างเก็บน้ำ ที่ยังคงให้นักท่องเที่ยวได้เยี่ยมชมและสัมผัส ในส่วนภูมิทัศน์มีห้วยขึ้นรกรกคลุมซากปรักหักพังโดยรอบ

แนวทางการพัฒนา ด้านภูมิทัศน์ของวังระแงะ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประสานกับภาครัฐและเอกชนในการจำลองวังยะลาขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตปรับปรุงภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมกับความเป็นโบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน

7.2 ป้ายบอกทิศทางไปวังยะลา เนื่องจากวังยะลาตั้งอยู่บริเวณชานเมืองยะลา การเดินทางค่อนข้างจะลำบากเพราะสถานที่ตั้งวังอยู่ในซอย หากเป็นนักท่องเที่ยวต่างถิ่นจะลำบากเรื่องของเส้นทาง ผนวกกับไม่มีป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน จึงเป็นอุปสรรคแก่นักท่องเที่ยว

แนวทางการพัฒนา ควรมีป้ายบอกเส้นทางในการเดินทางเข้าวังเป็นภาษาไทย ภาษามลายู และภาษาอังกฤษ กำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศที่เดินทางมาเยี่ยมชมวังระแงะจัดทำป้ายหน้าวังให้เห็นอย่างชัดเจนและเป็นเอกลักษณ์ของวังระแงะ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

7.3 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ เนื่องจากวังยะลาเป็นวังเจ้าเมืองที่มีบทบาทอีกวังหนึ่งของการปกครองในระบบการปกครองแบบ 7 หัวเมือง ด้านการค้าขายทั้งในและต่างประเทศ เมืองยะลาจะอุดมไปด้วยทองคำ สามารถส่งทองคำ อัญมณี เครื่องประดับ และสิ่งของเครื่องใช้ที่ทำมาจากทองคำและแร่ เป็นสินค้าส่งออก กับต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศจีน และประเทศแถบตะวันออกกลาง ฯลฯ ผลจากการเป็นเมืองแห่งการค้าขาย วังเจ้าเมืองยะลามีสิ่งของและเครื่องใช้จากการเจรจาแลกเปลี่ยนทางการค้า และสิ่งของเครื่องใช้จำนวนหนึ่งได้ซื้อมาจากทั้งในและต่างประเทศ

ภาพประกอบ 42 ดาบและกริช มรดกตกทอดของวังยะลา

แนวทางการพัฒนา ทายาทของวังยะลาควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้ในอดีต มาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม เช่น เตียงเหล็ก หีบเหล็กใส่เสื้อผ้า พานทองเหลือง เชิงเทียนทองเหลือง ถาดทองเหลือง ดาบ กริช เป็นต้น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เยาวชน นักเรียน นักศึกษา และสถาบันการศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้

7.4 ด้านการจัดหางบประมาณทั้งจากภาครัฐและเอกชน เนื่องจากวังยะลาในปัจจุบันมีเพียงซากปรักหักพังร่องรอยวังเก่า มีหลักรกปกคลุมตัวอาคารและบริเวณโดยรอบ ไม่มีกำแพงล้อมรอบที่แสดงให้เห็นถึงอาณาเขตที่ชัดเจน

แนวทางการพัฒนา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรประสานกับภาครัฐและเอกชนในการจัดหางบประมาณในการจำลองวงยะลาขึ้นมาใหม่ในรูปแบบของพิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตให้เร็วที่สุด รวมไปถึงการปรับปรุงภูมิทัศน์ และสภาพแวดล้อม ให้เหมาะสมกับความเป็นโบราณสถานที่มีประวัติศาสตร์ทางการค้าขายของแหลมมลายู

จากแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ของทุกๆ วังล้วนแต่มีประเด็นที่ใกล้เคียงกัน เพราะจากสภาพปัญหาที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นเป็นการไม่ยากสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) องค์การบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล ฯลฯ ที่มีส่วนจะผลักดันให้มีการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างแท้จริง เพื่อให้วังเจ้าเมืองเหล่านี้ได้เป็นแหล่งท่องเที่ยว และสถานที่ศึกษาเรียนรู้ ให้กับประชาชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และพื้นที่ใกล้เคียง

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ วิธิดำเนินงานวิจัยประกอบด้วยขอบเขตด้านเนื้อหาได้แก่ ประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ สภาพปัจจุบัน และปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ และแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เนื้อหาที่จะนำไปสู่แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาหลักไปสู่แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมือง ได้แก่ วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ด้านขอบเขตพื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยเจาะจงเลือกพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ขอบเขตด้านระยะเวลาผู้วิจัยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม 2559 ถึงเดือน กันยายน 2559 ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูล เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย เอกสารและงานวิจัยที่มีการศึกษาไว้ในประเด็นที่เกี่ยวกับวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ได้แก่ ประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน ปัญหา องค์ประกอบ ความเชื่อ และอัตลักษณ์ ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม แนวคิดและทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยาและวัฒนธรรม วิธวิจัยเชิงคุณภาพ และเนื้อหาที่เกี่ยวกับพื้นที่ทำการศึกษา ข้อมูลจากภาคสนาม ประกอบด้วย การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ การสนทนากลุ่ม บุคลากรผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เครือญาติ ลูกหลานเจ้าของวัง 7 หัวเมือง นักวิชาการ ผู้นำศาสนา นักวิชาการ ผู้บริหารงานวัฒนธรรม ประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง การตรวจสอบข้อมูล ประกอบด้วย การตรวจสอบด้านทฤษฎี การวิเคราะห์ข้อมูลเมื่อเก็บข้อมูลภาคสนามและตรวจสอบข้อมูลแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยโดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มและการประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอผลการวิจัย ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ การนำเสนองานวิจัยประกอบด้วยประเด็นดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. สรุปผล
3. อภิปรายผล
4. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สรุปผล

ผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้ข้อค้นพบตามความมุ่งหมายของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

ประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันท์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา จากการศึกษาจากเครือข่ายดีบุกหลานเจ้าของวัง 7 หัวเมือง นักวิชาการ และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (General Informants) กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ พบว่าประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ สรุปได้ ดังนี้

หลังจากพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้แบ่งแยกหัวเมืองมลายู ปาตานี เป็น 7 หัวเมือง ได้แก่ ยะลา ยะหริ่ง ระแงะ รามันท์ สายบุรี และหนองจิก แต่ละเมืองมีฐานะเป็นเมืองระดับสาม ซึ่งต้องขึ้นกับเมืองสงขลา เจ้าเมืองแต่ละเมืองต้องได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลสยาม เมืองใดที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธก็ส่งเจ้าเมืองที่นับถือพุทธศาสนาไปปกครอง และเมืองที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิมก็ใช้ผู้ปกครองที่เป็นมุสลิมมาปกครอง เมื่อ พ.ศ. 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้จัดแบ่งเขตการปกครองภาคใต้ใหม่ โดยปรับ 7 หัวเมือง ให้เหลือเป็น 4 เมือง ได้แก่ เมืองปัตตานี เมืองยะลา เมืองสายบุรี และเมืองระแงะ ต่อจากนั้นเมื่อได้มีการย้ายที่ว่าการเมืองระแงะไปอยู่ที่อำเภอบางนรา และตั้งระแงะเป็นอำเภอเมืองระแงะจึงได้ชื่อว่า เมืองบางนรา ต่อมาในปี พ.ศ. 2458 เปลี่ยนชื่อเมืองบางนราเป็นจังหวัดนราธิวาส ส่วนอำเภอสายบุรี ยุบเป็นอำเภอตะลุบันขึ้นกับจังหวัดปัตตานี เมื่อปี พ.ศ. 2475 ตั้งที่ว่าการอำเภออยู่ที่อำเภอตะลุบัน ในปีเดียวกันนั้นเองสยามได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ 24 มิถุนายน 2475 เปลี่ยนชื่อสยามเป็นประเทศไทยแล้วให้ชาวมลายูอิสลามอยู่ในกฎหมายไทยและความเป็นคนไทย ทำให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงมากบ้างน้อยบ้าง หลายครั้งหลายคราวิจันปัจจุบัน จากนั้นได้เปลี่ยนแปลงมณฑลปัตตานีขึ้นตามระบบมณฑลเทศาภิบาลและใช้มาจนถึงปี พ.ศ. 2475 จึงได้ยกเลิกแล้วจัดเป็นระเบียบการปกครองที่บริหารราชการท้องถิ่น เป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (สุจิตต์ วงษ์เทศ. 2555 : 114 - 123)

ผลจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองข้างต้นมีอุปสรรคอยู่หลายประการ เช่น การไม่ยอมรับจากเจ้าเมืองต่างๆ ตลอดจนบรรดาข้าราชการในเมืองนั้นๆ เพราะระบบใหม่ได้บีบบังคับให้บรรดาเจ้าเมืองเหล่านั้นซึ่งแต่ก่อนเคยดูแลเมืองในนามกษัตริย์ แต่ต้องเปลี่ยนมาทำตามคำสั่งของกษัตริย์ และปฏิบัติตามกฎหมายที่ออกมาจากเมืองหลวง ทำให้ขาดเสรีภาพและถูกลดอำนาจด้านการปกครองตนเอง เจ้าเมืองบางเมืองเกิดความกังวลในเรื่องความปลอดภัยจึงอพยพครอบครัวไปพักอาศัยกับเจ้าเมืองกลันตัน ปะลิส ไทรบุรี และตรังกานู เจ้าเมืองรามันท์เป็นเจ้าเมืองที่จะเห็นเด่นชัดที่สุดในการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองในครั้งนี้จึงถูกลอบสังหาร ส่วนเจ้าเมืองปัตตานีถูกจับไป

กักขังที่พิษณุโลกเป็นระยะเวลาหลายปี ภายหลังขอลงโทษแล้วกลับมาอพยพครอบครัวไปพักอาศัยที่เมืองกลันตัน และเสียชีวิตในสถานที่ดังกล่าว และเจ้าเมืองสายบุรีหลีกเลี่ยงการเมืองไปพักอาศัยอยู่กับเครือญาติที่ตรังกานู จากเหตุการณ์ข้างต้นทำให้วังทั้ง 7 ที่เคยมีเจ้าเมืองปกครองต้องถูกทิ้งชำรุดทรุดโทรมตามกาลเวลา บางวังมีเพียงผู้ดูแลรักษาวัง และบางวังยังคงมีสภาพที่ดีแต่จะต้องขายให้กับเอกชน ปัจจุบันวัง 7 หัวเมืองตั้งอยู่ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ซึ่งเป็นมีสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ มีคุณค่า อัตลักษณ์ความเป็นมลายู เนื่องจากเจ้าเมืองเป็นชนชาติพันธุ์มลายูและนับถือศาสนาอิสลาม จึงมีขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต ภาษา และวัฒนธรรมที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ ทางภาคใต้ จากอัตลักษณ์พิเศษเฉพาะนี้จึงเป็นพื้นที่สะท้อนความแตกต่างและสามารถสัมผัสได้อย่างชัดเจน

2. สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

จากการศึกษาพบว่าสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างกันสรุปได้ ดังนี้

2.1 วังจะบังติกอ สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบันได้แยกออกเป็น 3 หลัง เรือนเจ้าเมืองจะยกพื้นชั้นเดียวขนาดใหญ่ สีเหลี่ยมผืนผ้าหันด้านกว้าง ฐานล่างก่ออิฐฉาบปูน ตัวเรือนอิฐฉาบปูนเป็นผนังบางส่วน และใช้ไม้จริงเป็นผนังรวมถึงโครงสร้างอื่นๆ ของเรือน ออกทางประตูวังใต้ถุนต่ำปิดทึบ ซึ่งตั้งอยู่ตรงกลางค่อนไปทางด้านหลังและเรือนเครือญาติอยู่ข้างเรือนเจ้าเมือง โดยสภาพของเรือนเจ้าเมืองเดิมได้ถูกตัดแปลงแก้ไขแทบจะไม่มีเค้าโครงของเรือนเจ้าเมืองเดิม ลูกหลานและเครือญาติได้นำวัสดุและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาตกแต่งเรือนเจ้าเมือง ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในเรือนเจ้าเมืองแทบจะไม่มีของเก่าหลงเหลืออยู่ ปัจจุบันกำแพงวังชั้นนอกชำรุดเกือบหมดยกเว้นหน้าเรือนเจ้าเมือง และไม่มีการซ่อมแซมเพิ่มเติม เกรงว่าหากนานเข้าอาจจะทำให้กำแพงวังชำรุดและพังทลายลงมาได้ ในปัจจุบันบ่อน้ำยังคงมีจำนวน 6 บ่อ คือภายนอกเรือนเจ้าเมือง 5 บ่อ และภายในเรือนเจ้าเมือง 1 บ่อ แต่ลักษณะทั่วไปของบ่อไม่สมบูรณ์และแทบไม่เหลือเค้าโครงเดิมของบ่อน้ำในอดีตตามคำบอกเล่าของชุมชนใกล้เคียง และสภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังจะบังติกอที่มีพื้นที่ทรายเป็นปลูกล้วยไม้ผลไม้ไม่เป็นระเบียบ และไม่มีการตกแต่งต้นไม้ กิ่งไม้ มีการเลี้ยงแพะและแกะแบบปล่อยตามธรรมชาติ ไม่มีการแบ่งโซนเลี้ยงสัตว์ที่เป็นทางการ อีกทั้งยังขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในบริเวณของวัง จึงทำให้ลักษณะทางสุนทรียภาพของวังจะบังติกอขาดหายไป

2.2 วังยะหริ่ง สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบัน เป็นเรือน 2 ชั้น ขนาดใหญ่ ชั้นล่างก่ออิฐฉาบปูน ชั้นบนก่อสร้างด้วยไม้ มีมุขยื่นด้านหน้า กลางเรือนเป็นลานโล่งการจัดผังเรือนเป็นแบบสมดุลง ฐานและผนังเรือนส่วนใหญ่ก่ออิฐฉาบปูน การกันห้องและโครงสร้างส่วนอื่นๆ ใช้ไม้จริง มีบันไดโค้งขนาดใหญ่ข้างมุขชั้นบน ทั้ง 2 ด้าน บันไดภายในเรือนแต่เดิมเป็นบันไดไม้ ได้รับการบูรณะใหม่ ใช้เป็นบันไดคอนกรีต 2 บันได สำหรับขึ้นชั้นบน โดยสภาพของเรือนเจ้าเมืองอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ มีบางส่วนที่ ลูกหลานและเครือญาติได้นำวัสดุและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาตกแต่งเพิ่มเติม ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังยะหริ่งยังคงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และเครื่องใช้บางส่วนได้ถูกจัดแสดงไว้ให้นักท่องเที่ยวได้ชม ในปัจจุบันมีกำแพงด้านทิศเหนือส่วนด้านอื่นๆ ใช้รั้วสังกะสี ประตูและซุ้มประตูมีสภาพที่สมบูรณ์ คือประตูบานเปิดคู่ทำแบบลูกฟัก ซุ้มประตูมีเฉพาะประตูทางเข้าห้องมุขจากบันไดโค้งด้านหน้าเรือน และบ่อน้ำ ในปัจจุบันมีจำนวน 2 บ่อ คือบริเวณลานโล่งกลางเรือนเป็นบ่อขนาดเล็กและด้านหลังเรือนเป็นบ่อขนาดใหญ่ บ่อน้ำของวังยะหริ่งถือเป็นบ่อน้ำที่มีสภาพสมบูรณ์

ที่สุดในบรรดาวัง 7 หัวเมืองมลายู และสภาพภูมิทัศน์ในปัจจุบันของวังยะหริ่งถนนราดยางแอสฟัลต์ ตัดจากประตูวังเข้าไปที่เรือนเจ้าเมือง แยก 2 ข้าง ส่วนกลางเป็นสนามหญ้าและไม้ประดับบริเวณอื่น เป็นพื้นดินต้นมะพร้าว มีสิ่งก่อสร้าง คือ เรือนเจ้าเมือง อาคารเอนกประสงค์ โรงงานอุตสาหกรรม ผลิตเห็ดหลินจือ และโรงรถ

2.3 วังสายบุรี สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบันเป็นแบบเรือนชั้นเดียวใต้ถุนต่ำ ก่ออิฐฉาบปูนปิดทับหลังคาทรงปั้นหยา มุงกระเบื้องดินเผา ด้านหลังของเรือนเจ้าเมือง เป็นเรือนแบบ 2 ชั้น แต่อยู่ในสภาพชำรุด สภาพโดยรวมของเรือนเจ้าเมืองวังสายบุรีอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ ลูกหลานและเครือญาติไม่ได้ปรับปรุงแก้ไขคงไว้ในสภาพเดิม ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังสายบุรีได้ถูกแบ่งสรรปันส่วนให้กับลูกหลานและอยู่กระจัดกระจายทั่วไป ในปัจจุบันประตูเป็นไม้แบบบานคู่มือกรอบบานประตูเจาะร่องแบบเส้นตั้งและเส้นเฉียง และไม่มีซุ้มประตู บ่อน้ำมีจำนวน 2 บ่อ คือ ข้างบันไดขึ้นเรือนด้านหน้าและลานโล่งหลังเรือนและมีสภาพที่สมบูรณ์ และสภาพภูมิทัศน์ในปัจจุบันของวังสายบุรี เมื่อเข้าบริเวณของวังเป็นลานดินตรงไปที่เรือนเจ้าเมืองรอบๆ บริเวณปลูกไม้ดอกและไม้ผลประปราย ด้านข้างถูกขนาบด้วยบ้านเรือนข้างเคียง สภาพภูมิทัศน์ของวังสายบุรีโดยรวมมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์เพราะขาดการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ และบ้านเรือนใกล้เคียงบดบังทัศนียภาพของเรือนเจ้าเมือง

2.4 วังรามันห์ สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบัน เป็นเรือนชั้นเดียวใต้ถุนสูง แบบเรือนสามัญชนมุสลิมทั่วไปฝาผนังไม้ กระดานตีซ้อนทับหลังคาทรงปั้นหยา มุงด้วยกระเบื้องดินเผา เรือนครัวใต้ถุนสูง ฝาผนังไม้กระดานตีซ้อนทับเช่นกัน หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผา เรือนเก็บข้าวใต้ถุนต่ำ ฝาผนังไม้กระดานตีซ้อนทับ หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องดินเผาโดยสภาพของเรือนเจ้าเมืองอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ มีบางส่วนที่ ลูกหลานและเครือญาติได้นำวัสดุและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาตกแต่งเพิ่มเติม ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังยะหริ่งยังคงอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และเครื่องใช้บางส่วนได้ถูกนำจัดแสดงที่พิพิธภัณฑ์องค์การบริหารส่วนตำบลอาซ่อง อำเภอรามันห์ จังหวัดยะลาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม กำแพงวังในปัจจุบันมีกำแพงเป็นเนินดิน ประตูและซุ้มประตูในปัจจุบันมีประตูเป็นบานเปิดคู่ทำแบบลูกฟัก เฉพาะทางเข้าเรือนเจ้าเมืองด้านหน้าเป็นแบบบานเพี้ยม และไม่มีซุ้มประตู มีบ่อน้ำ 1 บ่อ อยู่บริเวณใกล้เรือนเจ้าเมือง และมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และสภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังรามันห์มีพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ปกคลุมด้วยหญ้ารกทึบ ปลูกต้นหมาก กระจัดกระจาย มีสิ่งก่อสร้างคือ เรือนเจ้าเมือง เรือนครัว เรือนเก็บข้าว และบ่อน้ำอยู่ด้านหลังเรือนห่างประมาณ 20 เมตร

2.5 วังหนองจิก สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบัน เรือนเจ้าเมืองมีลักษณะ 2 ชั้น ชั้นล่าง ยกพื้นมีบันได 3 ด้าน คือ ด้านหน้า 2 บันได ด้านหลัง 1 บันได เรือนทั้ง 3 หลังใช้โครงสร้างฐานของเรือนก่ออิฐฉาบปูนแบบกำแพงรับน้ำหนักการกันห้องและโครงสร้างอื่นๆ สภาพของเรือนเจ้าเมืองอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ มีบางส่วนที่กรมศิลปากรได้บูรณะตกแต่งเพิ่มเติม ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังหนองจิกมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และเครื่องใช้บางส่วนได้ถูกนำจัดแสดงที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม กำแพงวังในปัจจุบันก่ออิฐทึบมีประตูเข้าวัง 4 ประตู ทิศเหนือ กำแพงวังชำรุด มีประตูเป็นทางเข้าหลัก 2 ประตู ด้านทิศตะวันออกและทิศตะวันตก ชำรุดเกือบทั้งหมด แต่เดิมมีประตูเข้าวังด้านละ 1 ประตู ส่วนทางทิศใต้ชำรุด ประตูและซุ้มประตูในปัจจุบันมีประตูเฉพาะที่เรือนพักเครือญาติ เป็นประตูไม้แบบบานเปิดคู่ทำแบบลูกฟัก และไม่มีซุ้มประตู บ่อน้ำมีจำนวน 1

บ่อ และมีร่องรองของบ่อน้ำที่ถูกถมไปแล้วจำนวน 3-4 บ่อ และสภาพภูมิทัศน์ในปัจจุบันของวังหนองจิกโดยรอบเป็นพื้นทราย ปลูกไม้ดอกและไม้ผลมีหญ้าขึ้นรก แต่เดิมบริเวณส่วนใหญ่จะปูด้วยอิฐดินเผาขนาดใหญ่เป็นทางเดินภายในพื้นที่วังมีสิ่งก่อสร้าง 2 หลัง คือ เรือนพักเครื่องญาติ และเรือนผู้ดูแลวัง สภาพภูมิทัศน์โดยทั่วไปไม่สมบูรณ์

2.6 วังระแงะ สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบัน เป็นเรือนขนาดใหญ่ ใต้ถุนสูง หลังคาทรงปั้นหยา เรือนมีลักษณะชั้นเดียวและสองชั้น ด้านหน้าเป็นเรือนชั้นเดียว 3 หลังคา ด้านหลังเป็นเรือนขนาดใหญ่กว่า หลังคาทรงปั้นหยา แบบ 2 ชั้น พื้นเรือนชั้นล่างโดยทั่วไปชำรุด ส่วนชั้นบนยังมีสภาพดี ทั้งเรือนทำด้วยไม้ทั้งหมด สภาพของเรือนเจ้าเมืองมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ และในปัจจุบันเรือนเจ้าเมืองบางส่วนพังทลายลงมากองกับพื้นดิน กำแพงวังในปัจจุบันชำรุดคงเหลือบางส่วน ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ด้านหน้าเรือนไม่มีกำแพง ส่วนด้านหลังเรือนกำแพงชำรุดมาก จึงใช้สังกะสีทำเป็นรั้วกั้นพื้นที่ของวัง ประตูและซุ้มประตูในปัจจุบันมีประตูบานคู่ทำแบบลูกฟัก ด้านหลังเรือนประตูกลางมีขนาดใหญ่กว่าประตูอื่นทำแบบบานคู่ 2 บาน บันไดขึ้นชั้นบนมีประตูไม้ขนาดเล็กที่เป็นซี่โปร่ง ทั้ง 2 บันได ส่วนซุ้มประตูมีลักษณะแบบโค้งทำด้วยไม้แผ่นเดียว ไม้ตกแต่งลวดลายใดๆ บ่อน้ำมีน้ำจำนวน 2 บ่อ อยู่ด้านหลังเรือนเจ้าเมือง 1 บ่อ เป็นบ่อขนาดเล็ก และบ่อขนาดใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ของโรงงานด้านข้างวังระแงะ และสภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังระแงะโดยรอบเป็นพื้นที่ดินโล่งปลูกไม้ผลและไม้ดอกประปราย และต้นไม้ขนาดขึ้นในพื้นที่ไม่เป็นระเบียบ ขาดการดูแลรักษาอื่นๆ บริเวณเรือนเจ้าเมืองเป็นบ้านพักอาศัย โรงอบยางพาราบริษัทราธิวาสสุชนิตารา และอาคารพาณิชย์ให้เช่า

2.7 วังยะลา สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบันเหลือเพียงซากของเรือนเจ้าเมืองยะลาบางส่วนที่อยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ ส่วนเฟอร์นิเจอร์และเครื่องใช้ภายในวังยะลาได้ถูกแบ่งสรรปันส่วนให้กับเครื่องญาติและลูกหลาน กำแพงวังในปัจจุบันใช้ต้นไม้เป็นแนวขอบเขตของวัง บ่อน้ำมีจำนวน 1 บ่อ อยู่ด้านข้างครัว อยู่บนพื้นที่ยกสูงจากพื้นที่ดินใกล้เคียงกับความสูงของพื้นครัว และสภาพภูมิทัศน์ ในปัจจุบันของวังยะลา โดยทั่วไปเป็นพื้นดินปกคลุมด้วยหญ้ารก บางส่วนปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม่เป็นระเบียบ บริเวณโดยทั่วไปล้อมรอบด้วยป่าโปร่งและสวนยางพารา

สภาพปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

สภาพปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ซึ่งวังเจ้าเมืองบางวังมีสภาพปัญหาที่คล้ายคลึงกัน และแตกต่างกันบ้างสามารถสรุปได้ ดังนี้

สภาพปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ วังที่มีสภาพตัวอาคาร สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ ได้แก่ วังยะหริ่ง และวังที่มีสภาพตัวอาคาร สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมที่ไม่สมบูรณ์ ได้แก่ วังจะบังติกอ วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ด้านการคมนาคมไม่มีรถโดยสารจากตัวเมืองไปยังวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้โดยตรง ไม่มีป้ายบอกเส้นทาง หรือป้ายสัญลักษณ์ ขาดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยว วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ เช่น โรงแรม ร้านค้า ร้านอาหาร และร้านจำหน่ายสินค้าพื้น ด้านความปลอดภัยไม่มีการรักษาความปลอดภัยจากหน่วยงานของรัฐเท่าที่ควร เช่น การตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจ และการติดตั้งกล้องวงจรปิดบริเวณหน้าวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ในส่วนของวังจะบังติกอช่างขาดความรู้ความเข้าใจในการซ่อมแซมตัวอาคารซึ่งได้ถูกตัดแปลงแก้ไขจนไม่เหลือเค้าโครงเดิม วังรามันห์ วังระแงะ และวังยะลาขาดการอุปถัมภ์งบประมาณจากภาครัฐและเอกชนในการ

ซ่อมแซมตัวอาคาร ซึ่งในปัจจุบันสภาพตัวอาคารทรุดลงมากองกับพื้นดิน และปัญหาที่สำคัญของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ คือขาดการประชาสัมพันธ์ให้กับนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติมาท่องเที่ยว

3. แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการและการสนทนากลุ่มเรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” สามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็นประเด็นด้านต่างๆ สรุปได้ ดังนี้

3.1 วังจะบังติกอ

3.1.1 ด้านภูมิทัศน์ของวังจะบังติกอ ปัญหาคือ มีการเลี้ยงแพะ และแกะแบบฟาร์มเปิดภายในวังจะบังติกอ ทำให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของวังจะบังติกอไม่สมบูรณ์ แนวทางการพัฒนาคือ ควรจัดพื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงสัตว์ให้เป็นสัดส่วน เป็นสถานที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี หมั่นดูแลรักษาความสะอาดเพื่อป้องกันการเกิดกลิ่นและการแพร่เชื้อโรคจากสัตว์เลี้ยงได้ ควรสร้างทางเดินเท้าเพื่อความปลอดภัย ปลูกต้นไม้บริเวณลานสนามหญ้าเพื่อเพิ่มความร่มรื่นและสร้างศาลาเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้นั่งพักผ่อน และซ่อมแซมกำแพงวังให้เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของวังจะบังติกอ เนื่องจากกำแพงวังถือเป็นหน้าตาของวังเป็นสิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวมองเห็น

3.1.2 การเดินทางไปยังวังจะบังติกอ ปัญหาคือ ไม่มีรถโดยสารจากเมืองปัตตานีไปยังวังจะบังติกอโดยตรง ทำให้นักท่องเที่ยวต้องเช่ารถ หรือนั่งรถหลายต่อเพื่อไปยังวังจะบังติกอ แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีรถโดยสารสาธารณะบริการโดยตรงจากเมืองปัตตานีไปยังวังจะบังติกอ เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และเป็นการประหยัดงบประมาณให้กับนักท่องเที่ยว

3.1.3 ป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางไปวังจะบังติกอ ปัญหาคือ ไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางเพื่อไปยังวังจะบังติกอ ทำให้นักท่องเที่ยวสับสนเส้นทาง หรืออาจจะมีป้ายบอกเส้นทางเฉพาะภาษาไทย ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีป้ายบอกเส้นทางไปวังจะบังติกอเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายู กำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางไปเยี่ยมชมวังจะบังติกอ

3.1.4 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ ปัญหาคือ ขาดการจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ของวังจะบังติกอให้นักท่องเที่ยวได้รับชม แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้มาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ชุดรับแขก โต๊ะไม้กลมแบบจีน โต๊ะกลมสไตล์วิคตอเรียน โองใส่ไม้ ตะเกียงโลหะสำหรับแขวนเพดาน เสื้อผ้าเครื่องประดับ กริช เป็นต้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้รับชมสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่สามารถตีมูลค่าได้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์

3.1.5 ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวภายในวังจะบังติกอ ปัญหาคือ ขาดการบริหารจัดการท่องเที่ยวภายในวังจะบังติกอที่เป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายและกำหนดเวลาการเข้าเยี่ยมชมวังจะบังติกอ และมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวังจะบังติกอ และประวัติศาสตร์ของโบราณสถานใกล้เคียง

หรือการที่ทายาทและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจจะบริหารจัดการการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยประสานกับบ้านเรือน และรีสอร์ท ใกล้เคียงให้เป็นที่พัก และจัดทำโปรแกรมนำเที่ยวโบราณสถาน และสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง บริการอาหารท้องถิ่นมลายูที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พร้อมมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว คือการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่าน ศิลปะการแสดง เพราะในอดีตวังจะบังติกอมีชื่อเสียงเรื่องของการแสดง เช่น การแสดงตารี่อีนาดังนั้นควรจะนำศิลปะการแสดงข้างต้นนั้นกลับมาประยุกต์ให้นักท่องเที่ยวได้รับชม และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดปัตตานีเป็นของที่ระลึก เช่น ข้าวเกรียบปลา น้ำบูดู ลูกหยีกวน กล้วยฉาบหิน ผ้าปลางิง ผ้าปาเต๊ะ และผ้าบาติก เป็นต้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์วังจะบังติกอด้วยเช่นกัน

3.1.6 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ปัญหาคือ นักท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยของการไปเยี่ยมชมวังจะบังติกอ แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.1.7 ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาคือ วังจะบังติกอไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสำหรับนักท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์กรบริหารส่วนตำบลในท้องที่เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์วังจะบังติกอในรูปแบบต่างๆ ให้ทั่วถึง เช่น จัดทำสื่อออนไลน์ นิตยสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักวังจะบังติกอมากยิ่งขึ้น

3.2 วังยะหริ่ง

3.2.1 การเดินทางไปยังวังยะหริ่ง ปัญหาคือ ไม่มีรถโดยสารจากเมืองปัตตานีไปยังวังยะหริ่งโดยตรง ทำให้นักท่องเที่ยวต้องเช่ารถ หรือนั่งรถหลายต่อเพื่อไปยังวังยะหริ่ง แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีรถโดยสารสาธารณะบริการโดยตรงจากเมืองปัตตานีไปยังวังยะหริ่ง เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และเป็นการประหยัดงบประมาณให้กับนักท่องเที่ยว

3.2.2 ป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางไปยังวังยะหริ่ง ปัญหาคือ ไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางเพื่อไปยังวังยะหริ่ง ทำให้นักท่องเที่ยวสับสนเส้นทาง หรืออาจจะมีป้ายบอกเส้นทางเฉพาะภาษาไทย ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีป้ายบอกเส้นทางไปยังวังยะหริ่งเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกำกับไว้ อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางไปเยี่ยมชมวังยะหริ่ง

3.2.3 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ ปัญหาคือ ขาดการจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ของวังจะบังติกอให้นักท่องเที่ยวได้รับชม แนวทางการพัฒนา คือ ทายาทควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้มาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ชุดรับแขก เครื่องพระราชทาน (เขียนหมาก และกาน้ำ) ตลับใส่บุหรี่ยี่ ตลับใส่เครื่องประทีน (โถปริก) มีดปลายเขียง เครื่องแก้วจีระไน เครื่องโลหะ เสื้อผ้า เครื่องประดับ เป็นต้น เพราะวังยะหริ่งมีความเหมาะสมทั้งทำเลที่ตั้งและต้นทุนทางวัฒนธรรม เพื่อให้นักท่องเที่ยวจะได้รับชมสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่สามารถตีมูลค่าได้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์

3.2.4 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในวังยะหริ่ง ปัญหาคือ ขาดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในวังยะหริ่งที่เป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังยะหริ่งควรมีนโยบายและกำหนดเวลาการเข้าเยี่ยมชมวังยะหริ่ง จัดให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวังยะหริ่ง และประวัติศาสตร์ของโบราณสถานใกล้เคียง หรือการบริการสถานที่เพื่อการประชุม ฝึกอบรม และทำกิจกรรมต่าง และทายาทอาจจะการบริหารจัดการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบโฮมสเตย์ โดยประสานกับบ้านเรือน และรีสอร์ทใกล้เคียงให้เป็นที่พัก จัดทำโปรแกรมนำเที่ยวโบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง บริการอาหารท้องถิ่นหลายที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พร้อมมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว คือการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่านศิลปะการแสดง เช่น การแสดงรำมะนา มะโย่ง และสลิต เป็นต้น

แนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในวังยะหริ่งอีกประการ คือ การนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดปัตตานีเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ข้าวเกรียบปลา น้ำบูดู ลูกหยีกวน กล้วยฉาบหิน ผ้าปลาลัง ผ้าซอกแคะ ผ้าปาเต๊ะ และผ้าบาติก เป็นต้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังยะหริ่งควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์วังยะหริ่ง ด้วยเช่นกัน

3.2.5 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ปัญหาคือ นักท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยของการไปเยี่ยมชมวังยะหริ่ง แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.2.6 ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาคือ วังยะหริ่งไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสำหรับท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์วังยะหริ่งในรูปแบบต่างๆ ให้ทั่วถึง เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิติยาสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักวังยะหริ่งมากยิ่งขึ้น

3.3 สายบุรี

3.3.1 ด้านภูมิทัศน์ของวังสายบุรี ปัญหาคือ กำแพงชำรุด สภาพภูมิทัศน์โดยรอบเต็มไปด้วยขยะ และไม่มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับที่จะช่วยให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของวังสายบุรีดูสวยงาม แนวทางการพัฒนาคือ ควรซ่อมแซมกำแพงของวังสายบุรีให้มีสภาพที่สมบูรณ์เพื่อความปลอดภัยของทายาท และนักท่องเที่ยว รวมไปถึงความเป็นเอกลักษณ์ของวังมลายู ควรที่จะปลูกไม้ดอกไม้ประดับต่างๆ เพื่อที่จะช่วยให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของวังสายบุรีดูสวยงาม และควรสร้างทางเดินเท้าเพื่ออำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว และสร้างศาลาเพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้นั่งพักผ่อน

3.3.2 ป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางไปวังสายบุรี ปัญหาคือ ไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางเพื่อไปยังวังสายบุรี ทำให้นักท่องเที่ยวสับสนเส้นทาง หรืออาจจะมีป้ายบอกเส้นทางเฉพาะภาษาไทย ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีป้ายบอกเส้นทางไปยังวังสายบุรีเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางไปเยี่ยมชมวังสายบุรี

3.3.3 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ ปัญหาคือ ปัจจุบันสิ่งของเครื่องใช้ของวังสายบุรีได้อยู่ในความครอบครองของทายาททั้งในประเทศและต่างประเทศ บางส่วนมีการซื้อขายไปนอกประเทศ และสิ่งของเครื่องใช้ที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ขาดการจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ให้นักท่องเที่ยวได้รับชม แนวทางการพัฒนา คือทายาทควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้ที่มีอยู่มาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ตู้เสื้อผ้า เตียงไม้ เขียนหมาก (ประกอบด้วย ตัวเขียนหมาก กระจุกใส่ขี้ผึ้ง และเต้าปูน) จานสังคโลก เสื้อผ้า เครื่องประดับ เป็นต้น เพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้รับชมสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่สามารถตีมูลค่าได้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์

3.3.4 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในวังสายบุรี ปัญหาคือ ขาดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในวังสายบุรี แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังสายบุรีควรมีนโยบายและกำหนดเวลาการเข้าเยี่ยมชมวังสายบุรี และควรจะมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวังจะบังติกอและประวัติศาสตร์ของโบราณสถานใกล้เคียง และจัดทำโปรแกรมนำเที่ยวโบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง บริการอาหารท้องถิ่นมลายูที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว พร้อมมีกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว การนำนักท่องเที่ยวไปซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดปัตตานีเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ข้าวเกรียบปลาน้ำบูดู ลูกหยีกวน กล้วยฉาบหิน ผ้าปลาลัง ผ้าซอแกะ ผ้าปาเต๊ะ และผ้าบาติก เป็นต้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของวังสายบุรีควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์วังสายบุรีด้วย

3.3.5 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ปัญหาคือ นักท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยของการไปเยี่ยมชมวังสายบุรี แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้ององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนใน

ท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.3.6 ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาคือ ว่างสายบุรีไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสำหรับท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์ว่างสายบุรีในรูปแบบต่างๆ ให้ทั่วถึง เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิติยาสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักว่างสายบุรีมากยิ่งขึ้น

3.4 ว่างรามันท์

3.4.1 ด้านภูมิทัศน์ของว่างรามันท์ ปัญหาคือ ไม่มีกำแพงกั้นบริเวณว่างรามันท์ ทำให้ไม่มีอาณาเขตที่ชัดเจน สภาพภูมิทัศน์โดยรวมของว่างรามันท์โอบล้อมไปด้วยไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ทำให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของว่างรามันท์ไม่มีความเป็นระเบียบ แนวทางการพัฒนาคือ ควรสร้างกำแพงให้มีอาณาเขตที่ชัดเจน เพื่อแสดงถึงอาณาเขตของว่างรามันท์ ความสวยงาม และความเป็นเอกลักษณ์ของว่างรามันท์ และควรที่จะตกแต่งไม้ยืนต้นให้เป็นระเบียบ เพื่อที่จะช่วยให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของว่างรามันท์ดูสวยงาม

3.4.2 ป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางไปว่างรามันท์ ปัญหาคือ ไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางเพื่อไปยังว่างรามันท์ ทำให้นักท่องเที่ยวสับสนเส้นทาง หรืออาจจะมีป้ายบอกเส้นทางเฉพาะภาษาไทย ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีป้ายบอกเส้นทางไปยังว่างรามันท์เป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางไปเยี่ยมชมว่างรามันท์

3.4.3 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของว่างรามันท์ ปัญหาคือ ขาดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมของว่างรามันท์ แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของว่างรามันท์ควรที่จำลองว่างรามันท์ขึ้นมาใหม่ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ และมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของว่างรามันท์และประวัติศาสตร์ของโบราณสถานที่ใกล้เคียง พร้อมนำต้นทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีประเพณี ของว่างรามันท์มาเป็นกิจกรรมดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ด้วยการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่านศิลปะการแสดง เช่น การแสดงลิเก ซึ่งเป็นการแสดงที่ขึ้นชื่อของเมืองรามันท์ การสาธิตการทำบายศรีพลู (บุหงาซีเร๊ะห์) ซึ่งเป็นเครื่องสักการะชั้นสูงในราชสำนักมลายู การสอนการปรุงอาหารมลายู และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดยะลาเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ผ้าปาเต๊ะ ผ้าโสร่ง และผ้าลิมาร์ เป็นต้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว ทางทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องของว่างรามันท์ควรประสานชุมชนใกล้เคียงเพื่ออำนวยความสะดวกเรื่องของ ร้านอาหารฮาลาล ร้านค้า ร้านอินเทอร์เน็ต และร้านขายของที่ระลึกพื้นเมือง เพราะชุมชนเองก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวและเป็นการประชาสัมพันธ์ว่างรามันท์ด้วย

3.4.4 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ปัญหาคือ นักท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยของการไปเยี่ยมชมวังรามันท์เพราะมีทำเลที่ตั้งอยู่นอกตัวเมืองและอยู่ใกล้กับชายแดนประเทศมาเลเซีย แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.4.5 ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาคือ วังรามันท์ไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดยะลา และองค์กรบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่น เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์วังรามันท์ในรูปแบบต่างๆ ให้ทั่วถึง เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิติยาสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักวังรามันท์มากยิ่งขึ้น

3.5 วังหนองจิก

3.5.1 ด้านภูมิทัศน์ของวังหนองจิก ปัญหาคือ กำแพงของวังหนองจิกอยู่ในสภาพทรุดโทรม ชำรุด ขาดการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ ทำให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของวังหนองจิกอยู่ในสภาพที่ไม่สมบูรณ์ แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประสานเพื่อให้มีการซ่อมแซมกำแพงให้อยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ และป้องกันการทรุดตัวลงมาของกำแพง ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่นักท่องเที่ยว และควรปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อความร่มรื่น และความสวยงามของบริเวณวังหนองจิก และการสร้างศาลาเพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้นั่งพักผ่อน

3.5.2 การเดินทางไปยังวังหนองจิก ปัญหาคือ ไม่มีรถโดยสารจากเมืองปัตตานีไปยังวังหนองจิกโดยตรง ทำให้นักท่องเที่ยวต้องเช่ารถ หรือนั่งรถหลายต่อเพื่อไปยังวังหนองจิก แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีรถโดยสารสาธารณะบริการโดยตรงจากเมืองปัตตานีไปยังวังหนองจิก เป็นการอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่น และเป็นการประหยัดงบประมาณให้กับนักท่องเที่ยว

3.5.3 การจัดแสดงสิ่งของเครื่องใช้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ ปัญหาคือ ในปัจจุบันทายาทได้มอบวังหนองจิกให้กับกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม เป็นผู้ดูแล ซึ่งทางกรมศิลปากรได้จัดให้มีการแสดงสิ่งของเครื่องใช้ของวังหนองจิกให้นักท่องเที่ยวได้รับชม แต่สิ่งของเครื่องใช้มีจำนวนน้อย แนวทางการพัฒนา คือทางทายาทและกรมศิลปากรควรที่จะนำสิ่งของเครื่องใช้มาจัดแสดงในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ให้มีจำนวนมากขึ้น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ชุดรับแขก โอ่งใส่น้ำ ตะเกียง โลหะสำหรับแขวนพาดาน เสื้อผ้า เครื่องประดับ กริช เป็นต้น เพื่อที่นักท่องเที่ยวจะได้รับชมสิ่งของเครื่องใช้ที่ไม่สามารถตีมูลค่าได้ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์

3.5.4 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ปัญหาคือ นักท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยของการไปเยี่ยมชมวังหนองจิก แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง

ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.5.5 ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาคือ วังหนองจิกไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี และองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์วังหนองจิกในรูปแบบต่างๆ ให้ทั่วถึง เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิตยสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักวังหนองจิกมากยิ่งขึ้น

3.6 วังระแงะ

3.6.1 ด้านภูมิทัศน์ของวังระแงะ ปัญหาคือ ไม่มีกำแพงกั้น ทำให้ไม่มีอาณาเขตที่ชัดเจน สภาพภูมิทัศน์โดยรอบของวังระแงะโอบล้อมไปด้วยไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ และโรงงานอุตสาหกรรมทำให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมไม่มีความเป็นระเบียบ แนวทางการพัฒนาคือ ควรสร้างกำแพงให้มีอาณาเขตที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการลุกล้ำอาณาเขต และควรที่จะตกแต่งไม้ยืนต้นให้เป็นระเบียบ เพื่อที่จะช่วยให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของวังระแงะดูสวยงาม

3.6.2 ป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางไปวังระแงะ ปัญหาคือ ไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์ บอกเส้นทางเพื่อไปยังวังระแงะ ทำให้นักท่องเที่ยวสับสนเส้นทาง หรืออาจจะมีป้ายบอกเส้นทางเฉพาะภาษาไทย ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีป้ายบอกเส้นทางไปยังวังระแงะเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางไปเยี่ยมชมวังระแงะ

3.6.3 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของวังระแงะ ปัญหาคือ ขาดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรที่จำลองวังระแงะขึ้นมาใหม่ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ และมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวังระแงะและประวัติศาสตร์ของโบราณสถานที่ใกล้เคียง และมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวขึ้นมาในรูปแบบของการจัดทริปการท่องเที่ยว โบราณสถานและสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใกล้เคียง พร้อมนำต้นทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีประเพณี ของวังระแงะมาเป็นกิจกรรมดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ด้วยการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่านศิลปะการแสดง เช่น การแสดงลิเก และตารี่อูนา ซึ่งเป็นการแสดงที่ขึ้นชื่อของวังระแงะในอดีต การสอนการปรุงอาหารมลายู และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดนราธิวาสเพื่อเป็นของที่ระลึก

3.6.4 ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาคือ วังระแงะไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์การบริหารส่วนจังหวัดนราธิวาส และองค์การบริหารส่วนตำบลในท้องที่ เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์วังระแงะในรูปแบบต่างๆ ให้ทั่วถึง

เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิตยสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักวังระแงะมากยิ่งขึ้น

3.7 วังยะลา

3.7.1 ด้านภูมิทัศน์ของวังยะลา ปัญหาคือ ไม่มีกำแพงกัน ทำให้ไม่มีอาณาเขตที่ชัดเจน สภาพภูมิทัศน์โดยรอบของวังยะลาโอบล้อมไปด้วยต้นยางพาราทำให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของวังยะลาไม่มีความเป็นระเบียบ แนวทางการพัฒนาคือ ควรสร้างกำแพงให้มีอาณาเขตที่ชัดเจน เพื่อป้องกันการลุกล้ำอาณาเขต และควรที่จะปลูกไม้ดอกไม้ประดับเพื่อที่จะช่วยให้ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรวมของวังยะลาดูสวยงาม

3.7.2 ป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางไปวังยะลา ปัญหาคือ ที่ตั้งของวังยะลาอยู่ไกลจากตัวเมืองยะลามาก ทั้งยังไม่มีป้ายประชาสัมพันธ์บอกเส้นทางทำให้นักท่องเที่ยวสับสนเส้นทาง ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคสำหรับนักท่องเที่ยว แนวทางการพัฒนาคือ ควรมีป้ายบอกเส้นทางไปยังวังยะลาเป็นภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษามลายูกำกับไว้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางไปเยี่ยมชมวังยะลา

3.7.3 ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของวังยะลา ปัญหาคือ ขาดการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรม แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรที่จำลองวังยะลาขึ้นมาใหม่ในรูปแบบพิพิธภัณฑ์ และมีเจ้าหน้าที่คอยให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของวังยะลาและประวัติศาสตร์ของโบราณสถานใกล้เคียง พร้อมนำต้นทุนทางด้านศิลปวัฒนธรรม วิถีประเพณี ของวังยะลามาเป็นกิจกรรมดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว ด้วยการนำเสนอศิลปวัฒนธรรมผ่านศิลปะการแสดง เช่น การแสดงลิเก และการนำนักท่องเที่ยวไปชมและซื้อสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดยะลาเพื่อเป็นของที่ระลึก เช่น ผ้าปาเต๊ะ ผ้าโสร่ง และผ้าลิมาร์ เป็นต้น

3.7.4 ด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ปัญหาคือ นักท่องเที่ยวไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยของการไปเยี่ยมชมวังยะลาเพราะมีทำเลที่ตั้งอยู่นอกตัวเมืองยะลา แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้อง องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และสถานีตำรวจใกล้เคียง ควรประสานความร่วมมือกันจัดเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตำรวจทหาร หรืออาสาสมัครรักษาดินแดนในท้องถิ่น เข้ามาทำหน้าที่รักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยว ถือเป็นนโยบายอย่างหนึ่งที่สามารถเรียกความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

3.7.5 ด้านการประชาสัมพันธ์ ปัญหาคือ วังยะลาไม่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายสำหรับท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ แนวทางการพัฒนาคือ ทายาทและผู้ที่เกี่ยวข้องควรประสานงานกับหน่วยงานประชาสัมพันธ์ทั้งภาครัฐและเอกชน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรบริหารส่วนจังหวัดยะลา และองค์กรบริหารส่วนตำบลในท้องถิ่น เพื่อร่วมมือกันหาแนวทางการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์วังยะลาในรูปแบบต่างๆ ให้ทั่วถึง เช่น จัดทำ สื่อออนไลน์ นิตยสาร แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ การประชาสัมพันธ์ในสถานที่ต่างๆ เช่น สถานีรถไฟ สนามบิน และการจัดบูทนิทรรศการในงานต่างๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักวังยะลามากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” มีผลของการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้แนวความคิดจากทฤษฎีวิวัฒนาการ (Evolutionism) ที่เทเลอร์ (Tylor. 1832-1917) ศึกษาไว้อย่างลึกซึ้งว่าวัฒนธรรมใดๆ จะมีวิวัฒนาการจาก ขั้นตอนที่ย่างที่สุดไปถึงยุ่งยากที่สุดจากขั้นต่ำสุดที่เรียกว่า Savagery ไปยังชั้นกลางๆ หรือ Barbarism จนถึงขั้นเจริญงอกงามสุดที่เรียกว่าชั้น Civilization เช่นเดียวกับการศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบัน และปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้แบ่งแยกหัวเมืองมลายูปัตตานีเป็น 7 หัวเมือง ได้แก่ ยะลา ยะหริ่ง ะแงะ รา มันห์ สายบุรี และหนองจิก แต่ละเมืองมีฐานะเป็นเมืองระดับสาม ซึ่งต้องขึ้นกับเมืองสงขลา เจ้าเมืองแต่ละเมืองต้องได้รับการแต่งตั้งจากรัฐบาลสยาม เมืองใดที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธก็ส่งเจ้าเมืองที่นับถือพุทธศาสนาไปปกครอง และเมืองที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิมก็ใช้ผู้ปกครองที่เป็นมุสลิมมาปกครอง ได้เป็นไปตามแนวคิดของทฤษฎีวิวัฒนาการทุกขั้นตอน คือจากขั้นต้น ไปยัง ชั้นกลางๆ และเจริญงอกงามสูงสุดเป็นวัฏจักร ทั้งยังสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ (Structural Functionalism Theory) ที่เดอร์คโฮล์ม (Durkheim. 1950 : 70-71) แสดงความคิดเห็นไว้ว่า ความ เป็นจริงแล้วสังคมไม่เคยล่มสลาย สังคมมีวิธีการปรับตัวของมันเองได้กล่าว คือเมื่อโครงสร้างใด โครงสร้าง หนึ่งของสังคมเกิดเสื่อมโทรมลงและทำงานล้มเหลวหรือบกพร่องไป สังคมจะหยุดชะงัก ระยะเวลาหนึ่ง และ จะมีการเยียวยารักษา หรือปรับเปลี่ยนโครงสร้างนั้นให้ทำหน้าที่ได้ดีดังเดิม จากนั้น สังคมจึงจะก้าวเดิน ต่อไป สังคมจะมีการขยับปรับเปลี่ยนโครงสร้างที่บกพร่องเสมอ สังคมจึงไม่ตาย แต่อาจจะชะงักงันไป ชั่วขณะก่อนจะก้าวเดินต่อไป ลักษณะนี้เป็นการปรับสมดุลที่เรียกว่า การ เคลื่อนไหวที่สมดุล (Moving Equilibrium) เช่นเดียวกับความเป็นมา สภาพปัจจุบัน และปัญหา ของของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ในประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น ผู้วิจัยศึกษาแนวทางดังกล่าว โดยอาศัยแนวคิดของทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Concept) นั้น จะเห็นได้จากการนำเสนอแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นที่ต้องใช้แนวคิดของทฤษฎีดังกล่าวเป็นแนวทางในการพัฒนา ด้วยแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นเน้นรูปแบบการใช้ทรัพยากรที่สามารถสนองความต้องการของคนในปัจจุบัน ควบคู่กับการถนอมรักษาเพื่อสนองความต้องการในอนาคตด้วย และที่สำคัญการพัฒนาที่ยั่งยืนนั้นชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง รูปแบบ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนลุ่มน้ำตาปี ของวันสาด ศรีสุวรรณ (2552 : 292) ที่พบว่าปัญหาการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำตาปีที่สำคัญ คือปัญหาการจัดการ การท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยขาดหน่วยงานกลางในการจัดการและสนับสนุนที่จริงจัง องค์การบริหาร ส่วนตำบลในพื้นที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวน้อย ขาดแผนงานโครงการพัฒนา การจัดการท่องเที่ยว ขาดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากประชาชน และหน่วยงานองค์กรอื่นๆ ใน พื้นที่และขาดการสร้าง ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์ อย่างไรก็ตามยังมีข้อค้นพบอื่นๆ ที่จะขอ นำมาอภิปรายเพิ่มเติมต่อไปอีก ดังนี้

1. วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ มีสถาปัตยกรรมที่สมบูรณ์แบบ และเป็นมรดกความทรงจำแห่งแหลมมลายู ที่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ 1 ทรงจัดระบบการปกครองระบบหัวเมืองไว้ ดังนั้นวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย วังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา จึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของพื้นที่ 3 ของประเทศไทย การนำวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้สู่การท่องเที่ยวที่สากลต้องเตรียมความพร้อมในทุกๆ ด้าน ต้องศึกษาบริบทของ ความเป็นสากล บริหารงานในรูปแบบที่เป็นสากล เพื่อสามารถรองรับนักท่องเที่ยวให้ได้เป็นจำนวนมาก การบริหารงานในรูปแบบที่เป็นสากลนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพ การท่องเที่ยวแบบครบวงจร (The Potential Development of Integrated Thai Tourisms) ของ ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ (2549 : 100) ที่พบว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องบูรณาการองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ทรัพยากรบุคคล และทุนทางธรรมชาติ โดยหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ควรร่วมมือและประสานงานกันอย่างใกล้ชิด เพื่อนำไปสู่ทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างครบวงจรและยั่งยืนตลอดไป เช่นเดียวกับงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์อุปสงค์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ในอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ส่วนการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยจำเป็นต้องมีการสำรวจแนวคิด ทักษะคตินักท่องเที่ยวเป็นประจำและอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทยให้สอดคล้องกับความต้องการที่ แท้จริงโดยทั่วไปของนักท่องเที่ยวต่างชาติ

2. การโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ มีลักษณะ พิเศษกว่าที่อื่นเพราะวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ เป็นโบราณสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทย แต่กลับไม่เป็นที่รู้จักของบุคคลโดยทั่วไป บางครั้งประชาชนในพื้นที่ยังไม่รู้จักโบราณสถานดังกล่าว ดังนั้นการจะพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องหยุดยั้งการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว มาเป็นประเด็นหลักสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่าเย้า (อิวเมี่ยน) บ้านห้วยชมพู ตำบลห้วยชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ของส่องบุญ ปักปิ่นเพชร (2551 : 1) ที่ใช้กลยุทธ์ประชาสัมพันธ์ในการส่งเสริมสนับสนุน ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

3. การจัดการและการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวก การดูแล รักษาความปลอดภัย และความร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่นโดยรอบ กล่าวคือ แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่อาศัยของทายาท และลูกหลานจึงไม่ได้ให้ความสำคัญเรื่องของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนรอบวังเจ้าเมืองที่มีผลพลอยได้จากการท่องเที่ยวจึงมักจะไม่ค่อยให้ความสำคัญ และโดยที่ขาดการจัดการที่ดี ความพึงพอใจใน ภาพรวมจึงลดลง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดูแลร่วมกันหลายหน่วยงาน มีการพัฒนาบุคลากรให้มีคุณภาพเพื่อเตรียมบุคลากรเข้าสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นสากล สอดคล้องกับงานวิจัยของศุภศักดิ์ ชื่นศิริ (2547 : 1) เรื่อง การพัฒนาตลาดนัดธนบุรีสนามหลวง 2 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่พบว่าศักยภาพของตลาดนัดธนบุรีนั้นคือการเข้าถึงได้ง่ายทั้งทางรถยนต์และทางเรือ สิ่งอำนวยความสะดวก สถานที่จอดรถสะดวกสบาย มีป้ายบอกเส้นทางที่ชัดเจน ซึ่งวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้บางวังพอจะมีศักยภาพในเรื่องดังกล่าวแต่อาจจะต้องเพิ่มความสำคัญในเรื่องความร่วมมือกับ ชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆ ดังที่

นภัค วัฒนคุณ (2545 : 11) ค้นพบในงานวิจัยเรื่อง ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว : กรณีเวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนอย่างเท่าเทียมกัน เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่ หรือนักวางแผนมีการเรียนรู้ร่วมกัน และเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การศึกษาและการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคามของทรงคุณ จันทจร (2549 : 1) ที่พบว่า การส่งเสริมการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมภาคอีสานควรวางแผนจัดการการท่องเที่ยวให้กระจายไปทุกอำเภอเพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์ และมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้าแก่นักท่องเที่ยว

4. นักท่องเที่ยว มีความพึงพอใจในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมวิถีชีวิต ความสะอาดสบายและการให้บริการการท่องเที่ยว ต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ดูแลรักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม รักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวให้มากขึ้น สอดคล้องกับผลวิจัยของป๋องศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง (2544 : 1) ที่ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการเที่ยวชมบ้านควายไทยที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงพำนักและพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดบริการด้านสถานที่ รายการการแสดงแต่ละรายการ และรูปแบบการแสดง และต้องการให้ การปรับปรุงราคาค่าบริการและกิจกรรมส่งเสริมการขาย สอดคล้อง กับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลกุลาสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด ของกรรณิการ์ สองเมือง (2553 : 1) ที่พบว่า จุดเด่นของเทศบาล กุลาสิงห์ก็คือ มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่หลากหลาย แต่จุดอ่อนอยู่ที่โครงสร้างพื้นฐานไม่เพียงพอ ต่อการอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่จะมาท่องเที่ยว

การที่นักท่องเที่ยวต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมรักษาไว้ซึ่งความเป็นมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม อันเป็นอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ย่อมเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่วนความต้องการความสะดวกสบายนั้นเป็นกิจกรรมพื้นฐานของการท่องเที่ยว สภาพจริงที่ปรากฏคือแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่วนใหญ่ไม่ได้จัดตั้งขึ้นเพื่อการท่องเที่ยวเป็นการเฉพาะ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ จึงด้อยกว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ ดังนั้น ความต้องการให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามสภาพจริงนั้นก็เนื่องมาจากแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมักจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ไม่เป็นไปตามความเป็นจริงเป็นเพียงการจัดแสดงขึ้นซึ่งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้ นอกจากนั้น การที่นักท่องเที่ยวต้องการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมมากขึ้นนั้น ถือว่าเป็นโอกาสอันดีในการพัฒนาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่จะช่วยเสริมสร้างความดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น

5. การพัฒนาศักยภาพของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ โดยยึดความต้องการของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นุชศินี ยศปรกรณ์ (2547 : 1) ที่ได้ศึกษาศักยภาพความพึงพอใจของ นักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริหารจัดการด้านกลยุทธ์ ทางด้านการประชาสัมพันธ์และด้านการตลาดของการท่องเที่ยว และพบว่าความประทับใจมีความสำคัญเหนือสิ่งอื่นใดต่อผู้รับบริการ การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวในทุกด้านจึง ต้องอาศัยความต้องการและความประทับใจของนักท่องเที่ยวเป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของดิเรก สารระวี (2549 : 1)

ที่ศึกษาพุทธศาสตร์สถาปนาธุรกิจของชุมชน และพบว่า การพัฒนาธุรกิจชุมชนจะประสบความสำเร็จได้ด้วยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐ องค์กร เอกชน นักวิชาการ และสื่อมวลชนในกรณีการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับการวิจัยของ พจนา สนวนศรี (2541 : 12-36) ที่เปรียบเทียบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเก่าอยุธยาและ ทราบว่า การจัดการแหล่งท่องเที่ยว โดยกลุ่มมูลนิธิให้ประโยชน์ต่อชุมชนมากกว่าการจัดการของชุมชน ดังเดิม

จากที่กล่าวมาถึงเรื่องประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้จะเห็นได้ว่า วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้มีเอกลักษณ์โดดเด่น ในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมของวังแต่ละวังที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีสัมพันธสัญลักษณ์ ของ วิลเลียม เจมส์ (William James) ผู้ซึ่งวิเคราะห์ว่า บุคคลใช้สัญลักษณ์ในการสรุปหรือทำความเข้าใจประสบการณ์ของพวกเขาได้อย่างไร สัญลักษณ์สามารถทำให้บุคคลคิดคำนึงเกี่ยวกับบุคคลอื่นหรือสิ่งของใดๆ แม้ว่าคนหรือสิ่งของนั้นจะไม่อยู่ในขณะนั้นก็ตาม (ทรงคุณ จันทจร. 2552 : 83) มนุษย์จะมีการกระทำต่อสิ่งต่างๆ โดยยึดถือพื้นฐานของความหมายของสิ่งต่างๆ เหล่านั้นที่ปรากฏออกมาต่อเขา ซึ่งความหมายของสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์จะรับรู้เกิดจากการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคม

ทฤษฎีนี้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ทางสังคมกับความเป็นตัวตนของมนุษย์ในสังคมนั้น ทั้งในเรื่องวัตถุทางกายภาพ วัตถุทางสังคม และวัตถุทางนามธรรม ได้แก่ วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้การสืบทอดมรดกของ วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ใช้ระบบเครือญาติโดยมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มีอัตลักษณ์ในการทำหน้าที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมของโบรนิสโลว์ มาลินอฟสกี (Bronislaw Malinowski) กล่าวว่า การยอมรับหรือการสร้างพฤติกรรมใหม่ของคนในสังคม ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญหลายช่วง เช่น ความเชื่อในศักยภาพของคนที่พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม การเปิดใจกว้างที่จะรองรับสิ่งใหม่ หรือประสบการณ์ใหม่ ความมุ่งมั่นที่จะก้าวเดินไปสู่ความสำเร็จของตนเองและลูกหลาน การรู้คุณค่าของการเปลี่ยนแปลงและการวางแผนรวมทั้งการมีอิสระเสรีในการคิดกระทำสิ่งใหม่ๆ (ทรงคุณ จันทจร. 2552 : 20-21)

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า แม้นว่าในอดีตประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ที่มีการปกครองระบบหัวเมือง 7 หัวเมือง ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านปกครอง วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต จึงเกิดความซับซ้อนทางประวัติศาสตร์ในอดีตที่มีการเล่าขานสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันได้ วัฒนธรรมการเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์จากรุ่นเก่าแพร่กระจายไปยังเยาวชนคนรุ่นใหม่และด้วยปัจจัยต่างๆ และแรงกระตุ้นที่มีในปัจจุบัน ทำให้เกิดความรักความหวงแหนที่จะการอนุรักษ์และสืบทอดความสำคัญของ วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยผนวกเอาองค์ประกอบ ความเชื่อ และความเป็นอัตลักษณ์ที่มีให้สอดคล้องกับปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมของ ฟรานซ์ โบเอส (Frang Boas) กล่าวว่า กลุ่มชนที่มีวัฒนธรรมคล้ายกันจะเป็นกลุ่มชนที่มีความสนิทสนมและมีความสัมพันธ์กันมาก่อน วัฒนธรรมหรือระบบสัญลักษณ์แพร่กระจายออกไปเพราะคนย้ายถิ่นและนำเอาวัฒนธรรมเก่าติดตัวไปด้วยหรือเพราะคนจากถิ่นอื่นมาติดใจวัฒนธรรมของคนกลุ่มนี้ จึงขอยืมวัฒนธรรมไปใช้ (ทรงคุณ จันทจร. 2552 : 64)

สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

สภาพปัจจุบันของ 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วยวังจะบังติกอ วังยะหริ่ง วังสายบุรี วังรามันห์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส สภาพของเรือนเจ้าเมืองในปัจจุบันอยู่ที่ประมาณ 1-3 หลัง ขึ้นอยู่กับศักยภาพของทายาทของวังนั้นๆ ที่จะรักษาสภาพเรือนเจ้าเมืองไว้ เรือนเจ้าเมืองจะยกพื้นชั้นเดียวขนาดใหญ่ ยกเว้นเรือนเจ้าเมืองของวังยะหริ่งที่มี 2 ชั้นและลักษณะสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นไปจากเรือนเจ้าเมืองอื่นๆ นั่นคือเรือนเจ้าเมือง เรือนครัว เรือนรับแขก ฯลฯ จะอยู่ติดกันและทุกๆ เรือนสามารถมองเห็นกันได้ โดยมีบ่อน้ำ (ประยุกต์มาจากน้ำพุในโซนประเทศแถบยุโรป) อยู่กลางเรือนต่างๆ และสภาพของเรือนเจ้าเมืองของทุกๆ วังได้ถูกตัดแปลงแก้ไขแทบจะไม่มีเค้าโครงของเรือนเจ้าเมืองเดิม ทายาทได้นำวัสดุและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาตกแต่งเรือนเจ้าเมือง เนื่องจากทายาทของวัง เป็นคนรุ่นใหม่ ขาดความรู้ความเข้าใจด้านการอนุรักษ์ ที่ไม่เข้าใจถึงคุณค่าของวังซึ่งถือเป็นโบราณสถาน ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับด้านการบำรุงรักษา ดูแล และซ่อมแซมของวัง เนื่องจากวัสดุที่นำมาสร้างวังทำมาจากไม้ จึงทำให้วัสดุดังกล่าวมีการผุพังไปตามกาลเวลา ซึ่งมีความจำเป็นต่อการซ่อมแซม บำรุง รักษา ผู้ดูแลมักจะใช้วัสดุสมัยใหม่มาใช้ทดแทนวัสดุที่ผุพังไป เนื่องจากสะดวกในการหาและจัดซื้อ อีกทั้งยังมีราคาที่ถูกกว่าวัสดุที่ทำมาจากไม้ที่สำคัญกลายเป็นที่ยอมรับตามค่านิยมในปัจจุบันว่าของเก่าล้ำสมัย จึงทำให้รูปแบบและลักษณะของวังเปลี่ยนไป ซึ่งในการส่งเสริมวัง 7 หัวเมืองชายแดนใต้ ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจเมื่อมาเยี่ยมชมโบราณสถานแห่งนี้ จะมองเห็นว่าวัง 7 หัวเมืองชายแดนใต้ ในปัจจุบันจะมีการดำรงชีวิตประจำวันตามปกติเหมือนครั้งวัง 7 หัวเมืองชายแดนใต้ในยุครุ่งเรือง ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกเหมือนอยู่ในยุคนั้น การเปลี่ยนแปลงรสนิยมของผู้ชมและสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับสิ่งใหม่ ซึ่งการยอมรับสิ่งใหม่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในด้านที่เป็นตัวการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น การที่บุคคลหรือกลุ่มยอมรับสิ่งใหม่ ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นเรื่องที่มีความสัมพันธ์ในบุคลิกภาพ ความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ และค่านิยมของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ดังนั้นวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ในปัจจุบันมีสภาพไม่ต่างจากของเก่าของโบราณมีราคาแพง หาชมได้ยาก เนื่องจากความนิยมของนักท่องเที่ยวเป็นปัญหาสำคัญในการปรับตัวของสภาพปัจจุบันวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ เพราะหากทิศทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสวนทางกับผู้ชม นั่นก็หมายถึงว่า ประวัติศาสตร์ในอดีตก็ไม่สามารถปรับให้เข้ากับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ และเหตุนี้ทำให้วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ อาจเสื่อมความนิยมลงจนในที่สุดอาจจะสูญสลายไป

ความรู้ของช่างผู้ซ่อมแซมวัง 7 หัวเมืองชายแดนใต้ วัฒนธรรมการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวมลายูอย่างเช่น วังระแงะ วังรามันห์ วังยะลา และวังสายบุรี นอกเหนือจากเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยความปลอดภัย ความสวยงาม ต้องมีองค์ประกอบ เช่น กริช เครื่องประดับตกแต่ง เพอร์นิเจอร์ ซึ่งทุกอย่างเชื่อมโยงกันหมด ชาวมุสลิมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้จะต้องประยุกต์ดัดแปลงให้สอดคล้องกับหลักศาสนาอิสลามด้วย บุคคลที่ทำงานศิลปะในด้านการออกแบบหรือช่างฝีมือจะต้องมีความรู้เรื่องการออกแบบลวดลายมลายูจะต้องไม่เป็นรูปสัตว์หรือสิ่งมีชีวิต รูปเคารพต่างๆ รูปเทพเทวดา ช่างควรออกแบบลวดลายที่ไม่ขัดต่อหลักศาสนาและเป็นที่ยอมรับของคนมุสลิม เช่น ลวดลายธรรมชาติ ดอกไม้ ใบไม้ รูปทรงเรขาคณิต อักษรอาหรับ ฯลฯ ลักษณะของลวดลายที่นำมา

ประกอบตัววังจะบ่งบอกถึงความเชื่อได้อย่างชัดเจน ซึ่งความเชื่อที่เป็นข้อบังคับเกี่ยวกับการสร้างที่อยู่อาศัย ซึ่งลักษณะของหลังคาทำเป็นลักษณะคล้ายเขาควางโดยทำให้ผู้พบเห็นมองว่ายังคงดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมตามความเชื่อของชาวมินังกะเบาซึ่งอพยพมาจากชาว สอดคล้องกับพินาลิน สาริยา (2549 : 2) ได้กล่าวถึงการออกแบบ นับเป็นผลงานของมนุษย์ที่แฝงไว้ด้วยศิลปวัฒนธรรมอันประณีตละเอียดอ่อน บ่งบอกถึงความแปลกใหม่ที่สะสมจากประสบการณ์ สิ่งแวดล้อม อันก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของชุมชนเชื้อชาติของบุคคลในแต่ละสังคม และเป็นสื่อที่สามารถศึกษาถึงวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณีในเชิงประวัติศาสตร์ได้ทางหนึ่ง นักออกแบบที่มีความแตกต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรม ประเพณี ย่อมมีคุณลักษณะที่แตกต่างกัน ในแต่ละช่วงเวลา แต่ละยุค แต่ละสมัย ก็ย่อมมีความแตกต่างกันตามสมัยนิยมนั้นๆ ความรู้ของช่างซ่อมแซมวังมีความสำคัญโดยเข้าไปเป็นส่วนประกอบ ในการสร้างงานแทบทุกประเภท

เครื่องใช้ภายในเรือนเจ้าเมืองวัง 7 หัวเมืองชายแดนใต้ เครื่องใช้บางวังยังอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ เช่น วังยะหรีง ซึ่งทางทายาทได้นำเครื่องใช้เหล่านั้นออกมาจัดแสดงโชว์ให้นักท่องเที่ยวได้ชม เช่น ชุดรับแขก แจกัน เสื้อผ้า จาน ชาม เป็นต้น บางวังไม่มีเครื่องใช้อยู่ในวังนั้นๆ เป็นเพราะทางทายาทได้แบ่งเครื่องใช้เหล่านั้นเป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษและแบ่งกันรักษา หรือบางส่วนของทายาทได้ขายต่อให้กับนักสะสมของเก่าทั้งในและต่างประเทศ ปัจจุบันกำแพงของทุกๆ วังมีสภาพที่ไม่สมบูรณ์ เช่น วังหนองจิก และวังจะบังติกอ หากปล่อยทิ้งไว้และไม่มีการซ่อมแซมอาจจะพังทลายลงมาได้ และวังที่ไม่มีกำแพงแล้วในปัจจุบัน คือ วังสายบุรี วังรามันท์ และวังระแงะ ส่วนบ่อน้ำที่เป็นอัตลักษณ์ของวัง 7 หัวเมืองชายแดนใต้ ในปัจจุบันทุกๆ วังยังคงมีบ่อน้ำอยู่อาจจะมีสภาพที่สมบูรณ์บ้าง เช่น วังยะหรีง วังยะลา และวังที่มีบ่อน้ำที่ไม่สมบูรณ์ คือ วังจะบังติกอ วังสายบุรี วังระแงะ และวังรามันท์ และสภาพภูมิทัศน์ในปัจจุบันของทุกๆ วัง มีสภาพที่สมบูรณ์และไม่สมบูรณ์ บ้างขึ้นอยู่กับศักยภาพของทายาท วังที่สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมสมบูรณ์ เช่น วังยะหรีง ส่วนวังที่สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมที่ดีแต่ยังต้องปรับปรุง เช่น วังหนองจิก และวังที่สภาพภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมสมบูรณ์ที่ต้องปรับปรุง แก้ไข คือ วังจะบังติกอ วังสายบุรี และวังระแงะ เพราะมีการปลูกไม้ดอกไม้ผล ไม่เป็นระเบียบ ไม่มีการตกแต่งต้นไม้ กิ่งไม้ มีการเลี้ยงแพะและแกะแบบปล่อยตามธรรมชาติ ไม่มีการแบ่งโซนเลี้ยงสัตว์ที่เป็นทางการ อีกทั้งยังขาดการปรับปรุงภูมิทัศน์ภายในบริเวณของวัง จึงทำให้ลักษณะทางสุนทรียภาพของวังขาดหายไป

แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวังจะบังติกอ วังยะหรีง วังสายบุรี วังรามันท์ วังหนองจิก วังระแงะ และวังยะลา เป็นรูปแบบวิธีการในองค์รวม เป็นวิธีการพัฒนาตามจุดด้อยของศักยภาพแต่ละด้าน สอดคล้องกับภารกิจหลักของแหล่งท่องเที่ยว คือยึดความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญและพัฒนาอย่างเป็นระบบครบวงจร การพัฒนามีข้อควรอภิปรายเพิ่มเติม ดังนี้

รูปแบบวิธีการ (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่มุ่งสรุปความคิดรวบยอดของแนวทางการดำเนินการหรือการพัฒนาในเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เห็นสภาพรวมของแนวทางการดำเนินการ ตามแนวทางการพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงเป็นรูปแบบสภาพรวมของแนวทางการดำเนินงานทั้งเป้าประสงค์ซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางของการพัฒนาและการดำเนินยุทธศาสตร์ในแต่ละ

ด้าน แนวทางการจัดการพัฒนาศักยภาพประกอบด้วย ขั้นตอนการพัฒนา ตัวชี้วัดความสำเร็จ และเงื่อนไขความสำเร็จ สารของรูปแบบจึงเป็นวิธีการในองค์รวมครบถ้วน 4 ด้าน ตามแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ คือ ส่วนเป้าประสงค์ ส่วนกลยุทธ์ ส่วนแนวทาง และส่วนการดำเนินการรูปแบบการพัฒนา เป็นรูปแบบที่กำหนดแนวทางการพัฒนาตามความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยว สันเคราะห์วิธีการโดยผู้รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวและผู้เกี่ยวข้อง มีการทดลอง ปฏิบัติการโดยจัดให้มีแผนแต่ละด้านในการรองรับ มีการดำเนินการพัฒนาที่เห็นผลเป็นรูปธรรม และรูปแบบนี้ได้ผ่านการตรวจสอบของผู้ปฏิบัติและผู้เกี่ยวข้องแล้ว ผู้วิจัยใช้ข้อมูลความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นข้อมูลเพื่อระดมปัญหาและแนวดำเนินการของแหล่งท่องเที่ยวเป้าหมายแต่ละแห่งซึ่งมีบทบาทหน้าที่ต่างกัน มีการปฏิบัติจริงและการตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบ วิธีการที่กำหนดตามรูปแบบนี้จึงมีความเป็นไปได้จริงและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและนักท่องเที่ยวจริง ซึ่งรูปแบบวิธีการข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยครั้งนี้ คือ เริ่มจากการสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ โดยทางทนายประสานกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วนำแนวทางการพัฒนาข้างต้นมาพูดคุย อภิปรายถึงข้อดี ข้อเสีย และมีการปรับปรุงก่อนที่นำไปใช้จริงในอนาคตต่อไป

แนวทางการพัฒนาที่ดี คือสร้างสิ่งดึงดูดใจ ให้สอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของแหล่งท่องเที่ยว บูรณาการการจัดกิจกรรมให้เบ็ดเสร็จและโดดเด่น และสร้างพฤติกรรมบริหารจัดการให้ประทับใจ อันเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่นักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์จะชื่นชมเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ของกลุ่มชนอื่น ความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชุมชนต่างสังคม ไม่ว่าจะเป็นในด้านของศิลปะ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ เรื่องราว และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี ฯลฯ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ. 2549 : 18) ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งดึงดูดใจที่สำคัญ กระตุ้นให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขึ้น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวตามภารกิจหน้าที่ของ แหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภท หรือจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับภารกิจหลักของแหล่งท่องเที่ยว โดยการรับรองของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะช่วยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมั่นคงยั่งยืน ผู้เกี่ยวข้องได้ประโยชน์รองรับอย่างสมดุล ทั้งแหล่งการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการท่องเที่ยว และชุมชน โดยรอบหรือผู้เกี่ยวข้อง การได้ประโยชน์ร่วมกันจะช่วยให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมั่นคง

รูปแบบการพัฒนาที่ ควรแก้ศักยภาพความเป็นไปได้ และการยอมรับในวงวิชาการในวงกว้าง และได้รับผลผลักดันให้มีการนำไปสู่ผลผลิตศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง รวมทั้งมีการบริหารจัดการพัฒนา การประเมินผลการพัฒนา การปรับปรุงผลผลิตอย่างครบวงจรต่อไป โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ย่อมช่วยสร้างคน สร้างโอกาส สร้างเศรษฐกิจ สร้างงาน สร้างสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน สร้างโบราณสถาน และสร้างชาติ

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานราชการและเอกชนที่ได้รับประโยชน์จากการศึกษางานวิจัยใช้เป็นข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว และประชาชนที่สนใจทั่วไป รวมถึงหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน ได้แก่

- 1.1.1 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี
- 1.1.2 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดยะลา
- 1.1.3 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนราธิวาส
- 1.1.4 หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา
- 1.1.5 องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี
- 1.1.6 องค์การบริหารส่วนจังหวัดยะลา
- 1.1.7 องค์การบริหารส่วนจังหวัดนราธิวาส
- 1.1.8 ศูนย์บริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.)
- 1.1.9 สำนักงานการท่องเที่ยวปัตตานี
- 1.1.10 สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดยะลา
- 1.1.11 สำนักงานการท่องเที่ยวจังหวัดนราธิวาส
- 1.1.12 ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- 1.1.13 ศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์
- 1.1.14 สถาบันกัลยาณิวัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
- 1.1.15 กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
- 1.1.16 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย
- 1.1.17 สถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

1.2 กลุ่มบุคคลที่สามารถสนับสนุน ส่งเสริม การพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีคุณค่า คือ ทายาทของวิ้ง 7 หัวเมือง กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชนในชุมชนนั้นๆ ซึ่งมีความรักและหวงแหนทรัพยากรและทรัพย์สินสมบัติที่ยังคงอยู่ในชุมชนของตนจึงยอมชักนำ อุทิศตนร่วมกันส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเที่ยวชม

1.3 สถาบันการศึกษาสามารถส่งเสริมการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ โดยกำหนดให้มีการเรียนการสอนทั้งในหลักสูตรและนอกหลักสูตร กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รายวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โดยอาจจะเชิญทายาทหรือผู้ที่มีความรู้เรื่องวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้มาเป็นวิทยากรร่วมกับอาจารย์ประจำวิชา

1.4 ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดหรือสภาวัฒนธรรมจังหวัด หน่วยงานราชการ หรือองค์กรอิสระของเอกชน ดำเนินกิจกรรม ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับ วิ้ง 7 หัวเมือง โดยอาจจะจัดงานประจำปีขึ้นในบริเวณพื้นที่ที่ตั้งของวิ้ง จัดให้มีการจำลองลักษณะ รูปแบบของ

วังทั้ง 7 หัวเมืองให้ศิลปะการแสดงพื้นบ้านในงาน อาทิ การแสดงมะโย่ง รองเง็ง และดิเกิร์ฮูดู ซึ่งจะเป็นแนวทางส่งเสริมให้หมื่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีการสาธิตการประดิษฐ์งานฝีมือต่างๆ ของคนในชุมชนเพื่อส่งเสริมให้บุคคลในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นอีกด้วย

1.5 สื่อมวลชนท้องถิ่นที่มีบทบาทส่งเสริมการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ซึ่งรูปแบบการส่งเสริมของสถานีวิทยุโทรทัศน์ ได้แก่ การทำข่าวประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวทราบ การจัดรายการถ่ายทอดงานประจำปีจัดขึ้นในวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

1.6 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ควรจัดให้มีการวิจัยหรือสร้างความรู้พื้นฐานที่สำคัญให้ครบถ้วน เพื่อเป็นแม่บทในการส่งเสริมวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1.7 หน่วยราชการหรือองค์กรเอกชน ควรให้การสนับสนุนจัดสรรงบประมาณและบุคลากรที่มีความรู้เพื่อการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในฐานะที่ทำหน้าที่เป็นสื่อพื้นบ้าน ให้เข้าถึงประชาชน เพื่อสื่อสารนโยบายของหน่วยงานราชการต่างๆ

2. ทายาทของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้ดังนี้

2.1 นำข้อมูลในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำความเข้าใจเพื่อไปปรับปรุงซ่อมแซมวังให้มีความสวยงาม คงทน ปลอดภัยและยังคงความเป็นเอกลักษณ์แบบดั้งเดิมไว้ให้นักท่องเที่ยวที่มาชมได้มีโอกาสชม

2.2 การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีวิธีและแนวทางการในการส่งเสริมให้ชาวบ้านในชุมชนมีอาชีพเสริมจากการขายของฝาก อาหาร เครื่องดื่ม สำหรับจัดจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม

2.3 ผลจากการวิจัยครั้งนี้ทำให้วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ได้รับการพัฒนา ดูแล ลักษณะของโครงสร้างวัง ถนนเส้นทางจราจร ป้ายบอกชื่อวัง รวมไปถึงสถานที่ท่องเที่ยวที่อยู่ในละแวกพื้นที่ใกล้เคียง วัง 7 หัวเมือง จะได้ร่วมกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเทศชาติต่อไป

2.4 ในพื้นที่วัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ได้แนวทางในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประจำจังหวัดและมีแนวทางในการส่งเสริมอาชีพให้ชาวบ้านในพื้นที่มีรายได้แบบยั่งยืน

2.5 สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยจัดรูปแบบการท่องเที่ยวในจังหวัดและจัดให้มีการแสดงวังแบบจำลองไว้ให้นักท่องเที่ยวชมเป็นการแสดงการจำลองวังที่มีความสมจริงมากที่สุด

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 วิทยานิพนธ์นี้เป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในกลุ่มจังหวัดอื่นๆ ได้อาจศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในบางด้าน หรือทั้ง 7 ด้าน หรือเพิ่มขยายศึกษาเพิ่มเติมในด้านการส่งเสริมด้านการตลาดในประเทศ และตลาดต่างประเทศ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านผลิตภัณฑ์สินค้าด้านการท่องเที่ยว ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการจัดการทรัพยากรเชิงวัฒนธรรม ด้านการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้านงบประมาณ ด้านการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ภาครัฐ และภาคเอกชน ฯลฯ

3.2 หากจะมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้อยู่ในระดับสากลควรจะมีการวิจัยเพิ่มเติมกับกลุ่มตัวอย่างอื่น เช่น นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ นักเรียน นักศึกษา คณาจารย์ การท่องเที่ยวและบริษัทนำเที่ยว

3.3 ควรจะมีการวิจัยเรื่องการพัฒนาวังจะบังติกอ ว่างะหริ่ง ว่างสายบุรี ว่างรามันท์ ว่างหนองจิก ว่างระแงะ และว่างยะลา ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่กำหนดให้ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตมลายูให้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย

3.4 ควรจะมีการทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของวังจะบังติกอ ว่างะหริ่ง ว่างสายบุรี ว่างรามันท์ ว่างหนองจิก ว่างระแงะ และว่างยะลา ที่มีการร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อการส่งเสริมการตลาด โดยจัดเส้นทางทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้หลากหลายมากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ แสนเมือง. แนวทางการวางแผนยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของจังหวัดราชบุรี. สารนิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548.
- กรมศิลปากร. วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญา จังหวัดปัตตานี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- กรรมธิการ สองเมือง. การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม : กรณีศึกษา เทศบาลตำบลกุ่าสิงห์ อำเภอเกษตรวิสัย จังหวัดร้อยเอ็ด. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา. ยุทธศาสตร์การพัฒนาท่องเที่ยวไทย พ.ศ. 2558-2560. กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา, 2558.
- กระทรวงวัฒนธรรม. แผนแม่บทวัฒนธรรมแห่งชาติ พ.ศ. 2550-2559. กรุงเทพฯ : กระทรวงวัฒนธรรม, 2552.
- กล้า สมตระกูล. คุณค่าของวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2554.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. สรุปสถานการณ์และยกร่างแผนการตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2536.
- กุลธิดา สามะพุทธิ. การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม : ทางเลือกใหม่ของการเดินทาง. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2540.
- เกรียงไกร วัฒนาสวัสดิ์. ความจริงแท้ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวิทยาหาดดี : กรณีศึกษาชุมชนตลาดสามชุกร้อยปี จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.
- ครองชัย หัตถา. ปัตตานีพัฒนาการทางภูมิรัฐศาสตร์. ปัตตานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2548.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.
- จूरรัตน์ บัวแก้ว. การสำรวจโบราณสถานเบื้องต้นเมืองปัตตานี : ศึกษาเฉพาะกรณี วังจะบังติกอ. ปัตตานี : มุลินีวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2531.
- . วัง 7 หัวเมืองปัตตานี. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, 2540.
- จอมขวัญ ลอยศักดิ์วงศ์. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กำแพงเพชร : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, 2550.
- ฉลองศรี พิมพ์สมพงษ์. การวางแผนและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ภาควิชาศิลปาชีพ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2546.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. วิถีไทย : การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง มหาชน, 2540.

- ชูเกียรติ นพเกตุ. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. เชียงราย : มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2542.
- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. เชียงใหม่ : ลานนครการพิมพ์, 2547.
- ชิตยา สุวรรณชฎ. แนวคิดทฤษฎีทางสังคม. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2544.
- ดิเรก สารวดี. องค์กรชุมชน : กลไกเพื่อการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.
- ดุษฎี ชุมสาย และฉวีพันธ์ พรหมโยธี. ปฐมบทวิชาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2546.
- ดิงกู อารีพิน ดิงกูจิ. ประวัติศาสตร์ปัตตานี. กรุงเทพฯ : มุสลิมนิวส์, 2541.
- ทิววัฒน์ รัตนเกตุ. การศึกษาศักยภาพของพื้นที่และความพร้อมของชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทอ่างเก็บน้ำ : กรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำคลองระโงก จังหวัดระยอง. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542.
- ทรงคุณ จันทจร. การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรมขั้นสูง. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- . การศึกษาและพัฒนากการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจังหวัดมหาสารคาม. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.
- นุชศินี ยศปรกรณ์. การบริหารจัดการของบริษัทท่องเที่ยวที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว : กรณีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ บธ.ม. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2547.
- นภัค วัฒนคุณ. ความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนากการท่องเที่ยว : กรณีศึกษาเวียงท่ากาน ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.
- นพรัตน์ มหิพันธ์. การศึกษาแนวทางในการพัฒนากิจผลิตภัณท์พื้นเมือง ศึกษากรณี ร้านเลิศไพบูลย์ อำเภออมลาลัย จังหวัดกาฬสินธุ์. รายงานการศึกษาปัญหาพิเศษ บธ.ม. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2545.
- นียบพรรณ วรรณศิริ. มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- นิตา ชัชกุล. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- นิกม จารุมนี. การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้น ดิง เฮ้าส์, 2544.
- บุบผา พิกุลแก้ว และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการแนวทางการมีส่วนร่วมของภาคธุรกิจในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2550.
- บุบผา วงศ์พันธุ์ทา. การประเมินศักยภาพการพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์, 2549.
- . อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา และคณะ. การพัฒนาและการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์, 2549.
- ประเวศ วะสี. รายงานการวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การวิจัยทางพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาสังคม. กรุงเทพฯ : ศูนย์คุณธรรม, 2545.
- ปรีชา แดงโรจน์. อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ : โฟว์ แอนด์ โฟว์ พรินต์, 2544.
- เปรมจิต พรหมสารเมธี. การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสำหรับนักท่องเที่ยวนานาชาติในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2553.
- ป้อมศักดิ์ ทองเนื้อแข็ง. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการเที่ยวชมบ้านควายไทย. การค้นคว้าอิสระ ศศ.ม. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2544.
- พจนา สวนศรี. “การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน,” จุลสารการท่องเที่ยว. 2 : 12-36, 2541.
- พินาลิน สารिया. การออกแบบลวดลาย. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2549.
- พิสิฐ เจริญวงศ์. รวมบทความเกี่ยวกับ “การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม”. กรุงเทพฯ : ม.ป.พ., 2542.
- พวงผกา ประเสริฐศิลป์. พื้นฐานวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2541.
- ไพบูลย์ ช่างเรียม. วัฒนธรรมกับการบริหาร. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2532.
- ภราเดช พยัฆวิเชียร. ถามอย่างคิด (หลาย) อย่าง. กรุงเทพฯ : ร่วมด้วยช่วยกัน, 2544.
- ภักดี ต่วนศิริ. การออกแบบเลขศิลป์ที่สะท้อนวัฒนธรรมมุสลิมในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. การจัดการพัฒนาการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2545.
- ยศ สันติสมบัติ และคณะ. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2544.
- ระพีพรรณ ทองหล่อ และคณะ. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวภายใต้ศักยภาพและข้อจำกัดของกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา, 2549.
- รสิกา อังกูร และคณะ. ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแพร่พระพุทธศาสนา โดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรมในวัด. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544.

- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, 2556.
- รัชตะ ตั้งศิริพัฒน์ และวิโรจน์ ตั้งเจริญเสถียร. “การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย,” วารสารวิชาการสาธารณสุข. 3 : 48-53, 2546.
- วสันต์ ชิวะสารณ์. สถาปัตยกรรมวังเจ้าเมือง บริเวณ 7 หัวเมืองของปัตตานี. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ คณะศึกษาศาสตร์, 2543.
- วันสาด ศรีสุวรรณ. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยมีการมีส่วนร่วมของชุมชนกลุ่มน้ำตาปี. วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2552.
- วิญญา พิษณุกานต์. แนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวโดยการเดินเท้าในเมืองเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ สด.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.
- วีระพล วงษ์ประเสริฐ. การวิเคราะห์อุปสงค์ของการท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายนักท่องเที่ยว. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- วรวิฑูร์ สุวรรณฤทธิ์ และคณะ. วิถีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2547.
- วรรณภา วงษ์วานิช. ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2546.
- ศุภศักดิ์ ชื่นศิริ. การพัฒนาตลาดนัดธนบุรี สยามหลวง 2 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2547.
- ศิริ ฮามสุโพธิ์. สังคมวิทยาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2543.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : มุลนิธิเล็ก - ประไพ วิริยะพันธุ์, 2551.
- . เพชรบูรณ์กับการเป็นนครประวัติศาสตร์. ม.ป.ท. : เมืองโบราณ, 2534.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. รายงานขั้นสุดท้ายการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สินชัย กระบวนแสง. การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม, เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาทรัพยากรการท่องเที่ยวของไทย หน่วยที่ 9-15. พิมพ์ครั้งที่ 5. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. มทรรณวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชนสู่สันติสุขชายแดนใต้ จังหวัดยะลา. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2553.
- สำนักทะเบียนกลาง กรมการปกครอง. การปกครองและประชากร. 2559. <http://www.osmsouth-border.go.th/about_osm/general4/> 3 พฤษภาคม 2559.

- สำนักพัฒนาการท่องเที่ยว. คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2550.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. ความหมายของวัฒนธรรม. 2551. <http://www.thaiwisdom.org/p_culture/api_1.htm> 3 พฤษภาคม 2559.
- สายันตร์ ไพโรชาญจิตร. การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมในงานพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โครงการโบราณคดีชุมชน ภาควิชาการพัฒนารัฐวิธาน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- สามพร มณีไมตรีจิต. บทบาทวัฒนธรรมกับการท่องเที่ยว. เอกสารประกอบการสัมมนาทางวิชาการ โครงการสืบสานวัฒนธรรมไทยนิยมไทย ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2539.
- สายพิณ ยิ้มอ่อน. ทรัพยากรการท่องเที่ยววัฒนธรรมไทย. ปทุมธานี : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2548.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม แนวทางการศึกษา วิเคราะห์ และวางแผน. ขอนแก่น : คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2542.
- _____. การศึกษาสังคมและวัฒนธรรม : แนวความคิด วิถีวิทยา และทฤษฎี. ขอนแก่น : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2544.
- สมโชติ อ๋องสกุล. การปฏิรูปการปกครองของมณฑลปัตตานี. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2521.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัตตานี, ยะลา, นราธิวาส, สตูล. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : พิมพ์คำ, 2555.
- สุพัทธา สุภาพ. สังคมและวัฒนธรรมไทย : ค่านิยมครอบครัวประเพณีไทย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541.
- สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- สุภาภรณ์ หาญทอง. ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวจังหวัดพัทลุง. ภาคนิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2543.
- สุรศักดิ์ พิมพ์เสน และศุภชัย สิงห์บุตร. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนผู้ไ้บ้านโพน. รวมบทความวิจัย. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2552.
- ส่องบุญ ปักปิ่นเพชร. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชนเผ่าเย้า (อิวเมี่ยน) ภูมิลักษณ์ศึกษา บ้านห้วยชมพู อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรังสิต, 2551.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดปัตตานี. กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปัตตานี 2560. 2559. <http://pattanipao.go.th/documents/5/1462328530_3303.pdf> 18 สิงหาคม 2559.

- อนัญญา คำเขียว. การศึกษาเพื่อการสร้างสรรค์: กรณีศึกษาประเพณีการบายศรีสู่ขวัญครูไทย อำเภอรณภูมิ จังหวัดนครพนม เพื่อการอนุรักษ์จารีตประเพณี. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2555.
- อภิรมย์ พรหมจรรยา และคณะ. รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนกรณีศึกษา ชุมชนเกาะยวน้อย จังหวัดพังงา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ปัตตานี : มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์, 2543.
- อมรา พงศาพิชญ์. ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (กระบวนการทัศน์และบทบาทในประชาสังคม). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- อรุณี ตันศิริ. วัฒนธรรมถิ่น วัฒนธรรมไทย. กรุงเทพฯ : วัฒนาพานิช, 2549.
- อารีพิน บินจิ, อลลออแมน และซูฮัยมียี อีสมาแอล. ปาตานี ประวัติศาสตร์และการเมืองในโลก มลายู. สงขลา : มูลนิธิวัฒนธรรมอิสลามภาคใต้, 2550.
- อาแว มะแส. เอกสารประกอบการสอนเรื่องทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา. วิทยานิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ : สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2543.
- อิบรอฮีม ชุกกรี. ประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรมลายูปะตานี. ปัตตานี : สถาบันสมุทรรัฐเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา, 2541.
- เอกชัย สุนทรพงศ์ และคณะ. การบริหารท่องเที่ยวเชิงกลยุทธ์. กรุงเทพฯ : สามเจริญพาณิชย์ กรุงเทพฯ, 2529.
- Aspinall, Alison Jean, "Communities in Change: Social Sustainability and Tourism Development," Maters Abstract International. 45(1) : 131 ; February, 2006.
- Casellas, Anotonai P. "The Barcelona Model? Agents, Policies and Planning Dynamics In Tourism Development," Dissertation Abstracts International. 64(6) : 2282-A ; December, 2003.
- Diedrich, Amy "Assessment of the Impacts of tourism Development in Coastal Communities in Belize," Dissertation Abstracts International. 67(11) : 295 ; May, 2006.
- Durkheim, Emile. The Division of Labor in Society and Human Group. New York : Harcourt Brace, 1950.
- Holloway, J. Christopher. The Business of Tourism. Plymouth : Macdonald and Evens Ltd., 2002.
- Hurlbert, Diana H. "Learning From Those Who Have Gone Before: Three Cases Studies of Planning Strategies to Manage Tourism as Development in the Western United States," Masters Abstracts International. 41(2) : 407 ; April, 2003.
- Lu, Shiau-Yun. "Control Power, Tourism Development and Conservation : Planning an Island with a Traditional Culture," Dissertation Abstracts International. 67(4) : 203 ; October, 2006.

- Liu, Abby. "Human resources Development and Planning for Tourism Case Studies From PR China and Malaysia," Dissertation Abstracts International. 63(8) : 2934-A ; February, 2006.
- Mill, Robert Christie. Tourism The International Business. New Jersey : Prentic Hall, 1990.
- Mitz, Robyn. "A Community's Perspective on Tourism Development," Masters Abstracts International. 45(3) : 72 ; June, 2007.
- Mc Robbie Angela. The Use of Cultural Studies. London: Sage Publications Ltd, 2005.
- Perry, A. G. Basic Nursing Theory and Practice. Louis : Mosby, 1989.
- Richards, G. Cultural Tourism : Global And Local Perspective. New York : The Haworth Hospitality Press, 2007.
- Rivers, Wilga M. Teaching Foreign Language Skills. Chicago : The University of Chicago, 1922.
- Robbie, N. Effects of Sex Role Orientation, Sex Achievement and Age level on Casual and Failure. Michigan : U.M.I. Information System, 2005.
- Pond, Kathleen Lingle. The Professional Guide : Dynamic of Tour Guding. New York : Van Nostsand Reinhold, 1993.
- Smith, M. Educational Leadership : Culture and Diversity. Gateshead : Athenaem Press, 1971.
- Stem, Caroline Jeanine. "The role of Local Development in Protect Area Management : A Comparative Case Study of Ecotourism in Costa Rica," Dissertation Abstracts International. 62(7) : 3009-B ; January, 2002.
- Steven, Laurce. An Empirical Assessment of Ecotourism Destination Image of The Central Balkan National Park in Bulgaria. Ohio : The Ohio State University, 1990.
- Tylor, Edward B. Primitive Culture: Researches into the Development of Mythology, Philosophy, Religion, Language, Art, and Custom. London : John Murray, 1832-1917.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ 1 กลุ่มผู้รู้
เรื่อง การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

คำชี้แจง แนวทางการสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้กับกลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ได้แก่ กลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลในเชิงลึกและสำคัญเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา และการดำเนินการกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ได้แก่ เครือญาติ ลูกหลานเจ้าของวัง 7 หัวเมือง และนักวิชาการ โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....
- 1.2 บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
- 1.3 เพศ () ชาย () หญิง
- 1.4 อายุ.....ปี
- 1.5 อาชีพ.....
- 1.6 วุฒิการศึกษา

() ประถมศึกษา	() มัธยมศึกษา
() อนุปริญญา	() ปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี	() อื่น ๆ ระบุ.....
- 1.7 วันที่ให้สัมภาษณ์.....เวลา.....สถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

- 2.1 ชื่อวัง.....
.....
- 2.2 ที่ตั้งปัจจุบัน.....
.....
- 2.3 เจ้าเมืองผู้สร้างวัง.....
.....
- 2.4 ช่างผู้สร้างวัง.....
.....
- 2.5 สภาพแวดล้อม.....
.....

2.6 กำแพงวัง.....

.....

2.7 ขนาดพื้นที่วัง.....

.....

2.8 รูปแบบเรือนเจ้าเมือง.....

.....

2.9 โครงสร้างของเรือน.....

.....

2.10 ฐานเสาเรือน.....

.....

2.11 เสาเรือน.....

.....

2.12 บันได.....

.....

2.13 พื้นเรือน.....

.....

2.14 เกลีียง.....

.....

2.15 ฝาผนัง.....

.....

2.16 ประตู.....

.....

2.17 ซุ้มประตู.....

.....

2.18 ช่องแสง.....

.....

2.19 ช่องลมใต้หลังคา.....

.....

2.20 เพดาน.....

.....

2.21 หลังคา.....

.....

2.22 สันหลังคา.....

.....

2.23 หน้าจั่ว.....

.....

2.24 ปั้นลม.....

.....

2.25 เเชิงชาย.....

.....

2.26 การใช้พื้นที่.....

.....

2.27 ลวดลายตกแต่ง.....

.....

ตอนที่ 3 สภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

3.1 ประวัติของวัง 7 หัวเมือง

.....

.....

3.2 ชื่อเจ้าของวังในปัจจุบัน

.....

3.3 การสืบทอดวัง 7 หัวเมือง

.....

3.4 การสืบทอดวังมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่

.....

3.5 ในปัจจุบันมีผู้ดูแลวัง มีความตั้งใจที่จะดูแล อนุรักษ์ สืบทอด ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร

.....

3.6 คุณสมบัติของผู้ที่จะดูแลวังควรมีลักษณะอย่างไร

.....

3.7 ผู้ดูแลมีทัศนคติเกี่ยวกับวังอย่างไร

.....

3.8 ปัจจุบันวังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใดบ้าง อย่างไร ในด้านใด

.....

3.9 วังได้มีการบูรณะ ซ่อมแซม มาแล้วกี่ครั้ง ในยุคใดบ้าง เพราะเหตุใด

.....

3.10 สภาพในปัจจุบันวังสมควรที่จะได้รับการบูรณะ บำรุง ซ่อมแซม หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

3.11 สภาพของวัง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มากน้อยเพียงใด

.....

.....

3.12 วังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ให้แก่ผู้สนใจมากน้อยเพียงใด

.....

.....

3.13 ชุมชน มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยเหลือ อนุรักษ์ ส่งเสริมวังในด้านใดบ้าง

.....

.....

3.14 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ที่จะมีการส่งเสริมให้วัง ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านวัฒนธรรม

.....

.....

3.15 ปัจจุบัน กรมศิลปากร ได้มีการประกาศขึ้นทะเบียนวังเป็นโบราณสถานหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

3.16 จุดเด่นของวัง คืออะไร

.....

.....

.....

3.17 วังเจ้าเมืองได้รับการสืบทอดมาแล้วกี่รุ่น

.....

.....

.....

3.18 ยุคใดที่วังเจ้าเมืองรุ่งเรืองมากที่สุด

.....

.....

.....

3.19 ยุคใดที่วังเจ้าเมืองเสื่อมโทรมมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

3.20 ลักษณะและจำนวนของพื้นที่วังในอดีตและปัจจุบันมีกี่ไร่

.....

.....

.....

3.21 อยากให้หน่วยงานของราชการเข้ามาพัฒนาวังหรือไม่

.....

.....

.....

3.22 ศิลปะการสร้างของวังในแต่ละวังมีลักษณะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3.23 ที่ดินในการปลูกสร้างวังยังเป็นพื้นที่เดิมหรือมีการโยกย้ายหรือไม่

.....

.....

.....

3.24 หากกรมศิลปากรมาขอขึ้นทะเบียนวังของท่านจะยินยอมหรือไม่

.....

.....

.....

3.25 การตั้งชื่อวังแต่ละวังมีที่มาอย่างไร

.....

.....

.....

3.26 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา วัง 7 หัวเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

3.27 ปัจจุบันวังใดที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด

.....

.....

.....

3.28 ปัจจุบันวังใดที่มีความเสื่อมโทรมมากที่สุด

.....

.....

.....

3.29 แนวทางในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำได้โดยวิธีใดบ้าง

.....

.....

.....

3.30 วังมีการจัดงานประเพณีใดบ้าง ที่สามารถนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวทางอ้อม หรือไม่อย่างไร เช่น ประเพณีเข้าสูหนัดหมู่ ประเพณีแห่ธง ประเพณีกวนอาซูรอ ประเพณีทำบายสีพลู

.....

.....

.....

3.31 วังมีการจัดงานรวมญาติ เชื้อสายเจ้าเมืองเก่า บ้างหรือไม่ อย่างไร เช่น การตักน้ำชาการกุศลเพื่อจัดหารายได้เพื่อการกุศล เพื่อเป็นแนวทาง ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

3.32 ปัจจุบันวังใดมีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมการแสดงเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การมีการจัดประกวดการแสดงมะโย่ง

.....

.....

.....

3.33 เหตุการณ์ สถานการณ์ ในปัจจุบันของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลกระทบต่อการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.1 ท่านมีแนวคิดอย่างไรในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

4.2 ท่านเห็นด้วยหรือไม่หากหน่วยงานของรัฐจะมีการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

4.3 ท่านเห็นว่าวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการปรับปรุง พัฒนาในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น

สีสันทัน
.....

ลวดลาย
.....

วัสดุ
.....

4.4 ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้อย่างไร เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักศาสนา

.....

.....

4.5 การพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไปในทิศทางใดบ้าง เช่น โฮมสเตย์ ตลาดหน้าวิ้ง ตลาดท้ายวิ้ง

.....

.....

4.6 วัสดุที่ใช้ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำเป็นหรือไม่ที่ต้องใช้วัสดุแบบเดิม หรือสามารถปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้เกิดความสวยงาม

.....

.....

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมด้วยการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการยังชีพ เช่น

5.1 อาชีพด้านการทำหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น ทอผ้าพื้นเมือง เครื่องจักสาน ทำผ้าบาติก ฯลฯ

.....

.....

5.2 อาชีพการทำขนมชาววิ้ง

.....

.....

5.3 อาชีพประดิษฐ์เครื่องประดับในวิ้ง

.....

.....

5.4 อาชีพผลิตของที่ระลึก

.....

.....

แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ชุดที่ 2 ผู้เกี่ยวข้อง
เรื่อง การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

คำชี้แจง แนวทางการสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้กับกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง (General Informants) ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชน กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวไทย และกลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ โดยแบ่งเป็น 5 ตอน ดังรายละเอียด ต่อไปนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์

- 1.1 ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์.....นามสกุล.....
- 1.2 บ้านเลขที่.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....
- 1.3 เพศ () ชาย () หญิง
- 1.4 อายุ.....ปี
- 1.5 อาชีพ.....
- 1.6 วุฒิการศึกษา
- () ประถมศึกษา () มัธยมศึกษา
- () อนุปริญญา () ปริญญาตรี
- () สูงกว่าปริญญาตรี () อื่น ๆ ระบุ.....
- 1.7 วันที่ให้สัมภาษณ์.....เวลา.....สถานที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

- 2.1 ชื่อวัง.....
-
- 2.2 ที่ตั้งปัจจุบัน.....
-
- 2.3 เจ้าเมืองผู้สร้างวัง.....
-
- 2.4 ช่างผู้สร้างวัง.....
-
- 2.5 สภาพแวดล้อม.....
-
- 2.6 กำแพงวัง.....
-

- 2.7 ขนาดพื้นที่ว่าง.....
.....
- 2.8 รูปแบบเรือนเจ้าเมือง.....
.....
- 2.9 โครงสร้างของเรือน.....
.....
- 2.10 ฐานเสาเรือน.....
.....
- 2.11 เสาเรือน.....
.....
- 2.12 บันได.....
.....
- 2.13 พื้นเรือน.....
.....
- 2.14 เฉลียง.....
.....
- 2.15 ฝาผนัง.....
.....
- 2.16 ประตู.....
.....
- 2.17 ซุ้มประตู.....
.....
- 2.18 ช่องแสง.....
.....
- 2.19 ช่องลมใต้หลังคา.....
.....
- 2.20 เพดาน.....
.....
- 2.21 หลังคา.....
.....
- 2.22 สันหลังคา.....
.....

2.23 หน้าจั่ว.....

.....

2.24 ปับนลล.....

.....

2.25 เชงชย.....

.....

2.26 การใช้พื้นที่.....

.....

2.27 ลวดลายตกแต่ง.....

.....

ตอนที่ 3 สภพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชยแดนภาคใต้

3.1 ประวัติของวัง 7 หัวเมือง

.....

.....

3.2 ชื่อเจ้าของวังในปัจจุบัน

.....

3.3 การสืบทอดวัง 7 หัวเมือง

.....

3.4 การสืบทอดวังมีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่

.....

3.5 ในปัจจุบันมีผู้ดูแลวัง มีความตั้งใจที่จะดูแล อนุรักษ์ สืบทอด ให้มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่อย่างไร

.....

3.6 คุณสมบัติของผู้ที่จะดูแลวังควรมีลักษณะอย่างไร

.....

3.7 ผู้ดูแลมีทัศนคติเกี่ยวกับวังอย่างไร

.....

3.8 ปัจจุบันวังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใดบ้าง อย่างไร ในด้านใด

.....

3.9 วังได้มีการบูรณะ ซ่อมแซม มาแล้วกี่ครั้ง ในยุคใดบ้าง เพราะเหตุใด

.....

3.10 สภาพในปัจจุบันวังสมควรที่จะได้รับการบูรณะ บำรุง ซ่อมแซม หรือไม่ เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

3.11 สภาพของวัง มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

3.12 วังเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ให้แก่ผู้ที่สนใจมากน้อยเพียงใด

.....

.....

.....

3.13 ชุมชน มีส่วนเกี่ยวข้องช่วยเหลือ อนุรักษ์ ส่งเสริมวังในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

3.14 ท่านเห็นด้วยหรือไม่ ที่จะมีการส่งเสริมให้วัง ฯลฯ เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ด้านวัฒนธรรม

.....

.....

.....

3.15 ปัจจุบัน กรมศิลปากร ได้มีการประกาศขึ้นทะเบียนวังเป็นโบราณสถานหรือไม่ เพราะอะไร

.....

.....

.....

3.16 จุดเด่นของวัง คืออะไร

.....

.....

.....

3.17 วังเจ้าเมืองได้รับการสืบทอดมาแล้วกี่รุ่น

.....

.....

.....

3.18 ยุคใดที่วังเจ้าเมืองรุ่งเรืองมากที่สุด

.....

.....

.....

3.19 ยุคใดที่วังเจ้าเมืองเสื่อมโทรมมากที่สุด เพราะเหตุใด

.....

.....

.....

3.20 ลักษณะและจำนวนของพื้นที่วังในอดีตและปัจจุบันมีกี่ไร่

.....

.....

.....

3.21 อยากให้หน่วยงานของราชการเข้ามาพัฒนาวังหรือไม่

.....

.....

.....

3.22 ศิลปะการสร้างของวังในแต่ละวังมีลักษณะเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

3.23 ที่ดินในการปลูกสร้างวังยังเป็นพื้นที่เดิมหรือมีการโยกย้ายหรือไม่

.....

.....

.....

3.24 หากกรมศิลปากรมาขอขึ้นทะเบียนวังของท่านจะยินยอมหรือไม่

.....

.....

.....

3.25 การตั้งชื่อวังแต่ละวังมีที่มาอย่างไร

.....

.....

.....

3.26 สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเข้ามามีบทบาทในการพัฒนา วัง 7 หัวเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือส่งเสริมการท่องเที่ยวหรือไม่อย่างไร

.....

.....

3.27 ปัจจุบันวังใดที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด

.....

.....

3.28 ปัจจุบันวังใดที่มีความเสื่อมโทรมมากที่สุด

.....

.....

3.29 แนวทางในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทำได้โดยวิธีใดบ้าง

.....

.....

3.30 วังมีการจัดงานประเพณีใดบ้าง ที่สามารถนำมาส่งเสริมการท่องเที่ยวทางอ้อม หรือไม่อย่างไร เช่น ประเพณีเข้าสู่หน้ตหมู่ ประเพณีแห่ธง ประเพณีกวนอาซุรือ ประเพณีทำบายสีพลู

.....

.....

3.31 วังมีการจัดงานรวมญาติ เชื้อสายเจ้าเมืองเก่า บ้างหรือไม่ อย่างไร เช่น การต้มน้ำชาการกุศลเพื่อ จัดหารายได้เพื่อการกุศล เพื่อเป็นแนวทาง ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

3.32 ปัจจุบันวังใดมีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมการแสดงเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น การมีการจัดประกวดการแสดงมะโย่ง

.....

.....

.....

3.33 เหตุการณ์ สถานการณ์ ในปัจจุบันของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีผลกระทบต่อการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

4.1 ท่านมีแนวคิดอย่างไรในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

4.2 ท่านเห็นด้วยหรือไม่หากหน่วยงานของรัฐจะมีการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

.....

.....

.....

4.3 ท่านเห็นว่าวัง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรมีการปรับปรุง พัฒนาในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่น

สีสันทัน

.....

.....

ลวดลาย

.....

.....

วัสดุ

.....

.....

4.4 ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบได้อย่างไร เพื่อไม่ให้ขัดกับหลักศาสนา

.....

.....

4.5 การพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวไปในทิศทางใดบ้าง เช่น โฮมสเตย์ ตลาดหน้าวิ้ง ตลาดท้ายวิ้ง

.....

.....

4.6 วัสดุที่ใช้ในการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองจังหวัดชายแดนใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำเป็นหรือไม่ที่ต้องใช้วัสดุแบบเดิม หรือสามารถปรับเปลี่ยนได้เพื่อให้เกิดความสวยงาม

.....

.....

ตอนที่ 5 แนวทางการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคมด้วยการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการยังชีพ เช่น

5.1 อาชีพด้านการทำหัตถกรรมท้องถิ่น เช่น ทอผ้าพื้นเมือง เครื่องจักสาน ทำผ้าบาติก ฯลฯ

.....

.....

5.2 อาชีพการทำขนมชาววิ้ง

.....

.....

5.3 อาชีพประดิษฐ์เครื่องประดับในวิ้ง

.....

.....

5.4 อาชีพผลิตของที่ระลึก

.....

.....

ประเด็นการสนทนากลุ่ม
งานวิจัย

ชุดที่ 2

เรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

คำชี้แจง ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูล โดยการใช้แบบสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาเรื่องสภาพปัญหา และความ ต้องการในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจัด กระบวนการสนทนากลุ่มกับเครือข่าย ลูกหลานเจ้าของวัง 7 หัวเมือง และนักวิชาการ กลุ่มผู้นำชุมชน ผู้นำทางศาสนา และประชาชน โดยมีผู้ร่วมสนทนากลุ่ม 5-8 คน ในประเด็นต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ เป็นอย่างไร
2. สภาพปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ มีอะไรบ้าง
3. ปัญหาการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีอะไรบ้าง
4. แนวทางในการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรีรูปแบบอย่างไร
5. ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมควรเป็นเช่นไร

การประชุมเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”

คำชี้แจง เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการสำหรับกลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไป ทั้ง 7 วัง (โดยแยกแต่ละวัง) เพื่อหาข้อสรุปร่วมกันในเรื่องแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยมีเนื้อหาสาระการประชุมเชิงปฏิบัติการดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
2. ประเด็นการอภิปรายเพื่อหาแนวทางในการการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตามความต้องการของเจ้าของวัง ลูกหลาน และเครือญาติให้มากที่สุด
 - 2.1 กลุ่มผู้ร่วมอภิปรายมีข้อคิดเห็นและเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ออกมาในด้านเหล่านี้อย่างไร
 - 2.1.1 ด้านการตลาด
 - 2.1.2 ด้านการประชาสัมพันธ์
 - 2.1.3 ด้านการบริการ
 - 2.1.4 ด้านราคา
 - 2.1.5 ประเภทของนักท่องเที่ยว
3. กลุ่มผู้ร่วมอภิปรายมีความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไร
4. ข้อสรุปเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมควรเป็นอย่างไร

ภาคผนวก ข
รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

- กษมาณัชฌ์ นิตติอารมย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หอจดหมายเหตุฯ
ยะลา เลขที่ 3 ถนนเทศบาล 2 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559.
- กาชนิยา สาและ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 38/2
หมู่ที่ 10 ตำบลตลิ่งชัน อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2559.
- กาญจนา เด่นอุดม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 321
หมู่ที่ 4 ตำบลสะปริง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- กูชีรฮีย์เต็ง มือกะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 98
หมู่ที่ 3 ตำบลหนองจิก อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- กูเปาซัน สุริยะสุนทร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 36
หมู่ที่ 1 ตำบลแม่ตง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2559.
- กุมลดี ยามิรุเต็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 43
หมู่ที่ 2 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.
- กูเลาะ โต๊ะก้อยอแร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 55
หมู่ที่ 6 ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559.
- จันดี เจ้ยแก้ว เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 131
หมู่ที่ 9 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559.
- ซาลวานู ยา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 58 หมู่ที่ 3
ตำบลปาเสมัส อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2559.
- ซาลูวา อีแต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45/2 หมู่ที่ 8
ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559.
- ซั้มซูดิง โดซอมิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 36 หมู่ที่ 1
ตำบลอาซ่อง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.
- ซั้มซูรี วาเย็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 10 หมู่ที่ 7
ตำบลตาดานะปุเตะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.
- ณัฐฐาภรณ์ ทองนวล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 45/1
หมู่ที่ 2 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559.
- ดาโอะ บาราเห็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 65/3
หมู่ที่ 4 ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- ต่วนมะ มือและ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 91
หมู่ที่ 1 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- ต่วนอันวาริ ลอจิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 100
หมู่ที่ 6 ตำบลกาญูกละ อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2559.
- ตูแวลาะ มะแตนิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 77
หมู่ที่ 9 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559.

- ธรรพฉัตร คงสุวรรณ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 27 หมู่ที่ 5 ตำบลเกียร อำเภอสุโขทัย จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2559.
- นพมาศ พรหมนุชาธิป เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 9 ตำบลบ่อทอง อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- นวลฉวี ฅสงขลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 93 หมู่ที่ 7 ตำบลกะมียอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2559.
- นารีรัตน์ มินทราศักดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 63 หมู่ที่ 12 ตำบลตันหยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- นิโลบล แสงจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 28/1 หมู่ที่ 2 ตำบลบางขุนทอง อำเภอดากใบ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2559.
- นิชูโซลา อมีเด็น เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 12 ตำบลตันหยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2559.
- นุรฮัยตาดา อาแซ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 321 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองจิก อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- นุรฮานีฟ มามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 95 หมู่ที่ 9 ตำบลบ่อทอง อำเภอนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- นุรฮุสตา ตันยีนายู เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 326 หมู่ที่ 3 ตำบลปาเสมัส อำเภอสูโงโก-ลก จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2559.
- นุรีซัน เจ๊ะแวกูนิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 1 ตำบลเขื่อนบางลาง อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.
- นุรียา กูทา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 142/1 หมู่ที่ 7 ตำบลบันนังสตา อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.
- นุรไลลี มะฮือซอ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 31/2 หมู่ที่ 12 ตำบลตันหยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- นัทมล โต๊ะมุดอ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 211 หมู่ที่ 9 ตำบลละหาร อำเภอเย็งอ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2559.
- โนรีอมา ดาโอะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 202/1 หมู่ที่ 5 ตำบลสากอ อำเภอสูงเนินปาดิ จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2559.
- บัสรี มุเซะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 40 หมู่ที่ 3 ตำบลตาดานะปุเตะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2559.
- บัสลัน รายะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 6 ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.

- ปัตติกาญจน์ บรรดาศักดิ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงาน
วัฒนธรรมยะลา ศาลากลางจังหวัดยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12
มิถุนายน 2559.
- พาริตี สดอปา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 62 หมู่ที่ 9
ตำบลตะลุง อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2559.
- พาทามี มามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 8
ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.
- มนูญ เสียมไหม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21
หมู่ที่ 2 ตำบลยะหริ่ง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2559.
- มาลีเต๊ะ สะอะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 212/1
หมู่ที่ 3 ตำบลบาเจาะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2559.
- มาหิรัญ อารง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 34/3
หมู่ที่ 9 ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559.
- มาฮาซันธุ์ ดอละาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 125
หมู่ที่ 9 ตำบลบันนังสตา อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม
2559.
- มุฟาทีช มะอูเซ็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 11/3
หมู่ที่ 5 ตำบลบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- มุฮำหมัด เจ๊ะอาลี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 93
หมู่ที่ 7 ตำบลตะลุง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- มุฮัมหมัดอาดูฮา บินมามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่
56 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองจิก อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน
2559.
- มันทนา พิชัยฤกษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่สำนักงานวัฒนธรรม
ยะลา ศาลากลางจังหวัดยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.
- ยามีรา สะอึ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 91 หมู่ที่ 12
ตำบลตันหยง อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.
- ยามีละ ยาโก๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 81 หมู่ที่ 5
ตำบลตลิ่งชัน อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.
- ยามีละห์ จะปะเกีย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 237
หมู่ที่ 1 ตำบลบันนังสตา อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม
2559.
- รอปิ บินมามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 46 หมู่ที่ 7
ตำบลตะลุง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- รอฮิมะห์ เตอะอาแล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หอจดหมายเหตุฯ
ยะลา เลขที่ 3 ถนนเทศบาล 2 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา
เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.

- รอโอนี เจ๊ะโก๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 74 หมู่ที่ 1 ตำบลอาซ่อง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.
- รูชีตา แวอุมาร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่หอจดหมายเหตุฯ ยะลา เลขที่ 3 ถนนเทศบาล 2 ตำบลสะเตง อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559.
- รัศมินทร์ นิตธรรม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 60/4 หมู่ที่ 7 ตำบลละหาร อำเภออิงอ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2559.
- ลิปิการ์ กำลั้งชัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 76 หมู่ที่ 11 ตำบลกะมียอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- ลูกมาน ชูมามะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 186 หมู่ที่ 10 ตำบลบันนังสตา อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2559.
- วียะดา มะเน็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 213 หมู่ที่ 9 ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559.
- แวนะ คาเร็ง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 299 หมู่ที่ 5 ตำบลบันนังสตา อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2559.
- วัชรินทร์ ดำรงกุล เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 33 หมู่ที่ 4 ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559.
- เศรชษฐ์ อัลยุฟรี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 77/2 หมู่ที่ 2 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559.
- สมาน โคซอมิ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 65 หมู่ที่ 1 ตำบลอาซ่อง อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.
- สมใจ แซ่ว่อง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 194/14 หมู่ที่ 9 ตำบลโละจูด อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2559.
- สวาสดี อับดุลบุตร เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 157 หมู่ที่ 6 ตำบลปยุต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- สะมะแอ บินเจ๊ะแม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 49/2 หมู่ที่ 10 ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- สาปينا ยูโซะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 13/1 หมู่ที่ 8 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559.
- สุกัญญา หะยีเจ๊ะดือราแม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 136/1 หมู่ที่ 4 ตำบลปาเสมัส อำเภอสุไหงโก-ลก จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2559.
- สุดาภัทร ขวัญหวาน เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 125/1 หมู่ที่ 3 ตำบลถ้ำทะเล อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2559.
- สุนิสตา ดือรอแม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 55/2 หมู่ที่ 3 ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.

- สุวาลี สาและ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 9809 หมู่ที่ 8 ตำบลไพรวัน อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2559.
- สัสปียะห์ ลาเตะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 32 หมู่ที่ 11 ตำบลบันนังสตา อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2559.
- อนันต์ เจ๊ะละาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 160 หมู่ที่ 11 ตำบลตลิ่งชัน อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.
- อาชูรา ลาเตะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 51 หมู่ที่ 2 ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- อภิษฐา ปราบจันทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 5 หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อทอง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- อามีดา มามุ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 13 หมู่ที่ 6 ตำบลโกตาบารู อำเภอรามัน จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2559.
- อามีเนาะ มะมิง เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 174/1 หมู่ที่ 4 ตำบลบาเจาะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2559.
- อารี อับดุลละาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 7 หมู่ที่ 10 ตำบลปยุต อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2559.
- เอกนรินทร์ อับดุลละาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 21 หมู่ที่ 2 ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2559.
- แอนมาลีนิ นอ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 213 หมู่ที่ 9 ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559.
- อับดุลอาซิส อีซอ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 188/1 หมู่ที่ 8 ตำบลตาเนาะปูเตะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.
- อัสบุลละาะ บินลอมแม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 100/3 หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ตง อำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2559.
- อับดุลรอโอะ บินลอมแม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 137 หมู่ที่ 1 ตำบลบานา อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2559.
- อับดุลวาเฮะ ดาโอะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 54/2 หมู่ที่ 2 ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- อัฟฟาน อับดุลละาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 54/2 หมู่ที่ 2 ตำบลตะลุบัน อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2559.
- อัสมี ดินละาะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุริยา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 77 หมู่ที่ 10 ตำบลคลองมานิง อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เมื่อวันที่ 3 มิถุนายน 2559.

ฮากีมะห์ ยะลา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 74 หมู่ที่ 8 ตำบลบันนังสตา อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2559.

ฮามีดี๊ะ มาหมี๊ะ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์, ทักษ์สุรียา หมาดสะ เป็นผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 111/3 หมู่ที่ 1 ตำบลบาเจาะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2559.

ภาคผนวก ค
รายละเอียดการประชุมเชิงปฏิบัติการ

โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

หลักการและเหตุผล

อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นสาขาเศรษฐกิจภาคบริการที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ เป็นแหล่งสร้างรายได้อันดับต้นๆ ของประเทศ และเป็นกลไกทางเศรษฐกิจสำคัญที่ก่อให้เกิดการจ้างงาน การสร้างอาชีพที่หลากหลาย การหมุนเวียนของรายได้ การกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น รวมถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในชุมชน ท้องถิ่น และภูมิภาคอย่างสมดุลและลดความเหลื่อมล้ำ ดังนั้น ทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 และ 11 จึงได้มุ่งเน้นบทบาทภาคเอกชนในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศทั้งในส่วนของการเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของผู้ประกอบการ การเสริมสร้างความเข้มแข็งโดยการเพิ่มพูนทักษะและองค์ความรู้ในการดำเนินธุรกิจเพื่อสร้างความแตกต่างโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และนวัตกรรม (Innovation) มีส่วนสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์บนพื้นฐานของการปรับตัวเพื่อพร้อมรองรับความเปลี่ยนแปลงของตลาดโลกบนพื้นฐานศักยภาพของแต่ละกลุ่มพื้นที่ ที่ผ่านมา ผู้ประกอบการในธุรกิจท่องเที่ยวกว่าร้อยละ 97 เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งยังขาดโอกาสในการเข้าถึงบริการส่งเสริมศักยภาพทางธุรกิจของภาครัฐ รวมทั้งประสบปัญหาพื้นฐานในการดำเนินธุรกิจทั้งด้านการยกระดับคุณภาพสินค้าและบริการ การส่งเสริมด้านการตลาด แหล่งเงินทุน คุณภาพบุคลากร และความชัดเจนของนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมด้านการท่องเที่ยว ทำให้การดำเนินธุรกิจต้องอาศัยการพึ่งพาตนเองเป็นหลัก หัวใจสำคัญของการเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้ประกอบการในธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อให้แข่งขันได้ในระยะยาวนั้นจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพและพัฒนาองค์ความรู้ให้กับผู้ประกอบการเพื่อให้สามารถดำเนินธุรกิจและกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพสินค้าและบริการให้ได้มาตรฐานตามความต้องการของตลาดทุกระดับโดยการนำนวัตกรรมมาใช้ให้เกิดมูลค่าเพิ่มและสามารถเชื่อมโยงกับโอกาสทางการตลาดทั้งภายในประเทศและต่างประเทศเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

วิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ มีสถาปัตยกรรมอันทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีความเป็นมาควบคู่กับระบบการปกครองบริเวณ 7 หัวเมืองชายแดนใต้ ขณะนี้อาคารดังกล่าวกำลังทรุดโทรมลงไปตามกาลเวลา และบางแห่งกำลังถูกซื้อขายเปลี่ยนมือจากเจ้าของเดิมที่สืบเชื้อสายจากเจ้าเมืองเป็นสิ่งที่น่าห่วงใยว่าวิ้งเจ้าเมืองเหล่านี้กำลังจะถูกทำลายเปลี่ยนแปลงแก้ไขตัดแปลงรูปแบบอาคารที่มีคุณค่ามาแต่เดิม ซึ่งควรจะได้มีการศึกษา รวบรวมในด้านสถาปัตยกรรมและเรื่องราวของวิ้งเจ้าเมืองเหล่านี้ไว้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาวิ้ง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้เยาวชนเกิดความรัก ห่วงแหน และมีความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองอีกทางหนึ่งด้วย

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ประกอบไปด้วยเรื่องราว (Story) อัตลักษณ์ วิถีประเพณี ศิลปะและวัฒนธรรม ดังนั้น เพื่อผลการศึกษาจากโครงการดังกล่าว เกิดผลสัมฤทธิ์และก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์อย่างเป็นรูปธรรม จึงควรจัดทำการประชุมเชิงปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับบริบทที่เป็นจริงของแต่ละพื้นที่ “โครงการประชุมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยใช้นวัตกรรมใหม่เชื่อมโยงการตลาดเพื่อเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้ประกอบการในธุรกิจการท่องเที่ยวได้รับความรู้ เกิดความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนหรือท้องถิ่น และก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้
3. แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ขอบเขต

การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

1. องค์กรประกอบของการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- 1.1 รูปแบบ
- 1.2 โบราณสถาน (วัง 7 หัวเมือง) ที่ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยว
- 1.3 โอกาสที่ใช้
- 1.4 การนำแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาวัง 7 หัวเมือง

ชายแดนภาคใต้

2. กลุ่มเป้าหมายที่ใช้บริการการท่องเที่ยว

- 2.1 ลูกค้ายในท้องถิ่น
- 2.2 ลูกค้าทั่วไป
- 2.3 ลูกค้าชาวต่างชาติ

วิธีดำเนินการ

1. วางแผนการดำเนินงานระหว่างนิสิตและอาจารย์ที่ปรึกษา
2. นำเสนอผลการศึกษาขั้นต้น และความเป็นมาของการศึกษารูปแบบการประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบนิทรรศการ และนำเสนอสาระสำคัญ เพื่อจุดประกายความคิดเห็นของผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ
3. แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ
4. สรุปประเด็นสำคัญในเรื่องแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

5. ประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยที่ประชุมเชิงปฏิบัติ (ผู้ทรงคุณวุฒิ)
6. ปรับปรุงแก้ไขแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามข้อเสนอแนะของที่ประชุมเชิงปฏิบัติการ
7. นำเสนอแนวทางที่พัฒนาแล้ว ไปเผยแพร่ผู้เกี่ยวข้องต่อไป

ผู้เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย

1. วัฒนธรรมจังหวัด	จำนวน 2 คน
2. ท่องเที่ยวจังหวัด	จำนวน 2 คน
3. เครือญาติวัง 7 หัวเมืองฯ	จำนวน 7 คน
4. นักวิชาการ	จำนวน 2 คน
5. นายกองค้การบริหารส่วนตำบลอาซ่อง จ.ยะลา	จำนวน 1 คน
6. ผู้แทนภาคเอกชน ผู้แทนศาสนา ครูภูมิปัญญา	จำนวน 10 คน

ระยะเวลาดำเนินการ 1 วัน

สถานที่ดำเนินการ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา
งบประมาณ

1. ค่าวัสดุ	จำนวน 4,000 บาท
2. ค่าอาหารกลางวัน	จำนวน 4,000 บาท
3. ค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม	จำนวน 1,000 บาท
4. ค่าของที่ระลึกแจกผู้เข้าประชุม	จำนวน 4,000 บาท
5. ค่าใช้จ่ายอื่นๆ	จำนวน 2,000 บาท

รวม 10,000 บาท

ผู้รับผิดชอบโครงการ

นายทักษ์สุรียา หมาดสะ นิสิตปริญญาเอกสาขาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ได้แนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”
วันที่ 21 กรกฎาคม 2559

ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา จังหวัดยะลา

-
- 08.30 – 09.00 น. ลงทะเบียน
- 09.00 – 09.20 น. พิธีเปิดโดย อาจารย์ ดร.กัมจดี ยามิรุเต็ง
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสิทธิประโยชน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
- 09.20– 10.00 น. นำเสนอความเป็นมาและข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษา “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”
โดยนายทักษ์สุริยา หมาดสะ
นิสิตปริญญาเอกคณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
- 10.00 – 11.30 น. อภิปรายเรื่อง แนวทาง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”
- 11.30– 12.00 น. สรุปผลการอภิปราย
- 12.00– 12.30 น. กล่าวขอบคุณ โดย นายทักษ์สุริยา หมาดสะ
- 12.30 น. พิธีปิดโดย นางสาวกษมาณัชญ์ นิตยารมย์
หัวหน้าหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา

แบบตอบรับการเข้าร่วมการประชุมเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม”
วันที่ 21 กรกฎาคม 2559
ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา จังหวัดยะลา

.....

ชื่อ-สกุล

การเข้าร่วม

- สามารถเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ได้
- ไม่สามารถเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ได้

ประเภทอาหารว่างและเครื่องดื่ม

- ไทยพุทธ
- มุสลิม

ลงชื่อ

(.....)

กรุณาส่งคืน...

คุณทักษ์สุริยา หมาดสะ
วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา 90180

ที่ ศธ ๐๕๓๐.๔๑/ว.๒๖๕

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ตำบลตลาด อำเภอเมือง
จังหวัดมหาสารคาม ๔๕๐๐๐

๒๗ มิถุนายน ๒๕๕๙

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

เรียน

สิ่งที่แนบมาด้วย โครงการประชุมปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาวิ้ง ๗ หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จำนวน ๑ ชุด

ด้วยนายทักษ์สุริยา หมาดสะ รหัสนสิต ๕๗๐๑๒๑๖๐๐๑๐ นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชา
วัฒนธรรมศาสตร์ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้รับอนุมัติให้ทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง
“การพัฒนาวิ้ง ๗ หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิสิฎฐ์ บุญไชย
เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ในการนี้ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้
ความสามารถ และมีประสบการณ์ทางด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเข้า
ร่วมประชุมปฏิบัติการงานวิจัยเพื่อพิจารณาแนวทางการพัฒนาวิ้ง ๗ หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๕๙ เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๒.๐๐ น. ณ หอจดหมายเหตุ
แห่งชาติยะลา อำเภอเมือง จังหวัดยะลา เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบการทำวิทยานิพนธ์ดังกล่าวให้สมบูรณ์
และถูกต้องต่อไป ทางคณะวัฒนธรรมศาสตร์ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านเป็นอย่างดี
จึงใคร่ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชิลิกกา วรรณจันทร์)

คณบดีคณะวัฒนธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะวัฒนธรรมศาสตร์
โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๔๓๗๔-๒๘๒๗

คำกล่าวเปิด
โดย อาจารย์ ดร.กัมจติ ยามิรุเต็ง
ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสิทธิประโยชน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
การประชุมเชิงปฏิบัติการ
“การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
วันที่ 21 กรกฎาคม 2559
ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา จังหวัดยะลา

.....

วัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี หัวหน้าหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำศาสนา นักวิชาการ ผู้แทนภาคเอกชน นักเรียน นักศึกษา และแขกผู้มีเกียรติที่เคารพ ในนามของนักวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา รู้สึกยินดียิ่งที่คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ได้จัดกิจกรรมทางวิชาการที่มีคุณค่ายิ่งในวันนี้

จังหวัดยะลา เองมีนโยบายสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการสนับสนุนให้โบราณสถานเก่าแก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เช่น วังเจ้าเมืองเก่า วัดวาอาราม มัสยิด หรือแหล่งโบราณสถานอื่นให้เป็นทุนในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จึงสอดคล้องกับนโยบายของการท่องเที่ยวจังหวัดยะลาและพื้นที่ใกล้เคียง ที่จะได้นำผลงานจากการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาโบราณสถานให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในโอกาส ต่อไป

ขอบคุณ คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่ได้เห็นความสำคัญในเรื่อง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ครั้งนี้ขึ้น ขอขอบคุณผู้เข้าร่วมประชุม เชิงปฏิบัติการครั้งนี้ที่ได้มีส่วนร่วมสำคัญในการนำเสนอผลงาน ทั้งเป็นกำลังสำคัญในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการในวันนี้

บัดนี้ได้เวลาอันสมควรแล้ว ขอเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” และขอให้การประชุมเชิงปฏิบัติการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

คำกล่าวรายงาน
 นายทักษ์สุริยา หมาดสะ
 นิสิตปริญญาเอก คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
 การประชุมเชิงปฏิบัติการ
 “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
 วันที่ 21 กรกฎาคม 2559
 ณ หอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา จังหวัดยะลา

เรียน ท่านประธาน อาจารย์ ดร.กัมจดี ยามิรุเต็ง
 ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายสิทธิประโยชน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
 ในนามของคณะกรรมการจัดการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันนี้ ขอกราบขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงที่ได้ให้เกียรติมาเป็นประธานในการประชุมเชิงปฏิบัติการในวันนี้

ปัจจุบันการท่องเที่ยวถือเป็นรายได้หลักของประเทศในการกระจายเศรษฐกิจไปสู่พื้นที่ของท้องถิ่นต่าง ๆ ประชาชนส่วนใหญ่เห็นความสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยวมากขึ้น เช่นเดียวกับ การพัฒนาส่งเสริม อนุรักษ์ โบราณสถานในท้องถิ่นที่มีอยู่ ทำให้เกิดรายได้แก่ชุมชนและประเทศชาติจะถือว่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า ดังแนวทาง “การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” นอกจากจะเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ยังจะเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริม วัง 7 หัวเมือง นครที่เคยได้รับสมญานามจากกลุ่มประเทศตะวันออกกลางว่า “ระเบียแห่งนครเมกกะฮ์” และเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญควบคู่มากับการปกครองในราชสำนักมลายู ให้เยาวชนรุ่นหลังได้เรียนรู้ถึงประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของเขาเอง และเป็นการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติได้รู้จัก คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” โดยการจัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์ ตรวจสอบ และประเมินแนวทาง การพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” และนำไปสู่การเผยแพร่ในโอกาสต่อไป

กิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ ประกอบด้วยการนำเสนอการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้นจากนิสิตปริญญาเอก คณะวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และการวิพากษ์ผลงานโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งประกอบด้วย ผู้แทนทายาทวัง 7 หัวเมืองฯ ผู้แทนจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติฯ ยะลา, ผู้แทนจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดปัตตานี ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำศาสนา นักวิชาการ ผู้แทนภาคเอกชน และแขกผู้มีเกียรติ ผลการวิพากษ์ จะนำไปสู่การปรับปรุงแนวทางการพัฒนาวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้ ให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” ในโอกาสต่อไป

บัดนี้ได้เวลาอันเป็นมงคลแล้ว ใคร่ขอเรียนเชิญท่านประธานได้กล่าวเปิดงาน และให้แนวคิดแก่การประชุม เชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ด้วย ขอกราบเรียนเชิญ

ภาคผนวก ง

ตัวอย่างรายละเอียดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวัง 7 หัวเมืองชายแดนภาคใต้

ภาพประกอบ 44 มัสยิดกลางปัตตานี

ภาพประกอบ 45 มัสยิดกรือเซะ

- 10.30 น. - เดินทางออกจากเมืองปัตตานี - อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี
- 11.00 น. - เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมวังยะหริ่ง และรับฟังการบรรยายประวัติความเป็นมาของการสร้างวังยะหริ่งจากเครือข่าย
- เลือกซื้อสินค้าจากตลาดบางปู อำเภอยะหริ่ง จังหวัดปัตตานี ซึ่งเป็นตลาดผ้ามือสองที่ใหญ่ที่สุดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีสินค้าหลากหลายประเภท เช่น กางเกงยีนส์ ผ้าปูที่นอน ผ้าห่ม และพรหมจากประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ และกลุ่มประเทศตะวันออกกลาง เป็นต้น
- 12.00 น. - รับประทานอาหารกลางวัน ณ หาดทะเลาะกาโปร์ แหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของจังหวัดปัตตานี
- 13.00 น. - เดินทางสู่วังสายบุรี อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
- 13.30 น. - เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมวังสายบุรี สลินดงบายู สร้างโดยช่างพื้นเมืองชาวมินังกะเบา ประเทศอินโดนีเซีย และรับฟังการบรรยายประวัติความเป็นมาของการสร้างวังสายบุรี จากเครือข่าย
- เยี่ยมชมวังเจ้าพระยาพิพิธภักดี

- เลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองประเภทอาหารแห้ง ปลาเค็ม ปลาหมึกแก้ว ลูกหยี กล้วยไข่ บุดู ข้าวเกรียบ เป็นต้น
- 14.30 น. - เดินทางจากอำเภอสายบุรีถึงอำเภอบาเจาะ ชมแหล่งท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติน้ำตกปาโจ - มัสยิด 300 ปี (มัสยิดวาดีอัลฮูเซ็น หรือ มัสยิดตะโลละมานะ) เป็นสถาปัตยกรรมแบบศิลปะไทยพื้นเมืองประยุกต์ผสมผสานระหว่างศิลปะแบบจีนและมลายู
- 15.30 น. - เดินทางสู่อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส เยี่ยมชมพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นขุนละหาร พิพิธภัณฑ์เอกชน โดยคุณรัศมีนทร์ นิตธรรม เจ้าของพิพิธภัณฑ์ผู้มีแนวความคิดเพื่ออนุรักษ์ และสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนและถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน และสังคม ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ในการจัดตั้งเป็นศูนย์วัฒนธรรมเฉลิมราช ในปี พ.ศ. 2555 ซึ่งได้มีพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2555
- 16.30 น. - เดินทางจากอำเภอยี่งอ (ระยะทาง 15 กิโลเมตร) ถึงอำเภอมืองนราธิวาส แวะชมวังระแงะ (ภายนอกซึ่งตัวอาคารอยู่ในระหว่างการซ่อมแซม) วังระแงะเป็นอาคารเรือนไม้โบราณ ในอดีตเป็นวังของท้าวตองเงาะห์ ชำซุดดิน หรือ พระยาภูผาภักดี ศรีสุวรรณประเทศวิเศษวังสา เจ้าเมืองนราธิวาส คนสุดท้ายอายุร่วม 100 กว่าปีแล้ว หลังจากถูกทิ้งไว้ ไม่ได้มีการสนใจมาเป็นเวลากว่า 30 ปี เนื่องจากเจ้าของที่เป็นลูกหลานต่างย้ายกันออกไป ไม่ได้พักอาศัย อีกทั้งลูกหลานรุ่นต่อ ๆ มาไม่สามารถหางบประมาณเพียงพอที่จะบูรณะได้ จนเวลาผ่านไปเนิ่นนานกระทั่งพังถล่มลงมาเมื่อวันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2557
- 17.00 น. - เดินทางเข้าที่พัก ที่โรงแรมอิมพีเรียล จังหวัดนราธิวาส
- 19.00 น. - รับประทานอาหารมื้อค่ำ และพักผ่อนตามอัธยาศัย

2. วันที่สอง จังหวัดนราธิวาส : หาดนราทัศน์ ศูนย์พัฒนาอาชีพพิกุลทอง และป่าพรุสิรินธร
 อำเภอตากใบ : วัดชลธาราสิ่งเห (วัดพิทักษ์ไทย)
 อำเภอสุไหงโก-ลก : เมืองเศรษฐกิจชายแดนไทย - มาเลเซีย

-
- 06.00 น. - ชมพระอาทิตย์ขึ้นที่หาดนราทัศน์ วิถีชีวิตชาวประมงพื้นเมืองที่หาปลาด้วยเรือกอลและ
 - 07.00 น. - รับประทานอาหารเช้าที่โรงแรมอิมพีเรียล
 - 07.30 น. - เดินทางออกจากที่พักสู่อำเภอตากใบ ชมและซื้อสินค้าการสาธิตงานฝีมือ การทอผ้าเย็บปักถักร้อย จักรสาน งานช่าง และการเกษตรกรรมตามแนวพระราชดำริของในหลวง
 - 09.00 น. - เดินทางสู่อำเภอตากใบ ชมศิลปะสถาปัตยกรรมวัดชลธาราสิ่งเห (วัดพิทักษ์ไทย)
 - ชมกิจกรรมผ่าผนัง วิถีชีวิตการเป็นอยู่ของชุมชนชาวไทยพุทธ มีประวัติศาสตร์ที่ใช้แบ่งเขตไทย - มลายู ในสมัยรัชกาลที่ 5
 - 10.00 น. - เดินทางมุ่งหน้าสู่ป่าพรุโต๊ะแดง (ป่าพรุสิรินธร) ชมทัศนียภาพและสัมผัสความอุดมสมบูรณ์ธรรมชาติของผืนป่าชุ่มน้ำ อาทิ พืชหมากแดง พืชเสม็ด ฯลฯ

ภาพประกอบ 46 วังระแงะ

ภาพประกอบ 47 มัสยิดกลางจังหวัดนราธิวาส

ภาพประกอบ 48 พรุโต๊ะแดง (ป่าพรุสิรินธร)

- 11.00 น. - เดินทางสู่อำเภอสุโขทัย-ลก เมืองเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 12.00 น. - รับประทานอาหารกลางวัน ณ ร้านอาหารอ้วนบะกูดเต้
- 13.00 น. - เดินทางสู่รัตนบุรีจาง ชายแดนมาเลเซีย (ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมือง ไทย - มาเลเซีย) ข้ามสะพานมิตรภาพ ไทย - มาเลเซีย แวะตลาดรัตนบุรีจาง เลือกซื้อสินค้าปลอดภาษี ประเภท น้ำหอม นาฬิกา เสื้อผ้า และเครื่องใช้อื่น ๆ
- 15.00 น. - เดินทางกลับฝั่งประเทศไทย (ผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองขาออก)
- สักการะเจ้าแม่โต๊ะโม๊ะ ณ ศาลเจ้าโต๊ะโม๊ะ อำเภอสุโขทัย-ลก
- แวะชมโรงงานผลิตผ้าปาเต๊ะที่ส่งออกต่างประเทศ และเลือกซื้อสินค้าพื้นเมือง ประเภทอาหารแห้ง ปลาเค็ม ปลาหมึกแก้ว ลูกหยี กรือโป๊ะ เป็นต้น
- 17.00 น. - เข้าที่พัก ณ โรงแรมเก็นติ้งโฮเทล
- 18.00 น. - รับประทานอาหารเย็น ณ ห้องอาหารฉัตรวาริน (บริการอาหารฮาลาล อาหารจีน อาหารไทย และอาหารพื้นเมืองมลายู)
- พักผ่อนตามอัธยาศัย

3. วันที่สาม จังหวัดยะลา :

อำเภอรามัน : พิพิธภัณฑสถานเฉลิมราชกุมารี พิพิธภัณฑสถานองค์การบริหารส่วนตำบล
อาซ่อง และวังรามันท์

อำเภอเมือง : ศาลหลักเมืองยะลา วัดคูหาภิมุข วัดยะลอล และสวนขวัญเมือง

- 06.00 น. - เดินทางจากอำเภอสุโขทัย-ลก มุ่งหน้าสู่อำเภอรามันท์ จังหวัดยะลา
- 07.30 น. - รับประทานอาหารเช้าที่ตลาดโกตาบารู อำเภอรามันท์ จังหวัดยะลา
- 08.00 น. - เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานเฉลิมราชกุมารี ที่ยังคงเก็บรวบรวมเครื่องทองเหลือง ผ้าจวนตานี กริช เครื่องดนตรีพื้นเมือง ประกอบการแสดงมะโย่ง การแสดงลิละ หนังตะลุง และชมการสาธิตการทำบายศรีพลุ (บุงอซีระ)
- 09.00 น. - เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานองค์การบริหารส่วนตำบลอาซ่อง เป็นพิพิธภัณฑสถานหนึ่งเดียวที่อยู่ภายใต้การบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ อาหาร อาชีพ และหัตถกรรมของชาวไทยเชื้อสายมลายู ในสมัยวังรามันรุ่งเรือง
- 10.00 น. - เยี่ยมชมสถานที่เคยเป็นที่ตั้งวังรามันท์
- 10.30 น. - เดินทางมุ่งหน้าสู่ตัวเมืองยะลา เป็นเมืองที่ได้รับการยอมรับว่ามีผังเมืองที่สวยงามที่สุดในประเทศไทย
- 11.00 น. - สักการะศาลหลักเมืองยะลา ณ สนามโรงพิธีช้างเผือก

ภาพประกอบ 49 วังรามันท์

ภาพประกอบ 50 มัสยิดกลางจังหวัดยะลา

ภาพประกอบ 51 พรุบบาโกย

- 11.30 น. - รับประทานอาหารกลางวันและชมทัศนียภาพ ณ พรุบบาโกย สถานที่พักผ่อน
 ห้อยอนใจมีจุดเด่นอยู่ที่สระน้ำใหญ่ เนื้อที่กว่า 69 ไร่ ตกแต่งพื้นที่เป็นหาดทราย
 จำลอง ด้วยจังหวัดยะลาไม่มีพื้นที่ติดต่อกับชายทะเล
 - ชมสนามที่ใช้จัดแข่งขันนกเขาชาวเสียงที่ใหญ่ที่สุดและมีมาตรฐานที่สุดในภาคใต้
- 13.00 น. - เดินทางสู่วังยะลา ชมทัศนียภาพภายนอกของวัง และรับฟังการบรรยายบางส่วนจาก
 เครือญาติของวังยะลา
- 13.30 น. - เดินทางจากจังหวัดยะลามุ่งสู่อำเภอยะรัง แวะชมเมืองโบราณยะรัง สมัยอาณาจักร
 ลังกาสู่กะรุ้งเรื่อง
 - แวะซื้อลูกหยีวีระวงศ์ และลูกหยีแม่เลื่อน ของฝากขึ้นชื่อของอำเภอยะรัง
- 14.00 น. - เดินทางเข้าสู่อำเภอนงจิก จังหวัดปัตตานี เยี่ยมชมสถาปัตยกรรมวังนงจิก
 และรับฟังการบรรยายประวัติความเป็นมาของการสร้างวังนงจิกจากเครือญาติ
- 15.00 น. - สักการะศาลหลักเมืองปัตตานี เพื่อเป็นสิริมงคล
 - เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ
-

ภาพผนวก จ
ตัวอย่างภาพประกอบ

ภาพประกอบ 52 จำลองพิธีส่งเครื่องราชบรรณาการวัง 7 หัวเมืองฯ ในงาน 100 ปี ตำบลละหาร อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส

ภาพประกอบ 53 ผู้วิจัยกับการควบคุมและประสานกิจกรรม

ภาพประกอบ 54 ผู้สื่อข่าวช่อง 9 (อสมท.) และสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ร่วมทำข่าวในกิจกรรมครั้งนี้

ภาพประกอบ 55 ผู้วิจัยกับการปล่อยขบวนช้าง (งานหนักของกิจกรรมในครั้งนี้)

ภาพประกอบ 56 ขบวนบุหงาซีเรห์ (1 ในเครื่องราชบรรณาการ)

ภาพประกอบ 57 ผู้วิจัยนำขบวนเครื่องราชบรรณาการเข้าสู่วังปัตตานี (จำลอง)

ภาพประกอบ 58 คุณรัศมีนทร์ นิติธรรม ผู้ใหญ่บ้านตำบลละหารประธานในการจัดกิจกรรม

ภาพประกอบ 59 พิธีเสีียงขวัญช้าง ก่อนจะนำขบวนช้างเข้าวังปัตตานี (จำลอง)

ภาพประกอบ 60 เจ้าเมือง 7 หัวเมืองฯ นำขบวนเครื่องราชบรรณาการส่งเจ้าเมืองปัตตานี

ภาพประกอบ 61 บุหงาซีเร๊ะห์ 1 ในเครื่องราชบรรณาการที่สำคัญของทุกๆ หัวเมือง

ภาพประกอบ 62 แยกผู้มีเกียรติ เช่น นายกองค้การบริหารส่วนจังหวัดนราธิวาส, ปลัดจังหวัดนราธิวาส, นายอำเภอยี่งอ และผู้แทนการท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย ฯลฯ

ภาพประกอบ 63 เบื้องหลังความสำเร็จ ผู้วิจัยกับเจ้าเมืองทั้ง 7 หัวเมือง

ภาพประกอบ 64 ส่วนหนึ่งของทีมงานเบื้องหลังการถ่ายทำกิจกรรมในครั้งนี้

ภาพประกอบ 65 อาคารที่ถูกแก้ไขดัดแปลงในปัจจุบันของวังจะบังติกอ

ภาพประกอบ 66 นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเกี่ยวกับเครื่องใช้ภายในวังยะหริ่ง

ภาพประกอบ 67 สัมภาษณ์เครือญาติของวังยะหริ่ง

ภาพประกอบ 68 สัมภาษณ์เจ้าของวังสายบุรีในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 69 สภาพของวังสายบุรีในปัจจุบัน

ภาพประกอบ 70 สัมภาษณ์ลูกหลานเจ้าของวังหนองจิก

ภาพประกอบ 71 มุมนิทรรศการภายในวังหนองจิก

ภาพประกอบ 72 สภาพบริเวณหน้าวังระแงะ

ภาพประกอบ 73 สัมภาษณ์เครือญาติวังยะลา

ภาพประกอบ 74 สัมภาษณ์และศึกษาเอกสารประกอบของวังยะลา

ภาพประกอบ 75 บรรยากาศช่วงเช้าของโรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี

ภาพประกอบ 76 บริเวณหน้าห้องอาหารชื่อดังของโรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี

ภาพประกอบ 77 นักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย

ภาพประกอบ 78 สัมภาษณ์นักท่องเที่ยวจากประเทศมาเลเซีย

ภาพประกอบ 79 ห้องนิทรรศการมลายูภายในโรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี

ภาพประกอบ 80 นกบุหงซึ่งอ (นกพญาสิงห์) ภายในโรงแรม ซี.เอส. ปัตตานี

ภาพประกอบ 81 แม่น้ำปัตตานี อดีตท่าเรือที่สำคัญของนครรัฐปัตตานี

ภาพประกอบ 82 บริเวณหน้าศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวปัตตานี

ภาพประกอบ 83 ร้านขายของที่ระลึกบริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวปัตตานี

ภาพประกอบ 84 สัมภาษณ์ร้านขายของที่ระลึกบริเวณศาลเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยวยะลา

ภาพประกอบ 85 บริเวณหน้ามัสยิดกลางจังหวัดปัตตานี

ภาพประกอบ 86 บรรยากาศหน้ามัสยิดกรือเซะโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี

ภาพประกอบ 87 บริเวณหน้าสุสานเจ้าแม่ลิ้มกอเหนี่ยว จังหวัดปัตตานี

ภาพประกอบ 88 บริเวณหน้าศูนย์การเรียนรู้การท่องเที่ยวอารยธรรมปัตตานี

ภาพประกอบ 89 เรือกอลและ สัญลักษณ์จังหวัดนราธิวาส

ภาพประกอบ 90 บริเวณหน้าศาลเจ้าแม่โต๊ะโมะ จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบ 91 บริเวณหน้าฟิธิภณท์ท้องถิ่นชุมชนอาหาร จังหวัดนครราชสีมา

ภาพประกอบ 92 สัมภาษณ์คุณรัศมีนทร์ นิตติธรรม เจ้าของพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนละหาร

ภาพประกอบ 93 บรรยากาศหน้ามัสยิดกลางจังหวัดนราธิวาส

ภาพประกอบ 94 บรรยากาศหน้ามัสยิดกลางจังหวัดยะลา

ภาพประกอบ 95 บรรยากาศยามเย็นหน้าวัดช้างให้ราษฎร์บูรณะ จังหวัดปัตตานี

ภาพประกอบ 96 สัมภาษณ์ผู้ประกอบการและผู้อาวุโสในพื้นที่ ณ วัดถ้ำคูหาภิมุข จังหวัดยะลา

ภาพประกอบ 97 เรียนรู้การทำบายศรีพลุ ประเพณีชั้นสูงในราชสำนักมลายู

ภาพประกอบ 98 คุณสมาน โตชอมิ ครูภูมิปัญญาการทำบายศรีพลุ อำเภอรามันห์ จังหวัดยะลา

ภาพประกอบ 99 ประธานสมาคมศรีจายา (วัง 7 หัวเมืองฯ) กล่าวทักทายเครือข่ายติแต่ละวัง

ภาพประกอบ 100 ผู้วิจัยนำเสนอในกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ (กลุ่มย่อย)

ภาพประกอบ 101 ผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ (กลุ่มย่อย) กำลังพิจารณาความถูกต้องของเอกสารงานวิจัย

ภาพประกอบ 102 ผู้เข้าประชุมเชิงปฏิบัติการ (กลุ่มย่อย) ร่วมแสดงความคิดเห็นในงานวิจัย

ภาพประกอบ 103 ผู้วิจัยตอบคำถามในการประชุมเชิงปฏิบัติการ (กลุ่มย่อย)

ภาพประกอบ 104 ผู้วิจัยมอบเงินสมทบทุนสมาคมศรีจายาเพื่อใช้ในการกุศลต่อไป

ภาพประกอบ 105 ประธานเปิดการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 106 ผู้วิจัยนำเสนอในกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 107 คุณกษมาณัชญ์ นิตยารมย์ หัวหน้าหอจดหมายเหตุฯ ยะลา ร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 108 ผู้นำศาสนาจากอำเภอรามันห์ จังหวัดยะลา ร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุม
เชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 109 คุณสมาน โตซอมิ ครูภูมิปัญญา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมแสดงความคิดเห็น
ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 110 ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมฯ

ภาพประกอบ 111 คุณตีพะลี อะตะบูน ครูภูมิปัญญาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ร่วมแสดงความคิดเห็นในการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ภาพประกอบ 112 คุณกษมาณัชญ์ นิตยารมย์ มอบชุดคู่มือการท่องเที่ยว แก่ผู้วิจัย

ภาพประกอบ 113 ถ่ายรูปหมู่เพื่อเป็นที่ระลึกหลังเสร็จการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ	นายทักษ์สุริยา หมดสะ
วันเกิด	วันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2524
สถานที่เกิด	อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 39/1 หมู่ที่ 12 ตำบลทุ่งนุ้ย อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล 91130
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	อาจารย์ประจำแผนกวิชาภาษาต่างประเทศ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วิทยาลัยรัตภูมิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา เลขที่ 414 หมู่ 14 ตำบลท่าชะมวง อำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา 90180
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2547	ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต (ศศ.บ.) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช
พ.ศ. 2554	ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก
พ.ศ. 2560	ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (ปร.ด.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม

